

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פרשת משפטים | גיליון 168 | אדר תשפ"א

זיהי דוד לכל דרכיו משכיל

קווים לדמותו ותורתו
של אחד מרבותינו האחרונים גאוני ארץ
רבי **יוסף דוד זינצהיים** זצ"ל
רבם של יהודי צרפת
ומחבר הספרים יד דוד, שלל דוד ועוד
נלב"ע כ"ח שבט תקע"ג

לעילוי נשמת
ר' משה חיים
ב"ר יששכר דב המלי ז"ל
ט' אדר תשע"ז

השבוע ב"אוסף גיליונות"

באזני בנך | 29

בהירות ולימוד ענייני יציאת מצרים - ההכנה לליל הסדר ממת?

עומק הפשט | 41

ההגרלה השנתית יוצאת לדרך!!

דברי מספד | 50

מהגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א
אחר מיסתם של זקני ראשי הישיבות זצוק"ל

חדש!! פניני פרשת השבוע | 53

משיעוריו של הרה"ג רבי אשר קובלסקי שליט"א

טמונה בפרשה | 73

עלון לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע - שנה י"א

לקראת שבת | 81

לקט מהעלון הנפלא של דרשו

זמני כניסת ויציאת השבת

ר"ת	יציאה	כניסה	
18:41	18:01	16:48	ירושלים
18:38	18:02	17:02	בני ברק
18:37	18:01	16:54	חיפה
18:40	18:02	16:57	מודיעין עילית
18:40	18:02	16:47	בית שמש

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

”ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד”

’אוסף גיליונות’ מבית צוף הוצאה לאור מופץ באלפי עותקים
ניתן לפרסם מודעות ב’אוסף גיליונות’

לפרסום, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות, חסויות והנצחות,
ניתן לפנות לטלפון 050-4102061 (בשעות בין הסדרים) או באמצעות דוא”ל.

ניתן לתרום וכן לשלם עבור קניית גיליונות

בעמדות ”נדרים פלוס” או ”קהילות” בחיפוש קופת ”אוסף גיליונות”

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס’ 1335

תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס’ 9641

ניתן להצטרף לרשימת תפוצה לקבלת ’אוסף גיליונות’ ושאר גיליונות במייל
יש לשלוח בקשת הצטרפות לכתובת המייל של ה’אוסף’ ולפעול לפי ההנחיות

מערכת ’אוסף גיליונות’
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט”א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט”א

הרב חיים וכסלר שליט”א

הרב משה הכהן שליט”א

הרב יוסף בן יהודה שליט”א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט”א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט”א

הרב בנימין יודלביץ שליט”א

הרב אליעזר וייס שליט”א

מבית ’צוף’
הוצאה לאור

נתן פלדמן

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פניני הלכה | 45

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

דברי הספד | 50

מאת הגאון הגדול
רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א

שיעורי דעה | 57

מתוך שיעורי הג"ר גרשון מלצר שליט"א

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 51

תובנותיו של הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א

חדש!! פניני פרשת השבוע | 53

שיעוריו של הרה"ג רבי אשר קובלסקי שליט"א

אז נדברו | 55

מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת | 61

מעלת השבת וקדושתה

בדרכי העיון | 65

באורים והארות מהרה"ג ר' אהרון שוורצר שליט"א

מים זכים | 67

משא ומתן ופילפול
בנידונים ערבים ונחמדים

הפרשה המחכימה | 69

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

שמונה בפרשה | 73

עלון לבני הנעורים
לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

שמונה בפרשה | 54

עלון לבני הנעורים
לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

ויהי דוד לכל אחיו משכיל | 76

קווים לדמותו ותורתו
של אחד מרבותינו האחרונים גאוני ארץ
רבי יוסף דוד זינצהיים זצ"ל
רבם של יהודי צרפת
ומחבר הספרים יד דוד, שלל דוד ועוד
נלב"ע כ"ח שבט תקע"ג

התעוררות לזכרון הקודש והמקדש | 79

מסר מצמרר משמים

לקראת שבת | 84

לקט מתוך העלון הנפלא של 'דרשו'

חישבתי דרכי | 7

נקודות אור במשנתו של
הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל

בנתיבות יצחק | 11

הגאון רבי יצחק זיסמן זצ"ל

שיעור חומש | 13

מאת הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א
ראש ישיבת "עטרת שלמה"

שיעורי בינה | 15

שיעורים לפי סדר המצוות להרמב"ם
מפי הגאון רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
ראש ישיבת "נתיב הדעת"

מגיד דבריו ליעקב | 17

מאת הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א
ראש ישיבת "כף החיים"

נחל אליהו | 23

משיעורי הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א
על פרשת השבוע ועניני דיומא

מתוקים מדבש | 25

ליקוט נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

עטרת המועדים | 27

משיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

באחני בנן | 29

בהירות ולימוד עניני יציאת מצרים
ע"פ הספר באזני בנך - הגדה של פסח

יעלת חן | 31

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א
אב"ד חיפה

תמצית הש"ס | 33

תמצית דף היומי

לדעת | 36

מבחן בדף היומי

עינינו גל | 37

מאמרי 'עין לא ראתה'

עומק הפייסות | 41

דיוני הלכה אקטואליים

לאחר שרוב בתי המדרשות נפתחו, אנו משתדלים לחדש את מערך ההפצה הרגיל במידת האפשר

אך יתכן שלא נוכל להגיע לכל בתי הכנסת כבעבר

המעוניין לסייע ולהיות אחראי על הגיליונות במקומו ייצור קשר עם המערכת

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות"

בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

מודיעין עילית

ישיבת "מיר"
כולל "עטרת שלמה"
כולל "יששכר באהלך"
כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב)
כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג)
בית הכנסת "בית תפילה"
בית הכנסת "אילת השחר"
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י
בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא
בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא"
בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר
בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר
בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק
בית הכנסת "חזון דוד"
בית הכנסת "משובב נתיבות"
בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה
בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי

נתיבות

בית המדרש "משכן התורה"
בית הכנסת "בית יצחק"

פתח תקוה

ישיבת "לומזא"
בית הכנסת "אבי עזרי"
בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר
בית הכנסת "הבעש"ט" גני הדר

ראשון לציון

ישיבת "עטרת שלמה" שדה חמד

רחובות

בית הכנסת "כולל בר שאול"

רכסים

בית המדרש "בית יצחק" גבעה ב'
בית הכנסת "שבת אחים" גבעה ב'

תל אביב

מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב'
רחוב רבי ישראל מסלנט 15 (מכולת רחל)

תל ציון

בית כנסת החסידי

תפרח

ישיבת "תפרח"
בית הכנסת המרכזי "בית יוסף"

בת ים

רחוב ויצמן 36 (מכולת פיצהלך)

גבעת זאב החדשה

בית הכנסת "בית אליהו"
בית הכנסת "בני הישיבות"

זכרון יעקב

בית הכנסת "מסילת ישרים"

טלזסטון

בית הכנסת "קהילת בני תורה"

יסודות

בית הכנסת המרכזי

ירושלים

ישיבת "מיר"
ישיבת "חברון" גבעת מרדכי
ישיבת "יד אהרן"
ישיבת "אהבת שלום"
ישיבת "תורה אור"
ישיבת "הר"ן" - רמות ד'
בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן
בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן
בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב
בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה
בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה
בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה
בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה
בית הכנסת "באר שמואל" רח' סורוצקין
בית הכנסת "חניכי הישיבות" זכרון יעקב
בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול
בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול
בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף
בית הכנסת "בוסטון" הר נוף
בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף
בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף
בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א'
בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א'
בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג'
בית הכנסת "צא"י" רמות ג'
בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד'
בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין
בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ
בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול
"גל פז" רח' מלכי ישראל

אלעד

בית הכנסת "מאור שרגא"
כולל "ישיבת הר"ן"
ישיבת "תורה בתפארתה"

אופקים

בית הכנסת "שייטי"

בית שמש

ישיבת "אור לישרים"
בית הכנסת "היכל אברהם" קריה
בית הכנסת "לב אליהו" רמה א'
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א'
בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א'
בית הכנסת "פני שמואל" רמה א'
בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג'
בית הכנסת "הכולל"

ביתר עילית

בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A
בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A

בני ברק

כולל "פוניבז"
כולל "חזון איש"
כולל "בית הלל"
כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול"
ישיבת "אורחות תורה"
ישיבת "בית מדרש עליון"
ישיבת "תפארת ציון"
ישיבת "סלבודקא"
ישיבת "גאון יעקב"
בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן
בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר
בית הכנסת "המרכזי" שיכון ה
בית הכנסת "נחלת משה"
בית הכנסת "רמת אלחנן"
בית הכנסת "משכנות יעקב"
בית הכנסת "נאות יוסף"
בית הכנסת "בית אריה"
בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה
בית הכנסת "לדרמן"
בית הכנסת "הליכות חיים"
בית הכנסת "דרכי איש"
בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז
"גל פז" רחוב רבי עקיבא 88
רחוב סוקולוב 46 (מינימרקט ברכת השם)

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת משפטים – שקלים תשפ"א | גליון מס' 164

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוי"ן ע"ה

מצות הצדקה מכפרת במקום מחצית השקל

כשהיא ניתנת כחיוב וכעשיית צדק

חסד משפט וצדקה – כי באלה חפצתי

הרמב"ם, בסוף ספר מורה נבוכים (בסוף החלק השלישי, בפרק נ"ג) כותב פרק שלם לבאר את שלושת המושגים חסד משפט וצדקה, כפי שכתוב בפסוק בירמיהו (ט' כ"ב כ"ג) "אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו אל יתהלל עשיר בעשרו. כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידע אותי, כי אני ה' עשה חסד משפט וצדקה בארץ, כי באלה חפצתי נאם ה'".

את שלשת המושגים האלה בא הרמב"ם לבאר, וכפי שהוא כותב שם (פרק נ"ד) שכשהכתוב אומר "כי באלה חפצתי נאם ה'", פירוש, ככיכול בורא העולם רוצה שגם אנחנו נעשה כך, באלה חפצתי, אלו הם המעשים שבהם אני חפץ.

וכך מבאר הרמב"ם, חסד, זאת פעולה שאין בה שום צד של חיוב. אנו עושים זאת רק מתוך טוב לב, כנדבת לב, בלי שום משחו של חובה, שום חיוב אין פה, חסד נקי, ואילו משפט זה מה שאנחנו חייבים לעשות, כלומר, יכולים לתבוע אותנו, יכולים לבוא לבית דין, לדרת לנכסינו, לקחת זאת מאתנו גם נגד רצוננו.

צדקה, מחדש הרמב"ם, זאת פעולה שבעצם היא נדבת לב, אבל החידוש הוא הצדק שמעורב פה. הרמב"ם מגלה, שאדם צריך להרגיש חובה בעשיית הצדקה, אכן, החובה הזאת היא לא מחמת המשפט אלא מחמת מעלת הנפש, היינו, כשאדם עושה צדקה, ועושה זאת כחסד, הוא לא מקיים מצות צדקה כתיקונה, זאת לא מצות צדקה. מצות צדקה מתקיימת אך ורק אם עושים אותה עם חובה, עם הרגשת חוב.

בצדקה אני צריך לתת את שלי – אבל כמחוייב

והנה, החוב הזה הוא כמוכח לא חוב רגיל, כי הלא, כפי שכותב הרמב"ם, אם אדם ישלם חוב כדוגמת שכר שכיר, כצדקה, זה עיוות,

מה עניין מצות צדקה למצות מחצית השקל

הגמרא בכמה מקומות מצרפת את מצות מחצית השקל למצות צדקה. כך אנו מוצאים במסכת בבא בתרא (דף ט' ע"א) "ואמר רבי אלעזר, בזמן שבית המקדש קיים אדם שוקל שקלו ומתכפר לו, עכשיו שאין בית המקדש קיים אם עושים צדקה מוטב, ואם לאו באין עובדי כוכבים ונוטלים בזרוע", היינו, צדקה באה במקום מחצית השקל.

יותר במפורש, מבואר בדברי הגמרא (שם י' ע"ב), "אמר רבי אבהו, אמר משה לפני הקב"ה, ריבוננו של עולם כמה תרום קרן ישראל, אמר לו ככי תשא", ורש"י מבאר שם "אם באת לשאת ראשם כהגבהה, קח מהם כופר לצדקה".

והנה, בפשטות, אין שום חיבור בין מצות מחצית השקל למה שאנו יודעים שנקרא צדקה, אין אף עני שנהנה מזה. מצות מחצית השקל היא שכל אחד ואחד צריך לתת מחצית שקל משלו, לצרף זאת למחצית השקל של כולם, ומוזה תורמים, כדין מחצית השקל. זאת פרשת מחצית השקל שהיא פרשת קרבנות ציבור, כל קרבנות ציבור באים ממועות אלו, והתועלת היא לכל יחיד ויחיד, כדאיתא במדרש (במדבר רבה כ"א כ"א, תנחומא פנחס י"ב) "אמר רבי יהודה כ"ר סימון מעולם לא היה אדם בירושלים וכידו עון, כיצד תמיד של שחר מכפר על עבירות שבליה ושל בין הערבים מכפר על עבירות שנעשו ביום, מ"מ לא לן אדם בירושלים וכידו עון שנאמר צדק ילין בה וגו'", ומהשקלים האלו נעשים כל צרכי המקדש, וזה מגיע עד צרכי העיר, צרכי רבים, מי שנהנה מהקרבנות זה כל יחיד ויחיד, בשיעור הרבה יותר גבוה ממה שהוא נותן, אם כן היכן נמצאת פה הצדקה, כאיזה צד מצות מחצית השקל מצטרפת לצדקה, עם מי אנו עושים צדקה פה, הלא כל אחד נותן מחצית השקל, והוא מקבל הרבה יותר ממה שהוא נותן.

זה לא נכון, מי שמשלם שכר שכיר, הרי את זה הוא חייב, והוא נותן לשכיר בעצם את שלו, הוא פורע חוב, וכן מי שיפרע חוב של הלואה בתור צדקה, גם זאת שטות, זה גם עיוות בנפש, כשמישהו פורע למישהו, הוא בעצם נותן לו את שלו, אך, בצדקה אני נותן לו את שלי, לא את שלו. זה לא שלי, זה שלי, אבל אני חייב בזה.

בעצם, בכל החובות בדיני ממונות, מה שנקרא חובות של חושן משפט, הכוללים כל מה שאדם חייב, כל מלוה הכתובה בתורה כגון כל כ"ד אבות נזיקין הוא חייב כמו הלואה, כאשר אדם חייב לפרוע הלואה, הוא לא חייב בה כי היא כתובה בתורה, לא התורה מחייבת אותו בכך, כשאדם לווה הוא חייב לשלם, וזה דבר פשוט ומוכן מאליו. כל החובות שהתורה חידשה, הם כולם חובות שכאשר האדם נותן אותם, הוא נותן דבר שזכותו של השני לתבוע את זה, זה דבר ששייך בעצם לשני, לתובע. וכשהאדם פורע, הוא משלם את מה שהוא חייב, הוא בעצם נותן לו את שלו.

בצדקה, הדין של צדקה הוא כדווקא לתת זאת כחובה. זה לא משפט וזה לא חסד, זאת צדקה. הדבר הוא לא משפט, היינו, אינני נותן לו את שלו, אני נותן לו באמת את שלי, אבל אני נותן לו כמחויב, מחמת מעלת הנפש. זה לא חוב מחמת הדינים, מחמת המשפטים, אלא זה מחמת מעלת הנפש. אני חייב לתת צדקה כדין, כראוי, ונותנים זאת רק כמחויב. זה החידוש, חידוש של צדקה זה להיות מחויב.

כנראה, זה המקור למנהג ישראל, שבנתינת צדקה, אנשים מקבלים עליהם ואחר כך מקיימים. כך עושים כאשר מתרימים לצדקה, [אף שיש גם אופן שדופקים בדלת ומבקשים צדקה], בני אדם מתחייבים בכך וכך ואחר כך הם משלמים, זה הסדר בדרך כלל, כך בני אדם נותנים צדקה.

בפסוק בפרשת ראה כתוב (דברים ט"ו י') "נתן נתן לו ולא ירע לבכך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך בכל מעשך ובכל משלח ידך", רש"י מביא על כך את דברי חז"ל "כי בגלל הדבר, אפילו אמרת ליתן אתה נוטל שכר האמירה עם שכר המעשה", הדברים צריכים ביאור, מה המכוון בזה שהאמירה ליתן מצטרפת לשכר, מצטרפת למצוה.

אכן, כפי הנראה זה הפירוש בדברי רש"י, חז"ל מתכוונים לומר שה"אמרת ליתן" הוא חלק ממצות צדקה, חלק ממצות צדקה זה לעשות את עצמי למחויב בדבר, אני צריך לתת כמחויב. אם אינני נותן כמחויב, אלא כפעולת חסד בלבד, מטוב לב, זאת לא צדקה, זאת עשיית חסד, זאת גמילות חסד. אולם כדי לתת צדקה, צריך להיות כאן משהו של צדק.

ספק ממון עניים לחומרא – כי אני חייב גם משלי

הגמרא אומרת (עי' חולין קל"ד ע"א, וכך היא שיטת הסוגיא לרוב הראשונים) שבספק ממון עניים הולכים לחומרא, בשונה מכל ספק ממון. בכל דיני המשפט פטורים מספק, "זה כלל גדול בדין, המוציא מחברו עליו הראיה" (ב"ק מ"ו ע"א), בכל ספק במשפט הנתבע פטור, אי אפשר לחייב מספק, אולם בממון עניים הוא חייב גם מספק, והגמרא לומדת זאת מהפסוק "עני ורש הצדיקו", "צדק משלך ותן לו".

ביאור הדבר, כי הגנה, כל משפט דן בספק אם זה שלו או שלי, אם אני חייב לו פירוש הדבר שזה שלו ואני נותן לו את שלו, ואם אינני חייב לו פירוש הדבר שזה שלי, וכאשר יש ספק אם זה שלי או שלו, מספק לא מוציאים ממני וממילא זה שלי, כך זה בשכר שכיר, בהלוואה, בכל המקומות שהמשפט מחייב, הדין מחייב לתת לו אם זה שלו. ואם זה לא שלי, הרי בכך הדבר הוכרע שזה שלי, והמוציא

מחברו עליו הראיה, אכן, במתנות עניים, הרי בין כך ובין כך החיוב הוא לתת משלי, וממילא החיוב הוא בספק כמו בודאי, כי גם ספק חייב, ככל ספק מצוה שאדם חייב, וכאן עצם המצוה היא לתת לו את שלי, לכך, כשיש דין ביני ובין עני, ההכרעה שזה שלי לא מספיקה, כי אני חייב לתת לו משלי, זה עיקר החיוב, וחיוב, הרי גם מספק חייבים.

המושג חובה הוא זר במשפטי האומות

אנו רגילים להשתמש במילה 'חובה' כאילו היא מילה פשוטה וברורה, אבל באמת המושג חובה הוא זר. אם נבדוק, נראה שרוב בני האדם בעולם כלל אינם יודעים מה זה, מה הפירוש 'אני חייב', הרי או שזה שלי או שזה שלך, כך כולם מבינים, ואם זה שלי, אם כן מה אני חייב לך, מה פירוש המילה חייב.

אצל הגויים, שעליהם נאמר "ומשפטים כל ידעום", רבים אומרים זאת בפירוש, וכולם כנראה חושבים כך, שהמושג חובה זה מושג זר למשפט. המשפט, אין בו חובות, או שזה שלו, או שזה שלך. אם אדם מחזיק חפץ של מישהו אחר, הוא צריך להשיבו כי החפץ של השני ולא שלו, אולם אין זה נקרא שהוא חייב לו.

יתרה מזו, אפילו אדם ישר, שכאשר יחזיק חפץ של השני הוא יחזיר לו למרות שהבעלים שכח מזה, או ששייב ליורשים את ממון מורישם, הרי שייצונו זאת כהתנהגות יפה, מציינים אותו כאדם ישר, זה יושר, אבל אין זה שייך למושג חייב. עצם המושג שבן אדם חייב, אינו מוכן. מה פירוש המילים 'הוא חייב'. 'הוא', היינו האדם, יש לו את עצמו ואת כל אשר לו, ואם כן מה הפירוש חייב, אלא אם כן נאמר, שיש חלקים בתוך משהו שלו, שהם לא לגמרי שלו, ואם כן, הרי שוב זה לא שייך למושג חובה.

אצל הרוכ המכריע של בני האדם, המערכת של בין אדם לחברו בנויה כך שבני אדם דואגים לעצמם, אלא שההבנה שאם אני אתנהג כך, יתנהגו כך גם אתי, מתפרשת אצל בני אדם כאילו היא חובה, אכן, זה רחוק מאד מחובה, האדם לא חייב כלום.

באמת, אם נבדוק היטב, המושג חובה זה מושג זר, אי אפשר לומר שהאדם חייב לעשות דבר מה כי אחרת לא יהיה לו טוב, לא יהיה לו נעים, זה לא נקרא שהוא חייב, וכמו שאי אפשר לומר שאדם חייב לאכול. אדם לא חייב לאף אחד שום דבר, כך נראה בן אדם. הוא קיים לעצמו מכיון שהוא קיים, אלא שאחר שהוא נמצא בין בני אדם, זה מצב שמכריח אותו להזדקק ליחסי אנוש תקינים, ממילא הועתק לכאן, בטעות, בצורה לא נכונה, המושג חובה. אולם באמת הוא לא חייב שום דבר למישהו אחר, אלא שאם הוא לא יתנהג יפה התוצאות לא תהיינה טובות, והוא חושש מתוצאות לא טובות ולא נעימות, אכן, אין לזה ולחובה ולא כלום.

את המושג חובה, כמו שטוענים אותם אנשי משפט של "משפטים כל ידעום", אפשר להמיר במושג זכות. במקום לומר שאני חייב, הם יאמרו שיש לשני זכות לתבוע ולקחת ממני, אבל המושג חייב, לטענתם, זה מושג שהמציאו הדתות, במשפט אין כזה מושג, אין זה שנקרא חייב, אני לא חייב כלום.

הבסיס לכל התורה הוא שהאדם ירגיש מחויב

לשון הרמב"ם בהלכות מתנות עניים (פ"י ה"א) "חייבים אנו להזהר במצות צדקה יותר מכל מצות עשה, שהצדקה סימן לצדיק זרע אברהם אבינו, שנאמר כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו לעשות צדקה, ואין כסא ישראל מתכונן ודת האמת עומדת אלא בצדקה שנאמר בצדקה תכוננו, ואין ישראל נגאלין אלא בצדקה שנאמר ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה".

כתוב כאן, שאין כסא ישראל [והמדובר פה על מלכות ישראל] מתכונן ודת האמת עומדת, אלא בצדקה. הבסיס שעליו עומדת דת האמת, היינו, הבסיס שהתורה עומדת עליו, זאת הצדקה.

לכאורה, מה זאת אומרת, מאי כולי האי, כי הלא ברור ומוכן שאין מדובר על העובדות, על הצד הטכני, שבלי צדקה התורה לא תוכל לעמוד, אלא המדובר הוא בכך שמצות הצדקה היא זאת שעליה עומדת התורה. אין דת האמת עומדת ומתקיימת אלא בצדקה.

פירוש הדבר, הבסיס לכל התורה כולה זה ענין החוכה, כאמת. מושג החוכה זה מושג בסיסי. ראש לכל, לפני הכל, האדם מחוייב, בעצם מציאותו הוא מחוייב.

כי הנה, התפיסה הפשוטה של כל בני האדם בעולם, היא, שאדם ביסודו הוא יצור פטור, הוא בעלים על עצמו, ויכול לעשות מה שהוא רוצה. אלא, שזה לא מסתדר, נתאר לעצמנו מה יקרה אם כל אחד יעשה מה שהוא רוצה, לכן, כל אדם 'חייב' להגביל את עצמו, אבל בתוך הגבולות האלה הוא לא חייב כלום, וגם את הגבולות עצמם הוא לא חייב, אלא שזה בלתי אפשרי בלעדיהם, לא יתנו לו להתנהג כך, יש סדר כזה, וכני אדם חיים בתוך מערכת מסודרת, באיזה אופן מסוים, אולם בלי שום תפיסה של חוכה.

אכן, כאמת, האדם ביסודו הוא מחוייב, וזה לפני הכל. כשפונים אל אדם תובעים אותו, אתה מחוייב, בעצם. האדם צריך להבין [כאמת, זו טרחה גדולה שאדם יבהיר זאת לעצמו, הרבה יותר קל להבהיר לאחרים מאשר לעצמן] שהוא כאמת חייב. בעצם מהותו, עצם מציאותו, עצם היותו, הוא מחוייב בעצם, האדם הוא יצור מחוייב. כך, כמילים האלה, מתחיל ספר מסילת ישרים "יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת לאדם מה חובתו בעולמו", זה הדבר הראשון, האדם כאשר הוא אדם, הוא מחוייב מעצם מציאותו.

כי הנה, בורא העולם ברא את האדם, נתן לו מציאות, נתן לו קיום, נתן לו הויה, היות, ורק מכח זה הוא נמצא, הוא קיים, אם כן, אחר שהאדם קבל את מציאותו, היא לא שלו, והוא מחוייב, אכן, כיון שהאדם לא תופס את הבסיס הזה, והוא חש שהוא נמצא כי הוא נמצא, ממילא הוא לא תופס שהוא מחוייב, הוא אינו מבין מה רוצים ממנו, ולמי הוא מחוייב.

החוייב של צדקה הוא להיות חייבים לעני

עתה, כמצות צדקה כתוב, שהתורה מחייבת אותנו להתרומם ולהיות חייבים, להיות חייבים לתת לעני משלנו, אני חייב לתת לו משלי.

כי הנה, לכאורה, מה לי ולו, הלא כמוכן, אין לו זכות תביעה כלפי, הוא לא יכול לתבוע אותי, ואף אם כופים על הצדקה, הרי לא העניינים עושים זאת, אלא בית הדין של העיר, טובי העיר עושים זאת, הם אלו שכופים, כפי שמבואר כאן בסוגיא בכבא בתרא (ע"י שם ח' ע"ב), אבל התורה מצוה עלי להיות חייב למישהו שאיני חייב לו כלום, והחוכה הזאת, כמו שהרמב"ם קורא לזה, היא לא חוכה מחמת המשפט, היא לא חוכה מחמת המערכת הדינית, אלא היא מחמת מעלת הנפש, מחמת מעלות נפשיות. הנפש מחייבת אותי לאחרים.

אלו המילים שכתובות ברמב"ם "אין דת האמת מתכוננת אלא בצדקה", את זה אומרת דת האמת, את זה אומרת התורה שהרמב"ם קורא לה דת האמת.

כי הנה, אנחנו נבראנו, אנחנו קיבלנו את מציאותנו, מציאותנו היא לא שלנו. כשאדם חייב מיתה, הוא חייב להחזיר את חייו למי שנתן לו אותם. הוא קיבל, והוא נתבע להחזיר אותם.

מצות הצדקה, זאת כמעט המצוה היחידה שאדם צריך לעשות עצמו מחוייב, האדם צריך להתרומם לאותה מעלת נפש שעושה אותו מחוייב בצדקה. בכל המצוות אדם חייב, אבל בכל המצוות הקב"ה ציוה ואי אפשר להפך את הפקודה, אולם כאן הקב"ה ציוה אותנו להיות חייב לעני, לאותו אחד שאיתו אני עושה צדקה.

אדם מישראל חי גם כחלק ממערכת של ציבור

מצות מחצית השקל, ביסודה, היא מצוה שמגלה לנו ומלמדת אותנו שאנחנו נמצאים בשני מעגלי קיום, בשתי מערכות קיום. הקיום האישי, שכל אחד ואחד קיים כאדם פרטי ומסוים, הוא, ורמ"ח איבריו ושס"ה גידיו, כל אחד ואחד הוא אדם פרטי לעצמו, ויש לו קניינים משלו, יש לו את עצמו עם כל מה שרוך בזה, זה יכול להיות גבוה מעל גבוה, ויכול להיות נמוך מתחת נמוך, גובה שאין כמוהו או שפלות שאין כמוהו, זאת מערכת אחת של קיום.

אבל האדם, והמדובר על אדם מישראל, חי במערכת נוספת של קיום. אדם מישראל חי במערכת של חלק מציבור, חלק מכלל, חלק ממערכת, שאני כשלעצמי, עם כל היותי, עם כל המציאות הפרטית שלי, אני רק איבר במערכת הענקית הזאת. איבר קטן, לפעמים זניח לפעמים קצת יותר חשוב, ולפעמים, ישנם בני אדם השקולים כמו רבים, היה אדם אחד שהיה שקול כנגד כל ששים ריבוא, כל ישראל כולם, אבל אלה שתי המערכות שבתוכן אנו חיים, והדבר הזה ניתן לנו, לצורת אדם של מקבלי התורה.

זו היא המציאות של ציבור, הציבור, זה גוף חי ופעיל, גוף, שכל אחד ואחת מאיתנו חלק בו, אבל הציבור הזה הוא ציבור שהוא קיים, הוא נמצא, הוא מקריב קרבנות, עושה מצוות, מתפלל כציבור, אחראי כציבור לכל אחד ואחד, כל אחד אחראי עבור כולם, אם מישהו לא שמע מגילה, אני חייב גם במגילה שלו, לכן אף על פי שיצאתי ידי חובתי והקריאה הנוספת שלי זו כבר לא קריאה של חוכה, אפילו הכי אני יכול להוציא גם אותו מדין ערכות, והשני יוצא ידי חובתו, כי אני חייב במצותו שלו, כל ישראל ערכים זה בזה.

באופן, שהמציאות הזאת היא מציאות דינית, היא מציאות קיימת. היא מציאות, שכמו שכל אחד ואחד נמצא וקיים, והוא נמצא לעצמו, והוא הוא, כמו שהוא, זה אותו "כשאני לעצמי" שעליו אומרת המשנה באבות (א' י"ד) "וכשאני לעצמי מה אני", כשאני לעצמי, אז אני לעצמי, אכן, יחד עם האני לעצמי, אני חלק ואיבר מתוך מערכת ענקית וגדולה של קיום נוסף, קיום אחר, קיום של ציבור, וציבור, לא כאוסף של פרטים, אלא כיחידה שנוצרת מתוך האוסף של הפרטים.

המציאות הזאת שנקראת ציבור, זאת מציאות שמיוחדת אך ורק לכלל ישראל, מכאן באה החוכה. כי לכאורה, מהיכן אני נעשה מחוייב בעצם מציאותי, מנין החוכה, למי אני חייב, אכן, כיון שבעצם מציאותי אני מצורף מרבים, ממילא, מכאן באה החוכה, שורש החוכה מגיע מכאן.

עומק הרגשת החובה – כי אני חלק ממציאות

של ציבור

הגמרא שם בכבא בתרא (י' ע"ב) מביאה ברייתא שדורשת את הפסוק "צדקה תרומם גוי וחסד לאומים חטאת", "צדקה תרומם גוי" אלו ישראל, "והחסד לאומים חטאת", כל צדקה וחסד שאומות העולם עושים חטא הוא להם שאין עושיין אלא להתיהר בו, והברייתא מאריכה לדרוש שם בכמה אופנים את הפסוק. צדקה תרומם גוי, הצדקה מרוממת אותנו, כמה תרום קרנם של ישראל, בכי תשא.

כאן נמצא עומק הרגשת החובה שהאדם חייב. כי הנה, אדם חייב לחוש ולתפוס את עצמו כיצור מחויב, והשאלה הטבעית היא למי אני מחויב, מה לי ולו.

אכן, אנחנו מציאות אחת. כל חוב שההוא חייב, חל על כל הציבור כולו, כל ישראל ערבים זה בזה, מכאן, עומק התפיסה של היות מחויב, אני מחויב לכולם. אצל לאומים, הדבר הזה לא קיים, תפיסת הציבור לא קיימת אצלם, כל צדקה וחסד שהם עושים זה לעולם לא בתפיסת חובה, אלא האדם עושה זאת כזכות לעצמו, טוב ונעים לו כשהוא נותן, וכפי שאמר פעם יהודי פיקח מאד מהדור הקודם, שכן אדם מוכן לוותר ולסכול אפילו שלשני יהיה, אולם בתנאי שהוא יהיה זה שיתן לו, זו היא ההרגשה של לתת.

זה גם עניינה של מצות "העשיר לא ירבה", כי הנה, הגמרא בקידושין אומרת ("כ"א ע"ב") "לא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע", כל מצוות התורה הן כנגד יצר הרע, ולכאורה, מצות "העשיר לא ירבה" מתאימה מאד עם היצר הרע, הלא מי רוצה לתת, אכן, זו טעות גמורה, זאת מצוה שהיא בפירוש כנגד היצר הרע, כי לצוות לעשיר לתת בדיוק כמו לעני זה דבר שהוא נגד תכונתו, קשה לו מאד לעשיר לסכול שהוא יתן בדיוק כמו השני, אלה הן תכונותיהם של בני אדם.

שורש החובה נמצא בעובדה שאני לא אך חק "כשאני לעצמי", אני חלק ממערכת, חלק ממצויאות הרבה יותר גבוהה, אני נתבע על ידי כולם, וכשאני עושה משהו הדבר הזה באחריות כולם. כשאני עושה משהו טוב הדבר הזה הוא מעלה לכולם, וכשאני עושה משהו לא טוב הדבר הזה פוגע בכולם. אני לא לבד, אני לא לעצמי, אני חייב. וכך, בעומק מצות מחצית השקל, המצוה שעל ידה אנו מתחברים לאותה מציאות שנקראת ציבור, בעומק המצוה הזאת נמצאת נקודת המצוה של צדקה.

מצות צדקה אינה מתקיימת בפעולת הנתינה כשלעצמה, אם אני נותן זאת כחסד, מטוב לבי, לא קיימתי מצות צדקה, אכן, המצוה מתקיימת כאשר היא ניתנת כצדקה, היינו, שיש בדבר הזה צדק, אני נתבע על הדבר הזה, אבל איני נתבע בכית דין, ואף לא על ידי העני שמבקש ממני, אני נתבע על ידי מעלת נפשי, מעלת נפשי זה החלק היותר גבוה שלי, זה "כמה תרום קרנם של ישראל, בכי תשא", ואותו חלק גבוה, זו אותה מציאות שהלל הזקן אמר עליה (סוכה נ"ג ע"א) "אם אני כאן הכל כאן", אותה מציאות שכל אחד חייב להתרומם ולהתחבר אליה.

"מחצית השקל" – המצוה היא החציה

אנחנו חייבים לתת מחצית השקל, ולכאורה היה פשוט יותר לומר שאנו חייבים לתת חצי שקל, הלא זה הסכום שהיכים לתת, חצי מהשקל, למה נאמרה לשון מחצית, מה היא מתכוונת ללמדנו פה.

והנה, עניינה של מחצית הוא שיש כאן משהו ששייך לחצייתו של השקל, אנו צריכים לחצות אותו, וכלשון הכתוב "מחצתי ואני ארפא" (דברים ל"ב ל"ט), מחצתי זה נקרא להכות דבר, לחתוך אותו לשתיים, זו היא מחצית, אולם, עתה עלינו להבין, מה עניינה של המחצית פה, הלא אף אחד לא עושה את הדברים האלה, אם ניקח שקל ונמחץ אותו, נעשה ממנו מחצית, לא נצא ידי חובה, צריך לפרוט אותו ואז לקבל חצי ולתת חצי, מה המחצית עושה פה, מה אנו צריכים להבין פה, לפי ערכנו, מה מלמדים אותנו פה.

הכונה במחצית, היא, שעלינו להבין שאת השקל השלם שבידינו אנו צריכים להחצות אותו למציאות היותר גבוהה שלנו. פירוש המילה מחצית עבורנו, הוא, שאנו משתייכים לאותה חציה של השקל.

השקל, עניינו, השיקול, זו היא נקודת הבחירה בעולם. כל אדם שהוא באמת בוחר חייב להתבונן בזה ולהבין, כי הנה, הבחירה היא לעולם מה חשוב יותר, איפה נמצא הערך האמיתי, איפה הערך הגדול יותר ואיפה הערך הפחות. לעולם לא אתן דבר יקר בעל ערך רב תמורת דבר פחות ערך, ואם אעשה זאת, פירוש הדבר שטעיתי בהערכה. הבחירה האמיתית היא לבחור בערך הנכון, כאן נמצאת הבחירה, הבחירה נמצאת בשקל, בשיקול, מה נכבד יותר, מה ערכו רב יותר, מה מכריע את הכף, הערך הזה או הערך הזה. וכל אדם יודע שזאת הבחירה תמיד, בכל מצב, בהכי עסקינן, תמיד, לעולם, אנו עסוקים במסכת הזאת, לשקול, להעריך.

ברוב המקרים אנו טועים, לצערנו, והלוואי שרק ברוב. אנחנו מעדיפים את הנוצץ על הזהב האמיתי, אנחנו מעדיפים את הרגע על הנצח, את הטפל על העיקר, אנחנו עובדים בערכים מזויפים, המידות והמשקלות שלנו הם פגומים, אכן, נקודת הבחירה נמצאת פה.

המצוה של מחצית השקל היא מצוה לקחת מעצמנו חלק מהשקל ולתת אותו. אם נותנים מטבע של חצי נותנים שיעור מסוים, אולם כאן המצוה היא, שהשקל הוא כולו שלנו, וממנו עלינו לתת חצי. צריך לתת מחצית, היינו, הנתינה צריכה לבוא מתוכנו. גם את החציה עלינו לעשות, לקחת משלנו ולתת. מחצית זאת פעולה שנעשית בשלם, שאנו הוצים אותו.

מצות הצדקה מרימה אותנו למעלת הנפש

זאת המצוה. המצוה היא לחיות באותה נשיאת ראש, "כמה תרום קרנם של ישראל", איפה נמצאת נקודת הרוממות שלנו, "בכי תשא", הגמרא מלמדת אותנו שהמצוה הזאת היא בעצם מצות צדקה. על עושי צדקה כתוב בפסוק "הוא מרומים ישכון", (ישעיהו ל"ג ט"ז) "צדקה תרום גוי" (משלי י"ד ל"ד), הצדקה מרימה אותנו למעלת הנפש, שממנה אנחנו חייבים, זאת מעלת הנפש שאליה אנחנו מצטרפים במצות מחצית השקל.

זה נפלא מאד להתבונן, איך מצות צדקה היא בסיס שהתורה עומדת עליה. אדם לא מקיים מצות צדקה אם הוא לוקח כסף ונותן, בזה לא מקיימים מצות צדקה כתיקונה, מצות צדקה מתקיימת בזמן שהדבר הזה ניתן כצדק, חובה מחמת מעלת הנפש.

בחודש אדר, שבו נצטוינו להקדים את שקלינו לשקליו של המן כדי ש"יקדמו שקליהם לשקליו" (מגילה י"ג ע"ב), באותו חודש אדר באנו אל הנביא יחזקאל שהיה שם בכבל ואמרנו לו שאנחנו פטורים, מתן תורה שהיית איתנו נגמר, "עבד שמכרו רבו ואשה שגירשה בעלה כלום יש לזה על זה כלום" (סנהדרין ק"ה ע"א, ועי' רמב"ן שבת פ"ה ע"א), פעם הם היו חייבים זה לזה אולם כעת הם פטורים זה מזה, זה מה שהיה בחודש אדר.

התוצאה מזה הייתה, חלילה, רחמנא ליצלן, להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, אנשים פטורים, כביכול, הקב"ה לא ברא. הקב"ה ברא אדם מחויב, נתן לנו תורה מהיכת, מאנשים פטורים רוצים להיפטור ולאנשים חייבים, חייבים גם להם, כל חובה היא הדדית.

"יקדמו שקליהם לשקליו", מכח השקלים אנחנו חוזרים להיות חייבים. הגמרא הרי אומרת שזה הדבר שהציל אותנו, וזה הדבר שיעמוד לנו תמיד.

כל זמן שביית המקדש קיים, מחצית השקל מכפרת, וכשאינ בית המקדש קיים, הגמרא אומרת שמה שמכפר מעין מחצית השקל זו הצדקה, אכן הצדקה מכפרת כשהיא ניתנת כדן, כשהיא ניתנת באופן של חובה, וכפי שאומר הרמב"ם, חובה מחמת מעלת הנפש.

כּוּיף לִיצְרִיָּה

מוֹשֵׁל בִּיצְרוֹ

לעקור כל זיק של רשע מתוך לבו שלא האדם, ולהביא אותו לידי צירוף וזיכוך".

ונראה להוסיף ולבאר ענין מעלת לכּוּף את יצרו, שהוא משום שבמעלה זו משתלם האדם בכח ה'מושל ביצרו' אשר זה יתרון האדם מן הבהמה, ובזה עיקר מעלת האדם, וכלשון רבינו יונה (שערי תשובה ש"א אות י') שכתב "והנה הבורא נפח באפי נשמת חיים חכמת לב וטובת שכל להכירו וליראה מלפניו, ולמשול בגוף וכל תולדותיו וכו', ואחרי אשר בעבור זאת נבראתי ויהי בי היפך מזה למא לי חיים".

והגרי"ס (אור ישראל אגרת כ"ב) כתב "זה כל האדם להיות מושל ברוחו' להטותה לחפצו, אל אשר ישאנו רוח מצבו", ודוד המע"ה לפני פטירתו אמר לשלמה בנו (מלכים א' ב' ב') "אנכי הולך בדרך כל הארץ וחזקת והיית לאיש", וברד"ק כתב "והיית לאיש – זריז ומושל בנפשך".

וענין זה של מושל ברוחו הוא בין בהנאות הגוף שאדם ישתמש בהם לעבודת השם, ובין בכוחות הלב כשנאה ואהבה שעל האדם להיות מושל ברוחו להטותה לחפצו.

ולכך מצות טעינה בשונא קודמת למצות פריקה אף שיש בה צער בע"ח, ומשום שמעשה אשר בו יש לאדם את המלחמה וההשתלמות בכחינה זו של מושל ברוחו, תגדל מעלתה להקדימה.

בכל לבבך – בשני יצריך

"ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך" (דברים ו' ה') ואמרו חז"ל (ברכות נד.) "בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע", ובשטמ"ק (סוף ברכות) בשם תלמידי רבינו יונה כתב לבאר ד"עבודת יצר הטוב היא עשיית המצוות, ועבודת יצר הרע היא שיכבוש יצרו המתגבר עליו, וזו היא העבודה שלו, מה שהאדם יכול לעבוד לבוראו ביצר הרע, עוד נוכל לומר שיצר הטוב הוא מידת הרחמנות וכיוצא בזה, ויצר הרע נברא לאכזריות, וכשאדם אינו מרחם על הרשעים והוא אכזרי להם נמצא שהוא עושה מצוה גדולה ועבודת השם עם יצר הרע".

ומבואר בדבריו ב' ביאורים היאך הדרך לעבוד את הקב"ה ביצר הרע, האחד הוא בהתגברות עליו, והשני הוא בשימוש בו לצד הטוב, כי כל תכונה ורצון אע"פ שענינו רע לכאור, אפשר להטותם ולהשתמש בהם לטובה, ובודאי שתרוויהו איתנהו שפעמים שצריך להתגבר עליו לגמרי, ופעמים שצריך להטותו לצד הטוב ולא לבטלו כליל.

ורבי יצחק מלאצין (בביאור התפילה סידור אשי ישראל) בביאור כפלה הלשון שאנו אומרים "ואל תשלט בנו יצר הרע, וכוף את יצרנו

"כי תראה חמור שנאך רובץ תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו" (שמות כ"ג ה'), ובאונקלוס תירגם "עזוב תעזוב עמו – משבק תשבוק מה דבלבך עלוהי ותפרק עימיה".

ובגמ' (ב"מ לב.) איתא "אוהב לפרוק ושונא לטעון מצוה בשונא כדי לכוף את יצרו, ואי ס"ד צער בע"ח דאורייתא הא עדיף ליה, אפ"ה לכוף את יצרו עדיף".

ובתוס' (שם ד"ה לכוף וכן דעת הרמב"ן והריטב"א) הק' "דכיון דבגמ' פרק ערבי פסחים מוקי לה בישראל שמותר לשנאותו ומשום שראה בו דבר ערוה, וא"כ מה שייך לכוף את יצרו, ותירצו דלא מיירי בשונא דקרא", אך בתוס' בפסחים (ק"ג: וכן דעת התוס' רא"ש ורבינו פרץ בב"מ) כתבו דגם בשונא דקרא שמותר לשנאותו, גם בזה צריך להקדימו לאוהב לפרוק, "דכיון שהוא שונאו גם חבירו שונא אותו, דכתיב כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם, ובאין מתוך כך לידי שנאה גמורה ושייך כפיית יצר".

ויל"ע מהו החשיבות שיש בענין זה של לכוף את יצרו, שאף שפריקה קודם לטעינה, מ"מ הלכוף את יצרו משנה את סדר הקדימה, ודוחה את צער בעלי חיים אף אם הוא דאורייתא.

ומשמיה דהסבא מסלבודקא הובא (אור הצפון מאמר כ"ח) לבאר "והרי הדברים מופלאים, האדם הזה חייב מן התורה לפרוק את משאו של חבירו משום עזוב תעזוב עמו, וגם משום צער בעלי חיים דאו', כפי שהגמ' אומרת שם, והנה נזדמן לו באותו מקום עוד אדם שיש לעזור לו לטעון את משאו, שאין בזה משום צער בע"ח ומצות פריקה עדיפא, והאדם הזה הוא יודע בודאי שהוא רשע, כי ראה בו דבר ערוה, והוא חייב לשנאותו משום הכתוב "יראת ה' שנאת רע", ובכל זאת מכיון שיש חשש שמבחינה פסיכולוגית על יסוד הכתוב "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם", עלול להתערב בכוחותיו הפנימיים של נפשו משהו משנאה אישית לאותו רשע, נוסף על השנאה שהוא מצווה עליה, נידחות בגלל חשש זה כל המצוות שהוא חייב בהן, מצות הפריקה, שנאת הרשע, וצער בע"ח, והוא חייב להיפנות דוקא לאותו רשע שלא כשורת הדין ולעזור לו לטעון את משאו, ולמה, כדי לעקור מתוך נפשו כל נטיה לאותה מדה רעה.

כבר אמרו חז"ל "אמר רב "אמרת ה' צרופה", הוי לא נתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות", (בראשית רבה מ"ד) אבל כאן אנו רואים שיש אשר לפעמים צריך אדם לוותר על מצוות שהוא חייב בהן ולקיים מצוה שאיננה מחובתו, בשעה שעל ידי מצוה זו יש לו סיכויים לבוא לידי כפיית היצר והוא קרוב יותר לצירוף נפשו, הוי אומר שכל מטרתה ותכליתה של התורה, אינה אלא

להשתעבד לך" כתב לבאר "ומבואר עוד לפימ"ש בספר אמרי נועם המיוחס לגר"א על מאמר חז"ל בכל לבבך בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע, דמה שברא הקב"ה את היצר הרע אינו בשביל קיבול שכר לבד, בעבור שיכופו אותו, אלא להתועלת ג"כ הוא, דאם לא היה לאדם היצר הרע, לא היה יכול לחיות אפילו שעה אחת, דהיצר טוב אינו רוצה לא לאכול ולא לשתות ולא להזקק לאשה, ולא היה העולם יכול להתקיים, לכך ברא הקב"ה היצר הרע באדם, אבל האדם צריך לעבוד את השי"ת גם ביצר הרע, דהיינו אפילו כשאוכל ושותה יהיה נזהר ג"כ לעשות הכל לשם שמים ולא בשביל תאוותו, וזה שאמר בשני יצריך עכ"ד, נמצינו למדין כי ב' בחינות ביצר הרע, האחת שצופה להאדם רק לרעתו, וניתן באדם לקבל שכר כשינצח אותו וכו', והשני שהוא מוכרח לקיום העולם, על כן על ענין הראשון אמר 'ואל תשלט בנו יצר הרע', ועל ענין השני אמר 'וכוף את יצרנו להשתעבד לך', שנעשה את הכל לשם שמים".

ועה"פ (משלי כ"ב ו') "הנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה", כתב הגר"א "והענין כי האדם אי אפשר לו לשבור דרכו, כלומר מזלו שנולד בו, כמו שאמרו וכו', וכשנולד במזל רע אז על זה נתנה הבחירה ביד האדם, שיוכל לאחוז במזלו לאיזה דבר שירצה להיות, או צדיק, או רשע, או בינוני, וכמו שאמרו במסכת שבת האי מאן דבמאדים יהיה שופך דמים, אמר רב אשי או מהולא או טבחא או לסטים, וזכר אלו השלושה, והוא לפי שמזלו מורה שיהיה שופך דמים, אך בבחירתו יוכל לבחור באלו השלושה, 'או מהולא' והוא צדיק שעושה מצות עשה, 'או טבחא' הוא בינוני, 'או לסטים' והוא רשע שופך דמים כמשמעו וכו', וזה שכתב 'הנוך לנער על פי דרכו' דרך מזלו וטבעו כן תחנכהו לעשות מצוות, ואז גם כשיזקין לא יסור ממנה, אבל כאשר תעבירה על מזלו, עתה ישמע לך מיראתו אותך, אבל אחר כך, בעת יוסר עולך מעל צוארו, יסור מזה, כי אי אפשר לו לשבר מזלו".

ומבואר בדבריו דעבודת האדם היא, להטות יצרו - טבעו שנולד בו לצד הטוב, ולא להתנגד לו מכל וכל כי היא לא תצלח.

וכן הוא ג"כ בלימוד ועסק התורה, שההצלחה בתורה היא באופן שלימודו הוא באופן שאינו מתנגד לנטיית הלב, וכפי שאמרו חז"ל (ע"ז יט.) "אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ", ופרש"י "לא ישנה לו רבו אלא מסכת שהוא מבקש הימנו, שאם ישנה לו מסכת אחרת אין מתקיימת, לפי שלבו על תאוותו".

בהנאות העולם

וכמו כן בביטול כוחות היצר אמרו חז"ל (סוטה מז.) "תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר יצר תינוק ואשה תהא שמאל דוחה וימין מקרבת", וביאר הראב"ד (בסוף ספרו בעלי הנפש שער הקדושה פרק ג') "כיון שהיא לו דבר היתר אינו צריך להלחם עם תאוותו, רק שיסתפק מן ההיתר כדי שלא יתן דעתו אל האיסור, כענין שאמרו יצר תינוק ואשה תהא שמאל דוחה וימין מקרבת, ויש לו שכר על זה כי הוא מתכוון לגדור את עצמו מן העריות ולהנצל בה מן החטא".

וברמב"ם (פ"ג מה' דעות ה"ג) כתב "המנהיג עצמו על פי הרפואה, אם שם על לבו שיהיה כל גופו ואיבריו שלמים בלבד, ושיהיו לו בנים עושין מלאכתו ועמלין לצרכו אין זו דרך טובה, אלא ישים על לבו שיהא גופו שלם וחזק כדי שתהיה נפשו ישרה לדעת את ה', שאי אפשר שיבין וישתכל בחכמות והוא רעב וחולה או אחד

מאיבריו כואב, וישים על לבו שיהיה לו בן אולי יהיה חכם וגדול בישראל, נמצא המהלך בדרך זו כל ימיו עובד את ה' תמיד, אפילו בשעה שנושא ונותן, ואפילו בשעה שבועל, מפני שמחשבתו בכל כדי שימצא צרכיו עד שיהיה גופו שלם לעבוד את ה', ואפילו בשעה שהוא ישן, אם ישן לדעת כדי שתנוח דעתו עליו, וינוח גופו כדי שלא יחלה ולא יוכל לעבוד את ה' והוא חולה, נמצאת שינה שלו עבודה למקום ברוך הוא, ועל ענין זה ציוו חכמים ואמרו (אבות ב' י"ב) וכל מעשיך יהיו לשם שמים, והוא שאמר שלמה בחכמתו (משלי ג' ו') "בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך".

ובט"ז (אהע"ז סימן כ"ה) כתב דאסמכתיה מקרא (תהלים קכ"ז ב') "שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת אוכל להם העצבים כן יתן לידידו שינה" וביאר הט"ז "דהיינו שיש ת"ח מנדדין שינה מעיניהם ועוסקים בתורה הרבה, ויש ת"ח שישנים הרבה כדי שיהיה להם כח חזק וזריזות לב לעסוק בתורה, ובאמת יכול ללמוד בשעה אחת מה שזה מצטער ועוסק בשני שעות, ובודאי שניהם יש להם שכר בשוה, על כן אמר 'שוא לכם' דהיינו בחנם לכם שאתם מצטערים ומשכימים בבוקר, ומאחרי שבת בלילה מומעטים שנתכם, זה בחנם כי 'כן יתן ה' לידידו שינה', דהיינו מי שישן הרבה כדי שיחזק מוחו בתורה, נותן לו הקב"ה חלקו בתורה, כמו אותו שממעט בשינה ומצטער עצמו, כי הכל הולך אחר המחשבה".

וכן מבואר בחז"ל (בראשית רבה ט' ו') עה"פ "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד" (בראשית א' ל"א), "אמר רבי שמעון בן אלעזר הנה טוב מאוד - הנה טובה שינה, וכי שינה טובה מאוד, אתמהא, לא כן תנינן יין ושינה לרשעים נאה להם ונאה לעולם, אלא מתוך שאדם ישן קימצא הוא עומד ויגע בתורה הרבה".

ולכך אמרו חז"ל (תענית יא.) "כל היושב בתענית נקרא חוטא", ומבואר שם (כע"ב) בגמ' דזהו בכה"ג דלא מצי לצעורי נפשיה, והיינו שזה גורם לו מיעוט בעסק התורה, ולכך נקרא חוטא.

וגם הנאות העולם בשיעור מה, הם לעזר לאדם שיהיה לו ישוב דעת ומנוחת הנפש ושמחת הלב לעסק התורה ולעבודת ה', וכמבואר במס"י (סוף פרק א') שהנאות העולם צריך שיהיו לו לעזר ולסיוע בעבודתו בוראו.

והובא בשם רבי אהרון וואלקין (כתולדות שבריש ספרו בית אהרן) בשם הגר"א "דהא דשנו חכמים (אבות פ"ו מ"ו) שאחד ממ"ח דברים שהתורה נקנית בהם הוא מיעוט שיחה, שזה אינו בשלילה כפי המובן הפשוט, לומר שימעט בשיחה לגמרי, מבלי להוציא אף דיבור מפיו, רק הכוונה להיפך בחיוב, היינו לחייב מיעוט שיחה, שאם ילמוד אדם הרבה בלי הפסק דעתו תתבלבל עליו, ועל כן בכדי לאוקמי גירסא צריך הוא מזמן לזמן לשיחה קלה".

ושמעתי משמיה דהגה"צ רבי דב יפה זצ"ל ששמע מהחזו"א על הצורך להרגיע כח המחשבה לאחר האימוץ בעסק התורה, במיעוט שיחה בעניני העולם, ודבר זה הוא לצורך, ואין בזה משום איסור דברים בטלים.

כללו של דבר, האדם יסודו, בהיותו מושל בעצמו, אך אופן המשילה, במה להניח, וכמה, צריכים להעשות במאזני השכל, ולשקול היטב האופן הרצוי והמועיל למען יטב לו.

ניתן לקבל את הגליון במייל D7692928@GMAIL.COM

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

פרשת משפטים תשפ"א

דנכרי הנמכר הרי הוא נעשה עבד גמור, אבל ישראל הנמכר אינו נעשה עבד גמור, אלא יש לו דין עבדות מיוחד. והטעם דישראל אינו נעשה לעבד גמור כנכרי, הוא משום דישראל הוא בן חורין בהפצא, וגם אם הוא משועבד, מכל מקום בעצמותו הוא בן חורין. והדבר מבואר בהא דאיתא בגמ' במגילה דף י"ד ע"א דרבא אמר דהטעם דאין אומרים הלל כפורים הוא משום דאכתי עבדי אחשורוש אנן. ולכאורה יש להקשות, דכיון דאכתי עבדי אחשורוש אנן, א"כ נמצא דבמלה גאולת ישראל ממצרים, דכבר אינם עבדי ה' אלא עבדי אחשורוש, ואיך אומרים הלל על יציאת מצרים. אכן הביאור הוא דהגאולה ממצרים הייתה גאולת עולם, והיינו דנעשו ישראל בני חורין בעצמותם, וכמו שאומרים בתפילה זיוצא את עמו ישראל מתוכם להירות עולם, הרי דהיה זה הירות עולם, וגם אם באיזה זמן יהיו משועבדים, מ"מ השיב בני חורין, ולא נתפס בהם שם עבדות, ועל כן גם אם אכתי עבדי אחשורוש אנן, שפיר שייך לומר שירה על יציאת מצרים, דמ"מ נחשבים כבני חורין, וזה מכה גאולתן ממצרים.

מעתה ישראל הנמכר לעבדות, אינו נעשה ע"ז עבד גמור, דכיון דבעצמותו הוא בן חורין, ממילא אינו נעשה עבד בעצמותו, ועבודתו אינה עבדות גמורה, וחלוק הוא מנכרי הנמכר לעבדות. והנה יסוד זה דישראל בעצמותם הם בני חורין המופקעים מעבדות, כל זה הוא מכה בחירתם והבדלתם מכל האומות, ואשר לכן הם חלוקים גם בהך מילתא דנכרי יכול להיות עבד, וישראל אינו שייך שיחיה עבד.

מעתה הרי נמצא דהא דחלוק דין עבד של ישראל מנכרי, שזהו הענין דאיירי הפרשה, הוא מכלל הבדלת ישראל מכל האומות, ויסוד ההבדלה הוא במה שכל העולם בעבר אחד, ואברהם הוא בעבר אחר, אשר לפי זה מבואר היטב מ"ט נקט הכא השם 'עברי', דהא מיירי בדין העבדות המיוחדת לישראל, שאינו יכול להיות עבד גמור, ודין עבדותו הוא דין מיוחד, וזה משום דהא דישראל מובדלים משאר האומות, שהם בעבר אחד וישראל בעבר אחר.

והנה אמרינן בקידושין דף כ' ע"א דהקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו, דיהיה עמך במאכל, עמך במשתה, וזה דבר הידוש, דמ"ט יהא קונה אדון לעצמו, והרי קנה עבד, ואיך הוא נעשה לו אדון. אכן להמבואר דישראל בעצמותו הוא בן חורין, ולא שייך שיחיה עבד, א"כ יש לומר דזהו הטעם דהוא כקונה אדון לעצמו, דבאמת גם כשנמכר לעבד אינו נעשה עבד גמור, אלא הוא נשאר בן חורין בעצמותו, ונמצא דהבעלים מהזיק תחת ידו בן חורין, ועל כן הוא שזה לבעלים והיא עמך במאכל ובמשתה, אבל נכרי הנמכר לעבד, הוא נעשה עבד גמור, ולכן אינו כקונה אדון לעצמו.

וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה וגר. (כ"א, י"ד).

יש לומר בכיבוד מה שנקט דההריגה הייתה בערמה, על פי דברי הגמרא בבבא קמא דף כ' ע"ב, דאדם אית ליה מולא, ופירש רש"י שם דאדם יש לו דעת לשמור גופו, ונפק"מ מזה לדינא דמועד לבחמה לא הוה מועד לאדם, וא"כ בשביל להרוג אדם צריך תחבולה להערים עליו, כדי שלא יוכל לשמור את עצמו, ויש לומר, דלכן נקט הכתוב דהרגו בערמה.

ואם שור נגח הוא וגר, ולא ישמרנו. (כ"א, כ"ט).

הנה בדין שור המועד כתוב 'ולא ישמרנו', ואילו בדין שור תם כתוב בסתמא 'וכי יגח שור את איש או את אשה ומת', ולא הזכיר הכתוב שהיה חסרון שמירה.

וכן להלן (ל"ה - ל"ז) לגבי שור שנגח שור, בשור המועד כתוב, או נודע כי שור נגח הוא מתמול שלשום ולא ישמרנו בעליו, ואילו לגבי שור תם, כתוב בסתמא וכי יגוף שור איש את שור רעהו ומת, ולא הזכיר שהיה זה בחסרון שמירה שלא שמרו הבעלים.

ויש לבאר לפי דעת רב הונא בריה דרב יהושע דפלגא נקא קנסא, דטעמו הוא משום דסתם שוורים בחזקת שימור קיימי, ובדין הוא דלא לשלם כלל, ורחמנא הוא דקנסיה כי היכי דלנטריה לתוריה. ונמצא לפי דבריו, דשור תם סיבת חיובו, אינו מחמת חסרון שמירה של הבעלים, דאדרבה הרי השור הוא בחזקת שימור, ובדין דלא ליחייב כלל, וחייבו אינו אלא קנס.

ולפי זה מבואר היטב למה נקט הכתוב את חסרון השמירה, רק בשור מועד, ולא בשור תם, דבאמת בשור תם אין חסרון שמירה, ולא משום חסרון שמירה הוא מתחייב, ורק בשור מועד סיבת חיובו הוא משום שלא שמרו, ועל כן רק בשור מועד נקט הכתוב את חסרון השמירה כסיבת החיוב.

כי תקנה עבד עברי. (כ"א, ב').

צריך לבאר מפני מה קראו הכתוב בשם עברי הכא בדין שנמכר לעבדות, וכן הוא גם בפרשת ראה כשמיירי בעבד ואמה, קראו עברי, כדכתיב שם (ט"ו, י"ב) 'כי ימכר אחיך העברי או העבריה'.

ונראה לבאר בזה דהשם עברי הוא מיסוד מה שמצינו אצל אברהם אבינו שנקרא אברהם העברי, כדכתיב בפרשת לך לך.

וכיבוד הדברים הוא, דהנה ברש"י שם הביא דברי המדרש, דנקרא אברהם העברי דכל העולם כולו בעבר אחד, והוא מעבר השני. והיינו דאברהם הוא מובדל מכל האומות, והוא עומד מיוחד לעצמו, וזהו דאברהם והאומות אינם נמצאים באותו עבר, אלא הם חלוקים ומובדלים זה מזה, וזהו שורש הבדלת ישראל מכל האומות.

והנה מצינו דחלוק ישראל הנמכר לעבדות, מנכרי הנמכר לעבדות,

אמיתה של תורה

מתוך דברי הספד עם הסתלקות דודו הגדול מרן הגאון רבי משולם דוד הלוי סאלאווייציק זצוק"ל

כולל הזון איש - מוצש"ק יתרו

כשבאים לדבר בשבחו וגדלותו של דודי הגדול זצ"ל יש עניינים ופרטים רבים, בתורה, ביראת שמים ויראת חטא, בתפילה איך שהיה מתחטא לפני קונו כבן המתחטא בפני אביו, בבכיות עצומות ובדמעות שליש, אשרי עין ראתה אלה, בעשות חסד, בקבלת כל אדם בסבר פנים יפות, איך שהיה מקבל כל אחד בכזה סבר פנים, איך היה מתייחס אפילו לקטן שבקטנים ופשוט שבפשוטים, אבל עיקר העיקרים ויסוד היסודות הוא גדלותו בתורה, התורה זה העיקר, התורה זה ראש לכל, והתורה היא שורש הכל.

על גדלותו העצומה בתורה אפשר להאריך בכמה וכמה פנים, על עמלו ויגיעתו, איך שמסר נפשו כל הימים, איך נתקדש בקדושת עמל התורה קרוב למאה שנה, בלא הפסק ובלא היסח הדעת, על תלמידיו הרבים שהעמיד, למד ולימד וריבץ תורה עשרות רבות בשנים.

אבל היה בדודי הגדול זצ"ל ענין מיוחד, היה בו גדלות מיוחדת, הוא היה מבקש את 'אמיתה של תורה', יש בתורה הרבה דרגות, יש ענין של בקיאות, יש ענין של חריפות, ענין של פלפול, ענין של סברות, אבל יש בתורה ענין מיוחד של 'אמת', של 'אמיתה של תורה', בגמרא במסכת מגילה כתוב ש'מגילה צריכה שרטוט כאמיתה של תורה', ובגמרא בסנהדרין כתוב 'כל דיין הדין דין אמת לאמיתו', למדנו מזה שיש ענין בפני עצמו של 'אמיתה של תורה', לגעת בנקודה הפנימית, וענין 'אמיתה של תורה' הוא העיקר של תלמוד תורה, זוהי הדרגה הגדולה והחשובה ביותר שיש בתלמוד תורה.

ובענין זה של בקשת האמת, ביקוש 'אמיתה של תורה', היה מיוחד מאוד מאוד, הוא היה מבקש האמת, כל משאת נפשו הייתה להגיע אל נקודת האמת שבכל דבר, לחשוף את אמיתה של תורה, לגלות את האמת, בכל סוגיא, בכל רמב"ם, בכל דיבור של רש"י, היה שוקד וטורח האם זו הכוונה, האם זהו הפשט הפשוט האמיתי.

דודי זצ"ל בעצמו היה ממשיל על כך משל, מעשה בבעל מופת אחד שישב בליל שבת בסעודתו, לפתע חייר, כששאלוהו מפני מה הוא מחייר, השיב כי רואה כפר מרחק חמישים ק"מ מכאן, ובו ערת שם דליקה המאיימת לכלות את הכפר, וכעת כיביתה בעודי כאן, לאחר צאת השבת הלך אחד הנוכחים בדק ומצא שלא כפר היה ולא דליקה הייתה, אמר לחבירו הן אמנם אין כפר ולא הייתה דליקה, אבל עדיין יש להעריך את אותו בעל מופת, כי מכל מקום ראייתו היא ראייה למרחוק ורואה הוא למרחק של חמישים ק"מ, אמר רבי דוד זצ"ל כי כך הוא גם בחידושי תורה שאינם לאמיתה של תורה, שאמנם הם אינם עולים בקנה אחד עם דברי הגמרא והראשונים, לא יסוד יש כאן ולא סברא, אבל מכל מקום מרוצים שאמרו שטיקל תורה.

הוא ויתר על כל יופי הסברות, ועל כל גוי הפלפול, טרח יגע ועמל, ביגיעה אחר יגיעה, עמל על גבי עמל, כדי לברר את האמת, את אמיתה של תורה, האם זו האמת של הגמרא, האם זה הפשט הפשוט בדברי רש"י, האם זהו הביאור הפשוט ברמב"ם.

דרך זו מסורה בידו הייתה מאבותיו, מאביו זקני מרן הרב זיע"א, ומזקנו מרנא רבנו חיים הלוי זיע"א.

פעם אחת נסע מרן הגר"ח זיע"א ברכבת לקובנא, על ידו ישבו בני ישיבות ונשאו ונתנו בדברי תורה, בתוך הדברים פנה אליהם מרן הגר"ח ואמר 'ולמה לא תפרשו את דברי הגמרא כפשוטו', נענו הבחורים כנגדו והשיבוהו כי ניכר עליו שהוא מן הדור הישן שלמדו 'פשוט', לנו יש את הדרך הלימוד של הגר"ח מבריסק, כשהגיעה הרכבת לקובנא, עמדו אנשים רבים לקבל את פני מרן הגר"ח, ואז נודע להם כי האיש שעמו דיברו והציע להם את הפשט הפשוט אינו אלא הגר"ח בעצמו.

הדרך הזו של בירור 'אמיתה של תורה', הוא על ידי עמל ויגיעה אין קץ וטורח אינסופי, כי לעולם צריך שוב פעם לעיין, שוב פעם להתעמק, האם זה מוכרח כמו שאומרים, או שזה רק ניתן להאמר, האם זהו הגדר המדוייק, האם זוהי הסברא וההבנה של עומק הדברים, לבדוק בבדיקה אחר בבדיקה האם זה מתאים עם כל הפרטים האם זה מתיישב עם כל הדקדוקים, זה מצריך ממש דרגא של מסירות נפש של עמל ויגיעה עצומים ונשגבים. בזה עמל דודי זצ"ל כל ימי חייו, כל ימיו היה שקוע בעולם של הבהנה והתבוננות אם הרשב"א והרמב"ן זה אותו שיטה ממש, או שיש חילוק קטן ביניהם, האם זה מה שכתוב ברמב"ם, או שאולי אין הכרח למהלך וניתן לומר בדרך אחרת, על זה יגע ועמל ונתן את נפשו וקרבו, כל ימיו יגע ועמל, ולא הגיח שום רש"י, שום שיטה מקובצת, שום הערה, שום דקדוק, הכל הוא שקל וטרי לבדוק ולתור בהכמה אם זהו הפירוש או שהפירוש הוא קצת אחרת. לפני כל שיעור היה משקיע כוחות עצומים בבירור וזיקוק הדברים, בדיוק ההגדרות, בכיוון הסברא, ובהעמדת הדברים באמיתתן, כמה שעות ישב רכון על גבי המהברות לבדוק שוב ושוב את הדברים טרם יאמרו לפני תלמידיו. וכך גם היה מעשהו בשיעורים, לא הגיח פינה וזוית בדברי הגמרא שלא היפך בה ודקדק בה עד תום, לא היה מוותר על שום דיבור של רש"י, על כל פרט ופרט היה דורש תילי תילים של סברות והשבונות עד שיצאו הדברים לאור מאירים באמיתותן.

לשאר מינים אין שם בגד כלל, ובאיזו טומאה נטמאו.

שיטת הר"ן

ובר"ן (שם) כתב דאי נימא שהוא דין מסוים בנגעים ולא לשאר דינים הרי זה מפני שגלוי וידוע למי שאמר והיה העולם שאין נגעים טמאין אלא בצמר ופשתים בלבד, ולדבריו יובן הצד שבשאר דיני התורה יש שם בגד גם על שאר מינים מפני שהוא דין מסוים בנגעים. ועדיין יקשה לאידך מ"ד מה עדיף נגעים שנוהג בשאר מינים משאר דינים שאינם נוהגים אלא בצמר ופשתים.

שיעור הבגד לטומאת נגעים כשיעור בגד הראוי לטומאת מת

שנינו בנגעים (פ"א מ"א) דשיעור בגד לטומאת נגעים הוא כשיעור בגד הראוי להיטמא טומאת מת וא"צ שיעור בגד שיכול להיטמא טומאת מדרס. ויש לידע שבלשון התורה שם 'בגד' הוא לכל בד אף שאינו משמש למלבוש, ובשיעור ג' אצבעות על ג' אצבעות הוא מיטמא טומאת מת. בגדים המשמשים לשיבה טמאים מדרס, ואילו בגדים שאינם מיוחדים לשיבה ואף כשישב עליו אומרים לו 'עמוד ונעשה מלאכתנו' (שבת נט.) אינם טמאים מדרס. ולכא' מדוע צריך לחדש דבר זה ומה ההו"א שטומאת נגעים דומה לטומאת מדרס ובעינין שיעור בגד שטמא טומאת מדרס. וצ"ל שיש לבגד ב' משמעויות - עצם הבגד שעשוי מבד ומשמש לשימושים שאינם לבוש כגון מפה וכיו"ב, ועוד שהוא משמש למלבוש וכפי משמעות 'בגד' בלשון בני אדם. וא"כ הו"א שלענין טומאת נגעים משערים בשיעור בגד שמיועד ללבישה, כטומאת מדרס, קמ"ל דלא בעינן שיעור בגד הראוי ללבישה אלא כל בד מקבל טומאת נגעים כשהוא בשיעור בגד.

לציצית וכלאים בעינין בגד הראוי ללבישה ואילו בנגעים נטמא

כל בגד

ובפשטות יש לחלק בין ציצית וכלאים לנגעים. דמצות ציצית שייכת רק בבגד הראוי ומיועד ללבישה, דאף למאן דס"ל דציצית חובת מנא אין חיבים אלא בבגד הראוי ללבישה. ואף כלאים שנאמר בהם "ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך" (ויקרא יט ט) וכן "לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו" (דברים כב יא), שייכים רק בבגד הראוי ללבישה, ובגד כלאים המונח בארון אין עוברים עליו בלאו. אולם נגעים אינם מיוחדים לבגד הראוי ללבישה אלא כל בד שנראה בו הנגע נטמא, ולכן אף בגד הראוי להיטמא טומאת מת מקבל טומאת נגעים.

וע"פ זה יבואר מה דאיכא למ"ד דטומאת נגעים שייכא אף בבגדים משאר מינים, דלטומאת בגדים לא הגבילה תורה שתהיה רק בבגד הראוי ללבישה אלא כל בד נטמא, ולכן אף שאר מינים שהם בשיעור חשוב של טומאת מדרס שהוא ג"ט על ג"ט נטמאים בטומאת נגעים.

טומאת נגעים בבגד של צמר או פשתים בלבד

טומאת נגעים נוהגת רק בבגד צמר או בבגד פשתים שגדלו מג' אצבעות על ג' אצבעות ומעלה, דכתיב "והבגד כי יהיה בו נגע צרעת בבגד צמר או בבגד פשתים" (ויקרא יג מז), וצמר היינו דווקא צמר רחלים אבל שאר בגדים אינם טמאים טומאת נגעים, כמו שדרשו בתו"כ (פרשת נגעים ה יג) "והבגד, יכול השיריים והסיריקון והכלך וצמר גפן וצמר גמלים וצמר ארנביים ונוצה של עזים, תלמוד לומר בבגד צמר או בבגד פשתים".

אם הלכה דצמר ופשתים היא דין בנגע או מצד הבגד

ואפשר ללמוד מיעוט זה בשני אופנים - או שהוא דין בהלכות טומאה, דטומאת נגעים אינה אלא בבגד צמר ופשתים, או דנאמר בתורה שרק בגד מקבל טומאה ולא בד ולא כלי, ולא חשיב 'בגד' אלא כשהוא עשוי מצמר או מפשתים, אבל שאר בגדים אינם נטמאים מאחר ואין עליהם שם 'בגד'.

הגמ' בשבת (דף כו-כז) דנה בשיעור בגד לטומאה ולכלאים, ולתנא דבי רבי ישמעאל ילפי' מנגעים לכלאים ולציצית, דכשם שנגעים אינם אלא בבגד צמר ופשתים, כך כלאים וציצית אינם נוהגים אלא בבגד צמר ופשתים. ולפי"ז אי"ז דין בהלכות טומאה אלא בהלכות בגדים, דהילפותא היא שכשם שבנגעים רק צמר ופשתים נקראים 'בגד', כך בשאר דינים ששייכים בבגד.

אמנם, בגמ' שם, רבא מעמיד דנחלקו רבי שמעון בן אלעזר ותנא דבי רבי ישמעאל במיעוט לשאר בגדים, דלרשב"א המיעוט רק לענין בגד שהוא פחות מג' טפחים על ג' טפחים, אבל בגד מג"ט על ג"ט ומעלה מקבל טומאה אף בשאר מינים. ותנא דבי רבי ישמעאל סבר דנמתעטו שאר בגדים לגמרי ואף בגד שגדלו ג"ט על ג"ט אינו מקבל טומאה. ומבאר ר"ח (שם) דפליגי בב' הצדדים הללו - דרשב"א סבר שהוא דין בנגעים שרק בגד צמר ופשתים מקבל טומאה בג' אצבעות על ג' אצבעות, ושאר מינים אינם מקבלים טומאה בשיעור זה. אבל בגד של ג' טפחים על ג' טפחים חשוב בגד אף בשאר מינים ומקבל טומאה. ותנא דבי רבי ישמעאל סבר דשמעינן מקרא דאך בגדי צמר ופשתים חשובים 'בגד', ולכן נתמעטו שאר מינים לגמרי דאינם חשובים 'בגד' ואף כאשר הם מג"ט על ג"ט ומעלה.

בגד משאר מינים בשיעור ג"ט על ג"ט מקבל טומאת נגעים

הרמב"ן (שם) אומר דבר מיוחד, דאף למאן דס"ל דאיכא טומאת צרעת בשאר בגדים כשהם יותר מג"ט על ג"ט, מ"מ ציצית וכלאים אינם נוהגים בשאר בגדים כלל אלא בצמר ופשתים בלבד. והדברים טעונים הסבר דאי ילפי' מנגעים שאין שם בגד אלא לצמר ופשתים ואהכי ציצית וכלאים אינם נוהגים אלא בצמר ופשתים בלבד, א"כ לבגד המנוגע גופו, אין שם בגד אלא בצמר ופשתים בלבד, ומנלן לחדש טומאת נגעים לשאר מינים כשהם יותר מג"ט על ג"ט, הא

ב) עוד באר שם, דתלוי למאי איצטרך שיעור ג' אצבעות, דאם השיעור הוא מהל' טומאה אין צירוף בין שני החלקים, אך אם הוא שיעור בגד אפשר שיצטרפו. והקשה ע"ז דמפורש ברמב"ם (שם ה"ט) דנגע שחציו באריג חציו בשתי מצטרפין ומאי שנא מהדין הנ"ל דאמר' נטמא זה לא נטמא זה, ומדוע הכא מצטרפין. והאריך שם בביאור הענין.

בגד שתי וסריקין

עוד יש לשאול, דההלכה היא שגם השתי בפני עצמו או הערב בפני עצמו טמאים כדאמר קרא "את השתי או את הערב", והביא הר"ש (שם מ"ד) מהתוספתא דבאופן שהבגד עשוי שתי וערב, והשתי הוא מצמר או מפשתים והערב ממין אחר כגון 'סריקין' [משי] ונראה בו נגע, טהור. ובפשטות היה נראה לא כן, אלא השתי לבד טמא כדרך ששתי העומד בפני עצמו טמא וצ"ב דברי התוספתא ומה מגרע מה דמחובר השתי למין האחר.

ביאור הדברים

ונראה מתוך הדברים דגדר הדין שהשתי לבד או ערב לבד חשוב לטמא טומאת נגעים, דנתחדש דאף לשתי או לערב תורת 'בגד' לקבלת טומאת נגעים. ובגד זה שחציו צמר וחציו משי אין לו שם בגד המקבל טומאת נגעים, מאחר ושם בגד שבו אינו מצמר ופשתים. ולפי זה א"ש דלגבי צירוף של אריג ושתי באופן שיש טומאה באחד מהם, אפשר לומר שהם שני בגדים שונים שאינם מצטרפים כלל ואפשר שמצטרפים לענין שם בגד. אך היכא שהטומאה נמצאת חציה בזה וחציה בזה מצטרפים לשיעור טומאה, דבכל בגד יש גם את החלק של השתי, ועד כמה שבתורת בגד אין בו שיעור ואינו טמא, מ"מ בתורת שתי יש לו שיעור, דשניהם ביחד שתי אחד ושם שתי לא פקע ועד כמה שבשתי שכאן ובשתי שכאן שיעור נגע, טמאים שניהם. ושאינו מבגד שבו השתי ארוג עם משי שהוא בגד אחר שאינו ראוי לקבל טומאה כלל ופקע ממנו שם בגד הראוי לקבל טומאה.

מקור הדין

ויש ללמוד חילוק זה מהסוגי' בזבחים (לא). לגבי חצי זית פסול וחצי זית פיגול, דמבואר שם דבמקום שיש ב' חצאי דברים שונים, אם לכל אחד יש שם בפני עצמו הדין חל רק עליו, ואינו עובר לחלק השני. אבל לענין דינים שהם נצרכים זה לזה, דנים אותם כאחד ויש להם שם אחד, מאחר וביחס לטומאה זו ודין מסוים הם כאחד.

נמצא - גדר בגד לטומאת בגדים אינו בגד העשוי ללבישה, אלא כל בד. ואף שתי וערב טמאים, מפני שהתחדש שגם להם יש שם בגד, [ולא מצד דלא בעינן בגד]. בגד שמצורף אליו שתי - טומאה בזה לא נטמא זה, ולענין שיעור בגד נחלקו הרמב"ם והראב"ד אם מצטרפין. אם צירף לבגד צמר או פשתים מין אחר של ערב אינו בגד הראוי לקבלת טומאה. ומאידך היכא דיש טומאה בשתי ובבגד מצטרפין דלא פקע מהשתי שבבגד שם שתי לענין קבלת טומאה.

בפרשת נגעי הבגד נאמר דין נוסף, דאיכא טומאת נגעים אף כשנראה הנגע בשתי או בערב הגם שאינו בגד גמור ובלבד שיהא בשיעור ג' אצבעות על ג' אצבעות. לכא' דין זה מתאים להלכה הכללית של בגד מצורע שנטמא אף אם אינו עומד ללבישה, אך עדיין יש להסביר שהגם שאין השתי והערב כמו בד גמור, מ"מ נתחדש בטומאת נגעים דלא בעינן אפילו בגד כשאר נגעים אלא גם שתי וערב חשובים בגד. ובדיני שתי וערב בנגעים שנינו (שם מ"י) דהיכא דהשתי מחובר לאריג ונראה הנגע בשתי לא נטמא האריג, וכן אם נראה באריג לא נטמא השתי. והוסיף בחי' הגר"ח (סטנסייל) שמסתימת לשון הרמב"ם (פ"ג מהל' טומאת צרעת ה"ח) נראה דה"ה לענין צירוף, אין השתי והאריג מצטרפין לשיעור ג' על ג' לטמא, וכ"כ ברא"ש. אבל הראב"ד (בתנ"כ תזריע פר' ה"ג) פליג וס"ל דהשתי והאריג מצטרפין לשיעור ואעפ"כ אם נראה נגע כאן אינו מטמא כאן. ושיטת הרמב"ם ברירא, דכיון דהשתי והאריג חשובים כשני דברים נפרדים, אינם מצטרפין לשיעור בגד לטמא. אולם שיטת הראב"ד טעונה ביאור, דהאריך אפשר לומר שמחד הם מצטרפין וא"כ הם בגד אחד, ומצד שני טומאה שבזה אינה עוברת לחלק אחר של הבגד.

ב' ביאורי הגר"ח

וליישב זה הביא בחידושי הגר"ח ב' הסברים.

א) יתכן שאין שייכות בין הנידונים, ואפשר שאע"ג דלענין שיעור מצטרפים ב' החלקים, מ"מ לענין טומאה אין שייכות ביניהם ואין הטומאה עוברת מזה לזה. וביאור דבריו י"ל על פי מה דמצינו חילוק דומה בנושאים אחרים.

ההלכה בטומאת אוכלין דבעינן כזית במאכל לקבל טומאת אוכלין. וכיון שיש הלכה דידות האוכלין נטמאים כאוכל עצמו רש"י ותוס' במס' חולין (קמ:) יש לדון היכא שיש כביצה אוכלין ומחובר אליו חלק טמא והוא משמש להיות יד לחצי מהאוכל, וכתבו שם רש"י ותוס' דרק החצי המחובר לטומאה טמא ולא נטמאה כל האוכל. ולכא' יקשה דאם האוכל מקבל טומאה, היאך יתכן שרק חצי כביצה נטמא ולא כל האוכל. וצ"ל דכל מה דבעינן כביצה להחשיבו כשיעור חשוב של אוכל ואינו מדיני הטומאה, וכיון דשיעורו כביצה יש לו שם אוכל ואעפ"כ אין מקבל טומאה אלא באופן שהטומאה עוברת דהיינו שהטומאה היא יד לאוכל וכל השאר לא נטמא.

וכעין זה פירש רש"י בפסחים (ג:) והר"ש בטהרות (פ"ג מ"ג) דאוכל שיש בו שיעור רק מחמת גשמים שירדו עליו ונבלעו בו ותפח, או ענבים שהגיעו לשיעור עם הין, והיין מפקד פקיד ואינו חלק מהפרי, טמאים אף שהמשקין אינם מקבלים את הטומאה. והטעם דהמשקים רק משלימים לשיעור אוכל שראוי לקבל טומאה, ומ"מ אינם חשובים חלק מהאוכל לענין טומאה. וה"נ גבי טומאת נגעים, יתכן שלענין שיעור ג' אצבעות יצטרפו האריג והשתי להחשיבו כבגד הראוי לקבל טומאת נגעים, אך מ"מ אינו חיבור לענין הטומאה, ואם נטמא זה לא נטמא זה.

אך עדיין צ"ב, דאם לענין שיעור בגד שניהם חשובים כדבר אחד, מדוע אין הטומאה עוברת מדין חיבור, דהכלל בטומאה דכל המחובר

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות

כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמדו במקהלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

להערות והארות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmeil.com

פרשת משפטים

הוא הדין אמה העבירה, שכמו שמביא בעל החינוך (מצוה מ'ג וע"ש), מי הוא זה שמוכר את בתו לאמה? אחד שמצבו כל כך קשה שאין לו אגודה שחוקה, הוא ורק הוא התידה לו התורה שימכור את בתו לאמה. ואין זו מכירה בעלמא אלא הוא נותן את בתו לאחד שתהיה לו לאשה, ואז היא יוצאת מהעוני של אביה ונכנסת למצב הכלכלי הטוב של האדון. ממצב "עניה" להיות "גברת" (והינך שם). כך הם משפטי ה', בחן בחסד וברחמים.

בקשתו של הקב"ה - לא תפוק מתטנפא בחובין

אלו הם פשטן של מקראות. אבל ראוי להביא כאן את לשון הזהר הקדוש ח"ב (דף צו.), שדורש את כל המקראות האלו גם בעומק לפנים מעומק.

וכי ימכור איש את בתו לאמה לא תצא כצאת העבדים. דורשים רבותינו, וכי ימכור איש - דא קודשא בריך הוא. האיש המוכר הוא הקב"ה, ה' איש מלחמה. את בתו - דא נשמתא קדישתא. זו הנשמה הקדושה שכל אחד ואחד מקבל בשעה שבא לאור העולם. הקב"ה מוריד מעולם הנשמות נשמה קדושה ונעלה, שמעלתה לדעת הרבה גדולה יותר ממעלת מלאכי השרת (נפש החיים ש"א פ"י ועיין בראש מאמר דרך עץ חיים), ושולח אותה לכאן, לעולם הזה. לאמה - למהוי אמה משתעבדא ביניינו בהאי עלמא. הנשמה באה לכאן, והדי היא נשמה רוחנית ואין לה שום קשר עם כל עולם החומר, אבל הקב"ה מוכר אותה, שולח אותה לזה העולם, להיות משועבדת כאן, בעולם הגשמי והחומרי.

דורש הזהר: במטא מיניינו, הקב"ה מבקש, בשעתא דמטי זימנא לנפקא מהאי עלמא, מתי שיגיע אותו הזמן שהנשמה צריכה לחזור לצדו מחצבתה ולשוב לעולם העליון, במטא מיניינו, לא תצא כצאת העבדים - לא תפוק מתטנפא בחובין. שלא תשוב מלוכלכת ופגומה. תפוק בת חרוין ברירה נקיה, שתצא הנשמה ותשוב אל הקב"ה נקיה וברא, בגין דיחדי בה מארה אז הקב"ה יוכל להיות שמה בה, וישתבח בה ויהיב לה אגר טב בצחצוחי דגנתא דעדן. נשמה כזו שתחזור קדושה וטהורה, נקיה וברא, הקב"ה שמה בה, יכניס אותה לן עדן ויתן לה את שכר פעולתה. החפץ חיים זצ"ל סיפר בדרך משל על עשיר אחד, רבי ברוך, שהיה בעל חסד מופלג. תמיד היו פונים אליו כל הנוקקים והנצרכים ומבקשים ממנו שיעזור להם, והוא מצידו מעולם לא סירב. תמיד היתה ידו פשוטה ולבו רחב ונדיב, וסייע לכל מבקש במה שיכל, אם בהלוואה ואם במתנה.

יום אחד מתקשר אליו מישהו למקום העבודה שלו ואומר לו, תשמע רבי ברוך, מצבי בכי רע ואני מבקש שתעזור לי. מה קרה? - אני עומד לפני חתונת הבן שלי, ואתה יודע, יוקר השעדים הוא נורא, ואין לאל ידי לחתן אותו. שואל אותו רבי ברוך, כמה אתה צריך, והוא משיב, הלוואה של אלפים רובל. בסכום הזה אוכל לערוך לבני חתונה מפוארת עם כל מה שצריך. אמר לו רבי ברוך, בסדר גמור. אני גומר היום את העבודה בשעה אחת, תבוא לכאן ואתן לך את הסכום המבוקש. אותו יהודי שמע, והתחיל מברך את רבי ברוך. רבי ברוך תהיה ברוך, אני לא יודע איך להודות לך, וכהנה וכהנה. בשעה אחת אבוא אליך ואקח ממך את הכסף. הגיעה השעה אחת, ורבי ברוך נשאר במקום העבודה ומחכה לאותו יהודי

הקונה עבד לעצמו כאילו קונה אדון לעצמו

בעזרת ה' יתברך נראה להתבונן בכמה נקודות שבפרשת השבוע, פרשת משפטים.

הפרשה שלנו גדושה ומלאה במצוות, ורש"י, שלולי פירושו לא היינו מוצאים ידינו ורגלינו בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, האריך בביאור המקראות האלו יותר מכל פרשה אחרת שבחומש. אנו נתבונן בכמה ענינים.

המצוה הראשונה שבה מתחילה הפרשה, היא עבד עברי: ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם. כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחפשי חנם. ולאחר מכן יש ענין נוסף, אמה העבירה, וכי ימכור איש את בתו לאמה לא תצא כצאת העבדים וכו'.

הפרשה מתחילה בדיני עבדים ואמה עבירה, וכאן יש מצוה לעקוד ולשרש את השיבושים שיש אצל הרבה בענין עבד עברי. יש שקראו בילדותם ספרים היצוניים ששם מתוארים ומסופרים התנהגויות של עריצות השליטים הנכרים ביחס לעבדים כפי שהיה בעבר, ואז כשבאים לפרשה הזו, הואיל ואינם חוקרים ודורשים כדבעי להבין את מצוות התורה על בוריים, נדמה להם שאותם הסיפורים וצורת העבדים שהיה בספרים ההם, זה גם מה שכתוב כאן.

ולא היא. ה"ו. די לנו במה שלימדו אותנו רבותינו ואמרו (קדושין כב.) 'כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו'. על פי דיני התורה, האדון חייב לדאוג לעבד שלו יותר ממה שדואג לעצמו, וכמו שהביאו בגמרא (קדושין סג) כמה דוגמאות, שאם היה האדון אוכל פת נקיה, סולת, אינו יכול לומר לעבד שלו אתה תאכל לחם שחור. הוא מחוייב לדאוג לעבד כפי שדואג לעצמו, ומה שהוא אוכל ושותה זה מה שצריך ליתן גם לעבדו. ויתירה מזו, אומרת הגמרא, אם יש לו רק כר אחד או שמיכה אחת, אינו יכול לומר 'חייך קודמין' וישתמש הוא האדון בכר ובכסות, אלא חייב לתת את הכר והשמיכה לעבד. אם אין לו שני מזדונים, הוא חייב לתת את המזון לעבד והוא, האדון, יישן על הרצפה. ואם קשה לו לישון על הרצפה? יש פתרון, הוא יכול להיות עד וללמוד כל הלילה. אבל בשום פנים הוא לא יכול לומר לעבד שלו 'אתה העבד שלי ותאכל פחות טוב ממני', אלא להיפך, העבד מתעלה יותר ממנו. והמעייין יראה בלשון הרמב"ם בהלכות עבדים (פ"א ה"ו ואילך), שהביא הרבה פרטי דינים בזה.

כל הסיפורים על הגויים שהתנהגו בעריצות ובאכזריות כלפי העבדים, כל זה אצלם היה. אבל אצלנו חלילה וחס. אסור להכות את העבד, אסור לצער אותו ואסור לבייש אותו. ובעצם, העבד הזה הוא רק עבד בשם, אבל למעשה הוא כמו כל שכי. מחמת שהתנהג שלא כשורה ונגב, ואת כל מה שנגב בזבו ולא היה לו מהיכן לשלם ולהחזיר את חובותיו, לא אומרים לו בוא ותשב במאסר שנה או שנתים לכפר על הנגיבה שנגבת כמו שעושים היום, אלא להיפך. משפטי התורה הם בצדק ובמידה כנגד מידה. אומרים לו, למה גבת? - כי היית צריך כסף ולא רצית לעבוד בשביל זה, ולכן גבת וחיסרת את ממונו של פלוני, אז אתה צריך במידה כנגד מידה ללכת לעבוד עכשיו, תקבל את שכרך, ותוכל להחזיר ולהשלים את ממונו של הנגב.

שיבוא לקחת את כספו. הוא מחכה, והזמן עובר ואותו אחד לא בא. הגיעה כבר השעה שתיים, ולאחר מכן השעה שלוש, ואותו יהודי לא מגיע. הלך רבי ברוך לביתו.

למחרת בתשע בבוקר, שוב טלפון. 'רבי ברוך, תציל אותי'. יש לי בן לחתן ואין לי אגורה שחוקה ופרוטוה לפרטה. אני מוכרח להשיג אלפים רובל ואין לי מהיכן, אנא! אתה היחיד שיכול לעזור לי. רבי ברוך משיב, בסדר. תבוא אליי היום בשעה אחת בצהריים, לאחר שאני גומר את העבודה.

הגיעה השעה אחת, ורבי ברוך מחכה לו. ושוב, הוא לא בא. מחכה שעה נוספת, והיהודי לא מגיע. הלך רבי ברוך לביתו.

למחרת, שוב בתשע בבוקר, טלפון. רבי ברוך תעזור לי! מה קרה? - יש לי בן לחתן ואין לי כסף, אנא עזור לי. אמר לו רבי ברוך, הרי כבר דברנו ואמרתי לך כבר כמה פעמים, אני מוכן לעזור לך ולחתן לך את כל הכסף הדרוש בהלוואה, רק תבוא. שוב קבע לו זמן לבוא באותו היום, וברוך ה', הפעם הוא הגיע.

שאל אותו רבי ברוך כמה אמרת שאתה צריך, אלפים רובל? הנה לך, בבקשה. מתי תחזיר את הכסף? שנה, שנתיים? אמר לו, אני מבקש את הכסף לשלוש שנים. עוד שלוש שנים אוכל להחזיר לך את כל הכסף. הסכים רבי ברוך והיהודי יצא לדרכו.

עברה שנה ועברו שנתיים ושלוש, ובא היהודי והחזיר לו את הכסף. אבל לא סתם החזיר, אלא החזיר בדיוק ממש את אותה החבילה שקיבל, עם הגומי שהיה שם מתחילה. בדיוק את אותם אלפים רובל שקיבל, את אותם שטרות עצמם החזיר. שאל אותו רבי ברוך, בשביל מה לקחת את הכסף? כל כך הרבה צעקת שאתה צריך את הכסף, התקשרת פעם ועוד פעם, והנה קבלת את הכסף. בסוף אתה מחזיר לי את אותה החבילה בדיוק? למה? - והרי אם הרובלים האלו היו נשארים אצלי הייתי יכול בשלושת השנים הללו לתת הלוואות לאחרים או לעשות אתם צדקות, או בכלל לעשות אתם עסקים ורווחים, ועכשיו שהחזרת את אותם הרובלים, לא השתמשת בהם בכלל, איזה טעם יש בדברי? על מה ולמה עשית ככה? ובוודאי, העשיר צודק.

אמר החפץ חיים זצ"ל, בא אחד וקיבל נשמה אלקית לשבעים שנה, בזה העולם. בשביל מה הוא קיבל את הנשמה? בשביל מה היא ירדה לעולם ולמה לא תשאר בעולם העליון יחד עם כל הנשמות והמלאכים? אלא, כי מטרה גדולה יש לה. שתטרח יחד עם הגוף ותסגל ותאסוף ותקבץ תורה ומצוות. את אלו היא לא יכולה לעשות בעולם העליון. שם אין יצר הרע, אין נסיונות ואין קשיים, ואין עבודה. רק כאן, שיש את המלחמה היומיומית, יכולה הנשמה לאסוף מצוות למרות הקשיים והנסיונות ובה היא עושה נחת רוח לבורא יתברך.

ואם כן, הבה ונחשוב. לו יצוייר שאדם מחזיר את נשמתו לבוראה אחרי שבעים שנה, בדיוק כמו שקיבל אותה. באותה קדושה ובאותה המעלה, בלי שום שינוי ושום חיסרון, אבל גם בלי תוספת מעלה. וכי לא היתה עליו תביעה? בודאי שהיתה עליו תביעה. בשביל מה קבלת את הנשמה הזו? בשביל מה שלחו לך את הנשמה והורידו אותה לעולם החומר, בשביל שתשאר כמו שהיא? בשביל זה היא יכלה מלכתחילה להשאר בעולם העליון. היא נשלחה כדי שתוסיף ותאסוף עוד תורה, עוד מצוות ועוד מעשים טובים.

קל וחומר בן בנו של קל וחומר, אם אחד לא מחזיר את הנשמה שלו, אלא מחזיר זכר לנשמה שלו. הנשמה שלו חוזרת והיא 'נקבים נקבים חלולים חלולים', חלילה. כמה טענה תהיה עליו! הרי גם אם היה מחזיר את הנשמה כמו שהיא, היתה עליו תביעה, קל וחומר אם מחזיר אותה כשהיא מלוכלכת ומטונפת בחטאים, כמה גדולה התביעה עליו וכמה רב היא הבכיה.

זה מה שאומר הזהר, במטי מינייכו, הקב"ה מבקש מכולנו, מבקשי! בשעתא דמטי זימנא לנפקא מהאי עלמא, לא תצא כצאת העבדים. הקב"ה מבקש, תדאג שהנשמה שלך לא תחזור 'מתטנפא בחובין', מלוכלכת בחטאים.

ובהיות וכל המחובר לחיים עוד יש לו תקווה, ואנחנו נמצאים בעולם המעשה, וכמו שאמר רבי ישראל מסלנט זצ"ל שכל זמן שהנר דולק אפשר עוד לתקן, אל לו לאדם לפול ברוחו כשהוא רואה את מצבו הירוד, ואל יתייאש ויאמר 'אין מה לעשות, אני כבר אבוד, והקב"ה ירחם עלי יחזיר אותי בגלגול ואז בפעם הבאה אני אהיה צדיק'. ובאמת, ודאי שהקב"ה יחזיר אותך בגלגול, אבל אולי יחזיר אותך בגלגול אצל תיש? גם זה אפשר שיהיה.. ואז מה תעשה?.. אל תסמוך על פעמים אחרות, כל זמן שהנר דולק אפשר עוד לתקן! אדם יכול לעשות תשובה כמו שצריך, להכניס את עצמו למהלך של תורה ומצוות ובעזרת ה' הבא ליטרה מסייעין אותו (שבת קד.).

ואמרו רז"ל שהבא ליטרה מסייעין בידו, והכוונה שהקב"ה שולח מלאכים מן השמים לסייע בידו. אם האדם באמת רוצה לחזור בתשובה, הוא יקבל סיוע אלהי ויעזרו לו להתקדש ולהטהר על ידי התורה והמצוות שישתדל בהם (עיין ספר חרדים פרק על וריטב"א יומא ט"ל ב').

אבל אם האדם לא עושה כן חלילה, ממשיך הזהר ואומר: אם רעה היא בעיני אדוניה - דקא אסתאבא בחובין ובטנופא דחטאין, התלכלכה הנשמה הקדושה בחטאים ובעוונות, כדן לא יעדה באל"ף. דורשים יעדה מלשון "עדי", מלשון תכשיט. נשמה שכזו הקב"ה לא רוצה בה ולא יכול להתפאר ולהשתבח בה, ואתאביד. אבל אם תב בתיובתא אם הוא חוזר בתשובה, הוא ניצל, והפדה, הוא פודה את נפשו כמו שכתוב (איוב לג) פדה נפשו מעבור בשחת. לבתר דתב בתיובתא פדא לה מארחא דגיהנם, ובה מציל את נשמתו שלא תענש בעונשי מעלה החמורים, ויזכה גם הוא להכנס לגן עדן ולהתענג על זיו השכינה. והזהר ממשיך ודורש הלאה גם את כל הפסוקים על זו הדרך.

אלין אינון סדורין דגלגולין

ובאמת כבר בתחילת הפרשה על הכתוב 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם, איתא בזהר הקדוש (דף צד.)', פתח רבי שמעון ואמר ואלה המשפטים, תרגום, ואמר תרגום אונקלוס, ואילין דינאי דתסדר דתסדר קדמיהון. כלומר, אלו הם הדינים שתשים לפני בני ישראל, ותסדר אותם לפניכם. כשולחן ערוך, וכמו שמוכא ברש"י.

אבל הזהר דורש: אלין אינון סדורין דגלגולא. אלו המשפטים שכתובים כאן בפרשה, אלו הם סדר הגלגולים. וזה דבר מפליא, מה ענין המשפטים לעניני הגלגול? הבעל שם טוב ביאר את מאמר הזהר, ונביא את דבריו (המובאים בספר דגל מחנה אפרים):

איתא בזהר הקדוש על הפסוק אשר תשים לפניכם, אילין אינון סדורין דגלגולין. והוא תמוה מה ענין זה לזה, לכאורה הפסוק מפרש ואילן דינאי ממונות. הרי כל הפרשה עוסקת בהלכות חושן משפט, מתחיל בעניני עבדים וממשיך בעניני שומרים ובעניני נזיקין, כי תצא אש וכדומה, ומהי סוגנת הזהר בזה?

אך שמעתי בענין הדין, שאחד דן את חברו בבית דין ויודע בעצמו שבוודאי הוא זכאי בדין. הרבה פעמים קורה שיש לאדם טענות ומענות עם חברו בעניני ממונות, והוא יודע בבירור ובוודאות מוחלטת שהוא צודק ולא חברו, והוא זכאי בדין, ואף על פי כן כשהוא בא לדין תורה, הוא יוצא על פי דיני התורה חייב בדין. והוא עומד ומתפלל, איך יכול להיות כדבר הזה, והרי תורה אמת כתיב בה וכל דרכיה דרכי נועם, וכי זו אמיתות התורה ונועם דרכיה? אני יודע שאני זכאי, והנה כאן התורה מחייבת אותי?

ואמר הבעל שם טוב, אל יקשה לו. כי בודאי היה חייב לחבירו בגלגול העבר לאיש הזה הדן עמו, וכעת חייבתו התורה לשלם לו כדי לצאת ידי חובתו. וחבירו שלוקח עתה המעות במרמה עתיד הוא ליתן את הדין. גם אותו אחד שקיבל עכשיו את הכסף שלא לפי האמת, לא יחשוב לעצמו איזה יופי, יצאתי נשכר. חלילה. כבר אמרו רבותינו על הלל הזקן (אבות פ"ב מ"ו), 'אף הוא ראה גולגולת אחת שצפה על פני המים', ראה אחד שטבע במים וראשו צף על פני המים, 'אמר על דאטפת אטפוך

וסוף מטיפיין יטופן. אתה הטבעת מישוה, ולכן הטביעו אותך. כי כך חקק הקב"ה בעולמו, שיש מדה כנגד מדה. אבל וסוף מטיפיין, גם אלה שהטביעו אותך, גם הם יקבלו את זה.

אתה יצאת חייב בדין הגם שאתה יודע שהצדק אתך, ואיך קרה כדבר הזה שהתחייבת? - זהו מפני שהיית חייב לחבירך את הכסף מהגלגול הקודם, ובגלל דיני התורה שהם בצדק ובושר יצאת עכשיו חייב בדין, כדי לפרוע את חובך. ואף על פי כן אותו אחד שקיבל עכשיו כסף שלא כדין גם הוא עתיד ליתן את הדין.

וכאלה רבים בעלי דינין. ובאמת מי שמתעסק בעניני הדין רואה הרבה פעמים כדברים האלה. וזהו שרימו הזהר הקדוש, ואלה המשפטים, שהם אכן, דיני ממונות, - אבל אינון סדורין דגלולין. דהיינו שאדון הכל, בורא כל הנשמות, הוא היועד איך היו הגלגולים שעברו בין איש לחבירו, הוא המסבב ומנהיג את עולמו בחסד וברחמים בצדק ובמשפט אמת, לשפוט בין איש ובין רעהו.

אלו דברי הבעל שם טוב. והיה מעשה בזמנו שיהודי נכנס לחבירו ואמר לו הרי אנחנו מכירים הרבה שנים ואתה נאמן עלי, תעשה לי טובה, אני נוסע לדרכי ואני מבקש שתשמור לי על כספי עד שאחזור. נתן לו את הכסף, וזה היה סכום גדול, ונסע. אחרי שנה שנתיים חזר, ובא לקחת את הכסף. בינתים עד שחזר המפקיד, חבירו השומר ששמר לו על הכסף מת. וההלכה אומרת שאם השומר אמר לבנים שלו קודם שמת ממי הוא קיבל את הכסף, מחזירים לו. אבל אם לא אמר להם שכסף פלוני שייך לאלמוני, נשבעים הבנים ונפטרים מלשלם.

כשחזר המפקיד ושמע שמת השומר, פנה לבנים שלו ואמר להם לפני כמה שנים הפקדתי אצל אביכם סכום כסף גדול של כמה אלפים ורבות, תחזירו לי אותו. אמרו לו היתומים, אנחנו לא יודעים דבר, אבינו לא אמר לנו כדבר הזה, יכול להיות שאתה צודק ויכול להיות שלא.. הלכו לדין תורה, ופסקו על פי הדין שהיתומים נשבעים שלא יודעים דבר ונפטרו מלשלם. הכסף נשאר אצל היתומים. וכל העולם יודעים שזה המפקיד הוא איש נאמן, חסיד וירא שמים, ואותו פלוני שמת לא היה עשיר, אז לכאורה הצדק צועק, שבודאי שכדברי המפקיד כן הוא שממנו בא כל הכסף לשומר! אבל דין תורה הוא דין תורה, והמפקיד יצא וידיו על התחתונה.

שאלו את הבעל שם טוב על זה, איך ייתכן שיצא משפט מעוקל בדין תורה, והרי כתוב 'אלהים נצב בעדת אל' - כשיש דין תורה הקב"ה נמצא שם ומשתתף בדין, ואיך יכול להיות כדבר הזה? והשיב, שזה בהשגחה ובדקדוק ה' יתברך. בגלגול שעבר היה זה חייב לזה ולא פרע לו וכעת החזיר לו לתקן נשמתו, לא החסיר ולא העדיף, וזהו דין אמת לאמתו. לנו זה נראה כדבר לא מובן ולא ישר, אבל אומר הבעל שם טוב, אדרבה, זהו הדין לאמתותו. ורק ה' שיועד כל תהלוכות בני האדם בגלגולים שהיו בעבר, יודע לסובב בהשגחה את הכל כפי הצדק והיושר.

יש סיעתא דשמיא מיוחדת לדיינים לפסוק כפי הצדק והיושר

התפקיד של הדיינים ושל החכמים לדון כפי ההלכה הפסוקה, בין אם מבינים ובין אם לא. 'אין לדיין אלא מה שענינו רואות' (סנהדרין ו:). והקב"ה מגלגל הגלגולים מסובב הסיבות ועילת העילות הוא נמצא בין הדיינים ועושה את שלו ומסובב את הענינים כפי מה שצריך.

אמנם הדיין צריך להיות פיקח ולראות שהדין לא יהיה דין מרומה. ומי שמוסר נפש בשביל כלל ישראל ובשביל ללמד את העם חוק ומשפט, והוא מחפש בכל דבר מה כתוב בתורה ולא את מה שהוא מחפש בתורה, אז מסייעים לו מן השמים ונותנים לו סיעתא דשמיא מיוחדת שלא תצא תקלה מתחת ידו.

ספרו על הגאון בעל הנודע ביהודה זצ"ל, שהיה רב בפראג לפני כמאתים שנה, ונפטר שם בשנת תקל"ו. פראג היתה אז נקראת בפי כל 'ירושלים דבוהמיה', לפי שהיתה עיר ואם בישראל, והיו בה מקומות תורה בלי

גבול, ישיבות, בתי כנסיות ובתי מדרשות. הנודע ביהודה היה קודם לכן רב בקהילה קטנה ונדחת, 'אמפול', מקום שלא שמענו עליו מעולם, וכשביקשו ממנו והוא הגיע להיות רב בפראג, היו שם כמה אנשים שלא מצא חן בעיניהם הענין. אמרו, בעיר חשובה כמו שלנו, שישבו על כסא הרבנות בה גדולים שבגדולים כמו המהר"ל ועוד, יבוא עכשיו איזה רב שלא שמענו שמעו מקהילה קטנה ונדחת? צריך שהרב שלנו יהיה רב מפורסם שיצא שמעו בכל העולם. החליטו אותם אנשים שיערימו קשיים על הרב החדש, ויבחנו ויבדקו אם באמת הוא גברא רבא וראוי לשבת על כסא הרבנות בפראג.

מה עשו? לקחו שני אנשים, ולימדו אותם היטב את הסוגיא בחולין (דף מב:) 'בוקא דאטמא דשף מדוכתיה'. זו סוגיא עמוקה על עצם הירך של הבהמה שנעקק ממקומו, ויש בזה הרבה פרטים סבוכים בגמרא ובפוסקים. אמרו לאותם אנשים, תבואו לרב החדש בזמן ההכחדה שלו, בזמן שיושבים לידו כל חכמי העיר וכל הפרנסים, וגם כל אנשי העיר נמצאים שם, ובמעמד הזה תבואו ותאמרו לרב ששחתם בהמה ויש לכם את השאלה הזו, ותשאלו אותו מה דין הבהמה. אם יענה שהשחיתה כשרה, תתקיפו אותו בקושיות אלו ואלו, איך אתה מכשיר, הרי יש שיטה כזו ושיטה כזו, ויש ספק כזה ויש סברא שכזו, עד שתביכו אותו. ואם יגיד לכם שהבהמה טריפה, תהפכו את הקערה על פיה ותשאלו אותו למה אתה מטריף, הרי יש שיטות כאלו ויש שיטות כאלו, עד שתביכו את הרב ותהיה סערה.

וכך היה. הנודע ביהודה הגיע ונכנס וערכו לכבודו סעודה גדולה. באמצע הסעודה, באו אותם שני האנשים, ואמרו לו, כבוד הרב, יש לנו שאלה חמורה. שחטנו בהמה ומצאנו שיש בה ספק גדול, 'בוקא דאטמא', ישמע כבוד הרב וישיב. שמע הנודע ביהודה את השאלה, והתחיל לדון בשיטות והסברות והיה מצדד להתיר. שמעו זאת השנים ואמרו, סליחה מכבוד הרב, אמנם כבודו רב העיר, אבל במחילה, דבריו הם דברי תימה, איך הרב מעלה על דעתו להתיר, והרי יש שיטות כאלו ויש צדדים כאלו לאסור, וכך החלו להרעיש עליו בקושיות ומענות.

שמע הנודע ביהודה ואמר, יש צדק בדבריכם. אכן נראה שצריך להטריף את הבהמה. אמרו לו האנשים האלו, כבוד הרב, למה להטריף? הרי התורה חסה על ממונם של ישראל (ראש השנה כז:), והרי יש שיטות להתיר, וכך היו מסבכים אותו בטענות וקושיות, וכל אותם אנשים שלא אהבו את הרעיון שהנודע ביהודה יהיה רב העיר החלו מתככים ידים בהנאה, אוהו, הנה, מה שרצינו וקיינו, הגיע. 'תפסנו אותו'. אמר להם הנודע ביהודה, תראו, השאלה שלכם היא שאלה עמוקה, ואני צריך להתבונן בה עד שאוכל להשיב לכם עליה. אבל יש לי גם שאלה שאני רוצה לשאול אתכם. אמרו לו, למה לא? ישאל הרב.

אמר להם, תראו. קהילת פראג יש בה אלפי נפשות כן ירבו, ותמיד יש שאלות. הרי כל פרט ותנועה בחיי האדם מעוגנת בהלכה, ואין לך רגע שהאדם פנוי מקיום הלכה. אם יושב לאכול יש שאלות שונות בהלכות אכילה, ואם הולך לישון יש שאלות שקשורות לשינה, וכך בכל דבר ודבר יש בו מקום לשאלות ולספיקות איך צריך להתנהג על פי ההלכה. והנה, מביאים רב לעיר גדולה שכזו, ואומרים לו דע שאתה צריך להשיב תשובות לכל אנשי העיר, על כל אלפי השאלות שיש להם. ואיך ייתכן דבר כזה שכל אנשי העיר סומכים את ידיהם בכל השאלות שלהם על הרב? הרי הוא לא נשאל שאלה אחת, אלפי שאלות הוא נשאל! וכי הוא לא בשר ודם? לא ייתכן שהוא יטעה? הנה, הבאתם לפני שאלה סבוכה בדיני בוקא דאטמא, ואתם רואים שבאמת צריך הרבה דעת כדי שלא יצא מכשול מתחת ידי. אלא מאי? על כרחנו אנחנו צריכים לומר, שהקב"ה באהבתו את עם ישראל, עוזר ומסייע לכל רב שממנים אותו להיות רב ומנהיג לקהילה, שלא יצא מכשול מתחת ידו. זה ההסבר וזה הטעם שיכולים כולם לסמוך על הרב, כי עוזרים לו מן השמים.

1. מספרים שבשעה שהושיבו אותו על הכסא, והיה הכסא גבוה מאד והשולחן היה נמוך, אמר לו מישוה, 'כבוד הרב אולי הכסא גבוה מידי בשבילך'. אמר לו הנודע ביהודה, לא היא, אלא שהמסובבים נמוכים בשבילי.. וכך מספרים עוד הרבה חידודים ממנו.

בשביל מה הבאתם אותו לכאן? אמרו לו, אנחנו רוצים שכבוד הרב יקב ויעכב את המשכורת שאמור ראובן לקבל, שלא יגיע אליו. הרי תראה איזה עבריון הוא ואלו מכות שהכה את זה המסכן? לא מגיע לו לקבל עכשיו כסף.

רבי שמואל סלנט שמע ושחק. הבינו שהוא לא מתייחס לדבריהם, והתחילו לשכנע אותו. כבוד הרב, תראה איזה 'עין הרע' עשה לו.. בקושי נשארה לו עין. תראה איזה אף יש לו, כבר בטל ממנו שם אף.. תעיין ותראה מה שעולל לו ראובן זה. אבל רבי שמואל סלנט ממשיך לשתוק. שוב אמרו לו, כבוד הרב, למה אתה שותק, תראה אותו, רחמנות עליו איך שהוא נראה. כיון שרואה רבי שמואל שהם מתעקשים ועומדים על דעתם, אמר להם: איני יודע אם זה החבול המסכן הזה, לא הכה את ראובן ההוא מכות הגונות שכאלו, שגם להגיע לכאן הוא כבר לא יכל.. ובאמת נשלח השמש של רבי שמואל לבדוק, והוא הגיע ומצא את ראובן הזה שוכב כשהוא חבול כפלים מזה, שלשת רבעי מת, ואנשי החברה קדישא מסביבו.. זו היתה הסיעתא דשמיא שלוותה את רבי שמואל סלנט, שלמדות שהגיעו פה שני אנשים והביאו אותו במצב כזה, רבי שמואל לא התרשם מהם. זו סיעתא דשמיא שמקבל מי שמקיא חלב שینگ משדי אמו ומוסר נפש בשביל הכלל.

רבינו הגדול הגאון רבי יוסף חיים זצ"ל בספרו בן איש חי על התורה (פרשת משפטים) כותב על זקינו רבי משה חיים זצ"ל שהיה מגדולי הרבנים בדורו בבגדד, מעשה שכזה. היה דין דברים בדיני ממונות בין שנים, ויצא הדין צריך להשביע אחד מהם. ואותו אחד שיצא דינו שהוא צריך להשבע, שמע ומיד אמר, 'בסדר כבוד הרב, צריך להשבע? הנה אני מוכן להשבע'. ראה רבי משה חיים שאותו אחד מיקל בשבועות ולא יודע את הדברים הנוראים שכתובים בגמרא (שבועות לט.) על מי שנשבע שבועת חנם, שכל העולם מזדעזע ונפרעים ממנו ומכל העולם, ואמר לו, טוב, אשביע אותך. אבל לא אשביע אותך סתם באיזה ספר או באותיות, אלא אשביע אותך בשני לוחות הברית..

ההוא שמע את זה והחוויר. בשני לוחות הברית? שני הלוחות של משה רבינו? אוי ואבוי לי.. אמר רבי משה חיים לשמש שלו, לך ותטבול במקווה כמה טבילות ותכוון כמה כוונות, ואחר כך תביא לכאן את שני לוחות הברית ואשביע אותו בהם. ההוא שמע את זה ונגעשה כל בשרו חידודין חידודין, אמר, במחילה כבוד הרב, אני עוד יכול לחזור ב? אולי זה בתוך כדי דיבור? אני מפחד. אמר לו הרב, לא! אמרת שאתה רוצה להשבע, תשבע בשני לוחות הברית. אמר לו האיש, כבוד הרב, אני מודה שאני השקרן ואני הרמאי ואני חוזר בי מכל מה שטענתי, ואני מוכן לקבל עלי כל עונש ובלבד שלא אצטרך להשבע. וכך היה, חזר בו האיש מכל טענותיו והתברר הדין לאמתו.

אחרי זה שאלו את רבי משה חיים, כבוד הרב, מה זה שאמרת שתשביע אותו בשני לוחות הברית? מאיפה תביא לכאן את שני לוחות הברית? אמר להם, כן, יש ספר שנקרא שני לוחות הברית.. על זה אני כיוונתי שישבע.. רק ההוא הדיוט שלא הבין על מה דברתי..

כך מביא הבן איש חי. בדין ובמשפט צריכים פקחות וחכמה, זה סיעתא דשמיא שבאה לאדם רק כאשר כל מגמתו להוציא את האמת לאורה ולאימתתה, ואז מסייעים אותו מן השמים, כפי שדברנו.

חכמתו של רבי אליהו חיים מיזל זצ"ל

בדור שלפנינו היה אחד מגדולי הגאונים, ושמו רבי אליהו חיים מיזל זצ"ל², ומספרים הרבה על חכמתו ופקחותו בדינים שהיו לו.

3. היה מגדולי תלמידיו של רבי איצלה מוולוז'ין. רבי אליהו חיים הפליג בזקנה, ואת כל חייו הפקיר בעבור כלל ישראל. הושיע אלפים ורבבות מ ישראל בכל מיני אופנים, ובתורות מרובות ועצומות שהטריח את עצמו. גם בערוב ימיו כשהיה חולה מאד, עד יום האחרון, עדיין היה עוזר ותומך ומסייע לכל אחד מה ששכח, ואם נבוא לספר אפס קצתו לא נגמור. ספרו שכשנהיה חולה הלך לרופא, והיה מתאנה שכוואב לו כאן וכואב לו שם. שאל אותו הרופא, כבוד הרב מה כבר אפשר לעשות, כבודו רוצה להיות צעיר? אמר לו הרב, לא, אני רוצה להמשיך לחוקן.. נכון שאני בן תשעים ומשהו, אבל כלל ישראל צריכים אותי ונעזרים בי.

אמנם, סיים הנודע ביהודה, במה דברים אמורים כשהשאלה היא שאלה הלכה למעשה, ואם באמת הייתם שוחטים בהמה והיה בה 'בוקא דאטמא' – או אז יש לרב את הסיעתא דשמיא שיקלע למטרה ולא יחטיא, והייתי יכול לענות לכם כדבעי. אבל כיוון שאתם בדינים דברים מלבכם, וציירתם ציור ושאלה שלא היתה ולא נבראה, והכנתם מראש כמה ימים ושבעות פלפולים שיהיה זה אומר כך זה אומר כך, חזרתי גם אני להיות כאחד האדם ועניתי כפי שנראה לי כך, וכשהקשיתם אמרתי שבאמת נראה כמו שאתם אומרים. כך השיב הנודע ביהודה, והם שראו בחכמתו עמדו ובקשו ממנו מחילה.

מעשים בגדולי ישראל שזכו לסיעתא דשמיא בדין

כך היא האמת. מי שממית עצמו על התורה וכל חפצו ורצונו להיות עוזר ומסייע לעם ישראל, אזי מן השמים יוליכו אותו בדרך ישרה. אחד מהתלמידים של הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל שהיה בדורו רבן של כל בני הגולה², סיפר ואמר שאני ראיתי בחוש את הסיעתא דשמיא שהיתה למורי ורבי, רבי שלמה קלוגר. פעם הגיעה לפניו שאלה של טריפה בבהמה, והשיב רבי שלמה קלוגר שהיא טריפה. כולם התפלאו על הפסק שלו, שהרי בדיוק על השאלה הזו נפסק בשולחן ערוך שהיא כשירה, וכי יתכן שרבי שלמה קלוגר שכל התורה כולה חקוקה על לוח לבו הטהור נעלם ממנו סעיף מפורש בשולחן ערוך? באו לפניו עוד פעם ושאלו עוד פעם את השאלה בסגנון קצת שונה, ושוב פסק הרב שזה טרף. התלמידים התביישו להראות לרבי שלמה קלוגר שבשולחן ערוך מפורש שזה כשר, והשתוממו והתפלאו איך פסק לטריפה. בינתיים פתחו את הבהמה ומצאו שהיא מסמר תקוע במקום אחר בלב, ואז התברר שבאמת הבהמה הזו היתה טריפה. אם היה פוסק שהיא כשירה אזי חלילה היו יכולים להכשל במאכלות אסורות, ולכן סייעו לו מהשמים שיצא מלפניו דין שהוא אמת לאמתתה של תורה, כפי שבאמת היה שהבהמה היתה טריפה.

ולמה זכה לזה? – כי הוא הפקיר את עצמו בשביל כלל ישראל. לא היה אכפת לו לא מכבודו ולא מגופו ולא משום דבר, והעיקר היה אצלו רק להיות לעוזר לציבור והיה תמיד משועבד לצרכי הציבור. לכן נתנו לו את השולחן ערוך החמישי, את הדרך ואת החכמה, שידע תמיד לקלוע אל המטרה. מי שמחפש רק את האמת לאמתה, יש לו סיעתא דשמיא מיוחדת שמלווה אותו.

וכך מסופר על זה הדרך על הרבה הרבה גדולים שהדריכו אותם מהשמים וסייעו בידם למצוא את התשובה הנכונה לכל שאלה ושאלה. הרי האדם יראה לעינים, ואיך הרב והדיין יכול לדעת את כל מסתרי הלב שיש אצל כל אחד? אבל מן השמים מסייעים. על רבה של ירושלים במשך שבעים שנה, רבי שמואל סלנט זצ"ל, סיפרו שפעם באו אליו שלשה אנשים. איך באו? – שנים מהם הרימו והביאו אתם אדם שלישי. והאיש השלישי הזה היה חבול ומוכה באופן מבהיל, כל פניו היו נפוחות, וכל כולו שבר כלי. אמרו לו השנים, כבוד הרב יראה, אתה יודע מי עשה את זה? – ראובן פלוני. הוא התקוטט עם זה האיש והכה אותו מכות נמרצות, ועכשיו יראה כבוד הרב איך הוא נראה.

אמר להם הרב, טוב, ומה אתם רוצים ממני? אני לא יודע עזרה ראשונה..

2. רבי שלמה קלוגר זצ"ל היה ספרא רבה וכתבן עצום, והשיב למעלה מעשרת אלפים תשובות. ספרו שכל יום היה מגיע אליו שק מלא סכתבים ושאלות, והיה מושיב על ידו ארבעה סופרים, והיה מקריא להם בבת אחת ארבעה תשובות שונות בנושאים שונים. לזה עונה בחלק אורה חיים, ולזה משיב בורה דעה, להוא מגיב באבן העזר ולרביעי בחושן משפט. כך היה נוהג בנאות העצומה שלו, שכן היה במוחו את האפשרות לחלק את המחשבה לארבעה חלקים נפרדים. אצלנו אפילו חלק אחד לא עובד כמו שצריך..

שמעתי מאחד מגדולי הרבנים בירושלים שהיה רבי שלמה קלוגר קושר את היד שלו עם חוט בשבת, כדי שלא יבוא בשוגג לידי כתיבה, מרוב הרגל הכתיבה שהיה לו.

וראיתי בהקדמת ספרו (תקן עלם) שכותב על עצמו, אני מדפיס קונטרס זה בשם תיקון עלם ובו תשובות יסודיות בעניני אבן העזר והאיל ואני יודע בעצמי שלא אוכל להדפיס את כל ספרי, כיוון שיש לי הרבה חיבורים, מאה ושלושים ושש במספר. והוא בספרו בגדי יום טוב (דף תפ"ח ע"ב) ובספרו נדרי זירוזין (דף כ"ט ע"ב) ועוד ועוד, עומד ומציין "ענין בספרי מספר מאה ותשע עשרה" ומספר זה היה וכן הלאה. לרוב ריבוי החיבורים שלו כבר היה מונה את הספרים שלו על פי מספרים. [ראה לדוגמה בספרו טוב טעם דדעת מהדר"ת י"ד (סימן רכ"ה) ועוד, ובספר ברית יעקב סימן "א הערה א' עיש"ב].

פעם נפלה מריבה בין שתי נשים, שתלו כביסה כמו שהיה נהוג פעם על חבל אחד גדול, ונפל החבל והתערבבה כל הכביסה, וזה טוענת כולו שלי וזו טוענת כולו שלי.. באו לבית הדין עם כל הבגדים, אחת אומרת כל הבגדים שהיו על החבל שלי היו, אולי יש לה לשניה כמה מקלות כביסה.. השאר הכל שלי. השניה אמרה לא היא, הכל שלי. הרב שמע ואמר להם, תשמעו, אני צריך לעיין בדבר הזה, זה לא פשוט. תחכו בינתיים בחדר השני.

אמר רבי אליהו חיים לאשתו, תביאי את כביסה משלך. תביאי עוד כמה מגבות ועוד כמה בגדים, ולאחר שהביאה עמד וערבב את כל הבגדים שלו יחד עם כל הבגדים האחרים. קרא הרב לאחת מהנשים ואמר לה, בואי תבדקי מה שלך פה. היא בודקת ואומרת זה שלי זה שלי, וגם זה שלי, וגם המגבות של הרב שלי.. הכל הכל שלי. הרב שמע ושתק, אמר לה – טוב, תצאי החוצה ואקרא לך עוד מעט לפסק הדין.

היא יצאה וקרא הרב לשניה. אמר לה, בכבוד, תבחרי מה ששייך לך פה. התחילה בוררת ואומרת, זה שלי זה שלי, אבל זה לא שלי. זה גם שלי, אבל זה לא שלי. ואז ראה הרב שהיא דוברת אמת, ולוקחת רק את מה ששייך לה, בלא לגעת במה ששייך לו. פסק הרב את הדין ואמר, השניה היא נאמנת, והראשונה אין לה זכות טענה ומענה כאן.

זו היתה פקחותו הגדולה של הרב. אחרים מה היו עושים, גרל אולי.. אבל הוא היה מלווה בכח הסייעתא דשמיא שלו ונתן אותה כדי להוציא דין אמת לאור. וכך היו אתו אלפי דינים ומשפטים שידע לברר בפקחות ובתבונה.

היה מעשה בקופאי בעיר שם, שפעם נכנסו שוודים לשדוד אותו. ומי היו השוודים? – חמישה שוטרים. השוטרים הרוסים שדדו אותו, ולא די בזה אלא שגם העלילו עליו שהוא מהפכן ושנתן שוחד לאחד מהם כדי שישתוק. איש כזה שהיו נגדו האשמות המורות כל כך, היה אחת דינו להמית. בא האיש לרבי אליהו חיים והוא בוכה, כבוד הרב, תציל את חיי. לא רק שנגבו אותי ועשקו אותי, עוד עכשיו העלילו עלי עלילה שכזו שאני מהפכן, ושאיני שידדתי, מה יהיה עלי? אמר לו הרב, תשמע היטב מה שאני אומר לך. בין אם אתה מבין ובין אם אתה לא מבין, בשעת המשפט, בתחילה תכחיש ותאמר שלא נתת לאף אחד שוחד, אבל כאשר ילחצו אותך ויגידו שכן נתת שוחד, תודה ותאמר שאכן נתת שוחד, אבל לא רק לשוטר אחד, אלא לכל השוטרים.

וכך היה. האיש הובא למשפט, ובתחילה כשהאשימו אותו שאתה עוללת כך וכך ונתת שוחד, אמר האיש, לא ולא, בשום פנים ואופן, לא היו דברים מעולם. התחילו לצעוק עליו ולאיים עליו, ואז אמר היהודי, נכון אדוני השופט, נתתי שוחד. אבל לא רק לשוטר אחד, אלא לכל השוטרים כולם נתתי שוחד. השופט שמע כך, ומיד אמר להם כך? – תוציאו כולכם מיד מה שיש לכם בכיס. כל אחד הוציא, ובאמת ראו שיש לכל אחד הרבה כסף בכיס, ממה ששדדו אותו.. התחיל השופט לחקור אותם, מאיפה יש לך כסף? ומאיפה יש להוא כסף? והם התחילו לגמגם ולהעלות תירוצי סרק, עד שנתברר שהם שקרנים.

זו היתה פקחותו של רבי אליהו חיים. וכך מספרים עליו עוד הרבה סיפורים, הן על החסד שהיה בו, כמה שהפקיד את עצמו כדי לאסוף צדקות לעניים, והן על החכמה והפקחות שהיתה לו. והיא היא, אם האדם

4. מספרים, כי היה שם בעיר עשיר גדול אחד, ובעל צדקה, אבל לא תמיד נתן. פעם אחת בחורף, בקור הגדול והגורא, הלך רבי אליהו חיים לבקש ממנו כסף לטובת העניים. כשדפק בדלת העשיר, יצא העשיר לקראתו, והנה הוא רואה את רב העיר עומד בפתח. אמר העשיר, כבוד הרב, כבוד גדול הוא בשבילי שהרב הגיע אל ביתי. בשביל מה באתה – אמר לו רבי אליהו חיים, תשמע, עלה בדעתי חידוש בפרשת שבוע. התחיל לומר לו את החידוש, וחידוש נורא חידוש, והסבר גורר הסבר, וכך לפלל אתו עוד ועוד, ואותו העשיר עומד שם בפתח הבית עם מעיל בית קל וכולו רועד מקור והוא מתפלל להקב"ה שלא יקבל שם דלקת ריאות..

אחרי זמן, אומר העשיר לרב, כבוד הרב, במחילה, אם בשביל דברי תורה באת למה עליו לעמוד בפתח? ברא ותכנס לפני הבית. אמר לו הרב, בסדר, ונכנסו לבית. ושם, טעין עולם הבא.. האח דולק ומחמם את הבית, המשרתים מביאים כוסות תה למסובים, תענוג. פונה העשיר לרב ואומר לו, כבוד הרב, באמת, אבל באמת, בשביל מה באתה? אמר לו הרב, תשמע, המצב קשה וצריך לעזור לעניים. באתי בשביל לבקש מסך צדקה בשבילם. שאל העשיר, כמה צריכים? – כמה שצריך אותך. ואכן נתן העשיר בעין יפה הרבה מאד.

מוסר עצמו בשביל הכלל, הקב"ה מסייע לו בזה גם כן, שיוכל להוציא דין אמת לאורה.

בספרו של הגאון הצדיק מרעננה (בן לאשרי דברים עמוד טו), מביא עוד סיפור על הפקחות של רבי אליהו חיים מייל, איך שידע להוציא את האמת לאורה. הוא מספר שהיה מעשה באשה אחת שהיתה משרתת ומבשלת אצל מישהו. יום אחד שלחו אותה לשחוט כמה עופות אצל אחד השוחטים בעיר, והיא התעצלה ושחטה אותם בעצמה. בעל הבית הרגיש שיש כאן משהו חשוד, אבל כמה שהיה חוקר ודורש להוציא את האמת, הוא לא הצליח. היא תירצה את עצמה כמו עורך דין.. אמר לעצמו, מה מעשה? – אקח אותה לרב. הוא בחכמה שלו ידע להוציא את האמת לאור. אמר לה, את מסכימה לבוא איתי לרב? – אמרה לו, למה לא? אני אבוא איתך לרב, ותראה שאני צודקת..

הגיעו ונכנסו שניהם לרב, והוא מספר שכך וכך המעשה ששלח אותה לשחוט כמה עופות אצל השוחט ונראה לו שהיא לא עשתה את השליחות שלה, והיא מצידה מכחישה הכל במצח נחושה ואומרת שסתם מעלילים עליה עלילות כזב. הרב שמע ואמר להם, תשמעו, זו לא שאלה פשוטה. אני צריך לעיין בה ולבדוק כאן בספרים שלי מה הפסק. לכו בינתיים לחדר הסמוך עד שאדע את הפסק מהו ואקרא לכם.

יצאו השניים לצאת, והרב רמז לשמש שישאיר את הדלת פתוחה קצת. לקח הרב את השלחן ערוך חלק יורה דעה, ספר גדול שיתפוס את כל השולחן ויהיה ניכר שכביכול הוא מעיין בו, והתחיל ללכת הלך ושוב, והחל מדבר עם עצמו איך לדון, יש סברא כזו לפי הש"ך, וסברא אחרת לפי הט"ז, ואחר כך אמר בקול כדי שישמעו אותו בחוץ, אבל יש ללמד עליה זכות שאם היא שחטה בסכין בשרי, יש להקל, אבל באמת אם היא שחטה בסכין חלבי, אין מה לעשות וזה טריפה.. כך צריך לצאת הדין לפי ההלכה. וכך הוא חוזר על זה שוב ושוב שזו הכרעת ההלכה מהש"ס והפוסקים. אחר זמן הזמין אותם להכנס ואמר להם, יש לכם משהו נוסף להגיד? מיד אתן את הדין כפי שיצא לי. איך שהוא אמר את זה, והאשה קמה. 'כבוד הרב, יש לי מה להגיד'. מה? – 'אני רוצה להגיד לך את האמת, אני שחטתי בסכין בשרי.. אמר הרב, פיי הכשילך.. את שחטת את העופות.

חיזוק במידת החסד ובעניני בין אדם לחבירו

זהו 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם', אלין סדורין דגלגולין. ודאי שצריך להיות בעל פקחות מיוחדת כדי להוציא דין אמת לאמתו. אבל צריך גם כן את הסייעתא דשמיא המיוחדת שרק הקב"ה יודע לסובב ולהוציא את דין התורה לאשורו ולאמתו. וכשהאדם מכניס את עצמו

אחרי שנתן את הסכום הגדול, אמר לו העשיר, ימחל לי כבוד הרב, אולי אני קצת חצוף, אבל תורה היא הללמוד אני צריך. למה הייתי צריך לעמוד איתך בפתח הבית ולשמע מסך דברי תורה בקור הגדול? יכלתי לשמוע את זה פה. אמר לו הרב, לא. אינו דומה. אם הייתי נכנס לפה וכאן היינו מדברים על יד האח המוסק ועם כוס תה, לא היית טועם את הטעם של הקור, והיית פוטר אותי במאה רובל.. עכשיו שעמדת זמן רב בדלת והעצמות שלך קפאו מקור, עכשיו אתה מבין מה קורה באותם הבתים של העניים שאין להם לא תנור ולא כוס תה חם, ולכן נתת בעין יפה..

עוד סיפור עליו שפעם אחת בא לבית של עשיר אחד. שאל אותו העשיר, כן כבוד הרב, בשביל מה באתה? – אמר לו הרב, באתי כדי לעשות מצוה. איזה מצוה? – מצוות ביקור חולים. התפלא העשיר, ביקור חולים? – אני בריא, הכל בסדר איתך. אמר לו הרב, אעשה? – והרי יש חכם שאמר שאתה חולה. שאל העשיר, מי זה החכם הזה? אמר לו הרב, זהו שלמה המלך.. שלמה המלך? השתומם העשיר, מה אמר לך שלמה המלך? השיב רבי אליהו חיים, הרי כך הפסוק אומר, 'דאיתי רעה חולה תחת השמש, עושר שמור לבעליו לרעתו'. שלמה המלך העיד שיש לך מחלה רעה, שאתה שמור לך את כל הכסף, ולא עושה בו צדקות. לכן הגעתי לבקר אותך. אמר לו העשיר, אבל הנה אתה רואה כבוד הרב, אני בריא ושלם, ובתינו טרחת לבקר אותי. אבל רבי אליהו חיים לא ויתר ואמר לו, תדע שכבר אמרה הנסרא נדרים (ט). ש'כל המבקר את החולה נוטל אחד משישים בחילו'. ואנכי עוד לא נטלתי מחילי שלך, מהממון שלך, כלום.. לא אז משם רבי אליהו חיים עד שהעשיר נתן לו מממנו לטובת העניים והדלים.

5. יש אנשים שרואים ספר שממלא את כל השולחן הם רועדים מזה, וכמו שסיפר לי אחד הדיינים בירושלים שהיה מעשה כזה שהיו צריכים להשיב מישהו, ולקחה את השולחן ערוך הכי גדול שהיה להם באופן שתפס את כל השולחן, ואז כשהוא ראה כזה ספר גדול אמר בזה אני נשבע? אני מודה על האמת. לא רוצה להשבע.. יש כאלו הדיוטות שחומר השבועה לא מפחד אותם, אבל גדל הספר משפיע עליהם.

בתורה, כשהוא מחפש את האמת של התורה, אז נותנים לו את הסיעתא דשמיא הזו מן השמים שיקלע אל המטרה. ובפרט כשמפקיר את עצמו בשביל כלל ישראל בחסד.

ובאמת אין גדול בישראל שלא היה מצויין במידת החסד. ולכן תמיד היתה לגדולי ישראל את הסיעתא דשמיא הזו, שלא תצא תקלה מתחת ידם, וכמו שהבאנו.

ידוע שמצוותיה של תורה מחולקות לשתי משורות. משור אחד זה הבין אדם למקום, והמשור השני זה הבין אדם לחבירו. מצות תפילין או ציצית אלו מצוות של בין אדם למקום, כפי מה שציווה הבורא יתברך. אבל יש מצוות שענינם לדאוג לטובת הזולת ולעזור להם במה שהם צריכים.

כל אחד שיבחן את עצמו, באיזה חלק הוא שם יותר את הדגש, ועל מה הוא יותר מקפיד, על קיום מצוות בין אדם למקום או בין אדם לחבירו. ובדרך כלל התשובה היא, שהאדם מקפיד יותר על החלק של בין אדם למקום. הוא רוצה שהתפילין שלו יהיו מהודרות, שהלולב שלו יהיה כשר וכן על זה הדרך. אבל בין אדם לחבירו? – ככה ככה... אם הוא רואה את חברו שלו נופל ושובר את הרגל הוא צוחק, אבל להקדים לו חיוך סתם כך כל יום? – אף פעם לא. וכך זה רוב בני אדם, שבמה שנוגע לבין אדם למקום משתדלים יותר, אבל בחלק של הבין אדם לחבירו מזלזלים. יכולים אנשים להיות מדקדקים בהרבה מצוות, אבל יחד עם זאת לצער ולהקניט את חבריהם וכיוצא בזה.

אבל רבי חיים פלאגי זצ"ל כותב בתשובה בספרו נשמת כל חי (ה"ב דצ"ד ע"א, ועיין בדברי רבינו שליט"א בספר תוספת חיים דף מ עש"ב), שיש לו דבר אחד שהוא מבקש מהקב"ה. ועלינו להקשיב היטב, מה צדיק וגדול מישראל, מבקש מה, ואיזה תפילה הוא שוטח לפני רבון העולמים. ובכן, כותב רבי חיים פלאגי, תפילתי, שאני מבקש מהקב"ה שיעזור לי שאצא בקיום המצוות של בין אדם למקום כמו שאני יוצא בבין אדם לחבירו. להיפרך מאתנו. בבין אדם לחבירו היה נזהר עד הקצה האחרון, להקדים ולקבל פני כל אחד ואחד בסבר פנים יפות, לכבד ולעזור ולתמוך בכל האופנים. ולא ביקש רבי חיים פלאגי אלא שקיום המצוות של הבין אדם למקום שלו יהיה אצלו על הצד היותר טוב, כמו שהוא מקיים את הבין אדם לחבירו.

ועכשיו שאנחנו נמצאים בפרשת משפטים, ורוב המצוות שבפרשה שלנו הם בענינים של בין אדם לחבירו, צריכים להתחזק בענינים האלו. כמה אדם צריך להיות ער ומוכן ומזומן כדי לדאוג לחבירו, וקל וחומר שלא לצער אותו.

העולם אומרים שלכן יום פטירתו של רבי ישראל סלנטר זצ"ל יוצא תמיד באותה שבת שקוראים בה פרשת משפטים, מפני שהוא בכל חייו טרח להשריש בלב הבריות את הידיעה הזו ואת חומר העבודה המוטל עלינו בעניני בין אדם לחבירו. כל ימיו בכל פעולותיו, וכל הדרכותיו

6. והכתוב אומר (מס' ה"א ח"ג) "אהבת חסד", לא מספיק שעושים חסד, אלא צריך גם לאהוב את החסד. יש מרחק גדול ביניהם. מי שעושה חסד, צריך לבקש ממנו. כשבאים אליו ואומרים לו תשמע, יש איזה יהודי אומלל, תבוא ותעזור לו, הוא בא. אומרים לו תשמע, יש חתן שצריך לסייע לו, הוא אומר 'בכבוד, אני מוכן לעזור'. זה הוא מי שעושה חסד, זהו דבר גדול ושכרו לא יקופה. אבל יש את מי שאוהב את החסד. זה אחד שאם אין לו חסד לעשות זה מפריע לו והוא לא מרגיש טוב, ולכן הוא מעצמו טורח ומחפש עם מי הוא יכול לגמול חסד.

החזון איש באגרות (ח"ב ע"ט) כותב למישהו 'אני רעב לדעת משלומך'. אין זו מליצה, אלא באמת כך הרגיש החזון איש. כמו שאדם שלא אכל יומים הוא כבר מרגיש טוב טוב את הרעב שלו, כך החזון איש אחרי זמן שאותו פלוגי לא כתב לו ולא תדע לו משלומך, הרגיש רעב מה.

7. פעם אחת הלך החזון איש בדרך בבני ברק, כמדומני בשמחת תורה, ופגש אותו אחד ברחוב ועינו זולגות דמעות ואמר לו כבוד הרב אבא, תעזור לי. שאל אותו החזון איש מה הבעיה? – סיפר האיש, אני גר צדק. והנה עכשיו כולם שמחים ורוקדים וצוהלים ואני נמצא לבדי, בודד גלמוד וערירי, לכן אני מצטער. אמר לו החזון איש, אני אשמח אותך, ומיד התחיל לשיר ולרקוד באמצע הרחוב. ואותו הגר התחיל לחייך ולשמוח. החזון איש, שהיה שפך תורה זה, פתאום רוקד לו ושר עם כל התנועות לכבודו, נגידה מאושר.

אדם אחד מה היה אומר לו? – אכן, אתה צודק, באמת רחמנות עליך, שאתה גלמוד. אבל אל תדאג, אחרי שתמות אני אגיד עליך קדיש. לא! החזון איש כיון שיש בידו לעשות, מיד קם ועושה. לא מתבייש, ולא מתרץ תירוצים שאולי יש בזה חילול השם, כי כל זה תירוצים, אולי חילול השם של עצמו זה. ונעמד בעצמו, 'אני ולא שליח אני ולא אחר', לרקוד ולפזז עד שהשני יהיה שמח.

ודיבוריו היו בנושא הזה, ללמד ולפרסם כמה חמור הענין של הבין אדם לחבירו, ולהודיע איך האדם צריך להתנהג בבית עם אשתו ועם בני ביתו. אין מצוה לאדם להיות בביתו כמו המן בן המדחא, שכולם יכרעו ברכ לפניו. אדם לא צריך להיות בבית כמו רודן, לגזור גזירות ולפקוד פקודות וכולם שרויים בגללו בחיל והחלה וכבר כששומעים אותו עולה במדרגות עושים כולם וידוי הגדול. חלילה. צריך לבער את הדבר הזה שיש כאלו שמתנהגים בבית עם קפידות, ומי שהולך בדרך הזו, אזי מן השמים הולכים אתו גם בקפידות. במידה שאדם מודדין לו מודדין לו (סוטה ה). מי שהולך תמיד רק בעומק הדין, ולא מעניין אותו כלום, שידע נאמנה כי הוא קובע את ההתנהגות שיתנהגו אתו, וגם אתו ילכו בכל חומר הדין ולא יוותרו לו במאומה. אבל אם האדם מלמד זכות, ואומר, לא נורא, טעות לעולם חזרת, והוא מתנהג בבית בדרך חסד וויתור, קירוב והסברת פנים, בחיוך והלבנת פנים, גם אתו ילכו מן השמים בדרך של לפנים משורת הדין.

זה מה שלימד רבי ישראל סלנטר זצ"ל, שלא די שיהיה מונח בארון שולחן ערוך חלק חושן משפט, אלא צריך להכניס אותו הלכה למעשה בתוך חיי אורח חיים. סיפרו שפעם בא מישהו להתייעץ אתו ואמר לו, אדוני הרב, יש לי שאלה להתייעץ אתך. עד היום הייתי מלמד תינוקות, אבל אני רוצה לעזוב את המקצוע הזה, לפי שהוא מקצוע עם הרבה אחריות, ורבותני הקפידו על זה שיהיו המלמדים טובים ויעשו את מלאכתם נאמנה, ועיר שאין בה תלמוד תורה מחריבין אותה או מחרימין אותה כמו שאמרו בגמרא (שבת קי"ט). מפני שמקום אין בו הבל פה של תינוקות של בית רבן אין לה מציאות ואין לה דבר המעמיד. ולכן, אמר המלמד, אני מפחד מהמקצוע הזה, אולי אני לא עושה אותו כמו שצריך, ורוצה לפרוש. שמע זאת רבי ישראל, ושאל אותו, ומה אתה כן רוצה להיות? – אמר לו האיש, חשבתי להיות חנווני.

שמע רבי ישראל והתחיל לצחוק. חנווני? – הרי אתה בורה מלהיות מלמד תינוקות כי אתה לא רוצה אחריות. וכי אתה יודע איזה אחריות יש על החנווני? כמה משפט צדק צריך שיהיה אצלו וכמה עליו להקפיד על המאזנים שלו שיהיו בדיוק. והסחורה שהחנווני מוכר צריכה להיות סחורה טובה, לא ישנה ובלויה. לא כחנווני שאומר לך שהכל טוב, והסחורה הזו חזקה וטריה ומשובחת, והוא מביא לך ראייה מהתאריך המוטבע ששם כתוב שרק מחר עובר התאריך, ואחרי זה מתברר שהתאריך הזה הוא של השנה שעברה, וכיוצא בזה... יש כמה וכמה חנוונים שמקילים בכל מיני אופנים. פעם אמר לי חנווני אחד, אני אף פעם לא מפסיד. אם אני רואה שמכרתי רק מאה וחמישים ככרות לחם ולא את כל המאתים שהיו לי למכור, אני פותח בספר הזכרונות שלי, ואיזה שם שיוצא לי אני מצרף אליו את היתרה... רושם את זה על שמו. למה שאני יהיה נפסד? – שהוא יהיה נפסד. ופעם יוצא פלוגי ופעם יוצא אלמוני. ואמנם אף אחד לא חשוד על דבר כזה, אבל אף על פי כן כמה אחריות יש בדבר הזה, שלא תהיה אונאה ולא יהיה עושק וגזל ורמאות, ובלי ריבית, כך שחנווני צריך לדעת כמעט את כל החושן משפט, כדי שהכל יתנהל אצלו כמו שצריך.

היתה תקופה שאשתו של החפץ חיים זצ"ל החזיקה חנות. פעם אחת קרה שאחד הקונים הגויים קנה אצלו דג מלוח ושכח אותו בחנות. מה עשה החפץ חיים? – בשבוע שלאחר מכן ביום שמגיעים כל הגויים מאותו הכפר לקנות בחנות, נתן לכל גוי וגוי בקשיש... דג מלוח במתנה. למה? אולי זה אותו הגוי ששכח כאן את הדג בשבוע שעבר. אחר היה שמח, ברוך ה', הרווחתי דג... אבל החפץ חיים נתן לכל אחד מהגויים, אולי זה הוא.

זו הזירות היתרה שהיתה לגדולי ישראל בדיני ממונות. ולמה כל זה? על מה כל הרעש הגדול הזה? מפני מה שפתחנו בו. ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם – אינן סדורין דגלגולא. הקב"ה לא מוותר על אגורה אחת, ואם האדם לא הולך בצורה ישרה חלילה, הקב"ה מסובב כל הסיבות ומגלגל ודואג שאותו אחד בסוף יפרע את כל חובו. וזהו המוסר הגדול שאנחנו למדים כאן בפרשה שלנו, שעלינו לפקוח עין, להטות אוזן ולהתבונן היטב בכל עסקנו ומעשינו, שיהיו על פי דין תורה, בלא חשש גזל ורמיה, וה' יהיה בעזרנו בזה, ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

נחל אליהו

”כי תקנה עבד עברי” (כא,ב)

ואז”ל בפ”ק בקידושין (כ) ת”ר כי טוב לו עמך, עמך במאכל, עמך במשתה, שלא תהא אתה אוכל פת נקיה והוא אוכל פת קיבר... אתה ישן על גבי מוכין והוא ישן על גבי התבן. מכאן אמרו כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו. ואיתא בירושלמי דאם אין לאדון אלא כרית אחת כע”כ צריך ליתנו לעבדו.

ויש להבין מה נשתנה ”עבד עברי” משאר בני האדם. שהרי אם יש לך שכן שאין לו כריות בביתו ולך יש כרית אחת אינך מחוייב לתת לו הכרית שלך, שהרי לגבי מצות צדקה וחסד נאמר ”ואהבת לרעך כמוך” ולא חייבה תורה את האדם להעדיף טובת חבירו על טובת עצמו ומה נשתנה דין ה”עבד” בזה.

אך הביאור בזה הוא שירדה תורה לסוף דעתו של האדם, ודרשה מאתנו להבחין בין מצבו העלוב של העבד לבין מצבו של אדם מן השורה. לדוגמא: אדם בא אל שכנו ואומר לו שהוא סובל מאד מכאבי גב ואינו יכול לישון בלי כרית, ולכן הוא מבקש משכנו שישאיל לו כרית. ולמשאיל יש רק כרית אחת, ואם ישאילנה לחברו ייאלץ לישון בלי כרית. האם גם כאן נאמר ”חייך קודמים”. הרי אינה דומה מידת הזדקקותו של הסובל מכאבי גב לכרית, להזדקקותו של המשאיל הבריא. אם כן, מן היושר הוא שישאיל לשכנו את כריתו היחידה.

הוא הדין לגבי העבד. אם יימנע מלתת לו את הכרית היחידה שיש לו, לא רק הכרית תחסר לעבד, אלא תתלוה לכך מועקה קשה הנובעת מתחושת האפליה. הוא יתהפך על משכבו בייסורי נפש משום שהוא המושפל, והאדון הוא השליט והמושל עליו. ייסורים אלו לא יהיו מנת חלקו של האדון אם יישאר ללא כרית, לכן אמרה התורה להעדיף את העבד. וכ”כ הרמב”ם בהלכות עבדים (א-ז) גבי האיסור של ”לא תעבוד בו עבודת עבד” וז”ל: ”במה דברים אמורים בעבד עברי מפני שנפשו שפלה במכירה”.

ויש להוסיף עוד בזה דבאופן טבעי היחס בין האדון לעבד הרי מלבד מה שהעבד מרגיש עצמו ”מושל ושליט” על העבד, והרי אם האדון ישתמש בכרית לעצמו הרי ”שתים רעות” עושה: האחד- שמחזק ומעצים אצל העבד את הרגשת ה”שפלות” וכנ”ל. והשני- שמתעצם אצל האדון הרגשה שהוא ”מושל ושליט” על העבד. ולכך ציוותה התורה שלא יגיע שום מצב שיש לאדון איזה שהוא ”יתרון” על עבדו במשהו. התורה באה לצרף את נפשו של האדון שישמור על אצילותה ולא ישחיתנה על ידי הרגשת שררה ועליונות. ועל דרך זה מצינו גם בהמשך הפרשה כדלהלן.

”אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו פְּנֵשָׁה לֹא תִשְׁמוֹן עָלָיו נֶשֶׁךְ” (כב,ד).

ואמרו בתנחומא ומובא בפירש”י: ”את עמי” - שלא תנהג בו מנהג ביזיון בהלוואה שהוא עמי. ’את העני עמך’ - הוי מסתכל בעצמך כאילו אתה עני”. ע”כ. הרי מפורש שהזהירה תורה על שני עניינים הנ”ל, שלא יתן ללוה הרגשה של ”שפל ומבוזה”, ושלא ירגיש המלוה בעצמו הרגשה של ”מושל ושליט” על הלוה.

והנה יש לדקדק בפסוק זה שהתורה כללה ”שתי אזהרות” שלכאורה אין קשר ביניהן א. לא לתובעו בחזקה אם אתה יודע שאין לו. ב. שלא ליקח ריבית מהלוה. ומצאתי בדברי הרמב”ן כאן שמפרש הקשר בין שתי האזהרות וז”ל: ”לא תהיה לו כנושה” - שלא תהיה לו כמלוה שהוא כמושל ללוה כענין שכתוב ועבד ליה לאיש מלוה, אבל תהיה לו בכל דבר כאילו לא ליה ממך לעולם. ’ולא תשים עליו נשך’ - נשך כסף נשך אוכל, אבל תהיה ההלוואה אליו חסד לא תטול ממנו לא תועלת כבוד ולא תועלת ממון. עכ”ל הרמב”ן. ומבואר גם בדברי הרמב”ן שהתורה מזהירה על שני העניינים הנ”ל.

הגר”א אומר שמכל מצוה אנו יכולים ללמוד לא רק את דיניה, אלא ממצוות התורה אנו למדים מה רצון הקב”ה מאיתנו, ומזה יש להקיש וללמוד הרבה ענפים ותולדות מכל מצוה ומצוה. גם את רוח רצון התורה. פרשיות ”עבד עברי” ו”מלוה ולוה”, מלמדות אותנו, כמבואר לעיל, את מידת אצילות הנפש הנדרשת מהאדם שלא להשפיל את השפלים, ולא לטפח הרגשת עליונות עליהן.

היה בעל צדקה גדול שחי בירושלים. במשרדו היו כורסה וגם שרפרף פשוט שעמדו לרשותו. כאשר היה יושב עם הצוות שעבדו עמו בניהול הקופה, היה יושב על הכורסה, אבל כאשר ישב עם הנזקקים לעזרה, ישב על השרפרף. כשנשאל על הנהגה זו השיב בפשטות: די לו לאדם הנזקק בהרגשה הקשה והאי נעימות שיש לו שהוא נזקק לאחרים אז אני משתדל עד כמה שאפשר להקל עליו הרגשה זו.

הרה”צ רבי מנחם מונדרר זצ”ל היה מיקירי ירושלים, ביתו היה בית של הכנסת אורחים. מדי שבת בשבתו עשרות עניים וקשי יום היו נכנסים לביתו בחופשיות וסועדים את ליבם על שולחנו. אחד העניים שהיו מבאי הבית הזה, ניגש פעם אחת לצדיק אחד וביקש ממנו ברכה. הרב הצדיק הפנה אותו לרב מונדרר, ואמר לו שכדאי לו לבקש ממנו ברכה. העני השיב לרב בתמיהה רבתי: ממנו אקבל ברכה? הרי הוא אוכל עמנו תמיד בבית שבו מקיימים

ב"תשלומין" מפני מה כתבה התורה לשון זה [ובער בשדה אחר] לגבי ה"נזק" [ועין בזה בגמ' שם].

וע"ד הפשט י"ל בזה דהתורה באה ללמד דגדר הקולא אינה רק קולא ב"תשלומין" אלא דהקולא היא בעצם שימת "הגדרת הנזק עצמו" ובלשון הגמ' ריש פרק הפרה (ב"ק מה.) "משום דאמר ליה פרה מעברתא אזיקתך פרה מעברתא שיימנא לך". [עיין חזון יחזקאל ב"ק (פ"ו ה"ג) ומש"כ בזה בחי' מרן רי"ז הלוי ז"ל במכתב סוף הספר]

ולכאורה יש בזה גם נפק"מ לדינא דהנה נראה פשוט דבקרן תמה [דחיבו חצי נזק] אם ה"נזק" היה מאה זוז ושיעור חצי הנזק הוא חמישים. ושיעור "מה שנהנה" היה שבעים. פשוט דמשלם שבעים מדין "מה שנהנה".

אכן גבי תשלומי "שן ורגל" אם מה שאכלה שווה מאה ואילו אגב שדה אינו שווה אלא חמישים ושיעור מה שנהנה היה שבעים. בזה תלוי בהנ"ל דאם דין "אגב שדה" זהו קולא ב"תשלומין" אז גם בזה ישלם שבעים, דסוף סוף הרי נהנה שבעים. אך אם זהו קולא בשיעור ה"נזק" עצמו וכן"ל א"כ א"א לחייבו יותר מחמישים דאין לחייבו מדין "נהנה" אחרי שנשתלם כל שיעור נזקו.

"העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל לתת את תרומת ד' לכפר על נפשותיכם" (פרשת שקלים, ל, טו)

יתכן לומר דהטעם שמחצית השקל נקרא "תרומת ד'" שהרי ה"תרומה" שיש לה שיעור מן התורה זוהי "תרומת מעשר" ושיעורה אחד ממאה מכל הכרי. והנה מחצית השקל בא "לכפר על נפשותיכם" ונתנוהו מבין עשרים שנה ומעלה. ומצינו ב"פרשת ערכין" דשיעור "ערכך נפשות" מבין עשרים ועד בן ששים הוא חמישים שקל כסף. ואמרה תורה לתת "מחצית השקל" - "לכפר על נפשותיכם" שזהו בדיוק אחד ממאה משיעור ערך נפשו, ולכן נקרא בפרשה זו "תרומת ד'" ששיעורו כשיעור תרומת מעשר שהוא אחד ממאה מהכרי.

הכנסת אורחים, אם כן הוא אדם פשוט... הרי לנו דוגמא מופלאה של נתינה בלי שום שמץ של התנשאות, עד כדי כך שהעניים אוכלי שולחנו לא העלו על דעתם כלל שהוא בעל הבית.

"ורצע אדוניו את אזנו במרצע ועבדו לעולם" (כ"א, ו)

ופירש"י (קידושין כא.) לעולמו של יובל. וידוע מה שחקרו האחרונים בגדר יציאת ע"ע ביובל אם המכירה מעיקרא היא "מכירה לזמן" עד היובל, או שמצד המכירה עצמה הוא מכור לעולם, אלא דכשמגיע יובל אז מתחדש עליו "הפקעה" מן העבדות. [וכעין זה דנו האחרונים גבי יציאת שש, והאחרונים כתבו דפשוט הגמ' פ"ק בקידושין (ד.) משמע דיציאה בשש שנים זוהי "הגבלה בעצם המכירה" שהיא לשש שנים בלבד ואילו יציאת יובל זוהי "הפקעה" שמתחדשת ביובל שהרי אמרו שם דע"ע נחשב קנוי "קנין שנים" ואילו נרצע נחשב קנוי "קנין עולם"].

ומצאתי לרבינו הגר"א ז"ל ב"אדרת אליהו" כאן שכתב וז"ל: ועבדו לעולם "לעולם" משמע ממש רק שבפרשת היובל ויקרא כה, ט.) אמרה תורה שהיא מוציאה כל הנמכר לעולם. וביארה תורה פרשת היובל בפרשה מיוחדת על הכל. עכ"ל.

ומפורש בדבריו לגבי "יציאת יובל" דהוי "הפקעה המתחדשת", ובזה מבאר הטעם שאמרה התורה כאן "ועבדו לעולם" דהפרשה שלנו שמתייחסת ליסוד דיני ע"ע בזה נאמר "לעולם" כי המכירה ביסודו היא "לעולם", ורק בפרשת בהר שמדברת על כל ענייני יובל בזה אמרה תורה שמתחדשת עליו הפקעה ביובל. ולדברי הגר"א הפשיטות לחקירת האחרונים מפורשת בתורה.

"כי יבער איש שדה או כרם ושלח את בעירה ובער בשדה אחר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם" (כ"ב, ד)

ודרשו ז"ל בב"ק (נח.) ממש"נ "ובער בשדה אחר" ששמין תשלומי הנזק אגב השדה. [כמה היתה יפה קודם הנזק וכמה היא יפה עתה ומשלם את ההפרש]. ויש ליתן טעם מכיון דזהו קולא

להצטרפות לקבלת הגליונות והשיעורים:

✉ N0527683029@GMAIL.COM ☎ 0509127078

מתוקים מדבש

ליקוט נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

תפילה-עבודה שבלב, פשוטו כמשמעו

"ועבדתם את ה' אלוקיכם וברך את לחמך ואת מימך, והסירותי מחלה מקרבך". אומר מו"ר הגה"צ ר' אליהו לופיאן זצ"ל בספרו "לב אליהו", יש להתבונן מדוע פתח הפסוק בלשון רבים - "ועבדתם את ה' אלוקיכם", וסיים בלשון יחיד - "וברך את לחמך" וגו'?

והוא מיישב הדברים על פי דברי המשנה (אבות פ"א): "על שלושה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים". "עבודה" - זו עבודת הקרבנות, אולם בימינו שבעוונותינו הרבים חרב בית המקדש, התפילה היא במקום הקרבנות.

לאור זה יש להתבונן בענין התפילה. ראשית הכל הרי חז"ל אומרים (תענית ב:): על הנאמר בקריאת שמע: "ולעבדו בכל לבבכם" - איזוהי עבודה שבלב הוי אומר זו תפילה". פירוש: כאשר בית המקדש היה קיים היתה עבודה בקרבנות, שהיה אדם מקריב על המזבח חטאת, אשם, עולה תודה ושלמים. אבל היום העבודה היא "להקריב" את הלב. אבל אם לבו בל עמו בשעת התפילה, היכן הוא הקרבן?! אין כאן אלא ביאה ריקנית, שהרי מלבד נענועי השפתיים אין כאן מאומה.

נמצא שהכל תלוי בכוונת הלב ובהרגשת העומד בתפילה. יש אדם שליבו הינו "שותף זוטר" למעשה התפילה שלו, ויש מי שנותן את כל ליבו או על כל פנים מתפלל מתוך תשומת לב. כל אחד נענה ומקבל, לפי מידת התקרבותו אל אלוקיו בעבודת התפילה שלו. והרי ההתקרבות, הינה צד שווה שבין עבודת התפילה לבין עבודת הקרבנות. שכן לימדנו כבר הרמב"ן שקרבן פירושו התקרבות, שעל ידו אדם מתקרב אל בוראו. ונוסיף אם כן ונאמר שהוא הדין התפילה (ומה עלובה לפי זה, תפילתו של המתפלל וליבו בל עימו).

זה מה שאומר כאן הכתוב "ועבדתם את ה' אלוקיכם" בלשון רבים, ויען כי רבים הם המתפללים והעובדים את עבודת ה', אבל הקב"ה בודק כל תפילה ותפילה, באיזו מידה היא נבעה ממעייני האמונה שבמעמקי הלב, האם המתפלל הקדיש את תשומת ליבו למה שביטא בשפתיו. עד היכן הגיע המתפלל במידת אמונתו בדברים שהוא מוציא מפיו. ולפי זה השי"ת מברך "את לחמך ואת מימך" - של כל אחד ויחיד (עיי"ש שהאריך עוד בדברים).

תשומת הלב (במלוא משמעות המלה "לב") הנדרשת כאן מהמתפלל בעת העלותו את בקשותיו לפני אבינו שבשמים, יש לה המשך ישיר גם במה שנוגע להודאות שאנו מודים להקב"ה. אם אמרנו

לעיל שאיכות התפילה נקבעת לפי שיתוף הלב בבקשות שאנו מבקשים, הדבר נכון ומחוייב גם בחלק ההודאה של התפילה. שכן ככל שנודה מתוך מודעות לטובות המושפעות עלינו משמים, תהיה ההודאה שלימה יותר ובוודאי שבכך נמלא את חובת ההודאה כנדרש מאתנו.

וכאן המקום לחזור ולהזכיר מה שהובא לפני שבועיים במדור "מאמרי עינינו גל", שמפאת חשיבותם המיוחדת של הדברים, כדאי לחזור ולשננם.

סופר שם בשם הגר"ש גלאי שליט"א על יהודי בן תשעים שנדבק בנגיף, ומפני גילו ומצבו הוזקק למערכת חמצן ביתית, שעלותה היתה אלפי שקלים. לאחר שהבריא ונותק מהחמצן פרץ הישיש בבכי ללא הפוגות. לסובבים אותו הסביר את פשר בכיו, באומרו: תשעים שנה אני חי ולא עלה על דעתי שעלי להודות להקב"ה על עצם היכולת לנשום נשימה ועוד נשימה ועוד נשימה.. זה היה נראה לי כדבר המובן מאליו. רק עכשיו הבנתי שאין זה כך. הבנתי שהקב"ה מנשים אותי בכל רגע מימי חיי!!

כהמשך לסיפור מרטיט ומחכים זה, הובאו שם דברי ה"תורת חיים" (ב"ק טז). וכיון שהדברים יסודיים כל כך, יש להם חשיבות מיוחדת בתקופה הקשה העוברת עלינו. כדאי לחזור ולצטטם, וזה לשונו שם:

"ונראה לפרש, לפי שהוא יתברך עושה חסד עם כל אדם בכל יום ובכל עת ובכל רגע, אלא שאין בעל הנס מכיר בניסו, סבור עולם כמנהגו הוא נוהג ואינו מרגיש שכל פסיעה ופסיעה וכל תנועה ותנועה וכל נשימה ונשימה הוא ממנו יתברך שמו. כמו שנאמר 'מה' מצעדי גבר כוננו', וכתוב 'אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש'. והיה מן הראוי שיודה האדם ויברך בכל עת ובכל רגע על כל פסיעה ותנועה ונשימה, כמו שאמרו חכמים 'כל הנשמה תהלל י-ה' - על כל נשימה ונשימה חייב אדם להלל י-ה. וכל מי שאינו מעלה על ליבו בכל רגע שהכל מאיתו יתברך, אלא עולם כמנהגו נוהג, הרי הוא ככופר בו חס ושלום".

"ולפי שהוא מן הנמנע שיעמוד אדם מן הבוקר ועד הערב ויתן שבח והודאה על כל פסיעה ונשימה ותנועה. וכל שכן רוב בני העולם, הולכים תמיד אחרי הבלי העולם הזה באסיפת ממון וכיוצא בזה. ואפילו הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה והודאה, אמרו חכמים דהוי כאילו מעל וגוזל לכנסת ישראל, שנאמר 'לה' הארץ' וגו'. לזאת המציאו אנשי כנסת הגולה תקנה, ויסדו לומר בכל תפילה ערב ובוקר וצהרים ברכת הודאה".

"כדי שיכלול אדם בהודאה אחת את כל הנשימות וחסדים ונפלאות, שהוא יתברך עושה עמו בכל רגע. ויוצא ידי חובת כולן בבת אחת ובהודאה אחת. ולזה יסדו לומר 'מודים אנחנו לך וכו' על חיינו המסורים בידיך ועל נשמותינו הפקודות לך', דהיינו על כל נשימה ונשימה. 'ועל ניסיך שבכל יום עמנו ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת ערב ובוקר וצהרים'. עד כאן דבריו הנפלאים של ה"תורת חיים".

דברים אלה שנאמרו על הודאה, מאירים גם את תחילת דברינו אודות התפילה בכלל. כאשר לומדים להודות, מיד מכירים גם בצורך לבקש כהוגן מכל הלב, כי הצד השווה שבין ההודאה לבין הבקשה, הוא הרגשת התלות התמידית בהשי"ת, בכך נזין את הלב ונזמינו להשתתף בכל חלקי התפילה, ובהתאם לכך גם יתקבלו תפילותינו לרצון לפני אדון כל.

בימים המיוחדים העוברים עלינו מתבקש מאוד החיזוק בעבודת הלב. עלינו להשים לב למה שקורה, ולחזק את ההכרה בהיותנו תלויים אך ורק בהי"ת. ואז נשכיל לתת לב ולהתפלל מכל הלב, וגם להודות בלב שלם על הניתן לנו. יהי רצון שנזכה לעשות רצונו בעבודת התפילה בלב שלם, והוא יעננו ממכון שבתו בשמים ויגאלנו בקרוב.

עטרת המועדים

שיעורי הגאון רבי עקיבא מרלוב שליט"א

שיעורי ד' פרשיות

ביסוד חיוב פרשת שקלים, מדין זכר או נשלמה פרים ואם חייבים עד גיל כ' ומגיל ס'

הרע"ב והחינוך דחיוב מוחצית השקל אך מגיל כ', הוא הדין דמגיל ס' פטורים, דהרי בקרא דכל העובר על הפקודים דנאמור מגיל כ', שם נאמר עד גיל ס' דאינו יוצא צבא.

פליאה גדולה דלכאורה עד כ' ומס' ואילך פטורים מפ' שקלים ובדין שלא יעלו לתורה

ומעתה צ"ע, דהרי כיון דעד כ' ומבן ס' פטורים מעיקר חובת מוחצית השקל, א"כ בפשוטו אף מחובת הקריאה דהוא מדין ונשלמה פרים שפתינו פטורים, שהרי כל הקריאה היא במקום חיובא דמוחצית השקל. [ועיין היטב בבנין שלמה שלמד כן] נמצא דכל החיוב קריאת דפרשת שקלים לשיטת הלבוש, ולפמש"כ הבנין שלמה דבזמן הזה כו"ע מודו לטעם הלבוש, זהו אך לגברים מבן כ' עד ס'. ואשר לפ"ז למאי דפסק בשו"ע סימן קל"ה שיטת המהרי"ק, דמי שאינו מתענה אינו עולה לתורה, דאינו מחויב בקריאה, וחשש ברכה לבטלה, א"כ ראוי דמגיל ס' לשיטת הרע"ב והחינוך דלא יעלה לתורה לפרשת שקלים ואף דכתב הרמ"א סימן רפ"ב סעיף ד' דקטן יכול לקרות בפרשת המוספין או בד' פרשיות, מכל מקום במשנה ברורה הביא לדברי הפרח שושן, "דהעיקר דקטן לא יקרא בד' פרשיות והביאו ברע"א". ואיתא התם הטעם משום דאינו מחויב בדבר אינו מוציא אחרים. וא"כ, ה"אינו מחויב" אינו אך עד גיל י"ג אלא עד גיל כ' להרע"ב והחינוך, וכן מגיל ששים, ואין המנהג כן, והיא הערה חדשה, וצ"ע.

הערת האחרונים ע"ד הרע"א לפטור נשים במוסף, ועד"ז יקשה בשקלים ומפורסם מאי דכתב הגרע"א דנשים פטורות ממוסף, דליתנייהו בחיוב מוחצית השקל, והרי מוסף קרבן ציבור דאתי ממוחצית השקל, והביא כן מהבשמים ראש.

ובבאר יצחק או"ח סי' כ' העיר דלפ"ז, אף עד גיל כ' יפטר לשיטת הרע"ב ובחינוך. וכתב די"ל דכיון דאתי לכלל חיוב, שפיר מחויבים. אמנם אכתי תקשי מגיל ששים דלא הדר לקמייתא. ובספר שערי דעה וכן בתורה תמימה פרשת כי תשא, צדדו כן לדינא דאליבא דהגרע"א עד גיל כ' לא יעלו לשליח ציבור למוסף דפטורים הם. והנה אף דהאחרונים חלקו בזה ע"ד הגרע"א, מ"מ כ"ז לענין מוסף, דאף דנשים פטורות ממוחצית השקל מכל מקום לכולם אית בהו חלק בקרבנות ציבור. ומוסף תלוי בשם קרבן ציבור, ולא בחיובא דמוחצית השקל.

אמנם כ"ז יש לדון לענין תפילת מוסף, אכן לענין חיוב פרשת שקלים דחיובו מדין ונשלמה פרים שפתינו דמוחצית השקל, בהא לכאורה כו"ע יודו דהני דפטורים ממוחצית השקל פטורים המה מקריאת הפרשה, ויקשה כן מכהנים ולוים כדהעיר הגאון ר' יצחק אלחנן לשיטת הגרע"א במוסף.

סתירת דברי הלבוש ומ"ב אי משום זכר או נשלמה פרים

והנה יש כאן סתירת בדברי הלבוש ומ"ב בריש סי' תרפ"ה כתב, דקריאת לע"נ ר' צבי יצחק בן ר' משה אהרון צ"ל

קריאת פ' שקלים מדין הכרזה על השקלים או נשלמה פרים שפתינו

הנה בעיקר חובת פרשת שקלים בפשוטו נחלקו רבותינו בגדרה. רש"י במגילה כ"ט, כתב דהא דקורין פרשת שקלים, "להודיע שיביאו שקליהן באדר כדי שיקריבו באחד בניסן מתרומה חדשה", והיינו דקריאת פרשת שקלים היא הכרזה על השקלים, וכ"כ המאירי שם.

ואמנם שיטת הלבוש סימן תרפ"ה, דיסוד חיוב קריאת פרשת שקלים מדין ונשלמה פרים שפתינו בקריאת הפרשה של כי תשא דכתיב בה ענין השקלים, והעתיקו במשנה ברורה סק"ב.

וראיתי בשו"ת בנין שלמה סי' נ"ד, דמור אמר חדא ומור אמר חדא ולא פליגי, דרש"י איירי בזמן המקדש. וא"כ הרי מתקיימת המצוה עצמה דמוחצית השקל, ולא בעי לנשלמה פרים שפתינו וא"כ כל הקריאה היא כהכרזה על השקלים. אמנם הלבוש איירי בזמן הזה, דליכא מצות מוחצית השקל, ומ"מ תקנת הקריאה דשקלים קיימת אף בזה"ז, ולא שייך דתתקיים כהכרזה על השקלים, דליכא שקלים. וע"כ כל הקריאה דשקלים מדין ונשלמה פרים שפתינו.

והיינו דבעיקר התקנה דקריאת פרשת שקלים המבואר במשנה, תרתי אתנייהו בהו חדא, מדין הכרזה על השקלים, ועוד, מדין ונשלמה פרים שפתינו, ותלוי, בזמן הבית מדין הכרזה, ובזה"ז מדין ונשלמה פרים. וזהו שהעתיק המשנה ברורה דברי הלבוש לזמן הזה.

יסוד הזרע אברהם והבאת המחצה"ש נפא היא עצמה מכפרת

והנה ענין נשלמה פרים שפתינו לא מצינו לענין מ"ע כי אם בעניני כפרה ויל"ע הרי בפשוטו הבאת המחצה"ש היא עצמה אינה כפרה ומה שייך בזה נשלמה פרים שפתינו.

וכפה"נ צ"ל ע"פ מאי דיסד לן הגאון ר' מנחם זעמבא ח"ב בענין שקלים דהוכיח שם דבעיקר החיוב דמוחצה"ש ההבאה עצמה היא מכפרת כפשט"י דקרא 'לכפר על נפשוכים' והיינו דההבאה עצמה היא גופא הכפרה עוד בלי הקרבנות הנקנים, ויבואר בזה ענין נשלמה פרים שפתינו דקרה"ת, והיינו הקריאה היא במקום ההבאה עצמה שהיא המכפרת.

חיובא דמחצה"ש מגיל כ' עד ס'

והנה בעיקר החיוב דמוחצית השקל, נחלקו רבותינו הראשונים בבאור הך דינא דקטנים פטורים. שיטת הרמב"ם פ"א משקלים ה"ז דקטנים היינו פחות מ"ג שנה. אמנם דעת הרע"ב פ"א שקלים מ"ג וכן היא שיטת החינוך מצוה ק"ה, דקטנים היינו פחות מגיל כ' דכל העובר על הפקודים כתיב והיינו מבן כ'. וכן פסק הרמ"א תרצ"ד סעיף א'. [ובספר מטה יהודה כתב דליכא הכרח מדברי הרמ"א, והרמ"א איירי לענין ג' חצאים הבאים כנגד ג' תרומות האמורות בפרשה, יעו"ש].

וראיתי בספר שקל הקדש פ"א סקמ"ח, דכתב בפשיטות דלשיטת

הלערות והארות ניתן לפנות לכתובת המייל - shiurimbehalacha@gmail.com

פרשת שקלים היא לזכרון מצות מחצית השקל. וכ"כ החינוך מצוה ק"ה. והעתיקו במשנה ברורה סק"א. ומש"כ רש"י מגילה דף כ"ט ע"ב דקורין פרשת שקלים, "להודיע שיביאו שקליהן באדר כדי שיקריבו באחד בניסן מתרומה חדשה". ביאר הבנין שלמה דזהו בזמן הבית אמנם בזה"ז לכו"ע קריאת פרשת שקלים מדין זכר למצות מחצה"ש.

ובהמשך דברי הלבוש כתב, דקורין פרשת שקלים באדר משום ונשלמה פרים שפתינו שבניסן בעי לאקרובי מתרומה חדשה לכן מקדימין ומשמיעין על השקלים באדר הסמוך לו, שיביאו שקליהן בר"ח ניסן, ואנו משלמים פרים שפתינו בקריאת הפרשה של כי תשא דכתיב בה ענין השקלים. והעתיקו במ"ב סק"ב.

ולכאורה דברי הלבוש והמ"ב סתרי אהדדי, דמחד גיסא כתבו בטעמא דקריאת פרשת שקלים מחמת זכרון למצות מחצית השקל, ומאידך כתבו משום "ונשלמה פרים שפתינו", וראיתי שעמד בסתירה זו הגאון ר' צבי פסח זצ"ל במקראי קדש, והניח בצ"ע.

חיוב מחצה"ש חיוב בפנ"ע ודין נוסף הזמן פרעון באדר

ואשר יראה לומר, דהנה מצות עשה דמחצה"ש הוא חיוב על כל אחד ליתן פעם בשנה וכמש"כ הרמב"ם ריש הלכות שקלים. ובשלהי מסכת שקלים תנן השקלים וביכורים אינן נוהגין אלא בפני הבית. וברע"ב כתב בטעמא דמילתא, משום שקלים צורך קרבן נינהו וכיון דאין קרבן אין שקלים. אמנם הר"ס ג הביא ילפותא שנאמר "ולקחת את כסף הכיפורים ונתת אותו על עבודת אהן מועד", בזמן שעבודת אהל מועד וכיוצא בו נוהגת. וכן העתיק הקרית ספר מכח גזה"כ דלא נוהג בזה"ז. ולכאורה צ"ב אמאי בעינן לילפותא דלא נוהג מצות מחצה"ש בזה"ז, והרי תיפוק ל' דליכא קרבנות.

ונראה מבואר מזה, דמצות מחצה"ש הוא מצוה בפנ"ע ליתן לתרומת הלשכה. והא דלוקחין בהו קרבנות זהו דין נוסף דילפי' במגילה דף כ"ט ע"ב מקרא, "זאת עולת חודש בחודשו אמרה תורה חדש והבא קרבן מתרומת חדשה". וכן מדויק ברמב"ם דבריש ה' שקלים בעיקר המ"ע דמחצה"ש לא הזכיר ענין הקרבנות ורק בפ"ד כתב מה היו עושין בה, וכן הרי כל עיקר המצוה דשקלים הביאו הר"מ בסדר זמנים ולא בה' קרבנות. ואשר לכן אף בזה"ז ס"ד דיהי' חיוב מחצה"ש אף דליכא צורך קרבנות דזהו מצוה בפנ"ע ליתן מחצית השקל, ולזה בעינן לילפותא דאינו נוהג אלא בפני הבית כמש"כ הר"ס ג והקרית ספר.

והנה נראה פשוט, דאי היה מחצה"ש נוהג בזה"ז, הרי זהו חיובא דפעם אחת בשנה. אמנם אימתי, ליכא קפידא בזה. דהא דמשמיעין על השקלים באדר זהו מכח הדין הנוסף דמדיני הקרבנות נאמר הבא מן החדש ובניסן בעי לאקרובי מתרומה חדשה. והך דינא דהבא מן החדש, הוא בזמן דאיכא קרבנות, ולכן אי היה נוהג בזה"ז הרי בכל זמן שייך נתינה דמחצית השקל.

ומתבאר בזה, דעיקר החיוב דמחצית השקל הוא חיוב בפנ"ע דשנה בשנה. ונאמר עוד דין "הבא מן החדש", והיינו דזמן הפרעון דהך חיוב דמחצה"ש הוא לפני ניסן מהאי קרא דאמרה תורה חדש והבא קרבן מתרומה חדשה. ויתכן למפלגינהו כגון בזה"ז לולי הילפותא דנתמעט חיובא דמחצה"ש, הוי בדין החיוב דכל שנה, ומ"מ ליכא ל'זמן פרעון' מסוים, דהרי ליכא להחייב קרבנות המחייב קודם ניסן.

ומעתה איכא לדון לענין קריאת פרשת שקלים דהוא בא לזכר למצות מחצית השקל, די"ל דליכא קפידא באיזה זמן בשנה יקראו להך פרשה דשקלים, דהרי ענינו משום זכר למצות מחצה"ש, והרי גוף המצוה אין לו זמן מסוים. וכמש"כ דאי היה נוהג מחצה"ש בזה"ז, מצותו בכל עת שהוא, משום דביסודו בעיקר מצותו הוא פעם בשנה. ולזה בעינן

לטעמא אמאי קורין פרשת שקלים באדר, בשלמא בזמן הבית אליבא דרש"י הוא מטעם הכרזה על ההבאה. אכן בזה"ז הרי בתורת זכר למצות מחצה"ש ליכא שיטתו לאדר, וצ"ע.

יסוד השל"ה סיפור בעניני הקרבנות

ונראה עפ"מ"כ השל"ה במצה עשירה, וז"ל, "ראשונה מצינו מעלת הסיפור בעניני הקרבנות וכן מצינו מעלת סיפור ביציאת מצרים בקרבנות אמרו רבותינו ז"ל כל העוסק בפרשת הקרבנות וכו' דסיפורן במקום קיומן, ואף הסיפור דד' פרשיות תלויות באלו השנים פרשת שקלים הם ולצורך הקרבנות וכן פרשת פרה". והשל"ה שם עמד בזה אמאי בשאר מצות לספר פרשיות תרומות ומעשרות שמיטות ויובלות ערכין ושדה אחוזה ובתי ערי חומה וכאלו הרבה, לא נימא דספורן במקום קיומן.

והנה מתבאר מדברי השל"ה דאיכא דין "סיפור מצות הקרבנות", ועל יסוד זה נאמר קריאת פרשת שקלים. ואף דלא איירי פרשת כי תשא בעניני קרבנות, כי אם במצוה דמחצה"ש. צריך לומר דכיון דמחייבי הקרבנות נאמר "הבא מן החדש" והתמידים הם מחייבים הפרעון דמחצה"ש, הרי צורך הקרבנות זוקק המחצה"ש, נמצא דקריאת פרשת כי תשא בעניני השקלים הם בכלל סיפור בעניני קרבנות, וזהו קיום דין דנשלמה פרים שפתינו, וזהו דלא כמש"נ מהזרע אברהם מחמת דההבאה עצמה מכפרת.

'המחייב' רפ' שקלים מדין זכר, והזמן ר' אדר' מדין ונשלמה וכו'

ודאתינן להכי יתבאר דברי הלבוש והמ"ב. דהמחייב דפרשת שקלים הוא מחמת זכרון דמצות מחצית השקל וחיובו היא חיוב פעם בשנה, ואמנם אי משום הא, הרי סגי דיקראו הפרשה פעם בשנה בכל עת, ולזה כתבו אמאי קורין באדר, והרי דין אדר דמצות מחצה"ש הוא מחייבי התמידים לפרוע הך חיובא קודם ניסן. והיינו דאיתא להמחייב דמחצה"ש, ודין נוסף דזמן הפרעון הוא מחמת דיני הקרבנות המחייבים לפרוע בר"ח ניסן מדין "הבא מן החדש". ולזה כתב הלבוש דאמנם בזמן הבית הוא מדיני קרבן דמשמיעין באדר, מ"מ אף בזה"ז מדין "סיפור בעניני הקרבנות" והוא בכלל הנשלמה פרים שפתינו, דכ"מ דמדיני הקרבנות בעי לאקרובי או לאתויי המחצה"ש לצורך הקרבן, הרי הוא בכלל "סיפור בענין הקרבנות".

והדברים מדויקים בדברי הלבוש והמ"ב. דבסעיף א', בעיקר הנדון ד'חיוב' דפרשת שקלים כתבו משום זכרון במצות מחצה"ש, והוא בעיקר חיובא דקריאת ד' פרשיות וזהו הראשונה. ואח"כ בסעיף ב', בנדון דקורין "סמוך לאדר", בזה כתבו משום דבניסן בעי לאקרובי מתרומה חדשה וכו' ואנו משלמים פרים שפתינו. והיינו כשבאו לבאר הזמן דאדר, רק בזה נשנה ענין "הנשלמה פרים שפתינו", וכמש"כ, דכל ענין הקרבנות דע"ז איכא לנשלמה פרים שפתינו, הוא רק זמן "הפרעון", וזהו אדר. אמנם בעיקר "המחייב" דמחצה"ש, אין הקרבנות מחדשים החיוב כי אם דהוא משום חיובא דמחצה"ש בפנ"ע. ומיושבת היטב קושית הגאון ר' צבי פסח זצ"ל, וכמש"נ.

ואשר לפ"ז מש"כ לדון וכן הבין בספר בנין שלמה, דאי חיובא דפרשת שקלים מכח "נשלמה פרים שפתינו", א"כ לא שייך לחייב פחות מגיל כ' ומעל לגיל ס', הרי לפמ"ש"כ אין נדון בזה, דהרי עיקר המחייב אינו משום "נשלמה פרים שפתינו", כי אם משום "זכר למחצה"ש", ונשנה נשלמה פרים רק לענין זמן הפרעון דהוא באדר ולא לענין עיקר המחייב, וברור לפ"ז, דכל חד מישראל מגיל י"ג הרי הוא בכלל הך חיובא דזכרון במחצית השקל, ולכן נהגו לעלות לתורה אף מגיל ס' ואילך, וכמש"נ.

באזני בנך

בהירות ולימוד עניני יציאת מצרים

ע"פ הספר באזני בנך - הגדה של פסח

ההכנה לליל הסדר - ממתין?

[וזוהו גם עומק הטעם שיזכירו יציאת מצרים אף לימות המשיח, ואכ"מ. (הדברים הורחבו בהגדה)]. ומבואר עד מאוד **שיציאת מצרים אינה סוגיא עונתית**, אלא היא סוגיא שיש בה חובת לימוד לעולם, בכל עת ובכל שעה.

ומעתה, אף שאנו נמצאים יחסית מוקדם קודם הפסח ונראה שיש לנו עוד זמן רב להתכונן כדבעי. אך אינו כן, כי ככל שנלמד ונתבונן בדברים יותר מוקדם, נצליח להפנים את הדברים. ואז בעז"ה כשנגיע לליל הסדר, נצליח לקיים בהידור רב את המצווה דאורייתא של סיפור יציאת מצרים. הסוגיות של יציאת מצרים יהיו בלבנו בדרגה כזאת שבעת שנספר על כך לצאצאינו הדברים יחדרו היטב לליבם בבחינת דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב.

בליל הסדר אנו מספרים וחווים את יציאת מצרים בדרגה הגבוהה ביותר בכדי להתמלאות במצברים לכל השנה, שעיי"ז לאחמ"כ במשך השנה די בזכירת שחרית וערבית. (ע"פ הנצי"ב). חיוב הסיפור של האדם כלפי עצמו לא נאבד בעת שבא לספר לבניו, ורק אם בעצמו האדם יהיה בדרגה של טופח ע"מ להטפוח, יצליח במשימה להקנות את יסודות הסיפור בצורה נכונה. ולצורך הקיום בצורה נכונה בשלימות צריך התבוננות והכנה רבה.

החיוב להנחיל את מצוות האמונה בלילה הזה צריך להיות באופן מדויק כפי שהתורה ציוותה אותנו וכפי שחז"ל למדונו בהגדה של פסח. דהנה מחד חז"ל הגדירו לנו את תפקיד הלילה הזה בהגדרה קצרה אך כוללת הרבה מאוד 'חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים' (פסחים קטז). ומאידך, בגדר המצוה מבואר במשנה (שם) וכן נפסק ברמב"ם (הלכות חו"מ פ"ז ה"ז) לפי דעתו של בן אביו מלמדו. נמצא, שצריך להתאים את הסיפור שייאמר כפי דרגת השומעים, עד שכל אחד מהשומעים יגיע לידי הרגשה אמיתית כאילו הוא עצמו יצא ממצרים. וע"כ מלבד העיסוק שלו בהגדה מצד מה שהוא צריך כלפי עצמו הוא אמור לדעת לכוון ולהתאים את עצמו כפי דעתו של בן, ודבר זה דורש התבוננות והכנה גדולה.

כבר עורר משגיח ישיבת סלבודקא הגאון רבי משה טיקוצ'ינסקי זצ"ל, שהנה עם ישראל קדושים טורחים קודם הפסח להכין מצות מהודרות עם כל מיני חומרות, בכדי לצאת ידי מצוות מצה דאורייתא באופן המושלם ביותר. וכמו כן טורחים להשיג מרור לצאת ידי מצוות מרור דרבנן. ומלבד זאת לא חוסכים כל מאמץ לנקות את הבית שלא יישאר בו אפילו גרגיר של חמץ. אך משום

כמדי שבוע אנו ממשיכים לעסוק בעניני יציאת מצרים ללמוד ולהתכונן לליל קיום 'הגדת לבנך'. אך הפעם ברצוני להתייחס לתגובות רבות שקבלתי על תימה גדול מה מקום יש להתעסק דווקא בהכנות ל'הגדת לבנך' כשאנו בחודש שבט ועוד הרבה לפני פורים.

טענה זה מבוססת על גישה שההגדה ענינה אמירת נוסח מסוים כעי' ספר של זמירות שבת מורחב, שמומלץ לקשט אותה בכמה ווארטים או ביאורים וכדו', ואפשר לעלעל בו שעה לפני ליל הסדר ולהזכר מה אמרו שנים קודמות פה ושם, וכך להגיע לליל הסדר. וע"כ תמוה מה הענין והעסק סביב ההשקעה בלימוד עניני יציאת מצרים כבר בשלב זה. אך זוהי טעות בגישה למושג של ההגדה בכלל וסיפור יציאת מצרים בפרט. ויש הרבה פנים בזה אך במסגרת זו כעת נראה בזה כמה נקודות עיקריות.

הענין של יציאת מצרים הוא קודם כל נושא לימודי ככל נושא וענין שיש לנו בתורה. ולא רק זה בלבד אלא שהוא יסוד כל התורה והמצוות ויסוד כל המושג של 'יהודי', זהו זמן האשר בחר בנו וכו', הכולל ומקפל את כל השלימויות של ישראל לעולם. ולכן בכדי להתחבר לדברים היטב בסוגיא הזו צריך ללמוד אותה לפני פסח ולרדת ולהתבונן בה וכו', עד שהדברים יחדרו לעומק הלב.

לימוד עניני יציאת מצרים הוא לא דבר עונתי ששייך לפסח, אלא ענין יציאת מצרים חובק ונמצא בנו בעצמותינו, (ונצטוונו להזכיר זאת בכל יום בשחרית וערבית. כמו"כ יש לנו ריבוי מצוות זכר ליציאת מצרים וכו'). ניתן מעט להמחיש את הדברים לאחד מידיי של האדם שהיא חלק מגופו, אינו מניח אותה בארון בעת שלא משתמש בה, כי זה חלק מעצמותו. עד"ז (ואף יותר מזה) יציאת מצרים כוללת את כל עצם ההוויה שלנו, אין בעם ישראל לדורות דבר שלא חל בעצמותם מיציאת מצרים, אלא שיציאת מצרים היתה השורש, ורק לאחמ"כ עלה ונתגלה עוד שלב אחרי שלב מהו עומק הלקיחה והקשר הנצחי בין הקב"ה לעמו ישראל. וכפי ההגדרה הקולעת מבית קלם **שיציאת מצרים זהו חידור הכולל כל עיקרי תורה**. (בשם מרן הגר"י לזונשטיין).

ומשום שהקשר שנעשה ביציאת מצרים בין הקב"ה לעם ישראל הוא קשר נצחי, המושג של 'יציאת מצרים' והמושג של 'יצירת עם ישראל' ענינו אחד. ומבואר מאוד עד כמה יציאת מצרים הוא דבר נחוץ ויסודי לכל מי אשר בשם ישראל יכונה, היא סוגיא שצריך לעשות בה שטיגן עוד ועוד, דכל זמן שעם ישראל נמצאים בעולם יש לנו חובת התעסקות עם יציאת מצרים

מה לפעמים שוכחים שיש בליל פסח עוד מצווה שהיא מדאורייתא לא פחות ממצוות מצה, ואף היא צריכה להתבצע בתכלית ההידור והשלימות, והיא מצוות 'הגדת לבנך'. וכשם שמכניס את המצה והמרור כבר קודם הפסח, כמו כן יש להכין קודם הפסח את מצוות 'הגדת לבנך', שיהיה ברור לעורך הסדר כל הצורך כיצד לספר ומה לספר באופן הנכון והמושלם.

ומעט נתעמק בזה, הנושא של וידעת היום והשבות אל לבבך הוא נושא שלא נאמר דווקא כלפי אמונה וידיעת ה', אלא זו דרישה ששייכת גם ללימוד התורה עצמה, יש שהדברים שהוא לומד נמצאים לו בכח ההבנה והשכל, אך עדיין הדברים לא ירדו אצלו לעצם הווייתו, הוא רק בבחינת 'חמור נושא ספרים'. החיבור הפנימי עם התורה הוא כשהאדם חש ומחובר גם עם הלב בחיבור אמיץ לדברים שלומד. החיבור הזה הוא חיבור שנקרא 'רגש', שהאדם חש ומרגיש את הדברים שלומד עד כדי שזה נעשה כחלק מהווייתו. וכשידברו איתו על הסוגיא, הדברים יהיו לו כה ברורים עד כדי שיוכלו לראות אצלו את הדברים כיצד הם מתבארים מכח האובנתא דליבא, ולא רק כידיעה שכלית בעלמא.

והנה, אדם שרוצה להגיע לידי דרגה נכונה וחיבור אמיץ לאו דווקא כלפי עניני יציאת מצרים, אלא גם כלפי כל עבודת האדם. כל נושא שאדם רוצה להתחבר אליו, עליו ללמוד אותו היטב ולהתבונן בו במשך תקופה, או שיכתוב עליו דברים וכדו', בכדי שיצליח לחיות את הדברים. ובכדי להצליח להשפיע על אחרים צריך להתחבר לדברים חיבור פנימי להרגיש ולחוש היטב את הדברים, ורק אז יצליח להחדיר את הדברים גם לאחרים.

שמעתי מהגאון רבי נתן רוטמן שליט"א בשיעור הכנה לליל הסדר, שהביא מדברי הנביא בשופטים (י, ה), שהיו ישראל כפופים תחת שלטון מדין, וגדעון היה אצל אביו בליל הסדר ושאל משם אמונה שהקב"ה משגיח ומקיים את עמו לעולם ועד, ומשום כן היה ברור לו שהקב"ה ישמור אותם. ומביא רש"י את דברי חז"ל ששמע מאביו בליל פסח בקריאת ההלל על ישועתם של ישראל, עי"ש.

הקשה מהי ההדגשה דוקא על הלל, הרי בליל הסדר יש תחילה את חלק המגיד בדרך סיפור מתוך שאלה ותשובה על כל עניני יציאת מצרים בהרחבה, וביאר שמ"מ מה שהשפיע על גדעון חזק ביותר היה ההלל, כי דרך ההרגש והשירה שראה אצל אביו בשעת ההלל חדר לעצמותיו ענין הברית שהקב"ה כרת עם ישראל לשומרו, והוא מקיים ושומר הבטחתו לישראל בכל הדורות, עד כדי שהקיש מכך למעשה למצב בזמנו. עכת"ד.

ומעתה, בכדי שנפש צאצאינו יפנימו את מה שאנו חפצים להנחיל להם, הצורה החזקה ביותר זה דרך הרגש, וככל שאנו נחוש ונרגיש את הדברים כך נצליח שהדברים יקלטו עמוק בנפש צאצאינו. אלא שחיבור של רגש זה חיבור שחל עם הזמן, זה לא דבר ששייך לחייב כפעולה שעושים ברגע אחד, אלא זה בא בהדרגתיות ובתהליך שרק אדם שמשקיע תקופה בלימוד ובהתחברות לדברים לבסוף זה יפעל, ויחול אצלו החיבור הפנימי לדברים.

[אגב יציין, מטעם זה גם ה'אווירה מסביב' היא גורם מכריע ביותר. יש משמעות רבה בליל

הסדר ל'הוויי החגיגי', שהשולחן יהיה יפה ומסודר, ושתהיה שירה מרובה ומשותפת. ככל שהלילה יהיה יותר עם הווי ונעימות, יהיו הזכרונות ממנו יותר מתוקים, ונקלע יותר אל המטרה].

ומעתה יבואר לנו עד כמה נחוץ הכנה מוקדמת ללימוד עניני יציאת מצרים, שרק באופן הזה בס"ד יזכה לרוממות מיוחדת ולטעום את נועם צוף נעימות קדושת היום, ולהרגיש כאילו הוא יצא ממצרים, ואז יוכל גם להחדירם לנפש צאצאיו.

נסיים בדברי תלמידו של החפץ חיים שמתאר מה היה בעת שלמד את הפרשיות המדברות בעניני יציאת מצרים, וכה כתב: בליל שבת קודש אחד, בשעה שתים עשרה בלילה לערך, כשעברתי ליד ביתו של הח"ח שמעתי נעימת קולו ונגשתי לחלוני וראיתי שיושב על מטתו ולומד חומש בפרשת וארא, ועל כל מכה ומכה היה מתפעל, ואמר בהתפעלות גדולה: 'אי אל' ובבואו למכת שחין 'ולא יכלו החרטומים לעמוד לפני משה מפני השחין' צחק בקול שלא שמעתי ממנו אף פעם שיצחק בקול כל כך. ההתפעלות היתה כל כך גדולה כאדם שרואה בעצמו המכות, ועמדתני כך יותר מחצי שעה!! ע"כ מהספר חפץ חיים החדש.

לא ברור בעדות זו האם היה זה בתקופה של לפני פסח בעת שהחפץ חיים התכונן לליל הסדר להמחיש לעצמו את יציאת מצרים, או שהיה זה בעת שלמד את הסדרא של הפרשיות העוסקות בעניני יציאת מצרים. עכ"פ ברור מה שידוע על החפץ חיים שהעיד על עצמו שלא מילא פיו שחוק בעולם הזה, (עדות הצדיק רבי שלמה בלוך בספרו עמ' כז). אך מ"מ מבואר לנו שבעת שלמד את המכות צחק באופן נדיר ויחודי, משום שיציאת מצרים היתה כה מוחשית אצלו עד כדי שבעת שלמד את הפרשיות המדברות בזה הוא חש כאילו הכל נעשה לנגד עיניו ורואה מה שקורה עם המצרים.

החיוב של ההמחשה וההשבה אל הלב הוא ענין שנדרש לא דוקא מהחפץ חיים או מהמשגיח רבי יחזקאל לוונשטיין, אלא זהו חוב הלכתי על כל אחד ואחד מישראל לפום חורפיה להגיע לפחות בליל הסדר לדרגה של המחשת הדברים עד כדי ש'כאילו הוא יצא ממצרים'.

כי כל אחד ואחד בתוך הכלל ישראל שנבחרו לעם הנצחי של הקב"ה חל שם ישראל עליו, וממילא הוא נמצא ושייך לסוגיא הזאת של יציאת מצרים, ונדרש ממנו להגיע לדרגה הנכונה של ההשבה אל הלב במצווה יסודית זו. וחז"ל עזרו לנו להגיע לזה בצורה הדרגתית במצוות הלילה ובמצוות הסיפור בתהליך של בנין ההגדה, עד שמגיעים לדרגה הגבוהה של 'בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים שנאמר ... בעבור זה עשה ה' לי וכו', ומשום שיציאת מצרים מדברת עליו בעצמו (ולא מדין גרמא מחמת מה שאבותיו נגאלו), וממילא מתפרצת ההודאה האישית של 'לפיכך אנו חייבים' וכו' ואומרים שירה לה'.

מעתה מבואר לן עד מאוד למה נדרש הכנה כה גדולה לאחוז בדרגה של 'כאילו הוא יצא ממצרים', כי רק עי"ז הדברים יכנסו ויחדרו לנפש צאצאינו שאף הם יגיעו על דינו לדרגה שכאילו הם עצמם יצאו ממצרים.

מבית "באזני בנך" להערות והארות, ולהשגת העלון, ניתן לפנות במייל: z6161523@gmail.com

ועלת הן

משפטים - שקלים תשפ"א

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

ובספר מסילת ישרים (פרק י"א) בענפי חילול השם כתב וז"ל: כי כבוד התורה הוא, שמי שמרבה הלימוד בה, ירבה כמו כן ביושר ותיקון המידות, וכל מה שיחסר מזה למי שמרבה בלימוד, גורם בזיון ללימוד עצמו, וזה חס ושלום חילול לשמו יתברך, שנתן לנו תורתו הקדושה וצונו לעסוק בה להשיג על ידה שלמותינו עכ"ל.

והמוכן מזה שהתורה שהיא כלי חמדה ושעשועיו של הקב"ה אי אפשר שתתקיים באדם שהוא מושחת במידות ולכן במרה עוד לפני מתן תורה ניתנו להם דינים, כמו שכתוב (בשלח ט"ז כ"ה) 'שם שם לו חוק ומשפט' ופרש"י במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם שבת ופרה אדומה ודינין (סנהדרין נו: מכלתא) עכ"ל.

ובמכילתא (הובא בילקוט) כתוב וז"ל: 'שם שם לו חק ומשפט' זה כיבוד אב ואם דברי רבי יהושע, רבי אלעזר המודעי אומר חק אלו עריות וכו' משפט אלו עונשין ודיני קנסות ודיני חבלות. והיינו שבמרה לפני מתן תורה נתנו להם הדינים שבלעדם לא שייך לקבל התורה, כיבוד אב ואם ועונשין ודיני קנסות ודיני חבלות, שמי שמזיק לחבירו או לא מכבד את אביו ואמו אינו יכול לקבל התורה, ואחר קבלת התורה ניתנו להם כל הדינים, גם דינין שצריך לותר לחבירו, ולמשל מצוה של עבד עברי, שהתורה הזהירה שש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחפשי חנם, וכן שלא לעבוד בו עבודת עבד עבודה של גנאי (ויקרא כה ל"ט וברש"י שם), גם חייב האדון לזון את אשתו ובניו של העבד (קהושין כ"ב ע"א) וכן כתוב (דברים טו) 'כי טוב לו עמך' ובקידושין (כ) דהיינו שיהיה שוה העבד עם האדון במאכל ובמשתה ובכל עניו, ואמרו בירושלמי שאם אין לו אלא כר אחד צריך ליתנו לעבד שהוא ישכב עליו והאדון ישן ע"ג הקרקע ופירשו בתוס' (שם) שזהו כוונת הגמ' כל הקונה עבד עברי כאילו קונה אדון לעצמו, והיינו שאחר מתן תורה ניתנו להם הרבה מצוות בין אדם לחבירו שצריך להתנהג לפניהם משורת הדין, כמו שכתב המסילת ישרים שכבוד התורה שמי שמרבה בלימוד התורה ירבה כמו כן ביושר ותיקון המידות.

ובזה מובן המדרש שהדינים הם הזיון לתורה, היינו אנשי חיל עם כלי זין לפני התורה ולאחר התורה, כי צריך דינין לפני שמתחילים ללמוד תורה שלא יהיה לו מידות רעות להזיק לחבירו או לא לקיים כיבוד אב ואם, וזה נצטוו כבר במרה, ואחר קבלת התורה צריך שמירה יותר מעולה על ההנהגות שהם לפני משורת הדין ממה שהשכל מחייב כגון כשקונה עבד עברי שכאילו קונה אדון לעצמו, ולכן כתוב במדרש שהתורה אומרת באיזה נתיב אני מהלכת, אהלך בדרך של עושי צדקה בתוך נתיבות משפט, והכוונה באיזה נתיב אני מהלכת, שהולכת התורה מדרגה לדרגה יותר נעלה, בנתיבות של עושי צדקה, שמה שאדם יותר גדול בתורה הוא צריך להתנהג במידות יותר נעלות שראויים לעושי צדקה, וכמו שכתב המסילת ישרים (שם פ"א) וז"ל: שכל אדם לפי מדריגתו ולפי מה שהוא נחשב בעיני הדור צריך שיתבונן לבלתי עשות דבר בלתי הגון לאיש כמותו כי כפי רבות חשיבתו וחכמתו כן ראוי שירבה זהירותו בדברי העבודה ודקדוק בה וכו' עכ"ל. כן במידות טובות צריך להתנהג במידות נעלות שראויים לעושי צדקה והם האנשי חיל עם כלי זין שהולכים אחר התורה שיהיו לו מידות טובות כדי שלא יתחלל כבוד התורה.

ורפא ירפא מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות

"רק שבתו יתן ורפא ירפא" (שמות כ"א י"ט)

ומפרש"י: ורפא ירפא, כתרגומו ישלם שכר הרופא (ב"ק פ"ה) והתרגום מתרגם, ואגר אסיא ישלם. ובגמרא בב"ק (פ"ה ע"א) תנא דבי רבי ישמעאל ורפא ירפא מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות.

ותוספות הרא"ש במסכת ברכות (ס' ע"א) כתב וז"ל: הקשה ה"ר יעקב מאוריליניש פשיטא למה לא ירפאו הרופאים הא כתיב והשבות לו ודרשין זהו השבת גופו, וכתיב לא תעמוד על דם רעך? ותיירץ שניתן רשות לרפאות בשכר דסד"א שחייב לעשות בחנם מטעמא דפרישית. וכו' עכ"ל.

וצ"ב אמאי ניתן רשות לרפאות בשכר הרי הוי מצוה של השבת אבידה.

ועבדתם את ה' אלוקיכם וברך את לחמך ואת מימך

א- 'ועבדתם את ה' אלוקיכם וברך את לחמך ואת מימך והסרתו מחלה מקרבך' (כ"ג כ"ה) וכתב בעל הטורים וז"ל: ועבדתם את ה' אלוקיכם, אומר לשון רבים דזו תפילת רבים שאינה נמאסת (ברכות ה) ואמר וברך את לחמך, לשון יחיד דלכל אחד ואחד מברך לפי עניו (כתובות ט"ז: עכ"ל).

ב- **האבן עזרא** כתב וז"ל: ועבדתם, ועבודת השם היא לעשות כל אשר צוה לאהבה אותו ולדבקה בו ולהשבע בשמו ולהתפלל אליו ולזבוח לפניו תמידין ומוספין ולכבדו בתת המעשרות וכו' עכ"ל.

והרמב"ן כתב וז"ל: כי בעבודת הקב"ה בלבד תהיה לכם ההצלחה והשמירה וכו' כי הקב"ה יברך לחמך והוא כלל לכל מאכל אשר יאכל ויברך מימך שהוא אב לכל משקה אשר ישתה, והברכה היא תוספת בהן, שיהיה מהן לך לרוב מאד, ואמר והסירותי מחלה מקרבך, כלומר שאסיר בהן מחלה מקרבך, שיהיו המאכלים והמשקים טובים ובריאים לא יולידו מחלה אבל ירפאו ממנה.

ג- והנה הקונה עבד עבר חייב במזונותיו ובמזונות אשתו ובניו (רש"י כ"א ג', וקידושין כ"ב ובמכילתא) ואם האדם הוא עבד להקב"ה כמו שכתוב ועבדתם את ה' אלוקיכם, אזי כביכול הקב"ה חייב לתת לו מזונותיו, ואזי נתן לו המזונות הטובים ביותר, ומה שהוא יותר עבד אמון, נתן לו יותר מזונות טובים ובהם כלולים כל הברכות, וכל הרפואות, וממילא והסירותי מחלה מקרבך, כי יש מחלות שנסתרים באדם בתחילה ואינם נכרים, וכיון שהקב"ה יברך את לחמך ואת מימך לא יהיה לך כל מחלה, וכיון שהאדון חייב גם במזונות אשתו ובניו, נמצא שהקב"ה יברך גם לחמך ומימך של אשתו ובניו, והסירותי מחלה גם מאשתו ובניו, ולכן כל אדם צריך לקבל עליו להיות עבד לקב"ה ועל ידי זה יזכה לבריאות ולהצלחה לו ולכל משפחתו.

ד- לקרוא ק"ש ולהתפלל בציבור

בגמ' בב"ק (צ"ב:) ועבדתם את ה' אלוקיכם, זו קריאת שמע ותפילה, וברך את לחמך ואת מימך, זו פת במלח וקיתון של מים, מכאן ואילך והסירותי מחלה מקרבך וכו' עכ"ל והובא בילקוט שמעוני.

ולפי מה שכתב בעל הטורים שלכן כתוב ועבדתם וכו' לשון רבים דזו תפילת רבים שאינה נמאסת (ברכות ה), וכיון שהגמרא אומרת ועבדתם את ה' אלוקיכם זו קריאת שמע ותפילה, נמצא שצריך לקרוא קריאת שמע ולהתפלל בציבור, וברך את לחמך ואת מימך זו פת במלח וקיתון של מים שאפילו אם תאכל רק פת במלח וקיתון של מים בבוקר, הקב"ה ישלח בזה האוכל כל הברכות והסירותי מחלה מקרבך.

המידות הטובות הם היסוד לקיום התורה

במדרש רבה משפטים (פרשה ל אות א) כתוב: ואלה המשפטים, מה כתוב למעלה מן הפרשה, 'ושפטו את העם בכל עת' ואמר כאן 'אלה המשפטים' והדברות באמצע, משל למטרונה שהיתה מהלכת, הזין מכאן והזין מכאן (אנשי חיל עם כלי זין) והיא באמצע, כך התורה דינין מלפניה ודינין מאחריה והיא באמצע, וכן הוא אומר באורח צדקה אהלך בתוך נתיבות משפט, התורה אומרת באיזה נתיב אני מהלכת, אהלך בדרך של עושי צדקה בתוך נתיבות משפט התורה באמצע ודינין מלפניה ודינין מאחריה, מלפניה שנאמר (ט"ז כה) 'שם שם לו חוק ומשפט', ודינין מאחריה שנאמר (כ"א א) 'אלה המשפטים' עכ"ל.

וצריך ביאור מה הטעם שצריכים הדינין להינתן לפנינו ולאחריה של התורה והדיברות, וכן למה נמשלו הדינין לזין שהם שמירה על התורה והדיברות?

ונראה הדנה כתוב בתנא דברי אליהו רבה (פרק א) דרך ארץ קדמה לתורה שנאמר (בראשית ג' כד) 'לשמור את דרך' זו דרך ארץ, 'עץ החיים' זו תורה, שנאמר (משל ג' יח) עץ חיים היא למחזיקים בה, ופירשו המפרשים שהכוונה שמידות טובות קודמות לתורה. ובספר שערי קדושה למוהר"ח ויטאל זצ"ל (ח"א שער ב) כתב, כי המידות הן הכנות עיקריות אל התורה מצוות בקיומן או בביטולם, והיסוד של קיום המצוות הם על ידי מידות טובות.

לרפואת הגאון הגדול רבי יצחק בן נחמה הקר שליט"א ראש ישיבת גרודנא

דאמרינן במסכת סנהדרין (ע"ג) אבידת גופו מנין, ופרש"י כגון נטבע בנהר מנין שאתה מצווה על השבתו. תלמוד לומר והשבות לו, ופרש"י קרא יתירא הוא למדרש השב את גופו לעצמו, וכן פסק הרמב"ם (בהלכות נדרים פ"ו ה"ח), המודד הנאה מחבירו מותר לרפאותו בידו שזו מצוה היא, וכתבו הכ"מ והרדב"ז שזו משנה בנדרים (ל"ח): ומרפאהו רפואת נפש, ומפרשין בגמרא (מ"א): רפואת נפש היינו רפואת גופו, וכיון דהוי מצוה אמאי מותר לקבל שכר על המצוה?

ונראה דאמרינן בגמ' בב"ק (פ"ה ע"א) דאם החובל אומר לנחבל שיביא לו רופא שירפאוהו בחינם יכול הנחבל לומר אסיא דמגן מגן שוה, היינו דרופא שמרפא בחינם, אינו מרפא טוב, ולכן התורה התירה לקחת שכר על הרפואה כדי לזרז את הרופא שישתדל לרפאות יותר במסירות.

אולם לפ"ז נמצא שרופא שהוא ירא שמים ואינו רוצה כסף כדי לקיים את מצות השבת אבידה ומצות לא תעמוד על דם רעין, לא ראוי שיקבל כסף, אלא שיעשה בחנם, ומדברי התוספות משמע דמותר לו לכתחילה לקבל שכר. וכן הרי כתוב ורפא ופירש התרגום ורש"י שישלם שכר הרופא, משמע שמותר לכתחילה לרפאות בכר? וכן צ"ב למה תנא דבי רבי ישמעאל אומר מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות, ולא אומר שחייב הרופא לרפאות משום מצות השבת גופו?

ונראה שהרי במצות השבת אבידה דרשין בב"מ (כ"ח) תנו רבנן והשבתו לו, ראה האיך תשיבנו לא שלא יאכיל עגל לעגלים וכו'. היינו שצריך להתבונן שבעל האבידה לא יבוא לידי נזק, וכ"ש כשכא לרפאות את גופו צריך להתבונן שלא יגיע לחולה שום נזק, ובגמרא בסנהדרין (ע"ג) דדרשין מוהשבתו לו לרבות אבידת גופו, ופרש"י כגון נטבע בנהר מנין שאתה מצווה על השבתו, אבל לרפאות את החולה במקום שיש ספק רחוק אולי יצא מזה נזק שהרפואה לא תצליח בזה אין לחייבו מצד דין השבת אבידה. אולם כיון שהרופאים אומרים שרובא דרובא זה רפואה בדוקה ומנוסה, והחשש שזה יזיק אינו מצוי לכן יש לו רשות לרפאות, ומותר לו לקבל על זה שכר, כיון שהוא עושה דבר שאינו ברור בודאי גמור שזה יועיל, ואינו מחוייב מדין השבת אבידה אולם דרשין מהפסוק ורפא ירפא תנא דבי רבי ישמעאל מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות. ונראה דלכן דרשין הפסוק במקום שיש חשש רחוק מאד שמא יזיק הרפואה, כיון שהרי התורה אומרת רק שבתו יתן ורפא ירפא, היינו שישלם את השבת ואת הרפואה, כמו שפירש תרגום אונקלוס ורש"י, שישלם דמי הרפואה ואם מדובר במקום שברור ודאי שזה רפואה הרי אסור לקבל על זה שכר שהוא חייב מדין השבת אבידה ומדין לא תעמוד על דם רעין, אלא ודאי שאם התורה מחייבת אותו לשלם שכר הרפואה, מדובר במקום שהרפואה היא בדוקה ומנוסה ברוב המקרים אולם זה לא ודאי גמור שיועיל, ולכן מותר לקבל על זה שכר, ולכן אומר תנא דבי רבי ישמעאל מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות אפילו במקומו שזה לא ודאי גמור שיועיל.

ב- התוספות רא"ש בברכות (ס' ע"א) כתב וז"ל: ולי נראה דחולאים הבאים מחמת אדם דין הוא שירפאם, אבל חולאים הבאים מעצמן, אי לאו קרא ה"א שאין לרפאותם שנראה כמבטל גזירת המלך עכ"ל. ונראה כוונתו דה"א שאין לרפאותם, אבל אחר שהתורה כתבה ורפא ירפא שניתן לרפאותם, הרי הוא מחוייב לרפאותם מדין השבת אבידה ומדין לא תעמוד על דם רעין.

פרשת שקלים

"כי תשא את ראש בני ישראל"

במדרש תנחומא בפרשת 'כי תשא' אות ג' כתוב וז"ל: וכן משה למד תורה לישראל והדריכן למצות ונתן להם סדרי תורה ופרשיות שקוראים בהם בכל שבת ובכל חודש וחודש ובכל מועד והם מזכירים אותו בכל פרשה ופרשה, ובפרשת שקלים אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע משאני מת אין אני נזכר, אמר לו הקב"ה חייך כשם שאתה עומד עכשיו ונותן להם פרשת שקלים ואתה זוקף את ראשך, כך בכל שנה ושנה שקוראין אותה לפני כאילו אתה עומד שם באותה שעה וזוקף את ראשך מנין ממה שקראו בענין 'וידבר ה' אל משה כי תשא את ראש' שא את ראש לא נאמר אלא כי תשא עכ"ל. ולכן כתוב לשון עתיד שלעולם יזכר שמו בקריאת הפרשה, ובפירושו ענף יוסף על המדרש הקשה למה הרגיש משה בפרשת שקלים ולא הרגיש בפרשת קרבנות, שגם הם אינם נוהגים אלא בפני הבית?

ומתוך כי אליהו הוא מקריב בבית המקדש אפילו בחורבנו, ולכן לא הרגיש משה בפרשת קרבנות, אבל בפרשת שקלים שאין נוהגים אלא בפני הבית, אמר משאני מת ועתיד הבית ליחרב איני נזכר, אמר לו הקב"ה חייך כי עדיין יש זכר לשקלים. במה שקוראין בכל שנה, וזהו כי תשא, לשון עתיד, שלעולם יזכר שמו בפרשה זו עכ"ל.

ב- אולם עדיין צ"ב למה חשש משה דוקא בפרשת שקלים שאני מת אין אני נזכר? היה צריך לומר כשיחרב הבית אין יקיימו מצות שקלים? וכן צ"ב הרי בפרשה נאמר 'וידבר ה' אל משה לאמר, כי תשא את ראש בני ישראל' הרי שנזכר בפרשה?

ונראה לישב: שמצות שקלים היא המצוה שמאחדת את כלל ישראל, שכל יהודי נותן מחצית השקל לצורך קרבנות הציבור, ומהכסף של כלל ישראל מביאין קרבנות הציבור. והנה האור החיים הקדוש בפרשת בהעלותך (פרק י"א פסוק י"ב) ובפרשת פנחס (פרק כ"ז פסוק ט"ז י"ז) מביא בשם הזוהר הקדוש שמה רבינו היה שורש נשמות של דור המדבר, וכן כתב היסוד ושורש העבדות בשער י"ב פרק רביעי בשם הזוהר הקדוש פרשת תשא, וזלה"ק [תרגום ללשה"ק] למדנו כי באותה שעה שירד משה וקבל התורה לבדו, כלל כל ישראל והוא קיבל את התורה כולה ואפילו מגלת אסתר שכתוב "וקבל היהודים" וקבלו היהודים" היה לו לומר מהו וקבל, אלא זהו משה שהוא 'היהודים' כלל היהודים עכ"ל.

ולכן אמר משה לפני הקב"ה, שכל זמן שאני חי כיון שאני שורש הנשמות של כלל ישראל, לכן אפשר לקיים את מצות מחצית השקל לאחד את כלל ישראל, ואמר אבל משאני מת אין אני נזכר ואיך יהיה אפשר לאחד את כל ישראל. ואמר לו הקב"ה חייך כשם שאתה עומד עכשיו ונותן להם פרשת שקלים, כך בכל שנה ושנה שקוראין אותה לפני, כאלו אתה עומד שם באותה שעה וזוקף את ראשך. ומיושב היטב החשש של משה רבינו, שדאג לטובת כלל ישראל שיוזכר על ידי מצות מחצית השקל שיתרמו להתאחד ביחד ולזקוף את ראשך ומהמדרש רואים שהפירוש "כי תשא" היינו לשון של זקיפת ראשך של ישראל.

וב"כ בעל הטורים וז"ל: 'כי תשא' סמך קרנותיו לכי תשא, רמז למה שאמרו ר"ב (י'): אמר רבי אבהו אמר משה לפני הקב"ה במה תרום קרנך של ישראל בכי תשא.

וכן מפרש האור החיים הקדוש, לשון כי תשא היינו נשיאת ראש שהוא לשון מעלה עי"ש. והיינו שעל ידי שכל כלל ישראל מתאחד ביחד לקיים מצות מחצית השקל, על ידי זה הם זוכים לזקוף את ראשך.

מצות מחצית השקל הצילה מגזירת המן הרשע

א- הגמרא במסכת מגילה דף י"ג ע"ב, אמר ריש לקיש גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהן לשקליו, והיינו דתנן באחד באחד משמיעין על השקלים וכו'. **וצ"ב** למה על ידי מצות מחצית השקל, נצלו מהגזירה של המן הרשע שאמר לשקול עשרת אלפי ככר כסף לגנוי המלך.

והמהרש"א בחידושי אגדות מציין את דברי התוספות בדף ט"ז ע"א ד"ה ודחי וכו' שכתבו וז"ל: שמעתי שעשרה אלפי ככר כסף עולין חצי שקל לכל אחד מישראל, שהיו שש מאות אלף כשיצאו ממצרים ואמר שיתן לאחשוורוש כל פדיונם עכ"ל. ועי"ש בהגהות הב"ח.

והמהרש"א שם מציין גם לדברי החזקוני בפרשת כי תשא (ל' יד) שכתב ולפיכך אמר המן הרשע 'ועשרת אלפים ככר כסף אשקול' אמר כדאי שקלי לבטל שקליהם ואני אתן כנגד ששים ריבוא שבהם לעושת בהם רצוני עי"ש.

אולם צ"ב אף שהמספר הוא מכוון, אולם למה על ידי מצות מחצית השקל ניצלו מעצת המן הרשע?

ב- ונראה דבמגילת אסתר פרק ג' פסוק ח' כתוב "ויאמר המן למלך אחשוורוש, ישנו עם אחד מפורד ומפורד בין העמים וגו'". ובגמרא במגלה דף י"ג ע"ב, אמר רבא ליכא דידע לישנא בישא כהמן וכו' שמה תאמר קרחה אני עושה במלכותך, מפורדין הם בין העמים, שמה תאמר אית הנאה מנייהו, מפורד, כפרידה זו שאינה עושה פירות, וכו' עי"ש. ונראה לבאר 'מפורד' היינו שהם מפורדים אחד מחבירו, ויש בינם מחלוקת ואינם באחדות ולכן הם אינם עושים פירות, ונראה דלכן מצות מחצית השקל שבארנו שזה מאחד את כלל ישראל, שכולם ביחד מתאחדים להביא קרבנות הציבור, זה כנגד עצת המן הרשע שאמר שהם מפורדים ויש בינם מחלוקת ואינם עושים פירות, ואמר שישקול כנגדם עשרת אלפים ככר כסף, שזה יעשה פירות לגנוי המלך, לפיכך הקדים שקליהן לשקליו.

מצות מחצית השקל, שכל אחד הוא רק מחצית

בפרשת כי תשא (ל' ט"ו) "העשיר לא ירבה והדל לא ימעט ממחצית השקל וגו'" כתוב בסה"ק כי כל אדם צריך לדעת שהוא רק מחצית, ועל ידי שיתחבר לחבירו יהיה שלם.

ובספר נועם אלימלך כתב: העשיר במצוות אל יתרבו ואל יחשוב שהשיג את הכל, אלא יזכור תמיד שהוא רק מחצית, וכן הדל במצוות אל יתמעט בעיני עצמו שלא יבוא לידי יאוש שאין לו תקנה אלא ידע שגם הוא חשוב בעיני הקב"ה והוא מחצית. וכשיושב בתשובה יהיה אדם השלם, וכשאדם יודע שהוא רק מחצית וע"י חבירו נעשה שלם, זה מאחד את כלל ישראל וזה מכפר על נפשותיהם, ואפשר מזה להביא קרבנות ציבור.

תמצית הש"ס

סיכומי גפ"ת קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

גליון 184 | פסחים ע"ח – פ"ד | משפטים/שקלים התשפ"א

אמנם ממה שאמר רבי נתן שכל ישראל יכולים לצאת יד"ח בפסח אחד אע"פ שאין בו כזית לכל אחד, דכתיב "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים", אין ראייה שהאכילה אינה מעכבת, ד"ל שדווקא שם יוצאים יד"ח כיון שאם האחרים ימשכו את ידיהם יהיה לו כזית, (והיינו לר"ש שאפשר למשוך ידיהם עד הזריקה, אי נמי כיון שאם נטמאו האחרים או מתו יש להם כזית חשיב ראוי. תוד"ה שאני), משא"כ כשנטמא הבשר שלעולם לא יהיה ראוי לאכילה.

הגמ' דנה בכמה ברייתות אם נאמרו בשיטת רבי נתן או בשיטת רבנן.

שחטו לאוכליו וזרק דמו שלא לאוכליו כשר אף לרבנן, דאין מחשבת אוכלין פוסלת בזריקה, דהא דכתיב "איש לפי אכלו" היינו בשחיטה.

היה חולה בשעת שחיטה ובריא בשעת זריקה או איפכא אין שוחטים וזורקים עליו אף לרבי נתן, דבעינן גברא דחזי לאכילה, דהא דכתיב "איש לפי אכלו" אגברא כתיב.

שחטו בטהרה ונטמאו הבעלים יורק הדם בטהרה - כהנים וכלי שרת טהורים והבשר לא יאכל. לרבי אלעזר ברייתא זו היא רק לרבי נתן דאמר אכילה לא מעכבת ולא בעי ר' נתן גברא דחזי לאכילה והברייתא דחולה מוכיח ר' אלעזר כרבנן, ולרבי יוחנן הברייתא היא גם לרבנן, ואיירי כשחוב הציבור נטמאו בין שחיטה לזריקה, כגון שמת הנשיא, שהפסח נעשה בטומאה, והבשר לא נאכל שמא לשנה הבאה יטמאו הציבור אחרי הזריקה ויחשבו שגם אם היו טהורים בשעת שחיטה וזריקה אוכלים, ולא ידעו שדווקא כאשר בשעת זריקה היו טמאים הבשר נאכל, דהוי פסח הבא בטומאה.

דיני פסח הבא בטומאה

כתיב "איש איש כי יהיה טמא לנפש וכו' ועשה פסח לד', בחודש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אותו". ודרשו חז"ל מדכתיב "איש" שרק איש שהוא טמא נדחה לפסח שני, אבל ציבור שנטמאו מקריבים ואוכלים את הפסח בטומאה, ולהלן יבואר מה נחשב טומאת ציבור.

ע"ט. מתי מקריבים פסח בטומאה - אם נטמאו רוב ישראל, או שנטמאו רק הכהנים שאז נמילא כל הבשר נטמא, (ואף שיכולין להחרו לא לגעת בבשר, כיון שבאימורים ודאי יגעו, מתוך שהותרה טומאת האימורים הותרה ג"כ טומאת הבשר. תוד"ה או), או שנטמאו רק הכלי שרת, יעשו כולם (-אף הטהורים) את הפסח בטומאה (ואין הטהורים צריכים להחרו בשמירת טהרה. רש"י ע"ט: ד"ה לכהן), שאין קרבן ציבור הבא בטומאה חלוק, אבל אם נטמאו מיעוט הקהל, הטהורים עושים את הראשון והטמאים את השני.

הקרבת הפסח כשנטמא הסכין - נטמא הסכין מטמא מות, ייעשה הפסח בטומאה, דחרב הרי הוא אב הטומאה לטמא אדם כחלל, דכתיב "בחלל חרב", וא"כ הנוגע בכלי שרת נעשה טמא מות. וכתבו התוס' (ד"ה בטומאת) שאין שהות לשחוט את כל הפסחים סכין אוחכה ולעמוד מחוץ לעזרה, או לאחוז את הסכין בפשוטי כלי עץ, ואף להביא סכנים אחרים אין פנאי). ואם נטמא הסכין משרץ, שאין הסכין מטמא את האדם אלא רק את הבשר, לרב חסדא אין הפסח נאכל למי שהוא טמא בעצמו, דטומאת בשר בלאו וטומאת הגוף בכרת, וטומאה דחוויה בציבור ולכן צריך לחזר לעשותו בטהרה או בטומאה קלה יותר. ולרבא הפסח נאכל אף לטמאים בעצמם, דכתיב "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף, והבשר כל טהור יאכל בשר" ללמד שאם מותר לאכול פסח שנגע בכל טמא, מותר אף לטמא לאכול.

ע"ט. היו ישראל מחצה טהורים ומחצה טמאים - לרב מחצה כרוב, והטמאים עושים לעצמם והטהורים עושים לעצמם. ולרב כהנא אין מחצה כרוב, ואין הטמאים עושים את הראשון כיון שאינם רוב, לל"ק יעשו הטמאים את השני, ולל"ב אינם עושים לא את הראשון כיון שאינם רוב, ולא את השני כיון שאינם מיעוט, דס"ל שמחצה לא נקראים "איש", ומ"מי כיון שאין רוב טמאים אין הטהורים יכולים לעשותו בטומאה, ואין עושים אלו לעצמם ואלו לעצמם דס"ל שכיון שאין קרבן ציבור חלוק נדחים לגמרי. (תוד"ה וטמאין). ותניא כוותיה דרב, וכן תניא כוותיה דרב כהנא כשתי הלישנות.

ובברייתא שמבואר כרב יש מחלוקת היכא שיש אחד טמא יותר מהטהורים, שנת"ק יעשו כולם בטומאה, ולרבי אלעזר בן מתיא אין היחיד מכריע את הציבור לטומאה, דכתיב "לא תוכל לזבוח את הפסח באתחך שעריך" בשביל יחיד אין משנים את דין הזביחה.

האם מצרפים את הנשים לחשבון רוב טמאים - היכא שמיעוט האנשים טמאים, ואם מצרפים את הנשים יש מחצה טמאים, אם נשים בפסח רשות נדחים לפסח שני, והיינו לרב, דאם נשים בראשון חובה הללו עושים לעצמם והללו עושים לעצמם, אבל לרב כהנא אפילו אם נשים בראשון חובה אין עושים את הראשון, ואת השני לא עושים משום שנשים בשני רשות. (תוד"ה קסבר). וה"ה היכא שע"י הנשים יש רוב טמאים, אם נשים בראשון רשות הוו כמיעוט טמאים. (תוד"ה נשים). והיכא שיש מחצה טמאים וע"י הנשים יש רוב, לרב אם נשים בפסח ראשון חובה ובשני רשות, אין הטמאים עושים בראשון כיון שהם מיעוט, ובשני אינם עושים מפני שבלא הנשים אין רוב טמאים לידחות לשני, ולרב כהנא גם מחצה עושים בשני, ולדבריו היכא שיחד עם הנשים יש מחצה טמאים אם נשים בראשון חובה ובשני רשות, אין עושים בראשון מפני שמחצה טמאים, ובשני אין עושים שכל הנשים אין רוב טמאים.

הנ"מ בנדון אם הציץ מרצה על האכילות, לרבי יהושע אם יכול לזרוק את הדם, ולר"א דס"ל שזורקים את הדם אע"פ שאין בשר נ"מ שמחשבת פיגול בזריקה מפגלת אע"פ שאם יש פסול אחר בקרבן לא הוי פיגול לחייבו כרת, ולאפוקי מיד"י מעילה שאחר הזריקה שיש התר להנתיב אין מעילה, דהוי כקרבן טהור, שאף שאסור לאוכלו בטומאה, לשאר דברים הוי כקרבן טהור.

לרבי יוסי הסובר שאין הציץ מרצה על האכילות מותני' דלא כדבריו, לדבריו אין החמשה דברים דמותני' באים בטומאה, ואף אי סבר כר"א "דס אע"פ שאין בשר", ובעומר איכא קומץ שצריך רצוי ציץ, ובלחם הפנים איכא בזיכים של למונה, דכתיב ביה "והיתה ללחם לאזכרה", והם מותרים את הלחם כנו קומץ בנמחה דכתיב ביה "והקטיר הכהן את אזכרתה", מ"מ שתי הלחם אין בהם דבר קרב ע"ג המזבח ואין כאן ריצוי ציץ, ואין לומר שכוונת מותני' לשתי הלחם הבאים עם הכבשים ששחיתם מקדשת את הלחם וזריקת דמם מתרת אותם, ועל זה בעי רצוי ציץ, ולא על שתי הלחם שבאים כשאין כבשים, דא"כ זה בכלל מש"כ במשנתניו זבחי שלמי ציבור ואין ה' דברים אלא ד'. ולכא למימר דסבר טומאה הותרה בציבור ולכן א"צ רצוי ציץ, דתנן בכהן השורף את הפרה וכה"ג ביה"כ הטעונים פרישה ז' ימים שהיו מזים עליו מכל החטאות (-אפרי הפרות, דאפר פרה של משה לא לכה) בשלישי ובשביעי (ולר"מ היו מזים עליו בכל יום בג' הימים הראשונים מזים בכל יום שמא הוא יום ג' לטומאתו, ובד' ימים אח"כ שמא הוא יום ז' לטומאתו, וזה חשש בעלמא ומעלה), ואם טומאה הותרה בציבור א"צ הזאה כלל שהרי קרבן יוה"כ הוא קרבן ציבור.

אמר רבי יוסי רואה אני את דברי ר"א במנחות וזבחים (שזורקים את הדם אע"פ שאין בשר, ומקטירים את הקומץ אע"פ שאין שיריים), ואת דברי רבי יהושע בזבחים ומנחות (שאם אין בשר אין דם ואם אין דם אין בשר, ואם אין שיריים אין קומץ ואם אין קומץ אין שיריים). הגמ' דנה בביאור כוונת רבי יוסי היכי מזכה שטרף לבי תרי, ומבאר למסקנה שרבי יוסי רואה את דברי ר"א בדיעבד, ואת דברי רבי יהושע לכתחילה, ואע"פ שבדיעבד אפ"י רבי יהושע מודה, מ"מ לא הודה אלא בנטמא אבל באבוד ושרוף לא, ורבי יוסי סובר כר"א בדיעבד אף באבוד ושרוף. ואין לומר שרבי יוסי רואה את דברי ר"א בקרבנות ציבור, שהרי רבי יוסי סובר שטומאה דחוויה בציבור, ועוד דבציבור גם רבי יהושע מודה שאפשר לזרוק את הדם אף אם נטמא הבשר.

ע"ח. האם כשנטמא הבשר או החלב זורקים את הדם - נטמא החלב והבשר קיים זורק את הדם בכל הקרבנות ואפילו בפסח, אבל אם נטמא הבשר והחלב קיים, בשאר קרבנות (חוץ מפסח) זורק את הדם אפילו לרבי יהושע (לעיל ע"ז) כיון שהזריקה מתירה להקריב את האימורים למזבח. הגמ' (ע"ט). מבאר שמתני' כרבי יהושע דס"ל שכל הזבחים שבתורה (מלבד פסח וזבחי) אם נשתייר אפ"י כזית בשר או כזית חלב זורק את הדם, דאף חלב טהור מתייר לזרוק את הדם, דכתיב "והקטיר החלב לריח ניחוח לד' " חלב אע"פ שאין בשר, ואפילו אם יותרת הכבד ושתי הכליות טהורים זורק את הדם, דכתיב "לריח ניחוח" כל שאתה מעלה לריח ניחוח, ואם נשתייר חצי זית בשר וחצי זית חלב אינו זורק את הדם דאכילה אדם ומזבח אינם נוצרפים, מלבד בעולה מפני שכולה כליל, ומה שנשתיירה מנחת הנסכים הבאה עם הזבח לא חשיב שיויר, ואינו זורק את הדם, דהא כתיב "והקטיר החלב".

דין פסח שנטמא הבשר - במותני' מבואר שפסח שנטמא הבשר והחלב קיים אינו זורק את הדם אפילו לרבי אלעזר (ע"ז) כיון שהפסח עיקרו לאכילה הוא בא. לרב התנא דמותני' ס"ל שאם זרק הורצה, ולל"ק היינו משום שסובר כרבי נתן שאכילת פסחים אינה מעכבת ופסח מולעשות פסח שני, (דתני שאם נטמא הבשר אין זורק את הדם, ולא תני פסול), והא דכתיב "איש לפי אכלו" היינו דבעינן גברא הראוי לאכילה, אבל לרבנן דס"ל שאכילת הפסח מעכבת, (דכתיב "במכסת" ללמד שאין הפסח נשחט אלא למנויין, ושנה עליו הכתוב לעכב דכתיב "איש לפי אכלו תכוסו", והוקשו אוכלים למנויין), פסח שנטמא הבשר אם זרק לא הורצה. וליישנא בתרא רב סובר כרבי יהושע דס"ל שאכילת הפסח אינה מעכבת כדמצינו שבפסח וזבחי שתחילתם לאכילה (בניזר מניחים את שעו הניזר תחת הדוד שהשלמים מתבשלים בו, וכן צריך להניח זרוע בשלה, וצריך שיהיה הבשר טהור בשעת זריקה כדי שיהיה ראוי למצוה האמורה בו. רש"י רוב"א (תוד"ה נזיר) לא גורס נזיר, דס"ל שאין חילוק בין נזיר לשאר קרבנות, דאינו מעכב לא שילוח שערו תחת הדוד ולא התנופה). אם הבשר נטמא והחלב קיים אינו זורק את הדם ואם זרק הורצה, (ואם נטמא רק החלב זורק את הדם לכתחילה, ואם נטמאו הבעלים במת אף בדיעבד לא הורצה דבעינן גברא הראוי לאכילת הפסח, ובניזר סותר את ניירותו, ובשאר זבחים אין נטמא רק הבשר או רק החלב זורק את הדם).

שיטת רבי נתן שאכילת פסחים לא מעכבת אפ"י בנטמא הבשר (שבזה מייירי רב), מבוארת ממה שאמר רבי נתן שאם נמנו על הפסח חבורה אחת וחזרו ונמנו עליו חבורה אחרת, אלו ואלו פטורים מלעשות פסח שני, וביאר רבי נתן שהטעם הוא מפני שכבר זרק הדם, והיינו מפני שאכילת הבשר אינה מעכבת. ורבנן ס"ל שראשונים שיש להם כזית אוכלים ופטורים מלעשות פסח שני, ואחרונים הייבים בפסח שני, דס"ל אכילת פסחים מעכבת.

פרשת משפטים ~ פסחים עח'-פד' ~ מבחן מס' 58

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבוע, מיום חמישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה
ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669.

כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע,
ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com

”לדעת”

מבחן שבועי – בדף היומי

אז"ר' ר' ביזק ב"ר יוסף יוסף יוסף יוסף יוסף יוסף

073-7289669

6. על איזה דין נחלקו רבא ורב יוסף אם הטעם מפני החשד או הבושה?

- א. למה אין שורפים קדשים במקדש מעצים של השורף.
- ב. למה היו מעמידים טמאים בשער המזרח.
- ג. שתי התשובות נכונות.

7. למסקנה מדוע צריך פסוק מיוחד שבשר טמא דינו בשריפה?

- א. לומר שאינו טעון עיבור צורה.
- ב. לומר שלא מספיק לו קבורה.
- ג. ללמד שגם בטומאת הבעלים טעון שריפה.

8. האם שריפת הנוותר מהפסח דוחה שבת או יו"ט?

- א. דוחה.
- ב. אינה דוחה.
- ג. שבת אינה דוחה ויו"ט דוחה.

9. אלו גידים בפסח טעונים שריפה כשנעשו נותר?

- א. רק אלו הראויים לאכילה ומותרים לאכילה מדאורייתא, אע"פ שאסורים מדרבנן.
- ב. רק אלו הראויים לאכילה ומותרים לאכילה מדאורייתא ומדרבנן.
- ג. רק אלו המותרים לאכילה מדאורייתא, אע"פ שאינם ראויים לאכילה.

10. האם יש מלקות על איסור נותר?

- א. בטחור לוקה ובטמא אינו לוקה.
- ב. בטחור לוקה ובטמא מחלוקת.
- ג. בין בטחור בין בטמא אינו לוקה.

1. מדוע היו מזים על הכהן גדול לפני יום הכיפורים?

- א. לתוספת קדושה.
- ב. שמא נטמא במת, וכמ"ד טומאה דחוייה בציבור.
- ג. שמא נטמא במת, אף למ"ד טומאה הותרה בציבור.

2. היו ישראל מחצה טהורים ומחצה טמאים, מה הדין לפי רב שמחצה כרוב?

- א. כולם עושים בטומאה.
- ב. הטהורים עושים לעצמם והטמאים עושים לעצמם.
- ג. הטהורים עושים את הראשון והטמאים את השני.

3. האם מצרפים את הנשים לחשבון רוב טמאים?

- א. מצרפים.
- ב. אין מצרפים.
- ג. תלוי אם נשים בפסח רשות או חובה.

4. מדוע לפי עולא כשיש מחצה טהורים לא מטמאים אחד מהם במת?

- א. מפני שעולא סובר ששוחטים וזורקים על טמא מת.
- ב. מפני שהוא נדחה מחגיגה.
- ג. שתי התשובות נכונות.

5. הנוצא מת מושכב בתוך העפר בדרך, מה דין העובר שם?

- א. אם יכול להיות שלא נטמא טהור רק לפסח ונזיר, אבל אסור בתרומה.
- ב. אם יכול להיות שלא נטמא מותר אף לתרומה, ואם ודאי נטמא טהור רק לפסח ונזיר.
- ג. אי אם יכול להיות שלא נטמא מותר אף לתרומה, ואם ודאי נטמא טמא גם בנזיר ופסח.

מדור - לדעת חכמה

אז"ר' ר' ישראל יוסף יוסף יוסף יוסף יוסף יוסף

1. באיזה אופן ציבור שהקריבו פסח אינם אוכלים אותו בטומאה מדרבנן (לרבי יוחנן, גמרא ורש"י)?

- א. אם היו טמאים כבר משעת שחיטה.
- ב. אם היו טהורים בשעת שחיטה וטמאים בשעת זריקה.
- ג. אם היו טהורים גם בשעת שחיטה וגם בשעת זריקה.

2. מהי דעת רבי יהושע (פסחים ע"ח ע"ט) לענין זריקת הדם (בשאר זבחים מלבד פסח)?

- א. אין זורקים את הדם אם גם החלב וגם הבשר נאבדו או נטמאו (בקרבן יחיד), אפילו אם נשארה המנחה, ואם זרק הורצה רק בנטמאו הבשר והחלב, ולא בנאבדו הבשר והחלב או בנטמאו הבעלים.
- ב. אין זורקים את הדם אם החלב או הבשר נאבדו או נטמאו (בקרבן יחיד), אפילו אם נשארה המנחה, ואם זרק הורצה א"כ נטמאו גם הבשר וגם החלב, או שנטמאו הבעלים.
- ג. אין זורקים את הדם אם גם החלב וגם הבשר נאבדו או נטמאו (בקרבן יחיד), אפילו בקרבן ציבור, וכן בנטמאו הבעלים, ואם זרק לא הורצה.

3. זב שראה ג' ראיות, האם אפשר לשחוט עבורו פסח (רש"י)?

- א. אם ערב פסח הוא היום השביעי לא, ואם הוא היום השמיני אפשר.
- ב. בכל גוונא אי אפשר שמא יראה.
- ג. בכל גוונא אפשר, מפני שגם אם יראה אמרינן מקצת היום ככולו.

4. איזה דין נלמד מהתורה ואינו הלכה למשה מסיני (ע"ט – פ"ב)?

- א. חרב הרי הוא כחלל.
- ב. טומאת התהום.
- ג. שריפת כל הקדשים שנפסלו.

רשות- [תוס'] נטמאו רק הכהנים, האם עושים את הפסח בטומאה?

- א. לא.
- ב. יקריבו את האיברים בטומאה, ויזהרו שלא יגעו בבשר.
- ג. מותר להם ליגעו גם בבשר.

ההגרלה השבוע על

שובר ע"ס 600 ₪

הגרלה נוספת על מדור לדעת חכמה:

ע"ס 150 ₪

"מפי עוללים ויונקים יסדת עוז"

א. בסוף הפרשה כתיב "ויאמרו כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע", וכתוב במכילתא דרשב"י (פי"ט) שבשעה שאמרו "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע", אמר הקב"ה: ערבים אני צריך. אמרו: הרי שמים וארץ יערבנו אמר להן בטילין הן. אמרו: אבותינו יערבנו. אמר להן: עסיקין הן. אמרו: בנינו יערבנו. אמר: הרי ערבים טובים. וכן הוא אומר "מפי עוללים ויונקים יסדת עוז" (תהלים חג) ואומר "ותשכח תורת אלקיך אשכח בניך גם אני". ע"כ. ומבואר, שתינוקות של בית רבן הם ערבים לקבלת התורה שלנו.

ומבארים בזה, שהקב"ה ביקש ערבות שתקיימו את התורה באופן נצחי שלא יופסק מהן התורה לעולם, ולא נחה דעתו של הקב"ה עד שאמרו בנינו ערבים שלנו, והיינו שיימסרו את התורה תמיד מדור דור מאב לבן, ובוה נתפיים הקב"ה, דאין קיום להתורה אצלינו באופן נצחי רק באופן שנלמד את תורתנו הקדושה לבנינו, וכך תהיה קיימת באמת בידינו לעולם ולעולמי עד, ולהיות התורה נצח בידינו באמת ליכא ערבות אחרת רק בנינו, וכאמור.

וזהו הכוונה בגמ' בקידושין (הא) שכל המלמד את בנו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו למדו לו ולבנו ולבן בנו עד סוף כל הדורות, כי בזה נתן את כוח הנצחיות בתורה, שהוא ילמד לבנו ובנו ילמד לבנו וכן הלאה עד סוף כל הדורות, ועל הכל יקבל הוא שכר, מפני שהוא היה הגורם לזה, מפני שלימד את התורה לבנו, ולולי זה ח"ו היה פוסק מבנו, וממילא לא היה יכול בנו ללמד את בן בנו.

ב. ובילקוט שמעוני (אסתר רמז תתנו) מסופר על שעת הגזירה של המן: מה עשה מרדכי קבץ כל תינוקות של בית רבן ועינה אותם מלחם ומים והלבישם שקים והושיבם על אפר והיה צווח ובוכה עמהם ביום ובלילה...

וביאור עצתו של מרדכי היהודי בזה, יובן עפ"מ"כ בזוה"ק (בא לט"א): "תאנא, אין העולם מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן שלא חטאו, שלא חטאו ממש, ו"הבל" אתעביד ברוחא ומיא, וכל מה דאתעביד בעלמא, ב"הבל" אתעביד, ורזא דהאי הבל של תינוקות, אתעביד קלא, ואתפשט בעלמא, ואינון נטורי עלמא ונטורי קרתא הדא הוא דכתיב (תהלים קכז) אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר וגו', עכ"ל. הרי מבואר ששומרי העיר ומגיניו, הם התינוקות שבהבל פיהם מגינים על בני העיר מכל צד וצוקה, ולכן הבין מרדכי שבשעת גזירה כה קשה, צריך לכנס את תינוקות של בית רבן, שלא יתבטלו.

ב. ובספר צרור המור (שמות פ"ז) כתב: "ולפי שידוע שהתורה לא נבראת אלא לעסוק בה תמיד, ואין כל אדם יכול לעמוד בזה, זולתי תינוקות של בית רבן שיש להם זה הכח, והם היו ערבים על אביהם במ"ת, וכשאינן עוסקין בה הקב"ה נפרע מהערבים. דכתי' "ותשכח תורת אלהיך אשכח בניך גם אני" ולכן כתי' "מפי עוללים ויונקים יסדת עוז", והם מבטלים גזרות רעות, כאמרו "להשביט אויב ומתנקם". ואמרו ולשון רכה תשב"ר גר"ם. ראשי תיבות: תינוקות של בית רבן גזרות רעות מבטלים. לכן סמך בפס' "ועשית שנים כרובים זהב" רמז לתינוקות ולילדים העוסקים בתורה, כי תרגום ילד רביא, בענין שהם יהיו מגינים על ישראל, וזהו והיו הכרובים פורשי כנפים, ע"כ.

וכתב האלשיך (מיכה פ"ב): כי במקום שיש תשב"ר שם שכינה, כי גלו סנהדרין ולא גלתה שכינה, גלו תשב"ר מיד גלתה שכינה, כי כאשר "עולליה הלכו שבי לפני צר", מיד "ויצא מן בת ציון כל הדרה", הנה כי אומרו "עולליה" הם תנוקות של בית רבן, והדר הוא שכינה שעליהם, עכ"ל.

ועל בסיס דברי חז"ל אלה ועוד, מורה ובא מרן שר התורה שליט"א לכל בעלי החדרים ות"ת להזדרז בכל האפשר במציאת פתרונות ללימודים בעד תשב"ר, וכמו שצווח ככרוכיה כבר בגל הראשון - "יותר מסוכן בלי...!" ושמעתי מבן משפחתי שמנהל מוסד של מאות ילדים, ולאחרונה באחד מהסגרים פתחו לימודים לכיתות ה-ח בחצירות בתים, ולכיתות א-ד ע"י למידה מרחוק, וכעבור שבועיים גילו תוצאה מופלאה, שבכיתות א-ד נמצאו 13 ילדים חיוביים, ובכיתות ה-ח רק ילד בודד וגם הוא בדיוק לא בא ללימודים, וראו בחוש איך שתורת תשב"ר מגינה.

ומעשה באברך בן עליה מופלג, שכאב את המצב הנורא שילדים מסתובבים חסרי מעש, שכידוע "למידה מרחוק שווה רחוק מלמידה...", ולכן בסגר של הגל השני החליט לתפוס את הילדים באיזור מגוריו, כארבעים ילד, ובמשך שעות הערב 7-5 מוסר להם שיעור במשניות, וורטים בחומש וכו', אך לא שיער שכל כך ימשך המצב, והרי הוא כאברך לא ראה את עצמו כעוסק בחינוך ילדים, ושלא שאלה דחופה למרן שר התורה שליט"א שמפסיד את הכולל בתמידות ומה לעשות...? ענה מרן: להמשיך!

לכן אשרי אלו שאוספים את הילדים, ועוסקים עמהם, לדרבן אותם ללמוד ולצפצף בקולם, בהבל פה שאין בו חטא, שהם כמרדכי היהודי בשעתו שבזכותם מתגלגלים לנו ישועות שכה נצרכות בשעות קשות אלו, ויה"ר שע"י חיזוקם בתורה, נזכה להשראת שכינה ולגאולה שלימה.

קבלת התורה מאהבה

א. השנה זכינו לתיזמון מדהים מבחינת קדושת הימים, כשסיומו של שובבי"ם נעוץ בראשו של חודש אדר, ראש של זה בצד עקיבו של זה, שעד שלא נסתלקו קדושת ימי השובב"ים, הולך ומאיר קדושת ר"ח אדר, הוא החודש שמרבין בו בשמחה. ונבאר כאן את העיתוי המיוחד הזה, להראות שאכן המשך עבודת ימי השובב"ים, הוא בריבוי השמחה דאדר, ואדרבה כך הסדר לכתחילה להמשיך תיכף אחר ימי השובב"ים, בעבודת ריבוי השמחה דאדר.

דהנה כל תכלית ימי השובב"ים הוא לזכות בכוח מה שמאירה לנו התורה בפרשיותיה אשר נקראות בשבועות אלו, לצאת מהמצרים ומעבודת של מצרים, להיות בן חורין העוסק בתורה, ואשר לפיכך ימי השובב"ים בונים קומה שלימה של עבודה, בכל התהליך המיוחד שסובב הי"ת להכניס בתחילה את כלל ישראל לשיעבוד מצרים, ואח"כ להעלותם מכור הברזל, ולהעמידם כעם חופשי מכל שיעבוד עול אדונים זרים, ולהכניסם תחת עול תורה ומצוות, ואשר זהו גדר שחרור עבדים דפרשת משפטים להיות בן חורין, עד שבן ישראל שאינו מבין שדרגתו כבן חורין, אומר לו הקב"ה: "אוזן ששמעה בהר סיני כי לא בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים, ירצע..." וכמארו"ל.

ב. והנה מבואר בגמ' בשבת (פחא), שיש איזהו חסרון מסויים במה שמתן תורה היה בדרך כפיית הר כגיגית, דמכאן מודעה רבה לאורייתא לבא ולתרץ שהדבר נעשה בכפיה ובאונס, כדפרש"י: "שאם יזמינס לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם, יש להם תשובה, שקבלוה באונס". אבל אעפ"כ, הדור קבלוה בימי אחשוורוש דכתי" קימו וקבלו היהודים", קיימו מה שקיבלו כבר. ופרש"י דמאהבת הנס שנעשה להם בימי אחשוורוש והמן, חזרו ישראל לקבל עליהם את התורה מרצון. (וכדאמרו בזה בעלי הרמז דאסת"ר ר"ת: ת'חילתם א'ונס ס'ופם ר'צון).

ואשר לפ"ז נבין היטב, מדוע המשכם הטבעי של ימי השובב"ים, הוא בעבודת ריבוי השמחה דחודש אדר, דהא בוודאי ריבוי השמחה של חודש אדר יתכן אך ורק ע"י לימוד התורה, כדכתיב "פקודי ה' ישרים משמחי לב" שזהו המקור של הגמ' בתענית (לא) שאסור ללמוד ד"ת בתשעה באב, והרי הגמ' משווה את מיעוט השמחה דאב לריבוי השמחה דאדר, עד כדי תליה – "כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה, כך משנכנס אדר מרבין בשמחה" וא"כ מיניה וביה נוכל להבין, שכשם שבאב מיעוט שמחה מתבטא בהפסקת הלימוד, אזי לעומת זה ריבוי השמחה דחודש אדר, הוא דווקא באופן זה של משמחי לב דד"ת.

והנה שמחה בדברי התורה תתכן רק כאשר מקבלים את התורה מאהבה, שאם מקבל את הדברים מתוך אונס

וכפיה אין ליבו שמח בשעת הלימוד, רק מרגיש שאנוס לעסוק בעניינים שאין הלב נמשך אחריהם, אבל כאשר מקבל על עצמו תורה באהבה, ממילא נפתח ליבו בתורה, ומרגיש את הטעם של "פקודי השם ישרים משמחי לב".

ג. ובאמת ישנה קושיה עצומה בדברי רבא, שדווקא בפורים נתרצו ישראל לקבל עליהם תורה מרצון מאהבת הנס, ותמוה גם תמוה, וכי היו חסרים ניסים קודם מתן תורה, בעשרת המכות, ובכל הניסים שראו ישראל על הים, ומדוע מאהבת ניסי מצרים לא קיבלו תורה מרצון.

וביאר בזה הסבא מקלם, דקבלת התורה היתה באופן של פרח נשמתם, שהוא הפקעה של כל מציאות החיים הטבעיים, וזה מקביל לניסי מצרים וניסי קריעת ים סוף שהיו כולם ניסים על טבעיים שלא לפי סדרו של עולם, וזה גופא המודעה רבא לאורייתא, שיש להם עדיין תירון שבשביל ללמוד צריך להיות במהלך על טבעי, באופן של אוכלי המן, ובצורה שמנותקת לגמרי מסדר החיים הרגיל והטבעי, וממילא כל עוד שהיו למרגלות הר סיני שייכת דרגה כזאת, אבל כשפנו ללכת לאהליהם חזרו למצבם הטבעי, וממילא אינם מבינים איך שייך לקבל עול תורה, שבשביל לעסוק בה כראוי צריך לצאת לגמרי מהטבע.

אבל הנס של פורים נשתנה בזה שהוא היה כולו על טהרת הטבע, דכל סיפורי המגילה יכולים להתרחש בכל חצר מלכותית כפי שארע רבות אצל ממלכות רבות, מלך שמנסה לשלוט, ויש חתירות תחת שלטונו, והורג ומדיח ומעלה לפי שגועונו את מקורביו ומורדיו, אבל הקב"ה גילה לנו בתקופת המגילה איך שכל התרחישים השונים וכל המאורעות הפשוטות והטבעיות, כולם נעשים רק לטובת כלל ישראל, וממילא הבינו שרצון ה' משולב יחד עם תהלוכות הטבע, וממילא חזרו לקבל תורה ברצון ובאהבה, כי הבינו שע"י התורה חיי הטבע שלהם יתעלו, וראו שאין כל סתירה ח"ו בין חיי העוה"ז ללימוד התורה.

ובאמת ניתן לראות שבסיני הוזהרו "גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול ההר ההוא, ופירש"י במחזור ויטרי: הזהירו שלא יהיה דבר חוצץ בין אחד מישראל לבין קונם, דכתי' "ויוצא משה את העם לקראת האלקים מן המחנה" ולא לקראת אדם ובהמה, עכ"ד. והיינו דבמעמד הר סיני היו צריכים להיות בדרגת רשב"י שצעק: תורה מה תהא עליה, דבזמן שעושים רצונו של מקום מתקיים בנו ועמדו זרים ורעו צאנכם, ואסור שהצאן יפסיקו מדביקות זאת, אבל נס פורים הראה להם שגם מי שבדרגת רבי ישמעאל שיש לו צד של עיסוק בדרך ארץ, סו"ס שייך בו נמי עול תורה, ולכן זהו העיתוי הנפלא של ריבוי השמחה דאדר כהמשך למתן תורה דשובב"ים, לאחוז בב' הקבלות יחד, דמחד טוב שיכפה עצמו ליותר, ומאידך ישמח במה שיש.

רפואה פנימית ביד מי...?

א. אחת מטעויות השפה שלנו הוא השימוש במילה רופא בפ"א רפויה, כמו שביאר רבינו בחיי בפרשן (כא, ט) שלפי משמעות המושג רפואה, יש להבחין בין מה שביד הקב"ה שהוא רופא בפ"א רפויה כי היא באה בקל, לבין רפואה שנמסר לבו"ד בקושי, שהוא רופא בפ"א דגושה.

וז"ל: "ורפא ירפא", כל רפואה בבשר ודם לא מצאנוהו בכל הכתובים כי אם בדגש, וכן: (ירמיה נא ט) "ריפנו את בבל ולא נרפתה", אבל בהקב"ה מצינו ברפה והוא שכתוב (שם יז, יד) "רפאני ה' וארפא" (תהלים קמז, ג) "הרופא לשבורי לב" (הושע יד, ה)... "כי אני ה' רופאך". והטעם בזה כי הרפואה בבשר ודם אינה אלא ע"י צער וטורח והוא שיסבול הסם או המשקה המר, אבל רפואה של הקב"ה בנחת אין שם צער כלל (משלי יגב) "כי ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה". ומה שארז"ל (כ"ק פה, א) "ורפא ירפא", מכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות, לא אמרו אלא במכה שבחוץ שהכתוב מדבר בה, אבל חולי מבפנים אין זה תלוי ביד הרופא אלא ביד הרופא כל בשר (איוב יב, י) "אשר בידו נפש כל חי". עכ"ל.

וכן כתב באבן עזרא: "ורפא ירפא לאות שנתן רשות לרופאים לרפא המכות והפצעים שיראו בחוץ, רק כל חולי שהוא בפנים בגוף ביד השם לרפאתו, וכן כתוב: "כי הוא יכאיב ויחבש" (איוב ה, יח). וכתוב באסא "גם בחליו לא דרש את ה', כי אם ברופאים" (דה"ב טז, יב). עכ"ל.

ב. יתכן שלפי חילוק זה, בימינו שנתחדשו חדרי רנטגן וצילום, שבכוחם להבחין במיני חולי שפוגעים גם פנימה, אזי נתרחבה הרשות של הרופא לרפאות, גם לענייני חולי שבפנים, כי אחרי שנתחדש היום כוח הראיה לראות גם מה נעשה בפנים, א"כ נעשה הפנים כחוץ. אולם אי"ו גדר מעליותא בדורינו, שהרי רבינו בחיי הביא את הפס' אשר בידו נפש כל חי, משמע שהנפש מכוסה ופנימית, ואינה אלא בבעלותו של הבורא עולם שאצלו פקדון הנפשות, והוא זה שבורא נפשות רבות וחסרונן, ואף חסרון רפואה.

וביאר עומק הדברים, כמו שאמר פעם הגאון ר' משה שפירא זצוק"ל בחריפות ובאירוניה, שהסיבה שפעם לא היו מכוונת חמצן, הנשמה ואקמו ה' יצילנו, אי"ו מחמת חולשת כשרונם לייצר מכוונת מעין אילו, אלא משום שאז היו בני אדם נשגבים בעלי נפשות, והיו מופקעים מהנשמה מכנית, אבל עתה עקב ירידת הדורות, נעשו בני אדם כמכונה בעלמא, ושייך להנשים אותם ולהאכיל אותם באופן מלאכותי כמכונה ה' ירחם. וממילא על דרך זה נבאר, דמה שניתנה כעת רשות לרופא לרפאות גם מה שנוגע לפנימיות האברים, משום שהנפש העליונה נכנסה כל כך פנימה, עד שגם אברים פנימיים נחשבים חיצוניים.

ג. והנה בגמ' פסחים (נא) מוזכר ששה דברים שעשה חזקיהו המלך, וביניהם שגנו ספר רפואות והודו לו, ופי' רש"י, לפי שלא היה לכם נמנע על חוליים אלא מתרפאין מיד. ומבואר שתכלית ענין החולי הוא להכניע את הלב לפני ה', וכאשר ישנו ספר שניתן לשלוח משם תרופה לכל מחלה שוב אין החולי משיג את מטרתו, ולפי"ז נבין שכל פעם שהקב"ה מגלה חולי שלא מצוי בספרי רפואה של רופאי זמנינו, הרי זה אות משמים שכל כוונתו יתב' בזה רק להכניע את ליבנו להי"ת בתפלה ותשובה שלימה.

ובפרט כאשר מדובר על חולי פנימי, אשר נוגע לנקודת הטעם והריח השייכים כבר לרובד הנשמה, א"כ לפי דברי רבינו בחיי הנ"ל, הם החלקים השייכים לרופא כל בשר ומפליא לעשות שמחבר גוף ונשמה באופן פלאי דרך הנשימה, אזי ככל שמדובר בדבר עוד יותר פנימי, ובלתי נחקר, כך עוד יותר יוצאת הרפואה של המחלה הזאת, מרשותו של רופא בשר ודם שמרפא בקושי ובכאבים, לרשות מלך רחום וחנון שמרפא באופן פלא בלי סמים.

ועל אחת כמה וכמה, כאשר מדברים במקומות שכל הרופאים מרימים ידיים, ואומרים שרק התפילות יכולות להושיע... הרי שחשים בעצמם שזה נפקע מגדר הרשות שניתנה לרופא לרפאות, וחזר לשליטתו של מקום שיצר וחדש כזה נגיף, רק בשביל להכניע את לבבנו אל הי"ת.

ד. ובחומש הגר"א הביא: כי הנה שני חולאים יש, חולי החיצוני וחולי פנים. חולי הפנים נתרפא על פי דרך הטבע מהקב"ה, כי הוא יודע חוליו ומזורו, וחולי החיצוני על פי דרך הטבע ע"פ רופא מומחה... וזהו פירוש גם כן "כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך" זהו חולי החיצוני כמו שהיה במצרים, וגם אם יהיה חולי הפנים "כי אני ה' רופאך". ומה שדרשו "ורפא ירפא" מכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות, זהו החולי החיצוני מה שנראה לחוש עין הראות" ומביא שם שבתולדות יצחק כתב בביאורו על ליקוטי הגר"א שסירובו להדרש לרופאים היה רק באשר למחלות פנימיות, ולא בחליים ומכות חיצוניות, וכתב שלא רצה הגר"א לקבל רפואה מרופא על חולי פנימיות ר"ל, שאינם יודעין רק בחיצוניות האדם ולא בפנימיותו, ופירש את דברי הגר"א ע"פ תורת הסוד.

ופעם באו לפני הגר"א על חולה אחד שהרופא אמר שאין מזור לחוליו וודאי ימות, ענה ואמר בצחות, מי נתן לו לרופא רשות ע"ז, הלא אמרו שניתן לו רשות לרפא ולא לומר שאין תרופה... וכמה יש להתחזק בזה היום, שגם כשבחסדי ה' המציאו חיסון מקדים, אבל מי שכבר נדבק באופן קשה אינם יודעים איך להצילו, ויש להאמין שהכל תלוי רק בהי"ת, שמרפא אותם ע"י תפלתנו, וככל שמחלה יותר פנימית ומכוסה, כך רפואתה תלויה בידו.

מול נסיונות הזמן

א. הורים שואלים, איך נוכל לעמוד מול נסיונות הזמן, הקטנים רוצים לצפות בסרטים "שמורים", להעביר את הזמן... חברים שלהם מספרים שיש דברים "מבוקרים". האם לשבור את העקרונות שכה העמידו שנים רבות...? הגדולים רוצים תיבת מייל פרטית, בחברה אולי מקובל לשלוח סרטונים, מתכתבים נהנים, טוענים שמשעמם להם בין קירות הבית... לאפשר להם כזה דבר נוראי...?

אין ספק שע"ז אמרו חז"ל שהיצר הרע מתגבר בכל יום ומתחדש בכל יום, מי פילל ומי מילל שניסיונות ממחוזות רחוקים, יעלו על שולחן הדיונים בבתים הכי חרדים...?

אז קודם כל, עצם זה שאנחנו יודעים שזה רעיונות של היצר הרע, זה כבר דבר עצום! הרי יש כאלו שמבחינתם רואים זאת כחלק מקידמת החיים, כאילו ככה זה המהלך לכתחילה, טוענים בהצטדקות, למה להשאיר פרימטיבי?

המבחן פשוט, תעסקות כאלו שבאות מעולם המדיה, אשר לפני המצב שהתחדש עלינו בשנה האחרונה, לא עלה בדעת, ולא היתה אפילו הוה אמינא להכניסם לבית, להרעיל בהם את הילדים הרכים והקדושים, דברים שהם מחוץ לעולמינו, מושגים שהם כביכול "על טהרת ה...". אבל בפועל הם "מכובסים" שעברו גיור לא לחומרא, הם בוודאי באים אך ורק מהמזימות האפילות של היצר הרע.

אלא שלפעמים ידינו כבולות, וישנם מורכבויות בלתי ניתנות לתיאור, שבלי רב פיקח צמוד כמעט אי אפשר לצלוח אותן נכון, ויש גם מעידות שנבעו מחוסר הידיעה, או מאי שיעור הסכנה, עד כמה תלול וחלקלק המידרון...

אז מה עושים ברגע שנשתנה מצב, כדוגמת ביטולו של הסגר, ועיתוי של חזרה מסויימת ללימודים, הרי זה הזמן לעשות בלימה, ולבצע ברקס עזירה, להחזיר את עטרת הקדושה אל מקומה, להעיף מה שצריך להעיף, לחסום מה שצריך לחסום, ולנתק מה שצריך לנתק, וזוכים ע"ז לקיים מצוות קידוש השם, להגביר את הטוב על הרע, להשליט צד הקדושה על הטומאה, ולהוריק לעולם שפע אדיר של חסדים וישועות, לכל החולים ולכל המורדמים.

ב. שמעתי וורט נפלא בשם הגה"צ ר' דן סגל שליט"א, ידוע שבמשלי כתוב "שבע יפול צדיק וקם" ולכאן סדר הדברים היה צריך להיות "שבע יפול וקם צדיק", ומה רמז לנו הכתוב בזה שכינה אותו "צדיק" גם לפני שקם, והשיב שכתוב כאן יסוד עצום, דבאמת איך יתכן ליפול שבע פעמים בלי לקום אף פעם, אלא בהכרח שכבר מן הנפילה הראשונה, הוא צדיק שהתגבר, ולא רק מי שנפל שבע פעמים וקם - צדיק, אלא גם זה שבנפילה ראשונה הכי קטנה, לא סלח לעצמו, לא עיגל פינות, נלחם מלומר

"לא נורא" על הקצת שהפסדתי, נאבק על כל העקרונות, והשתדל לא להפסיד שום דרגה, כבר מאז הוא "צדיק".

ג. ויש להגד"א בפרשתן יסוד אדיר במלחמת היצר, אשר נבין על פיו את סדר העבודה המדוייק במלחמתנו מול היצרים שבכל דור, וז"ל בחומש הגר"א: "עזב תעזב עמו, אמר רשב"ל יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו שנא' צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו שנא' ה' לא יעזבנו בידו (סוכה נבג), פי' הגר"א, שהקב"ה מקיים בזה מצוות עזב תעזב, דאמרינן במשנה (ב"מ לבא) "פרק וטעון, פרק וטעון, אפי' ארבעה וחמשה פעמים חייב שנא' עזב תעזב, הלך הבעה"ב ואמר, הואיל ועליך מצוה אם רצונך לפרוק פרוק, פטור, שנאמר "עמו", וזהו אלמלי הקב"ה עוזרו אין יכול לו, שכשהוא משתדל בכל כוחו להתגבר נגד היצה"ר ואינו חסר לו רק שהקב"ה יעזור לו, אזי ה' לא יעזבנו בידו.

ומבואר כאן יסוד אדיר, שבאמת כל אחד יודע שלא נתנה תורה למלאכי השרת, ולא דורש הקב"ה מאיתנו רק מה שאנחנו יכולים, אבל כאן כתוב, שאין הפשט שמה שאין בכוחינו לא יושלם, אלא ברגע שעשינו את כל מה שיכל מצידו, אז הקב"ה יקיים בנו "עזוב תעזוב עימו", רק מכיון שכתוב "עמו" שאין חייבים לפרוק לבד, רק בעזרת העה"ב, כך כביכול הי"ת אינו פורק לבד בלי העזרה שלנו.

והיה מעשה עם הגאון ר' זלמליה בהיותו כבן י"ד שנה, שאירע שזלזל באדם אחד שאמר לו פירוש דופי, והיה ר' זלמליה מצטער רבות על מעשהו ימים רבים, וחיפש את האיש בבתי מדרשות ובשווקים לבקש ממנו מחילה ולא מצאו, והיה יושב בבימ"ד ובוכה בעצבון נפש, על שנכשל בעוון שבין אדם לחבירו שאין תשובה ויה"כ מכפר עד שירצה חבירו, כאשר נודע הדבר להגר"א שלח אחריו וידבר לליבו דברי תנחומין ע"פ המימרא הנ"ל, דקשה מה רצו חז"ל ללמדנו שהודיעו שהקב"ה עוזר לנו במלחמת היצר, וכי רצו רק לספר על חסדי הבורא, אלא שהודיעו בזה יסוד גדול שהצלחת האדם תלויה בו, שאכן אין כוח ביד האדם לנצח בעצמו את היצר, וא"א להשלים תפקידו בזה, ובהכרח שאין נדרש ממנו אלא להתחיל, וכשהי"ת בוחן כליות ולב רואה שעשה מצידו כיכולתו, יופיע עליו עזר ממרומים להשלים מה שחסר לו, וכך ניחם הגר"א את ר' זלמן עד ששקטה רוחו של צדיק, כי דבריו היו בעיניו כאשר ישאל איש בדבר אלקים. (תולדות אדם י"א).

זהו ששיננו לנו חז"ל באבות, מחד, "לא עליך המלאכה לגמור", כי הקב"ה כבר יגמור, אבל מאידך מה שאפשר, "אי אתה בן חורין להפטר הימנה" וע"ז יש להלחם בכוח. וכמה עלינו להשמור בהעברת לפיד מסורת היהדות, כפי שקיבלנוהו בטהרתו, וכשנעשה כיכולתנו הקב"ה יעזרנו.

דבר העורך

ההגרלה השנתית יוצאת לדרך!

בעז"ה תוך פחות מחודש זה קורה, בליל שישי פרשת כי תשא כ"א אדר תשפ"א תיערך אי"ה ההגרלה, על פרסים יקרי ערך בין התורמים החשובים למכון 'הילכתא' - גיליון עומק הפשט. בנוסף יתקיים אי"ה מעמד תפילה בקבר רחל אמנו על כל התורמים, בנוסף התורמים זכאים להכניס הנצחה בגיליון עומק הפשט.

החובות שהשתרגו על קופת המפעל, מהפעילות השגרתית והפרויקטים החשובים, מכבידות על המשך הפעילות הנשגבת.

ומכאן תצא פניה נרגשת לכל אחד ואחד, לקחת חלק בשותפות, להצטרף לזיכוי הרבים העצום, ולעזור לנו להפיץ את ידיעת ההלכה בכל בית בישראל, במסגרת מפעל 'הילכתא' שפועל גדולות ונצורות, בגיליונות השבועיים, בית הוראה טלפוני, קו מידע, שיעורים מרתקים מפי הרבנים הגאונים שליט"א, ועוד. חייגו עכשיו למוקד ההגרלה והצטרפו, והביאו ברכה אל ביתכם.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

'כשרות משקה וודקה'

תהליך ייצור הוודקה

חששות כשרות: לפני שנה לקראת ימי הפורים תש"פ, הופיעו שני מאמרים בגיליונות 'עומק הפשט' (מספר 256-257) העוסקים בנושא 'כשרות משקאות חריפים' החל ממציאות תהליך הייצור וכלה בחששות הכשרות השונות, בדגש על משקה ויסקי, שיחסית לשאר משקאות יותר מסובך לפקח על כשרותו, מחמת אופן הייצור המתפרס על פני שנים ארוכות.

בגיליון שלפנינו (מספר 299) נעסוק בעזרת השם יתברך, האם ומדוע צריך הכשר למשקה וודקה, מהטעמים הבאים: אלכוהול שמיוצר מיין, בישול נכרי, עשוי מחלב, עירוב טעמים נוספים, ועוד. בגיליון שאחריו (מספר 300) נעסוק בעז"ה בנושא האם יש חשש בוודקה מצד איסור 'חדש'.

מקורות: מנחת יצחק (חלק ז סימן נט), ובהם נהגה (ז עמוד תקא), מאמר מאת הג"ר מרדכי הסופר שליט"א (אור ישראל מונסי חלק מט עמוד יד) הכשרות למעשה (עמוד תעח), שלחן מלכים (חלק ב עמוד א' רלח). תודה מיוחדת להג"ר יהודה שרשבסקי שליט"א על הסיוע בבירור המציאות וההלכה.

1. כשרות ופיקוח

מאושר: יש שמתירים לעצמם לשתות הרבה סוגי משקאות חריפים, בהסתמכם על הפתגם הרווח 'משקאות חריפים לא צריכים חותמת כשרות' (ודאי שגם לדעתם סוגי משקאות מסוימים מאז ומעולם היו אסורים בשתיה, אבל הסוגים שידעו שהם בסדר נשארו עד היום ללא שינוי), וצריך לדעת האם הכלל נכון או לא.

ובכן התשובה היא, שהכלל הזה אינו מדויק, כיון שהמציאות כיום שונה מבעבר ולא שייך בנושא הזה 'מסורת' שלא צריך הכשר. משל למה הדבר דומה, לאדם שהיה גר בחו"ל ולא הפריש

רשימת סוגי וודקה מאושרים שפורסם בשם גורמי כשרות ללא התייחסות לחשש איסור חדש (ויבואר אי"ה בגיליון הבא)

וודקה - Absolute	ללא תוספת טעם - רק טהור	מאושר
וודקה - Finlandia	ללא תוספת טעם - רק טהור	מאושר
וודקה - Smirnoff - ארה"ב	ללא תוספת טעם - רק טהור	Smirnoff Produced in USA
וודקה - Smirnoff - רוסיה	ללא תוספת טעם - רק טהור	Smirnoff Produced in Russia
Vodka Stolichnaya		מאושר

לרכישת כרטיסי הגרלה

חייגו:

02-5350535

(שלוחה 9)

מאשרים שפורסם בשם גורמי כשרות. ומכל מקום, המדקדים אינם שותים רק אם מופיע על הבקבוק חותמת כשרות מהודרת.

2. איך מייצרים וודקה?

תסיסת זיקוק אלכוהול: בכדי להבין את השקלא וטריא, חשוב להקדים בקצרה את תהליך הייצור. אפשר לייצר משקה אלכוהול מכל חומר שיש בו סוכר, כאשר השמרים מתסיסים את הסוכר, והופכים את הסוכר לאלכוהול (בתסיסה כהלית; מולקולה אחת של סוכר, הופכת לשתי מולקולות אתנול, ושתי מולקולות פחמן דו-חמצני), כאשר האלכוהול מגיע לרמת ריכוז של 4% עד 12% השמרים כבר אינם פעילים, ולכן אין אפשרות לייצר אלכוהול בריכוז גבוה יותר.

לאחר גמר פעולת ההתססה מזקקים את אתנול שנוצר, מטרת הזיקוק להעלות את ריכוז האלכוהול במשקה המותסס. פעולת הזיקוק נעשית על ידי חימום אתנול, וכך נוצרת הפרדה של האלכוהול הנקי משאר אתנול שנוצר בהתססה. טמפרטורת האידוי של האלכוהול נמוכה ועומדת על כ- 78.3 מעלות צלזיוס, לעומת טמפרטורת המים שמתאדה רק ב- 100 מעלות צלזיוס.

משקה הוודקה עובר זיקוק עד לריכוז של 95% אלכוהול, לאחר הזיקוק מזהלים את האלכוהול במים, ומשווק לצרכנים בריכוז של כ-40% אלכוהול, והשאר מים. ייצור הוודקה בדרך כלל מעמילן המתפרק בתהליך חימום. מקורות העמילן השכיחים תירס, דורום, חיטה, ושיפון. וכן מצוי ייצור מתפוחי אדמה, סויה, אורז. במפעלי ייצור מסוימים, מפיקים וודקה מסוכר שאינו מופק מעמילן, אלא סוכר הקנה או סוכר ענבים.

3. תערובת יין בוודקה

חשש תערובת: בתהליך ייצור הוודקה, קיים חשש משום איסור 'סתם יינם', משלשה סיבות: א. סוכר ענבים - חלק מסוגי הוודקה מיוצרים מסוכר ענבים, והמשקה נחשב כיון, ויש עליו איסור של 'סתם יינם'.

ב. זיקוק יין - מובא בקובץ **והנה** (קובץ ז עמוד תקא) מאמר מאת **הג"ר צבי אריאלי שליט"א**, בשנים האחרונות, במדינות רבות באירופה כמו צרפת איטליה וספרד, קיים עודפים של יין, ובכדי למנוע הצפת השוק וירידת מחירים, מזקקים את עודפי היין ומשתמשים באלכוהול לייצור וודקה וכדומה. ומעיד שראה מפעלים באיטליה שזיקקו את עודפי היין, ושלחו את האלכוהול המופק לרוסיה לייצור וודקה, וגם בצרפת מזקקים מידי שנה עשרות מיליוני ליטרים של יין לצורך תעשיית האלכוהול. יש מומחי כשרות שטוענים, שמדובר בחשש רחוק, כי לא מצוי השימוש באלכוהול המיוצר מיין לשאר משקאות.

ג. מכונות הזיקוק - ישנם מפעלים שמייצרים באותם מכונות זיקוק (מזקקות) גם ברנדי (שיש בו גם יין), וגם וודקה, ויש במזקקות בליעות של סתם יינם.

דין סתם יינם: מבואר ב**שו"ע** (יו"ד סימן קכג סעיף א) סתם יינם של עובדי כוכבים, אסור בשתייה ובהנאה, ובזמנו שאין שכיח שהאומות מנסכים לעבודה זרה נחלקו אם נאסר גם בהנאה וסחורה או רק בשתייה. עוד מבואר ב**שו"ע** (יו"ד סימן קלז סעיף א), והוזכר דרך אגב ב**משנ"ב** (סימן תמב ס"ק כה), שביין אין את ההיתר שאם עבר מעת לעת מאז שהוא נבלע בכלי הוא נותר טעם לפגם, אלא נאסר עד י"ב חודש, כיון שטעם היין לא נפגם.

וכתב ה**ריב"ש** (סימן רנה), לגבי משקה אייגוא"ה ארדינט"י (הכוונה למשקה אלכוהולי מזיקוק יין כמו קוניאק ערק וכו') המיוצר מ'סתם יינם' של גוים אסור, כיון שהאיסור של 'סתם יינם' נאמר גם כשהשתנה לצורה אחרת במראיתו וטעמו. ואין להתיר משום שאינו עצמות היין, אלא זיעה שאין בה ממש, כמבואר ב**משנה** (מכשירין פרק ב משנה א), זיעת בתים בורות שיחין ומערות טהורה וכו', כי שם מדובר רק בזיעה היוצאת מחמת הלחות שלא על ידי חום, אבל זיעה היוצאת מן המשקין החמין, הרי

תרומות ומעשרות, והגיע לארץ ואמר 'יש לי מסורת מכמה דורות שלא מפרישים תרומות ומעשרות', ותושבי ארץ ישראל גיחכו עליו ואמרו 'זיל קרי בי רב הוא', הני מילי בחוץ לארץ, אבל בארץ ישראל ודאי שצריך להפריש תרומות ומעשרות.

בעבר: מומחי כשרות מסבירים; אלכוהול ניתן להפיק מהמון חומרים טבעיים ולא רק מענבים, בעבר הרחוק, ייצרני הוודקה היו מקפידים לייצר את המשקאות בדיוק לפי המסורת, מדינה ומדינה ככתבה, וכל חבל ארץ שמר באדיקות על המתכון המיוחד והמסורת המדויקת בסוג המשקה ואופן הייצור שלו, כגון ברוסיה מתפוחי אדמה, ובמדינות אחרות מתירס ודגן, כך מאות שנים לא השתנו הרכיבים ואופן ייצור המשקה. ומכאן מקור המנהג שהיה נהוג במחוזות מסוימים להתיר שתיית וודקה ללא הכשר, כי ידעו בדיוק מה הרכיבים ואופן הייצור שנשאר כמות שהוא מדורי דורות.

בעבר היו יודעים, שכל משקה המיוצר באחת מהמדינות הצפוניות מהולנד וצפונה, על פי רוב אינו מיוצר מיין ואין בו חששות יין נסך (ורק בפסח יש חשש חמץ כיון שישנם המייצרים את האלכוהול מדגן), משום שבאזורים אלו מזג האוויר קריר, ולא מתאים לגידול גפנים, וממילא היין שם עולה יקר, ואין סיבה לחשוש שהיצרן יקח אלכוהול מהיין היקר ויכניס בוודקה הזולה. אבל מגבול הולנד והלאה לצד דרום, כמו צרפת ספרד ואיטליה, שמזג האוויר בצד הדרומי של כדור הארץ יותר חם, ונוח מאוד לגידול גפנים שצריכים חום, והיין בזול, קיים חשש סביר שהיצרן עירב רכיבי גפן בוודקה, ויש חשש יין נסך, [כך גם לגבי חביות הייצור, אולי השתמשו בהם בתהליך ייצור היין].

כיום: לעומת זאת כיום בעידן החדש, כל העולם נהפך לכפר גלובלי קטן, הסחר העולמי הבינלאומי הוא בהיקפי ענק, קל מאוד לשנע סחורות ממדינה למדינה, מייצרן אחד בכפר נידח לעשרות מפעלים בעולם, ולכן מדינה שיש לה עודף ייצור של 'אלכוהול ניטרלי' (מזוקק), מוכרת את העודפים למדינות אחרות, ומצב זה גורם לחששות כשרות חמורות. שכן ייצרני הוודקה מוותרים על מתכון התוצרת העצמית כפי שהיה עד היום, לטובת הכדאיות הכלכלית בקניית חומרים מכל הבא ליד ממפעלים אחרים, וכל הממעט במחיר ידו על העליונה. גם אי אפשר לסמוך על מה שכתוב בתווית המודבקת על הבקבוק, כי היצרן אינו מחויב לציין על הבקבוק אחוזי תערובת מועטים.

וודקה בטעמים: ישנם סוגי וודקה שמעריבים בהם חומרי טעם, כגון פלפל אדום, וניל, שוקולד, קינמון ורכיז פירות. 'בוודקה בטעמים' וודאי לא שייך את הכלל שמשקאות חריפים לא צריכים הכשר, כמו כל מוצר מזון המכיל תמציות שצריך הכשר, וכל מה שהסתמכו בעבר היה רק בוודקה נקיה, ללא תוספות וללא חומרי טעם, בהם ניתן לומר שבדרך כלל לא משנים את מסורת ייצור הוודקה. רכז פירות עלול להכיל רכז ענבים, או תערובת של טעם יין, שהוא בחשש איסור מטעם 'סתם יינם'.

ישנה בעיה נוספת במשקאות חריפים. שכידוע יש בסוגי הוודקה מותגים מסוימים, שבמדינות מסוימות זה כשר, אבל במדינות אחרות זה אסור לחלוטין, משום שאופן הייצור משתנה בהם. ולמשל המותג הנקרא 'וודקה סמירנהוף' מיוצרת בכמה מדינות, ובכל אחד מהם אופן הייצור הוא שונה. ולעיתים, המציאות עלולה להשתנות לפי שנת הייצור.

ולכן כיום חובה לוודא ולבדוק עם מומחי כשרות דינו של כל מוצר לחוד, כלומר, בדרך כלל "הכשר" מתקבל אצלנו בתור "השגחה", שיש משגיח במקום ועוקב אחרי הייצור. אבל במשקאות חריפים, לא מדובר על "השגחה", מדובר על "אישור כשרות", והכוונה שגוף כשרות מוכר, יבדוק את כל תהליך ייצור המשקה, ויאשר שהמשקה כשר. והסיבה שלא חייבים השגחה צמודה, כאשר יודעים על בית חרושת שהם מקפידים לייצר את המשקאות החריפים באותה צורה לאורך ימים ושנים. וכאשר ביררו את הרכיבים, לא חייבים השגחה צמודה. מצו"ב רשימת סוגי וודקה

ומאריך להוכיח שיש מקום להתיר בסעודת בשר שתית הקוניאק הנעשה מחלב, כאשר נשתנה מראיתו וטעמו לגמרי מטעם החלב, אך אינו מכריע למעשה כך, משום שהוא הוראה כללית לכלל הציבור, ומן הראוי שיוכרע על ידי גדולי הפוסקים.

5. בישול הוודקה

בישול נכרי: תמה **הבית מאיר** (יו"ד סימן קיד), מדוע אין איסור בבישול נכרי ביי"ש, ומתחילה תירץ שאינו עולה על שולחן מלכים, ועדיין צ"ע. עוד תירץ שהזיקוק נחשב הוצאת בריה חדשה מן התבואה, באמצעות חום האש שמוציא את הזיעה של התבואה, ואינו נחשב בישול הנאסר, כיון שבישול הוא רק בדבר שהוא מאכל, והבישול מתקנו לאכילה.

לדעת הג"ר **שרגא קאלוס שליט"א** (בספרו על משקאות חריפים פרק 14 עמוד 109) וודקה המיוצרת בארצות הברית, אם היא ללא תוספות וללא טעמים, מותרת בשתיה ללא חשש, בגלל שמאוד מקפידים לא לשנות את הרכיבים, אבל בוודקה עם טעמים יש חששות כשרות. וודקה המיוצרת בשאר המדינות חייבת הכשר. [יצוין שיש גורמי כשרות הסבורים שגם בבריטניה המציאות כמו באמריקה, וניתן לשנות וודקה ללא תוספות וללא טעמים, אף כשאינו השחנה על המזקקה].

פסח: כל האמור מתייחס לכל השנה, אבל בפסח אין לסמוך על סברות והשערות, בלי בירור היטב, כמו שידוע שתמיד היו מיצרים את הוודקה מתפוחי אדמה, וכיום רק מעט מקומות מייצרים מתפוחי אדמה, ויש לחוש אולי עשוי גם מדגנים. ויש טוענים, שלמרות שרוב הוודקה המיוצרת בארץ ישראל אינה חמץ, כדי שיוכלו להשתמש בו בפסח, אבל רוב הוודקה המיוצרת בחו"ל הוא בחשש חמץ שמא עשוי מדגנים, וספק דאורייתא לחומר.

חמץ שעבר עליו הפסח: בוודקה שעשויה מחמשת מיני דגן, אם הייצרן יהודי, קיים חשש של 'חמץ שעבר עליו הפסח'. אם הייצרן גוי, אבל יש ליהודי בעלות במניות החברה, נחלקו הפוסקים בדינו - השיטות הובאו **במשנ"ב מהדורת דרשו** (הלכות פסח סימן תמ"ק ז' הערה מספר 13).

כאשר המשקה מוכן, יכול להיות שאחד בשרשרת השייוק (סוכן / ספק / חנות) הוא יהודי, ולכן צריך לברר שיש למוכר תעודת מכירת חמץ כדן, וקנה מיבואן שיש לו תעודת מכירת חמץ, או לחילופין שקנה מגוי.

הוא כמשקין עצמן. דברי הריב"ש נפסקו להלכה **בשו"ע** (יו"ד סימן קכג סעיף כד) לאסור בהנאה 'אגוא"ה ארדיינט"י של גוים, וביאר הרמ"א שהוא יין שרף המיוצר מיין נסך, ולמרות שהוא רק זיעה מהיין, דינו כאיסור עצמו.

על פי דברי הריב"ש, מבואר **בבן איש חי** (שנה שניה פרשת בלק אות ה), ו**בשו"ת הרדב"ז** (חלק ד סימן רצט), לגבי שכר המיוצר מיין, שנקרא 'בראנדי' הנעשה על ידי גוי, אסור לשתותו, מכיון שבתחילה היה יין גמור אצל הגוי, וכבר נאסר בעודו יין, ואינו נותר בשינוי טעמו שנעשה שכר בבישול הנוסף.

4. חששות נוספים

וודקה המיוצרת מחלב: במדינות מסוימות כמו אירלנד וניו זילנד, האלכוהול מופק ממי גבינה (חלב שלא התגבן בתהליך ייצור הגבינה), כיון שהם מכילים סוכר החלב (לקטוז), בתהליך התססה הסוכר הופך לאלכוהול, והזיקוק מעלה את ריכוז האלכוהול ומתאים גם לוודקה.

במשקה העשוי ממי חלב קיים שתי חששות איסור, איסור לאכול מאכל חלבי עם בשר או אפילו בפני עצמו משום הרגל עבירה, ואיסור נוסף משום חליבת עכו"ם כשאין ישראל רואהו. והיינו באופן שהוא ודאי מחלב, ובמשקה וודקה רגיל, קיים חשש מסוים שנעשה ממי חלב, ויש לדון האם שייך כאן הכללים הרגילים של דיני ספקות, הלך אחר הרוב, כל דפריש מרובא פריש, כל קבוע כמחצה על מחצה.

עיסה בחלב: לדעת **המנחת יצחק** (חלק ז סימן נט) פשוט שאסור לשתות עם בשר, אלכוהול שעשוי מחלב ואסור מדאורייתא, ואם עשוי רק ממי חלב אסור רק מדרבנן כיון שמי גבינה עם בשר אסור מדרבנן, ומוכיח כן מדברי **השו"ע** (יו"ד סימן צב סעיף ח). ומוסיף עוד שאסור לעשות י"ש מחלב שדינו כחלב, כמבואר **בגמ'** (פסחים דף ל. א), ונפסק **בשו"ע** (יו"ד סימן צז סעיף א), אין לשין עיסה בחלב, שמא יבוא לאכלה עם הבשר, ואם לש, כל הפת אסורה אפילו לאכלה לבדה, וגם במי חלב אסור לכתחילה ללוש בו.

ובשו"ת צמח צדק (סימן פ') מוסיף שיש ביין יותר חשש מלחם, כיון שסתם לחם משהים אותו רק לימים מועטים, אבל יין הדרך להשהותו כמה חודשים ושנים, ויש יותר חשש שיכשל באיסור. וכן מבואר **במנחת יעקב** (כלל ס סעיף ג) ו**ביד יהודה** (סימן צז ס"ק ו) שהאיסור לעשות פת חלבי, אינו רק בפת אלא גם בשאר מאכלים.

בספר **בדי השלחן** (סימן צז ס"ק ז), מוכיח שגם אם החלב נפל מעצמו לאוכל או המשקה, נאסר באכילה, למרות שלא עירב את החלב בידים. וממילא לפי סברתו למרות שנכרי עשה את הוודקה, נאסר לישראל לשתותו.

על עיקר דין זה נחלק **בשו"ת ציץ אליעזר** (חלק ה סימן יב).

סיכום הגיליון:

דינים העולים

1. **משקאות חריפים:** בעבר היה כלל כזה, שיש סוגי משקאות חריפים שאינם טעונים הכשר. כיום, צריך לבדוק ולברר דינו של כל מוצר, והמדקקים אינם שותים רק אם מופיע על הבקבוק חותמת כשרות מהודרת.
2. **סתם יינם:** הוודקה בחשש איסור מטעם 'סתם יינם'; א. חלק מסוגי הוודקה מיוצרים מסוכר ענבים. ב. יתכן שהכניסו גם אלכוהול מזוקק שהופק מיין. ג. לעיתים קיים במכונות הזיקוק של הוודקה בליעות של יין.
3. **וודקה בטעמים:** וודקה בטעמים המשקה טעון הכשר מכמה סיבות; א. יתכן שחומרי הטעם מיוצרים מחומרים לא כשרים. ב. לעיתים מכניסים בהם רכז פירות, שעלול להיות בו רכז ענבים, שהוא בחשש איסור מטעם 'סתם יינם'.
4. **וודקה ממי גבינה:** האלכוהול שממנו מיוצרת הוודקה עלול להיות מופק ממי גבינה, ולדעת כמה פוסקים אסור לאכול מאכל המכיל מרכיב חלבי יחד עם בשר. גם יש לחשוש משום חלב עכו"ם.
5. **בישול גוים:** אין לאסור את הוודקה המיוצרת בידי גוים מצד בישול עכו"ם, כיון שהזיקוק נחשב הוצאת בריה חדשה מן התבואה, ואינו נחשב בישול הנאסר.
6. **וודקה מדגן:** לגבי פסח, יש חשש שהוודקה מיוצר גם מדגנים. אחרי פסח צריך לשים לב שלא יהיה בחשש חמץ שעבר עליו הפסח.

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על 100 שקל במזומן

שאלה: האם קיים חשש לאיסור 'חדש' במשקה וודקה?

הרבה סוגי וודקה עשויים ממרכיבים של חמשת מיני דגן. והשאלה האם עלינו לחוש בכל בקבוק וודקה (מיוצר בארץ, במדינות השונות בחו"ל), אולי הוא 'חדש'? האם איסור 'חדש' נוהג רק בתבואת ארץ ישראל, או גם בתבואת חוץ לארץ? האם איסור 'חדש' נוהג גם בתבואת נכרי, ומה הדין בספק? האם איסור 'חדש' נוהג גם בשכר שהופק מהתבואה?

מקורות: שו"ע (יו"ד סימן רצג, או"ח סימן תפט סעיף י), **משנה ברורה** (סוף סימן תפט), **ביאור הלכה** (סימן תפט ד"ה אף בזמן הזה), **מנחת יצחק** (חלק ח סימן קיג), **תשובות והנהגות** (חלק א סימן תרנה), **גידולי חדש** (פרק ג-ה).

במדור זה מופיעה שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה. ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 6507823-1532
5. במייל 5047867@gmail.com

הזוכה בהגרלת גיליון 298 בסך 100 שקל מזומן הבה"ח מנחם מנדל שכטר הי"ו ישיבת טשכנוב ביתר עילית

המדור הונצח

לעילוי נשמת מרת חיה רייזל ב"ר מילך ע"ה
נלב"ע י"ז שבט תשפ"א ת.נ.צ.ב.ה.

בית הוראה הילכתא

סוכריות בעפרון לצביעה

שאלה: בגיליון 284 בנושא טלטול ממתק 'בומבי' בשבת, התבאר דינו של ביצת הפתעה, המכיל ממתק + משחק צפצפה. החברה ('קינד' 09-822103), משווקת כעת סוכריות בהשגחת בד"ץ העדה החרדית, בתוך קופסת פלסטיק שקופה, ועל המכסה מורכב עפרון צביעה, והשאלה האם הממתק מותר בטלטול בשבת?

תשובה: כאשר הילד גמר את הסוכריות, יש לדון האם הפלסטיק נהפך למוקצה כדין כלי שמלאכתו לאיסור, או לכל הפחות כדין בסיס לכלי שמלאכתו לאיסור, ותלוי במחלוקת הפוסקים האם יש דין בסיס בכלי שמלאכתו לאיסור. או שעדיין מיועד למילוי סוכריות, ודינו ככלי שמלאכתו להיתר.

ואם הילד עדיין לא גמר את הסוכריות, לכל היותר דינו ככלי שמלאכתו לאיסור, שמוותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו, וכמו שמתלטים סיר ששולנט להוצאת המאכל. ויתכן גם שהוא היתר גמור, כי הסוכריות יותר חשובות לילד מהצבע, וכדין בסיס לאיסור ולהיתר שההיתר יותר חשוב.

ואם אפשר אולי שייך בזה חובת נייעור, להסיר את הצבע מהמכסה (כלאחר יד, או בשינוי). ואם הצבע חשוב לילד, ויאבד על ידי הנייעור, אין חובת נייעור. ולשיטת הסוברים שחובת נייעור קיימת כבר מערב שבת (וצריך להוציא את הביצים שאינם מבושלות מדלת המקרר), יש לפרק את הצבע מהמכסה מערב שבת. מקורות להנ"ל; ראה בספר **אמרי אברהם** (על הלכות מוקצה).

עדכוני הלכה

לקראת ימי הפורים

לתועלת הרבים, כמו שנה שעברה, קיים קו מיוחד לביירוטים על כשרות משקאות חריפים לקראת ימי הפורים: ב'בית הוראה הילכתא' 02-5350535 שלוחה 1-5 (מענה אנושי), במוקד ניתן לקבל מידע על כל דגם ספציפי (מומלץ להצטייד עם מספר ברקוד), לפי שלש רמות כשרות - 'מותר למהדרין', 'כשר', 'אסור'.

נושא הגיליון הבא:

האם יש חשש 'חדש' בוודקה?

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

הגיליון הוקדש לעילוי נשמת

הגאון הגדול רבי חיים מאיר בן הגאון הגדול רבי שמואל הלוי ואזנר זצוק"ל גאב"ד 'זכרון מאיר' בני ברק וראש ישיבת יח"ל נלב"ע כ"ה שבט תשפ"א ת.נ.צ.ב.ה.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

גיליון שבועי עומק הפשט
שיעורים וימי עיון
בית הוראה טלפוני
בירורי הלכה אקטואליים
קו מידע הלכתי
חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

5047867@gmail.com לקבלת הגיליון במייל: פקס: 02-6507823

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 142

פרשת משפטים

תשפ"א

מי שחייב בידוד האם חייב בקריאת פ' שקלים וקרה"ת ♦ הרב חיים הלפרט

קריאת המגילה בעשרה למבודדים בפורים המשולש ♦ הרב אברהם זנגר

הרב חיים הלפרט

מי שחייב בידוד האם חייב

בקריאת פ' שקלים וקריאת התורה

יש לעיין האם אדם שחייב בבידוד חייב לשמוע קריאת פ' שקלים, ונפק"מ שאם באפשרותו לדאוג למנין שיוכל להצטרף אליו דרך החלון יהא חייב לעשות כן. שורש הנידון, האם פ' שקלים הוא חובת גברא על כל יחיד גם בדליכא עשרה, וכשנמצא בבידוד הוא רק אנוס, וא"כ כשיכול לדאוג למנין אינו אנוס, או דהוי חובת ציבור, וכשנמצא בבידוד אינו חייב כלל, ואינו חייב להכניס עצמו לחיוב.

כע"ז יש לדון בכל חיוב קריה"ת, האם הוא חובת יחיד, ועל כן גם מי שחייב בידוד אם יכול לדאוג למנין חייב לעשות כן, או שחובת קריה"ת הוא חובת ציבור ולא על מי שחייב בידוד.

ומצינו בברכת שמואל יבמות סי' כ"א סק"א בשם הגר"ח שהסתפק אם כשיש רוב החייבים בקריה"ת ומיעוט ששמעו אפשר לצרף את המיעוט לעשרה מדין רובו ככולו, וכ' הברכ"ש שהגר"ח נקט דתליא במה דיש לחקור בהא דבעי עשרה לקריה"ת "אם החיוב של קריה"ת וכו' חל על עשרה ביחד דוקא, וכ"ז דליכא עשרה ליכא חיוב כלל של קריה"ת וכו' או לאו, דנאמר דהחיוב של קריה"ת וכו' חל אפי' על אחד, אלא דדין הוא דאינה נאמרת אלא בעשרה, ואמר דאם נאמר דהחיוב נעשה דוקא ע"י עשרה ביחד, אז ל"ש הדין רובו ככולו דהא ליכא חיוב כלל, ואפי' מיעוט חיוב ליכא, דהרי החיוב הוא חל דוקא ע"י עשרה, אבל אם נאמר דהחיוב חל אפי' על אחד אלא דדין הוא דאינה נאמרת אלא בעשרה, אז שייך הדין דרובו ככולו דהרי איכא רוב חיוב ומיעוט פטור ודין הוא בכל התורה כולה דאמרינן רובו ככולו". ולפ"ז י"ל דניד"ד תליא בחקירה זו בין לענין קריה"ת ובין לענין פ' שקלים. ונברר להלן מה נפסק לדינא בחקירה זו לענין קריה"ת ולענין קריאת פ' שקלים.

דהנה במה שחקר הגר"ח אם אמרינן רובו ככולו בקריה"ת מצינו דברים מפורשים בבה"ל, דבסי' קמ"ג ס"א הביא שהח"א הסתפק בהאי דינא דאין קורין בתורה בפחות מעשרה, איך הדין כשיש כמה יחידים שלא שמעו קריה"ת אם יכולים לצרף לעשרה את אותם שכבר שמעו קריה"ת, וסיים הבה"ל "והוראני גדול אחד שמפורש בר"ן רפ"ק דמגילה בסוגיא דמגילה בזמנה קורין ביחיד דברובן שלא קראו סגי עי"ש". ולפי מש"כ הברכ"ש יש ללמוד דהכרעת הבה"ל דקריה"ת הוא חובת גברא על כל יחיד, והא דבעי עשרה הוא רק תנאי בקיום הקריאה, ורק מש"ה שייך רובו ככולו.

אולם לפ"ז יש לתמוה שהבה"ל סותר משנתו, דהנה השו"ע בסי' קל"ה סי"ד פסק כהמרדכי שאין מביאין ס"ת לאותם החבושין בבית האסורים דהוי זילותא דס"ת, וכ' הבה"ל דהמרדכי איירי רק באופן שבבית האסורים איכא רק כמה יחידים שרוצים שיביאו להם ס"ת וגם שישלימו להם לעשרה בנ"א, דבכה"ג אסור להביא להם הס"ת, אבל כשיש בבית האסורים י' בנ"א מותר להביא להם ס"ת. ובבאור החילוק כתב "דמן הדין יש לומר דאין חל על היחיד מצות קריה"ת בזמן שאין יכול לילך לבית המדרש, אבל כשיש שם עשרה, כיון דחל עליהם חובת קריאה והם אינם יכולים לצאת משם ולילך אחריה גם המרדכי מודה דצריך להביא להם ס"ת לקרות בה". ומבואר בבה"ל שקריה"ת אינו חיוב גברא על היחיד [ואף הא"ז המובא בד"מ ובשעה"צ שם לא מוכרח דפליג בזה] וסותר לבה"ל הנ"ל דאמרינן רובו ככולו בעשרה לקריה"ת, דמוכח דהוי חובת יחיד.

סתירה נוספת יש במ"ב, דהנה השו"ע בסי' קמ"ו ס"ב כתב שיש מתירים ללמוד בלחש בשעת קה"ת בדאיכא עשרה דצייתי ויש מתירים אפי' לדבר בלימוד, ויש מתירים כן למי שתורתו אומנותו. ובבה"ל שם תמה "ואפי' אם יש עשרה דצייתי מאי מהני לגבי דידיה, הא על כל איש ואיש מוטל החיוב דתקנת עזרא", והניח בצ"ע. ובגינת ורדים או"ח כלל ב' סכ"א ביאר דהוא משום שחיוב קריה"ת הוא על הציבור, וכ"כ השל"ה ריש מגילה [והובא בא"ר בסי' תרפ"ה] דמשום דהוי רק חובת ציבור לא מוטל על כל אחד לשמוע, וזה מתאים לבאורו של הבה"ל בסי' קל"ה גבי הא דאין מביאין ס"ת ליחיד הנמצא בבית האסורים. אולם מתמיהת הבה"ל משמע דהוי חובת יחיד על כל איש ואיש מישראל וסותר למש"כ גבי בית האסורים. [ואולי י"ל דהוי חובת ציבור ורק שיש דין נוסף לשמוע, אך צ"ע מקורו. וגם מל' הבה"ל משמע דהדין שמיעה הוא גוף חיובא דתקנת עזרא]. וצ"ע ליישב הסתירות במ"ב.

ונראה בהקדם מה דבאמת מוכח בר"ן [המובא בבה"ל] דגם אי הוי חובת ציבור מהני רובו ככולו, ודלא כהגר"ח. דהר"ן שם קאי על מה שהוכיח הר"ף דק"ל כרב שקורין את המגילה בזמנה ביחיד מדקאי ר' יוחנן כוותיה, והבעה"מ דחה דהא לכו"ע בדיעבד קורין ביחיד כדמוכח ממה שמגילה לא נשנית במשנה בדף כ"ג גבי אותם דצריכין עשרה. והרמב"ן והר"ן דחו ד"ל דמגילה בעי עשרה לעיכובא, אבל שאני מגילה מאותם השנויים במשנה דהוי חובת ציבור ולכן בעי שיהיו כל העשרה או רוב העשרה חייבין, משא"כ מגילה דהוי חובת יחיד, ורק בעי עשרה לפרסומי ניסא, ואפשר לצרף את אותם שיצאו יד"ח ליחיד שלא שמעו.

ומבואר בר"ן דלא כהגר"ח בתלתא; א. להגר"ח יש צד שקריה"ת הוי חובת יחיד ובר"ן מבואר דהוי חובת ציבור. ב. בגר"ח

מבואר דאם הוי חובת ציבור לא אמרינן רובו ככולו, ובר"ן מבואר דאעפ"כ אמרינן רובו ככולו וסגי ברוב חייבים. ג. בגר"ח מבואר דאי הוי חובת יחיד א"א לצרף רוב שיצאו יד"ח, אלא בעי רוב חייבים ומדין רובו ככולו, ובר"ן מבואר דמגילה דהוי חובת יחיד, אפשר לצרף רוב שיצאו יד"ח. וכן מבואר בח"א המובא בבה"ל דאפשר דהוי חובת יחיד ואפשר לצרף אף רוב שאינם חייבים.

ומעתה ממה שהבה"ל פסק כהר"ן אין הכרח דהוי חובת יחיד, דהא מיניה וביה מבואר בר"ן דהוי חובת ציבור. אלא דצ"ב איך אפשר לחלוק על סברת הגר"ח דלא חל חובת ציבור אלא בדאיכא עשרה חייבים ול"ש ביה רובו ככולו.

ונ"ל ע"פ מה דיש לדקדק בל' הבה"ל בסי' קל"ה דאין חל על היחיד מצות קריאת התורה בזמן שאין יכול לילך לבית המדרש, דלא כתב דהוי חובת ציבור, אלא כתב דלא חל חובת גברא על היחיד אלא כשיכול לילך לביהמ"ד, אבל כשהוא בבית האסורים שאינו יכול לילך לביהמ"ד אינו רק פטור דאונס, אלא לא חל חובתו. וצ"ב גדר הדברים, איך שייך לומר מחד גיסא דהוי חובת גברא, ומאידך גיסא שהחובת גברא חל רק כשיכול לילך לביהמ"ד. וממה נפשך קשה דאם הוי חובת יחיד א"א לפטורו אלא מדין אונס, ואי הוי חובת ציבור, א"כ גם כשיכול לילך לביהמ"ד אינו חייב לילך ולהתחייב כיון דהוי רק חובת ציבור.

והמוכרח מזה דמחד גיסא הוי חובת יחיד, ומאידך גיסא הוי חובת ציבור. דא"א לומר דהוי סתם חובת ציבור, דא"כ כל אדם בביתו לא חייב לילך לביהמ"ד גם כשיכול, כיון שהחובת חל רק על הציבור. ומאידך א"א לומר דהוי סתם חובת יחיד, דא"כ אדם בודד אף הוא חייב ורק נפטר מדין אונס, וזה אינו כדמוכח מההיא דבית האסורים דאפשר להביא לו ס"ת ובנ"א ואעפ"כ אין חובתו. וע"כ דכך הוא עצם מהות החובת, דחייב להיות חלק מציבור רק כשיכול, אבל כשאינו יכול לא חל עליו חובתו.

והבאור בזה דבאמת לא חל חובת גברא בתורת אדם יחיד, אלא חל חובת להיות חלק מציבור שחייבים, וכשיש ליחיד אפשרות להיות חלק מציבור חייב להצטרף לחלק מציבור, אבל יחיד בבית האסורים שאין לו אפשרות להצטרף, לא שייך בו מציאות של חלק מציבור ולכן לא חל בו החובת. ואע"פ שיש לאחרים אפשרות להביא אליו אחרים, היחיד אינו חייב בזה, היות והוא מצד עצמו אין לו אפשרות להצטרף לציבור ואינו בידו לחייבם להגיע. ומה"ט הוי זילותא להביא לו ס"ת, ולא דמי לעשרה בבית האסורים שכבר חייבים בקריה"ת דלא הוי זילותא, וחלוק ממגילה שכתב הר"ן דאיכא חובת יחיד מצד עצמו בלי שייכות לציבור, דלפ"ז אף בבית האסורים חייב ורק שחסר עשרה לפרסומי ניסא, וכשיכולים לבוא אליו אינו אנוס וחייב.

ועפ"ז יש לבאר ד' הר"ן דמחד גיסא כתב דהוי חובת ציבור, ולהכי א"א לצרף רוב שאינם חייבים, אבל מאידך גיסא מוכרח דהוי חובת יחיד, ממה דמהני רובו ככולו, דאם הוי חובת ציבור לא מתחיל החובת. ולהנ"ל א"ש, דבאמת החובת לא מתחיל מהציבור, אלא כל יחיד חייב להצטרף לציבור, אלא דבעי ציבור שחייבים, ומדין רובו ככולו חשיב כציבור שחייבים. ובהו מבואר הא דמחד גיסא תמה הבה"ל על הקולות שמצינו כשיש עשרה דצייתי, איך מתקיים תקנת עזרא שצריך כ"א לשמוע קריה"ת, כיון דהוי חובת יחיד, ומאידך גיסא אפשר להבין מש"כ השל"ה דטעמא דהך מילתא הוא משום דהוי חובת ציבור, דכיון דאפי' החובת על היחיד הוא בתורת חלק מציבור, סגי במה שיש בציבור עשרה דצייתי דמהני לכל הציבור.

ולפ"ז בנד"ד מי שחייב בידוד דינו כיחיד בבית האסורים שאין לו אפשרות לילך לביהמ"ד, דלא חל עליו חובת קריה"ת אע"פ שיש אפשרות שיבואו אליו, וה"ה דאינו חייב לדאוג שיהיה

מנין שמצורף אליו [א"כ כבר ישנו מנין שיכול להצטרף אליו, דאז פשיטא שחייב להצטרף, דבכה"ג אינו בבית האסורים].

ועתה נדון בגדר חובת שמיעת פר' שקלים. ויש להביא ב' ראיות דהוי חובת יחיד ממש; א. מסי' קמ"ו ששם הוזכרו הקולות דמותר ללמוד בדאיכא עשרה דצייתי, וכתב השו"ע דזכור ופרה ליתא להנך קולות, וכתב המ"ב סק"ג דגם אי הוי דרבנן ליתא להנך קולות, ולא ביאר טעמא דמילתא. וי"ל דמקורו מהשל"ה המובא בא"ר סי' תרפ"ה שכתב דטעם הנך קולות משום שקריה"ת הוי חובת ציבור, אבל פרה גם אי דרבנן הוי חובת יחיד ולהכי ליתא להנך קולות. ולפ"ז כתב דלאו דוקא פרה אלא כל ד' פרשיות הוי חובת יחיד וליתא להנך קולות.

ב. בסי' קל"ה סקמ"ו כתב המ"ב בשם הח"א גבי יחיד שבבית האסורים דאפשר דאף בפ' פרה מביאים לו ס"ת, ובערוך השלחן כתב דה"ה בכל הד' פרשיות, וע"כ דאינו משום דהוי דאו' אלא משום דהוי חובת יחיד, ואף שקלים הוי חובת יחיד. וצ"ב מהיכי תיתי דקריאת פ' שקלים הוי חובת יחיד טפי מכל קריה"ת.

אכן י"ל בהקדם מה דמצינו ג' שיטות בגדר קריאת פ' שקלים, דברמב"ם פ"ג מתפלה ה"ח מנה דין ד' פרשיות עם כל קריה"ת בשבתות ובמועדים, וכתב העמק ברכה דמוכח שסובר הרמב"ם דד' פרשיות הוי כענינו של יום וככל מועד שקורין בענינו של יום.

אולם מצינו בזה ב' שיטות נוספות; ברש"י מגילה כ"ט מבואר דאף בזמן המקדש היו קורין פ' שקלים "להודיע שיביאו שקליהן באדר כדי שיקריבו באחד בניסן מתרומה חדשה". וכ"כ המאירי שיש ב' השמעות, א. באחד באדר משמיעין על השקלים. ב. קריאת פ' שקלים. וכך מבואר בדף כ"ט ע"ב לפי הגי' שלפנינו 'קדמינן וקרינן בא' באדר כי היכי דליתו שקלים למקדש'. ולפ"ז הקריאה בזמנינו היא זכר להשמעה שהיתה במקדש. אולם החינוך במצוה ק"ה כתב "ועכשו בעוונותינו שאין לנו מקדש ולא שקלים נהגו כל ישראל לזכר הדבר לקרות בבית הכנסת בכל שנה ושנה פרשה זו של כי תשא". ומבואר דהוי תקנה במקום מחצית השקל, ואין בה ענין להשמעה על השקלים, [וא"ש לגי' הר"ח דלא גרס ד'קרינן]. ובמ"ב סי' תרפ"ה סק"א כתב בשם הלבוש דפ' שקלים הוא זכר למצות מחצית השקל ובבחינת 'ונשלמה פרים שפתינו', והיינו כהחינוך הנ"ל שיש בו איזה קיום של מחצית השקל.

ומעתה א"ש הא דפ' שקלים הוי חובת יחיד משום שהוא קיום דין של מחצית השקל. ובהא דפ' פרה הוי חובת יחיד י"ל ע"פ מה שכתב המ"ב סק"א בשם הלבוש דלכך "קורין פרשה זו להתפלל לפניו ית' שגם עלינו זרוק מים טהורים במהרה", דלהכי הוי חובת יחיד. והא דפ' החודש הוי חובת יחיד, י"ל ע"פ מש"כ רש"י במגילה כ"ט דקורין הך פרשה משום עשיית הפסח שיש בה, ולכך הוי חובת יחיד.

ולפ"ז עולה חידוש לדינא, דמי שחייב בידוד ויש לו אפשרות לדאוג למנין שיוכל לשמוע פ' שקלים וכמ"כ שאר ד' פרשיות, חייב לעשות כן לדעת הא"ר בשם השל"ה והערוך השלחן כיון דהוי חובת יחיד ושאינו משאר קריה"ת דאע"פ שהוא חובת יחיד לא הוי חובת יחיד אלא בתורת חלק מציבור רק כשיכול מצד עצמו לילך לביהמ"ד כמבואר בבה"ל לענין מי שנמצא בבית האסורים. אבל לדעת השו"ע דוקא זכור ופרה דהוי דאו' הוי חובת יחיד, משא"כ פ' שקלים והחודש דהוי דרבנן, הוי ככל קריה"ת שחייב רק כשיש לו אפשרות. ובדעת המ"ב מחד גיסא כתב דפרה חלוק מכל קריה"ת אף אי הוי דרבנן ומשמע כהאחרונים הנ"ל, אולם מאידך גיסא ממה שלא הזכיר כל ד' פרשיות, אולי משמע לא כן, וצ"ע.

**הטעם דהיושב בביתו ושומע מגילה
מבית הכנסת יוצא יד"ח**

אולם באמת דברי הגרצ"פ פראנק זצ"ל בזה נסתרים מכל הראשונים כפי שיבואר; הנה הגרצ"פ העלה את חידושו מכח דברי הריטב"א מגילה ה. שהביא המשנה דפ"ג דר"ה מ"י שהיה עובר אחורי בית הכנסת ושמע קול שופר או קול מגילה אם כוון לבו יצא, והקשה מזה ע"ד הרמב"ן והרמב"ן מגילה ה. שנקטו בד' רב אסי שם דאין קריאת המגילה לעולם ביחיד, וכל שקרא שלא בעשרה לא יצא יד"ח אפי' בזמנה, וא"כ איך יצא יד"ח זה שעומד אחורי בית הכנסת ושמע שם את המגילה, והרי אינו מצטרף עם הנמצאים בתוך ביהכנ"ס, כדמצינו לענין דברים שבקדושה דכל שמחיצה מפסקת ביניהם אינם מצטרפים. ותי' הריטב"א בזה"ל; 'ואע"ג דקאי חוץ לבית הכנסת דלא עביד צירוף בהדי צבור שאין צירוף אלא בעומדין כולם ברשות אחת כדאיתא פרק כל גגות (עירובין צב:) וכו' אפילו הכי איכא למימר דלגבי מגילה דכיון דליכא שינוי קריאה וברכות בין יחיד לצבור ואין אנו צריכין צירוף גמור משום דבר שבקדושה אלא שאנו רוצים עשרה משום פרסומי ניסא, אע"ג דקאי בחוץ לבית הכנסת וכה"ג לא חשיב צירוף בעלמא, הכא סגי כיון ששמע מגו עשרה דאית להו פרסומי ניסא, כנ"ל ותו לא מידי' עכ"ל. והבין הגרצ"פ כוונת הריטב"א דאף אם יש רק ט' בתוך ביהכנ"ס הרי הוא מצטרף עמהם, דכל ששומעים עשרה את הקריאה סגי.

דין 'קריאה בעשרה' או דין 'להשמיע לעשרה'

וכ"כ בספר עיטורי מגילה ה. אות ט' דבריטב"א מבואר דא"צ שיהיו העשרה ברשות אחת, והאר"ך לבאר דא"י דין קריאה בעשרה כמו בדברים שבקדושה, אלא הוא רק דין להשמיע הקריאה לעשרה משום פרסומי ניסא, וכדחזינן ג"כ בד' הראשונים דס"ל דנשים או קטנים מצטרפים לעשרה, וכן ס"ל לראשונים דגם מי שכבר יצא יד"ח מצטרף, ואף דלגבי דברים שבקדושה אינם מצטרפים, והיינו כאמור דא"י דין קריאה בעשרה אלא רק דין להשמיע לעשרה, ולכן אין בזה דיני צירוף בין העשרה הללו.

והרמב"ן במלחמות שם יישב עפ"י תמיהת הבעה"מ דאם דין עשרה בקריאת המגילה הוא לעיכובא למה לא קתני לה במתני' מגילה כג: בהדי הנך דבעו עשרה (דקתני התם אין פורסין על שמע ואין עוברין לפני התיבה ואין נושאין את כפיהם ואין קורין בתורה וכו' בפחות מעשרה, ולא הזכירו מקרא מגילה), ותי' הרמב"ן דכל השנויים במשנה אין מצטרפים לעשרה אלא כשכולם מחוייבים בדבר לפי שהם חובת ציבור, אבל במגילה מצטרפים גם אלו שכבר יצאו יד"ח לפי שא"י חובת ציבור אלא חובת יחיד וא"צ עשרה אלא לפרסומי ניסא. ויש לבאר כוונתו ע"פ האמור דא"י חובה לקרא בציבור אלא חובה להשמיע לעשרה ותו לא.

**דין עשרה הוא במקום הקריאה
ולא במקום השמיעה**

אולם הנה בריטב"א ר"ה כז: חזר על הדברים ושם מבואר לא כן, דרק אם יש עשרה בתוך ביהכנ"ס יכול לצאת יד"ח גם זה שעומד מחוץ לביהכנ"ס, וז"ל; 'והא דתנן היה עובר וכו' הקשו בתוספות היאך יצא כיון שהוא ברשות אחרת וכו' ורבותי אומרים דמתניתין לא קשיא דאפילו במגילה לא בעי עשרה מדין דבר שבקדושה אלא משום פרסומי ניסא וכל ששמע מתוך עשרה דאיכא פרסומי ניסא סגי בהכי, דבקריאתה בעינן פרסומי ניסא'. וכוונתו דכל שבמקום קריאתה יש עשרה נעשה ע"י פרסומי ניסא ועל כן יוצא בזה כל מי ששומע קריאה זו אפי' אם אינו חלק מהעשרה. [ומש"כ 'כל ששמע מתוך עשרה' כוונתו ששמע מקריאה של עשרה].

**קריאת המגילה בעשרה למבודדים
בפורים המשולש**

בשנה זו שחל ט"ו אדר בשבת נוהג פורים משולש במוקפים, ולענין קריאת המגילה מתאחדים הפרזים והמוקפים וקוראים כולם את המגילה ב"ד, אולם יש חומרא יתירה במוקפים דלדעת הרבה ראשונים דינה כקריאה שלא בזמנה דבעי עשרה כמבואר במגילה ה. ועל כן כתבו הפוסקים דצריכים להקפיד מאד לקרא את המגילה בעשרה הן אנשים והן נשים, והמשנ"ב ס' תר"צ ס"ק סא-סו החמיר בזה מאד ולדעתו אם אין עשרה אין מברכים על הקריאה, ורבים מפוסקי זמנינו נקטו דיש להקל בזה בשעת הדחק דאפשר לברך ביחיד, אך כו"ע מודו דיש להתאמץ מאד לשמוע המגילה בעשרה ואף להוציא על כך ממון (פורים משולש להגר"ש דביליצקי זצ"ל פ"ב ס"ז ע"ש המקור). [והגר"ז מבריסק החמיר בזה ביותר וסבר דקריאה בעשרה היינו שאחד קורא וכולם שומעים ויוצאים ממנו יד"ח, ולכן אע"פ שבכל שנה היה רגיל לקרוא בלחש ביחד עם הבעל קורא מתוך מגילה כשרה (כמש"כ המשנ"ב ס' תר"צ סקכ"ח), מ"מ בפורים המשולש ציוה להכריז במנין שלו שכולם ישתקו וישמעו הכל מהבעל קורא, כדי לחוש לדעות דעשרה היו לעיכובא בשנה זו, אולם החזו"א בסוס"י קנ"ה חולק וכתב דגם אם כל אחד קורא במגילה שלו הוי קריאה בעשרה, ולא זו בלבד אלא אפי' אם אינם קוראים יחדיו בשווה אלא אחד קורא במהירות ואחר קורא במתינות אין בכך כלום ע"ש, ועי' בפורים משולש שם ס"י מה שהאר"ך בזה].

והנה בתקופה הרת גורל זו אשר מגפת הקורונה פשטה בעולם ורבים חללים הפילה ל"ע, רבים מבודדים בבתיים ע"פ הוראות הרופאים ומבטלים רצונם מפני רצונו ית' ומקבלים בהכנעה גזירתו ית' לעבדו ביחידות בתורה ותפלה. ויש לברר מה בידם לעשות כדי לקיים מצות קריאת המגילה החביבה בעשרה כדת וכדין.

**אם צריך שכל העשרה יהיו ברשות אחת
כדין דברים שבקדושה**

והנה בספר מקראי קודש להגרצ"פ פראנק זצ"ל ס' נ' העלה מדברי הריטב"א דדין עשרה בקריאת המגילה אינו כדין דברים שבקדושה דצריך שיהיו כל העשרה ברשות אחת, דכיון שיסוד הדין הוא רק משום פרסומי ניסא (כמבואר בראשונים מגילה ה.) אין תנאים לצירוף העשרה, וכל ששומעים עשרה את המגילה מהני אפי' אם אינם ברשות אחת, [הובא בספר פורים משולש להגר"ש דביליצקי זצ"ל פ"ב הע' כ"ה], ולפ"ז יוכל אחד לעמוד ברחוב סמוך לכמה בנינים או בחדר מדרגות ולקרא את המגילה בקול רם באופן שיש עשרה בבתיים ששומעים את הקריאה ויצאו יד"ח אע"פ שאינם ברשות אחת (אף אם אינם רואים זא"ז ואפי' אם אינם רואים את הבעל קורא).

[ויש להוסיף דהכרעת החזו"א ס' קנ"ה סק"ג דאף עשרה נשים מצטרפות לעשרה וא"צ דוקא עשרה אנשים, וכן העלה בספר פורים משולש להגר"ש דביליצקי זצ"ל פ"ה הע' י"ט מהראשונים והפוסקים, (אולם כתב דאין לצרף אנשים ונשים יחדיו לעשרה כי אם בשעת הדחק, לפי שהרמ"א סוס"י תר"צ נסתפק אם מצטרפים יחדיו, וכמה ראשונים נקטו בפשיטות דאינם מצטרפים משום פריצותא כמו לגבי זימון). ועוד יש להוסיף דאף אנשים שיצאו כבר יד"ח קריאת המגילה מצטרפים לעשרה כמבואר בראשונים מגילה ה. (הובא בחזו"א ס' קנ"ה סק"ב ובספר פורים משולש שם)].

בעלמא ולא חשיב צירוף כולי האי [ולכך] כיון דחייבות במקרא מגילה מצטרפות 'עכ"ל, הרי משמע דבעינן צירוף כאמור, אלא דא"צ צירוף חשוב של אנשים כמו לענין דברים שבקדושה ולכן נשים מצטרפות.

[ולהאמור צ"ע דברי הפמ"ג סי' נ"ה א"א סק"י שכתב בזה"ל; 'מקרא מגילה בעשרה פרסומי ניסא, אפשר דמנודה נמי שפיר דמי, דווקא קדושה שצריך עשרה אין מצטרף דבעינן באגודה אחת, ונידוי ריחוק הוא' עכ"ל. הרי מבואר בדבריו דדין עשרה במגילה הוא רק שישמעו עשרה וא"צ שיצטרפו לאגודה אחת, וא"כ מסתבר דא"צ שיהיו ברשות אחת, וצ"ע].

חילוק בדין שומע כעונה בין דין קריאה מתוך הכתב וקידוש על הכוס לדין עמידה בברהמ"צ

והנה הבאנו מש"כ הביה"ל דחילוק הראשונים הוא דוחק, ולהאמור באמת צ"ב סברת הראשונים, דכיון דיסוד דין עשרה הוא משום פרסומי ניסא, ופרסומי ניסא מתקיים רק כשהם מקובצים יחדיו, א"כ מה מקום יש לחלק דלא בעינן עשרה כי אם בקריאה ולא בשמיעה, והלא השומע יוצא יד"ח מדין שומע כעונה והרי הוא נחשב כקורא בעצמו, ואיך הוא יוצא יד"ח מאחר שהוא קורא ביחיד.

ונראה לבאר, דהנה בדין שומע כעונה מצאנו חילוקים בין הדינים, דלענין קריאת המגילה מתוך הכתב א"צ שהשומע ישמע מתוך הכתב אלא רק הקורא ולא אמרינן דשומע כעונה והו"ל כקורא בע"פ, וכן בדין קידוש על הכוס א"צ שהשומע יהא לו כוס אלא רק המקדש, ומאידך גיסא לענין דין עמידה בברכה כתב השעה"צ סי' תר"צ סק"א דגם השומע צריך לעמוד בשעת הברכה לפי ששומע כעונה, וכן מבואר במשנ"ב סי' קכ"ד סק"כ בטעמיה דהרמ"א שם דכל הציבור צריכים לעמוד בשעת חזרת הש"ץ לפי ששומע כעונה, וביאור החילוק ביניהם דדין קריאה מתוך הכתב הוא דין בגוף הקריאה, דרק קריאה מתוך הכתב היא קריאה כשרה, וכיון שהשומע שמע קריאה כשרה יצא יד"ח, אולם דין עמידה הוא דין בגברא המברך שיעמוד בשעת קיום הברכה, ולכן צריך גם השומע לעמוד ולא סגי שהמברך עומד, [ובחזו"א סי' כ"ט סק"ג הוכיח מדין קריאה מתוך הכתב דגדר דין שומע כעונה הוא דהשומע יוצא יד"ח בקריאתו של הקורא, דאם היה הגדר שהשמיעה עצמה נחשבת כמין ממני הדיבור והוי כמעשה דיבור של השומע, א"כ צריך שהשומע ישמע מתוך הכתב ע"ש, ועי' בספר שלמי תודה פורים סי' י"ז סק"ד שכתב לדחות הראיה והאריך בכל הענין].

דין עשרה בקריאת המגילה הוא דין בגוף הקריאה או דין על מקיים המצוה

ומעתה נראה דניד"ד תלוי בזה, אם דין עשרה הוא דין בגוף הקריאה כמו קריאה מתוך הכתב ואז סגי שיש עשרה אצל הקורא, או הוא דין במקיים המצוה דצריך לקיים מצות הקריאה במעמד עשרה כמו דין תפלה בציבור, דפשוט דגם מי שיוצא יד"ח שמר"ע בשמיעה מהש"ץ מדין שומע כעונה צריך שיהא בעשרה, ואם הוא עומד אחורי ביהכנ"ס לא קיים תפלה בציבור, וה"נ לענין קריאת המגילה בעשרה.

והנה מסברא היה נראה כצד הב' לפמ"ש"כ הראשונים דדין עשרה בקריאת המגילה הוא משום פרסומי ניסא, וא"כ מסתבר דא"צ דין בהכשר מעשה הקריאה אלא דין על הגברא שיהא לו פרסומי ניסא בשעת קיום המצוה, וזהו דעת ההלק"ט והגר"א שהבאנו לעיל דגם השומע צריך שיהא ברשות אחת עם עשרה.

אולם בדעת הראשונים נראה לבאר, דהגם דדין פרסומי ניסא בשורש הדבר ראוי שיהא דין על הגברא, מ"מ לא תקנו דין בפנ"ע של פרסומי ניסא, דהא לא מצאנו מקור בכתובים לדין

וכן מפורש בב"י סוס"י תר"צ בשם הר"ן ז"ל; 'תנן בסוף פרק ראוהו בית דין היה עובר אחורי בית הכנסת או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת ושמע קול שופר או קול מקרא מגילה אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא, וכתב הר"ן דקשיא לתוספות היכי נפיק הא מגילה בעיא עשרה בין בזמנה בין שלא בזמנה, ולא קושיא היא דהא דבעינן עשרה במגילה היינו משום פרסומי ניסא ובמקום קריאתה הוא דבעינן עשרה משום פרסומי ניסא והא איכא ואע"ג דהאי שמע לה במקום דליכא עשרה קריאתה מיהא בעשרה היא וממקום דאיכא משום פרסומי ניסא שמע לה ומשום הכי יצא' עכ"ל. וכ"כ הרשב"א ר"ה כח: וכ"כ הלבוש שם דמי שביתו סמוך לביהכנ"ס יכול לכתחלה לשמוע משם את המגילה שקוראים בביהכנ"ס 'ואע"ג שאין אצלו שם עשרה, קריאת המגילה מיהו במקום עשרה היא ושם הוי פרסומי ניסא, וכיון דממקום דאיכא פרסומי ניסא שמעה לה גם הוא יוצא בה אפילו לכתחלה'.

אם ראוי לאשה להקפיד לשמוע המגילה בעזרת נשים שיש שם י' נשים בשעת הקריאה

ובביה"ל שם הביא ד' הר"ן והלבוש וכתב בשם הגר"א דתי' הר"ן הוא דוחק, והוכרח לזה רק משום ד' הר"ף דס"ל דעשרה הוי לעיכובא גם בזמנה לד' רב אסי, אבל למאי דקי"ל דבזמנה לא הוי לעיכובא לק"מ, וא"כ הדרינן לעיקר הסברא דליכא פרסומי ניסא גם לדידיה אלא כשהוא באותה רשות עם כל העשרה ע"ש. וכ"כ בשו"ת הלכות קטנות ח"א סי' רפ"ז דנראה מסברא דליכא פרסומי ניסא אלא כשהשומע באותה רשות עם כל העשרה, ואפי' אם הוא עומד ע"י חלון ביהכנ"ס ורואה את הציבור לא מהני ע"ש (הובא בבה"ט סוס"י תר"צ, ובביה"ל הביא דברי הבה"ט ופירש דבריו דכוונתו משום דין ברוב עם ע"ש, אולם בהלק"ט בפנים מפורש הטעם משום דין פרסומי ניסא בעשרה).

ולפ"ז עולה דשלא בזמנה דבעי עשרה לא מהני מה ששומע אחורי בית הכנסת וצריך שיהא במקומו עשרה. ויש ללמוד מזה דאשה השומעת את המגילה מעזרת נשים, אם יש בידה ללכת לביהכנ"ס שיש י' נשים עמה בעזרת נשים ראוי שתעשה כן, ובפרט במקופים בשנה זו דיש לחוש לדעות דבעינן עשרה לעיכובא.

ומכ"ז מוכח להדיא דבעינן עשרה במקום אחד, והיינו דאין הגדר דהוא דין להשמיע הקריאה לעשרה כמש"כ בספר עיטורי מגילה הנ"ל, אלא ודאי הוא דין קריאה בעשרה, ואף דיסודו משום פרסומי ניסא, מ"מ הפרסום נעשה ע"י קיבוץ הציבור ביחד, וגדר צירוף העשרה לפרסומי ניסא שווה לדברים שבקדושה, דשיעור עשרה ילפינן במגילה כג: מ'עדה' דכתיב גבי מרגלים, ול' הלבוש סי' תרפ"ט ס"ד 'דבעשרה דוקא שייכא פרסומי ניסא דמקרי ציבור'. ומה שהעומד אחורי ביהכנ"ס מצטרף הוא משום החילוק שחידשו הראשונים דלענין פרסומי ניסא דין עשרה הוא רק בקריאה ולא בשמיעה, וכל ששומע קריאה בציבור יוצא בזה יד"ח, אבל עצם גדר הצירוף של קריאה בעשרה שווה לדין עשרה בדברים שבקדושה כמבואר.

ורק לענין תנאי האנשים המצטרפים ס"ל לכמה ראשונים דגם נשים וקטנים מצטרפים וכן מי שכבר יצא יד"ח, ולא דמי בזה לדברים שבקדושה, הואיל ויסוד דין ציבור בזה הוא ציבור הראוי לפרסומי ניסא ולא ציבור הראוי ל'ונקדשתי בתוך בני ישראל', [ול' החזו"א סי' קנ"ה סק"ב 'דלאו משום זכותא דעשרה הוא אלא משום פרסומא ניסא, וא"כ אין מקום לקבוע בפרסומא ניסא תנאים ולמעוטי נשים' עכ"ל].

ועי' בריטב"א מגילה ד. שהביא ד' הרא"ה דנשים מצטרפות לעשרה, וביאר הטעם דלא דמי לזימון ושאר דברים שבקדושה דאינן מצטרפות משום 'דהכא עשרה אינם אלא לפרסומי ניסא

אך מ"מ פשוט דאם יש עשרה במקום הקריאה ועוד עשרה בחדר סמוך יוצאים כולם יד"ח לכר"ע, דזה ודאי א"צ שהשומע יהא באותה רשות של העשרה עם הקורא, וממנ"פ יוצאים יד"ח, או מחמת העשרה שבמקום הקריאה או מחמת העשרה שבמקום השומעים, ונפ"מ לי' נשים הנמצאות בעזרת נשים דלכר"ע יוצאות יד"ח לפי האמור.

יצאו חלק מהעשרה באמצע קריאת המגילה

ב] אם יצאו חלק מהעשרה באמצע קריאת המגילה, בספר פורים משולש להגר"ש דביליצקי זצ"ל פ"ב ס"ז כתב דאם נשאר רוב מנין יצאו יד"ח כמו בכל דברי שבקדושה, אולם בהערה כתב בשם הגר"ח גרוסברג זצ"ל דלא יצאו יד"ח ולא דמי לשאר דברים שבקדושה, כי כאן הוא מדין פרסומי ניסא.

ואפשר דתלוי בהנ"ל, דאם גדר דין עשרה הוא דין בקריאה י"ל דלא גרע משאר דברים שבקדושה דאם יצאו מקצתן אחר תחילת הקריאה חשבין לכל הקריאה כקריאה בציבור, וה"נ בזה, אבל אם הוא דין בפנ"ע על הגברא שיקיים המצוה בעשרה משום פרסומי ניסא, יש מקום לומר דצריך שיהיו בכל המגילה, או עכ"פ בעיקרי המגילה.

התחלפו השומעים באמצע הקריאה

ג] אם יצאו רוב העשרה באמצע קריאת המגילה ונכנסו מיד אחרים תחתיהם. הנה לפי דברינו מסתבר דיצאו יד"ח, שהרי כל המגילה נקראה בעשרה, וכ"ה בכל קריאה"ת, אולם אם היו דין על הגברא לקיים המצוה בעשרה משום פרסומי ניסא יש מקום לדון דאין כאן פרסום הנס כשכל אחד שמע מקצת המגילה בלבד.

תמצית הדברים

הגרצ"פ פראנק זצ"ל העלה מדברי הריטב"א דסגי שעשרה שומעים את המגילה אפי' אם אינם ברשות אחת, ונתבאר דלפי דבריו אי"ז דין 'קריאה בעשרה' כמו בדברים שבקדושה, אלא רק דין 'להשמיע הקריאה לעשרה' משום פרסומי ניסא. אולם הוכחנו מדברי הראשונים דאי"ז כוונת הריטב"א, ובודאי צריך שיהיו כל העשרה ברשות אחת, אלא שחידשו הראשונים דסגי שיש עשרה במקום הקריאה וא"צ שיהיו עשרה במקום השומע, ולכן העומד מחוץ לביהכנ"ס ושומע את הקריאה בביהכנ"ס שיש בו עשרה יצא יד"ח, אולם בשו"ת הלכות קטנות נקט דלא יצא יד"ח, וכ"כ הביה"ל בשם הגר"א בד' כמה ראשונים והשו"ע, והארננו לבאר יסוד הפלוגתא אם דין עשרה הוא דין בגוף הקריאה כמו דין קריאה מתוך הכתב, ולפ"ז בעינן עשרה רק במקום הקריאה, או הוא דין על הגברא המקיים את המצוה כמו דין עמידה בברכת המצוות, ולפ"ז בעינן עשרה במקום זה שבא לצאת יד"ח, ונתבארו עוד כמה נפ"מ מחקירה זו.

ונמצא לפ"ז דאין עצה לענין קריאת המגילה לצרף עשרה הנמצאים בבידוד בכמה בתים, כי אם באופן המועיל לתפלה בציבור. אולם אם יש עשרה במקום אחד והמבודד שומע את הקריאה או קורא בעצמו יוצא יד"ח לפ"ד הראשונים, אך הביה"ל צידד בד' השר"ע דלא יצא יד"ח, ולפ"ז בנשים הנמצאות בעזרת נשים ראוי להקפיד שיהיו שם י' נשים. ויה"ר שלא נזדקק לשאלה זו והבוית"ש שהביא את המגפה יסירנה מעלינו כהרף עין באין פרץ ואין יוצאת ואין צווחה ברחובותינו.

המגילה בל' לעז ולפיכך אינו מוציא בל' לעז למי שיודע רק ל' לעז ע"ש, עיי' קובץ הערות סי' מ"ח סק"ד ואבי עזרי ריש הל' ברכות ד"ה אלא מה שביארו בזה, ובספר שלמי תודה סי' ל"ט סק"ב דן כע"ז, אם מוקף יכול להוציא פרוז בל"ד ביחיד בשנה זו, דל"ל דכיון דלעצמו אינו יוצא בזה לד' הראשונים דבעי עשרה לעיכובא, אינו יכול ג"כ להוציא את הפרוז בקריאה זו, ע"ש מש"כ בזה בארוכה.

בפנ"ע של עשרה בשעת קריאת המגילה משום פרסומי ניסא, אלא דקים להו לחז"ל דיסוד החיוב של קריאת המגילה הוא משום פרסומי ניסא ומזה העלו כמה פרטי דינים בקריאה זו, כגון דדין קריאה זו הוא בעשרה, וכן דהקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא (מגילה יט); והוא מטעם דליכא פרסומי ניסא (כמבואר שם), אולם כל דינים אלו הם גדר במעשה הקריאה [ובפשוטו גם דין עשרה הוא מדברי קבלה ואי"ז דין נוסף מדרבנן, אלא דקים להו לחז"ל לפרש כן חובת הקריאה מדברי קבלה], וה"נ בהדלקת נר חנוכה מצינו כמה פרטי דינים במקום ההדלקה בפתח הבית או בחלון שיסודם משום דשורש המצוה הוא פרסומי ניסא, אך מ"מ גדר החיוב לפי פשוטו הוא חובת הדלקה ותו לא.

ועל כן ס"ל להראשונים דדמי לדין קריאה מתוך הכתב דיוצא השומע יד"ח מדין שומע כעונה אע"פ שאין מגילה לפניו, דכיון שאצל הקורא הוי קריאה מתוך הכתב הרי הוא שומע 'קריאה מתוך הכתב', וה"נ בזה הרי הוא שומע 'קריאה בעשרה' ושומע כעונה, דדין עשרה נאמר על גוף מעשה קריאת המגילה כאמור, דרק קריאה בעשרה היא קריאה כשרה, ועל כן כל ששמע קריאה בעשרה יצא יד"ח אע"פ שענין הפרסומי ניסא של העשרה אינו מתקיים אצלו בפנ"ע כאמור.

חידוש הצפנת פענח דב' מצוות יש במגילה חובת קריאה וחובת פרסומי ניסא

[אמנם יש לציין לדברי הצפנת פענח פ"א ממגילה ה"ג ופ"י מתפילין ה"א שחידש דלא כהנ"ל, דיש ב' מצוות בקריאת המגילה, א' הקריאה גופא, והב' משום פרסום הנס, ואם קרא ביחיד יצא יד"ח קריאה ולא יצא יד"ח פרסום הנס ולכן צריך לקרותה שוב ברבים, והעלה כן מל' הגמ' יח. שביארה הטעם דלועז ששמע אשורית יצא אע"פ שאינו מבין משום ד'מצות קריאה ופרסומי ניסא איכא, ופרש"י 'אע"פ שאין יודעין מה ששומעין שואלין את השומעין ואומרין מה היא הקריאה הזו ואיך היה הנס ומודיעין להן', ול' הגמ' משמע דאיכא תרי מילי, חדא מצות קריאה ועוד פרסומי ניסא, (ועי' מקראי קודש סי' ה' בהגה"ה מש"כ בזה באופן מיוחד), וע"ש שכתב כמה נפ"מ בין ב' מצוות אלו, וכתב כן גם לגבי מצות הדלקת נר חנוכה. אולם דבריו מחודשים טובא כמובן, ובפשוטו כוונת הגמ' יח. היא להאמור, דודאי גדר המצוה הוא חובת קריאה בעלמא, אלא דשורש המצוה הוא משום פרסומי ניסא ומזה אנו למידין לפרטי הדינים, ובכללם דין זה דהלועז ששמע אשורית יצא].

ונראה לבאר כמה נפ"מ ע"פ האמור;

הקורא מבודד בחדרו ועשרה שומעים נמצאים בחדר סמוך

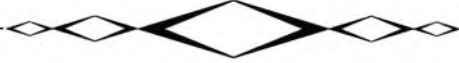
א] איך הדין אם הקורא נמצא בחדר אחד ועשרה שומעים נמצאים בחדר סמוך, האם הם יוצאים יד"ח כיון שהם עשרה. הנה לפי האמור נראה דלא יצאו יד"ח, כי הקריאה אינה בעשרה, ומה שהשומעים הם עשרה לא מהני (והו"ל כמי ששומע מגילה מתוך הכתב אולם הקורא קורא בע"פ). אולם לפמשנ"ת בד' ההלק"ט והגר"א דדין עשרה הוא דין בגברא המקיים את המצוה נראה דיצאו יד"ח [ורק הקורא עצמו לא יצא יד"ח].

1 מוקף הקורא ביחיד אם יכול להוציא פרוז בפורים המשולש

ויל"ע לפ"ז דשמא כיון שהוא אינו יכול לצאת יד"ח בקריאה זו אינו יכול להוציא בה אחרים, כדן הירושלמי (הובא בראשונים רפ"ב דמגילה ובמשנ"ב סי' תר"צ סק"ג) דהיודע אשורית אינו יוצא קריאת

דברי הספד מהגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א ראש ישיבת 'יד אהרן'

אחר מיטתם של זקני ראשי הישיבות זצ"ל

א.

חסרון ההשפעה של תורה

בחז"ל מצינו מספר פעמים את הלשון 'משה שפיר קאמרת'. הכוונה בזה היא שגדול הדור נחשב באותו הדור כמשה רבינו (עי' רש"י שבת קא, ב ד"ה משה). ותוכן הדבר הוא שבכל דור יש שפע מיוחד של תורה שיוורד ומושפע לאותו הדור, וכשם שבדור מקבלי התורה, משה רבינו הוריד את התורה לכלל ישראל, כך בכל דור ודור, התורה שמושפעת לדור עוברת באמצעות גדולי הדור שהוא בבחינת משה רבינו של הדור.

וכן הרמב"ם בהקדמתו ל'יד החזקה' מאריך לפרט את מסורת התורה ממשה רבינו ועד לרבינא ורב אשי שהם סוף חכמי התלמוד. וכותב שם הרמב"ם 'כל אלו החכמים הנזכרים הם גדולי הדורות מהם ראשי ישיבות ומהם ראשי גלויות ומהם מסנהדרי גדולה'. בשו"ע (יו"ד רמ"ד, י) נפסק 'אם הוא מופלג בחכמה אפילו אינו רבו דינו כרבו מובהק' וברמ"א שם הוסיף 'מי שהוא גדול הדור ומפורסם בדורו בכך נקרא מופלג בחכמה'. והיינו משום שהתורה מושפעת לדור באמצעותו, ולכן הוא נחשב 'רבו מובהק' של כל אחד ואחד, גם אלו שלא למדו אצלו ממש.

ומלבד גדולי הדור שהוא בבחינת משה רבינו, ישנם גם תלמידי חכמים שהם חלק מגדולי הדור. וכפי שבסנהדרין, ראש הסנהדרין הוא כנגד משה רבינו, ובנוסף אליו יש את שאר הסנהדרין, והתורה של הדור מושפעת גם דרך אותם תלמידי חכמים שהם מגדולי הדור.

כעת, לאחר שנסתלקו מאיתנו שנים שהיו מגדולי הדור ממש, חסר מאוד בהשפעה של התורה לכל הדור, יש פחות השפעה וזה חסרון עצום!

ב.

ניתוק מן הדור הקודם

דבר נוסף שקרה כעת הוא המשך הניתוק בין הדור שלנו לדור הקודם. בסדר הדורות של כלל ישראל, יש גם מושג של תקופות. 'משה קיבל תורה מסיני' זוהי תקופה אחת, התקופה של משה רבינו. אח"כ באה תקופה חדשה 'ומסרה ליהושע', לאחמ"כ תקופה נוספת 'ויהושע לזקנים', תקופת הנביאים, תקופת אנשי כנה"ג וכו'. כל תקופה שונה מהתקופה הקודמת. ואף בדורות מאוחרים יותר היו תקופות, תנאים אמוראים וכו'.

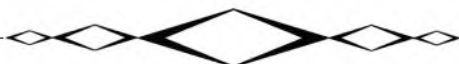
התקופה שאנו חיים בה היום שונה וירודה מאוד מהתקופה שלפני השואה. המושגים השתנו לגמרי. אחד ההבדלים בין הדור שלנו לזה שלפני השואה הוא הרדיפה אחר חיי החומר שמאפיינת ביותר את הדור שלנו. אנשים שקועים לגמרי בחומריות ובבילויים.

בגמ' חולין קה, א מר עוקבא מציין את ההבדל בינו לבין אביו, שאביו היה ממתין מעת לעת בין אכילת בשר לחלב, ואילו הוא עצמו, אינו ממתין אלא עד הסעודה הבאה. ותמוה, וכי מר עוקבא לא יכול היה להמתין גם הוא עד למחרת, אלא היסוד הוא שלא מחמירים סתם. צריך שהחומרה תהיה מתאימה באמת לדרגה שלו. מר עוקבא אומר שהוא לא בדרגה שראוי לו לנהוג כאביו ולהמתין מעת לעת, וזהו סימן שמורה על ההבדל בין דרגתו לדרגת אביו.

הדור שלנו רחוק מאוד מהדרגה של הדור שלפני השואה. אנו אמנם לומדים ויודעים הרבה אך הדרגה שלנו שונה מאוד. אחת הדוגמאות לכך הוא המושג של "וידעת היום והשבות אל לבבך", נכון, גם אנו יודעים דברים מסוימים, אבל בהשבה אל הלב אנחנו כ"כ רחוקים.

מי שהכיר את מרבן הגרמ"ד סילוובייצ'יק זצ"ל והגר"י שיינר זצ"ל (שהייתי בידידות קרובה עמו), ראה שמדובר בדרגות ובמושגים אחרים לגמרי. ראו עליהם שהם שייכים לדור אחר. "והשבות אל לבבך", כמה הם חיו את הדברים, כמה היה אכפת להם באמת על כל צרה ובעיה של הדור, לא סתם בגדר ידיעה, אלא זה היה בנפשם ממש! וכן כל צורת חייהם, שלא עניין אותם כל מה שיש היום והיו ממש נקיי הדעת.

וכשגדולים כאלו שינקו את תורתם מהדור הקודם, מסתלקים, זה מנתק ומרחיק אותנו יותר ויותר מהתקופה הזאת. כבר כמעט ואין לנו קשר עם הדור הזה, והמושגים הולכים ומשתנים. זה לא רק אבידה של תלמידי חכמים, אלא זהו חסרון בהשפעת התורה ובכל הצורה והדרגה של הדור שהולך ויורד. הלוואי שנוכל לכה"פ ללמוד מעט מדרכיהם ולהתרומם יותר, הקב"ה יעזור שנזכה לכך.

משפטים הנשלטים על ידי האהבה והחסד

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם".

וברשי": "ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח, לומר לך שתשים סנהדרין אצל המקדש".

ובגור אריה למהר"ל: "לומר שתשים סנהדרין אצל המזבח. ואם תאמר, דגם זה קשה למה סנהדרין אצל המזבח, ואין זה קשיא, דהם שוים לגמרי, דהמזבח הוא משים שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, כי עליו מקריבים הקרבנות, שנקרא 'קרבן' על שהוא מקרב את האדם לבורא יתעלה, והמזבח שעליו ההקרבה הוא שמשים שלום בין ישראל לאביהם שבשמים... וכן המשפטים מטילים שלום בעולם... ובשביל זה היה המזבח ולשכת הגזית באמצע העולם, כמו שדרשו (סנהדרין לו.) "שררך אגן הסהר" (ש"ה"ש ז, ג), זה לשכת הגזית, כמו שהטבור באמצע גוף האדם, כך לשכת הגזית באמצע העולם, כי האמצע מקשר כל החלקים לפי שהוא באמצע, נמצא המזבח ולשכת הגזית מאחדים ומקשרים הכל".

להבין דברים אלה נקדים ונאמר.

המזבח שלצידו הציבו את הסנהדרין הוא מקום העקידה.

עקידת יצחק על ידי אברהם הייתה אחד האירועים הנשגבים שעליהם עם ישראל משליך יהבו עד היום הזה. יום הדין חל ביום בו עקד אברהם את יצחק. ביום הזה תוקעים בשופר להעלות את זכרון העקידה שהסתיימה בהעלאתו של האיל על המזבח. ביום הזה אומרים: "זכור לנו ה' אלקינו את הברית ואת החסד ואת השבועה אשר נשבעת לאברהם אבינו בהר המוריה. ותיראה לפניך עקידה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו על גבי המזבח וכבש רחמיו לעשות רצונך בלבב שלם, כן יכבשו רחמך את כעסך מעלינו" והדברים עמומים ודורשים הסבר. מהו ה"כן יכבשו רחמך את כעסך מעלינו" בהתאמה ל"כבש רחמיו לעשות רצונך בלבב שלם" והקושי ברוח.

מתורתו של רבינו יוסף ג'יקטליא למדנו. שמידת החסד גדולה ממידת הדין (הגבורה) ולכן נקראת "גדולה" ונמצאת מעליה. ויכולה לכפות את מידת הדין ולמתן אותה. זה קרה בעקידת יצחק. ומעשה אבות סימן לבנים.

אברהם מידתו אהבה. ויצחק מידתו יראה. הרמב"ם אומר שבעקידה התגלתה אהבת אברהם לקב"ה שכה גדולה היתה עד שהתגברה על אהבתו לבנו יחידו יצחק. מהו אפוא שאמר לו הקב"ה "עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה", היה לו לומר "עתה ידעתי כי אוהב אלוקים אתה".

נאמר על אברהם שבדרך לעקידה "ויקח בידו את האש ואת המאכלת", אומר רבנו בחיי:

"ויקח בידו את האש ואת המאכלת, כלומר שמדת החסד לוקטת כוחותיו של יצחק ומוסרת בדין, וזהו וילכו שניהם יחדיו, ויצחק הולך אחר אברהם ברשותו ובהסכמתו. והנה מדת הדין עקודה לפני מדת החסד שאלמלא כן תחריב העולם, וזהו סוד ויעקוד את יצחק בנו (שם, ט). וזהו ביאור לשון ורב חסד שהחסד מתרבה על הדין" (רבנו בחיי על בראשית פרק יח פסוק לג). וכעין זה כתב ב"שערי אורה" שער חמישי.

בדרכו לעקידה עקד אברהם את מידת הדין והשליט עליה את מידתו מידת החסד, זהו שאומרים "אלקי אברהם אלקי יצחק ואלוקי יעקב" ולא אומרים "ואלוקי יצחק" והכוונה לרמוז ש"אלקי אברהם" היא מידת החסד שלטה על "אלקי יצחק" היא מידת הדין (שערי אורה שם). מידת הדין היתה עקודה אפוא לפני מידת החסד. והיה כאן שיתוף פעולה מלא בין אברהם שמידתו חסד, ליצחק שמידתו דין. מצד אחד כלי הדין, האש והמאכלת היו בידו של אברהם. עמוד החסד. ומאידך, רעיון עקידתו של יצחק היה של יצחק. יצחק עמוד הדין הציב עצמו תחת מידת החסד של אביו. זהו שאומר הכתוב "עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה ולא חשכת את בנך את יחידך ממני". שבשעה שעקד אברהם את יצחק שלט על מידת היראה של יצחק והשליט עליה את מידת החסד שלו.

זהו האות לדורי דורות לעם היהודי. וביום הדין, בראש השנה אנחנו תוקעים בשופר של איל להזכיר את העקידה ולערוך את זכרון העובדה שמידת הדין נעקדה לפני מידת החסד והיתה נתונה למרותה וביום זה, בראש השנה היה הדבר.

אומרים אנו אפוא: "ותיראה לפניך עקידה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו על גבי המזבח וכבש רחמיו לעשות רצונך בלבב שלם, כן יכבשו רחמך את כעסך מעלינו"

המושג "כיבוש" משמעותו כמו כבישת ירקות שבפעולת הכבישה מפיקים מהירק את תמציתו. זהו משמעות כיבוש היצר - להפיק מהיצר את כוחו ולכווננו לטוב כנאמר "ועבדת את ה' אלקיך בכל לבבך" ודרשו חז"ל "בשני יצריך". הוא שאומרים אנו. כמו אברהם כבש רחמיו, כלומר הפיק מרחמיו כל מה שאפשר כדי לעשות רצונך בלבב שלם, וכיצד? על ידי שהשליטם, את רחמיו, על מידת הדין של יצחק. כן יכבשו רחמך את כעסך והכעס יהפוך לטובת עם ישראל כשיהיה כבוש תחת מידת הרחמים.

אומרת התורה שעל יד המזבח, מקום העקידה, יש להקים את מקום המשפט והדין. כי הסנהדרין גם הם צריכים להשליט את מידת החסד על מידת הדין ולכפותה תחתיה כמו שאמרו: סנהדרין שחייבו פה אחד את הנאשם יוצא הנאשם זכאי, כי אם אין מי שיצדד לזכותו אין זה נקרא "בית דין צדק". ולכן "המשפטים אשר תשים לפניהם" צריכים להיות כאלה הלומדים מדוגמת מזבח העקדה.

הדוגמה שהתורה נותנת למשפט בראש ובראשונה הוא פרשת עבד ואמה. וכמו שהסברנו בהרחבה במקום אחר. עבד הוא פרשת שיקום פושעים, אדם שהידרדר עד שגנב ומכרוהו בית דין מקבל טיפול חם ואוהב המקרבו חזרה לעמו ולאוקיו. וכן אמה עבריה שבאה ממשפחה ירודה שאביה יורד עד כדי שמוכר את בתו. מתאימה להיות אשת בעל הבית או בנו. "אלה המשפטים" אשר תשים לפניהם. משפטים מלאים אהבה וחסד הכופתים את הדין תחתיהם ומכוונים אותם בהתאם.

(5) ספר גרושין - לרבי משה קורדוברו ז"ל

"מלך משפט אהב." פי' מעורר אהבה אל המשפט

פניני פרשת השבוע

נושא השבוע: מידת החסד

משפטים (שקלים)

בס"ד | גיליון מס' 318

היכן רב נכבד שטף כלים מדי מוצאי שבת, ומדוע?

את העני עמך (כ"ב, כ"ה)

אלא שכדי לעשות חסד, לא מספיק לדבר על חשיבות העניין, אין די באמירה בעלמא. נדרשים מעשים של ממש, מאמץ כנה למען הזולת. וכאן הבן שואל: הואיל וכולנו חכמים ונבונים, ומבינים שהדרך להתמודד מול המצב הנוכחי ולהיגאל ממנו היא בעזרת מעשי חסד – איזו תובנה יכולה להטמיע בליבנו את חשיבות החסד? מהי התחושה שמכוחה אנו יכולים להסתער על מעשי החסד ולבצעם במסירות? מתוך איזו הרגשה נוכל להתאמץ למען עשיית חסד איש עם רעהו?

רש"י בפרשתנו במצוות הלוואה, מאיר את ביאור הפסוק 'את העני עמך' – 'הוא מסתכל בעצמך כאילו אתה עני'. אם יהודי רוצה לעשות חסד באמת –

צריך הוא להרגיש את תחושת הנזקק לחסד שלו. אם יהודי רוצה להתאמץ ולהתמסר לחסד מכל הלב – עליו לחוש את הצורך של מבקש חסדו. אם אנו רוצים להתחבר באמת לעשיית חסד – כדאי לנו לסגל את התחושה של מי שעומד ומבקש את טובתנו!

כאן נחשף הסוד: יהודי יקר, רוצה לעשות חסד? רוצה לגמול חסד עם חבריך? רוצה להיות איש חסד בכל פעולותיך? רוצה לסגל לעצמך את מידת החסד, שאין כמוה לתת כוחות בתקופה כה קשה? – כל שעליך לעשות הוא להעמיד את עצמך במקומו של הנזקק לטובתך, לנסות לחוש את תחושותיו, להרגיש את הרגשתו. אם תנסה למלא את מקומו ולו לרגע, לחוש את העובר עליו – מובטח לך שתצליח לעשות חסד מכל הלב, כשאיפתך הטהורה!

כן, להרגיש את תחושת המשפחה המבודדת, הזקוקה לסיוע של קניות, העלאת מכתבים מתיבת הדואר, ואפילו – 'רק' לשיחת טלפון מתעניינת... להרגיש את תחושת היהודי שהגיע לביטחון הכנסת כשהוא עייף ויגע, וזקוק לכוס קפה שתחמם את לבו... להרגיש את תחושתו של מי שחש אובד עצות, ולתת לו עצה טובה שתאיר את דרכו... להרגיש את מי שעסוק בחולי שלו או של משפחתו, ולשלוח לו אוכל לשבת עד הבית...

וככל שנסגל לעצמנו חשיבה של חסד, חשיבה שמרגישה את העובר על הזולת ונחלצת לעזרתו מיד – כך נזכה להאיר את חשכת התקופה במעשי חסד מאירים ונוצצים, ובזכותם נזכה בס"ד להיגאל ממצבנו זה ולחזור לחיים תקינים ובריאים כמקדם!

גאון בתורה, שהיה גאון ב...

מייקרי קרתא דבני ברק היה הגאון רבי משה וובר זצ"ל, רב ביהמ"ד בעלזא בעיר. הוא נודע כתלמיד חכם מופלג ומתמיד עצום, שלא פסק מללמוד ולו לרגע שלא לצורך, ואף בשוכבו לישון היה משנן משניות בעל פה עד

עודנו בתקופה מורכבת ומאתגרת, עמוסת קשיים ורוויית בעיות. השנה שעברה עלינו היתה שנה לא קלה, במהלכה התוודענו למגיפה קשה הפוקדת את העולם כולו, מטלטלת בסערה את כולנו. דבר לא נראה כפי שהיה נראה אך לפני שנה: רח"ל בתי הקברות מלאים יותר, מחלקות בתי החולים עמוסות יותר, מוסדות החינוך שינו לגמרי את פעילותם, היכלי התורה פעילים בסגנון אחר, ועל המצב הכלכלי – מיותר להכביר במילים... לנוכח זאת, כל יהודי מבקש לדעת מה ניתן לעשות כדי לצאת מהמצב הזה. איך אפשר לפעול כדי לשנותו לטובה? האם העם היהודי היה בפעם במצב דומה, ומה עשה כדי להיחלץ ממנו? האם בעבר חויינו משרבים מורכבים, וכיצד הצלחנו להינצל מהם ולשוב לשגרה תקינה?!

אם נתבונן בהיסטוריה, נראה כי אכן כן, אין ספק שעם ישראל עבר מצבי משרב שונים ומשונים לאורך כל הדורות, והפעם הראשונה שדבר כזה קרה היה בזמן גלות מצרים. עם ישראל עוד היה בראשית דרכו, וכבר אז גברה יד זדים, פרעה הרשע וחילות מצרים אשר שיעבודו והתעללו בעם היהודי. כולנו היינו נתונים בשעבוד אכזרי, לא רואים אור בקצה המנהרה.

ומה עשינו אז? – כך מגלה התנ"ך דבי אליהו' בסוף פכ"ג, כי בני ישראל – בעודם במצרים, משועבדים, סובלים, מוכים ונרדפים, כרתו ברית של אחוות אחים לעשות זה עם זה גמילות חסדים. הם הבינו כי הדרך להיחלץ מהגלות בה הם נתונים היא לקבוע ביניהם הסכם, שקובע כי כל יהודי יתמסר ויתאמץ למען רעהו, יפעל למען זולתו, יהיה מוכן לעשות הכל כדי להקל על יהודי אחר, לסייע לו בכל הכח.

זה ההסכם אותו כרתו בני ישראל ביניהם בשבתם במצרים, ובהחלטה נחושה זו שרדו את אימי הגלות ומוראותיה, ונגאלו ממצרים לחירות עולם. ההבנה הזו שהם לא חיים כל אחד לעצמו, אלא הם חלק מכלל שמוכן לשאת איש בסבלו של רעהו, להרגיש את העובר עליו ולפעול לסייע בעדו – זה מה שעמד להם בצרתם, וזה מה שהושיע אותם באולתם.

ומימי מצרים לימינו אנו: הדרך לתפקד תוך כדי הסכך בו כולנו נמצאים, הדרך להצליח לשרוד את התקופה הקשה בה אנו נתונים, הדרך להבטיח שניחלץ בסייעתא דשמיא ממצבנו זה ונצא ממנו מחוזקים ומאושרים – היא לכרות ברית ידידות בין איש לרעהו, ברית של מסירות, אחריות לגורל הזולת, התחייבות אמת לגמול חסד ולעשות טוב לכל יהודי הנתון בצרה. גמילות חסד היא לא רק מצוה נעלית, היא גם נוסחת קסם להתמודד מול אתגרים, לצלוח משרבים. להיגאל מהם בקלות.

השערים פתוחים, עכשיו!

בעומדנו בשבת זו בפתחו של חודש אדר, הוא החודש בו מרחים בשמחה – וכמוכן גם בחסד. נביא כאן תגלית מרגשת אשר גילה רבי חיים ויטאל זצ"ל – מגדולי תלמידי האר"י הקדוש ז"ע, והובאו הדברים בשמו בספר 'לקוט מעם לועז'. תגלית זו יש בפרסומה משום חסד – לרבים כל כך המשועים לישועה, וגם שמחה של ממש – כי יש כאן גילוי מדהים:

סגולה גדולה לקרוא היום – בעיצומו של ראש חודש אדר, את כל ספר התהלים!

טעם הדבר אינו מובא שם, אולם נוכל להוסיף ולגלות שיתכן שטעם הדבר דומה למה שכתב הרמ"ק החוזה מלובלין ז"ע בספר 'דברי אמת' בפרשת תרומה, כי מי שרוצה שתפילותיו יתקבלו ברחמים וברצון, יתפלל את בקשותיו בחודש אדר, ורמו לדבר מדברי חז"ל 'הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר' – לחודש אדר יש השפעה טובה ומבורכת!

אחים יקרים, עם ישראל כה זקוק לתפילות שלנו, לרחמי שמים מרובים. בראש חודש אדר, ובכל ימי החודש – הבה נעתיף בתפילה לפני אדון כל, הבה נתאמץ לפתוח שערי שמים, למעננו, למען הקרובים אלינו, למען עם ישראל כולו הזקוק לישועה, ונזכה שבורא עולם שומע תפילות כל פה ייענה לתפילותינו ברחמים וברצון, ויחיש את ישועתנו בקרוב ממש!

שנרדם. כולם הכירו את גאונותו בתורה, מעטים מכירים פן נוסף באישיותו, כפי שמעיד הסיפור הבא:

ביום מן הימים, כמנהגו מעת לעת, צרר הרב וובר סכום כסף במעטפה קטנה, וביקש מבתו להעביר את המעטפה לידי אלמנה המתגוררת בסמיכות מקום. הבת יצאה אל בית האלמנה, ובהגיעה - הציגה עצמה כבתו של הרב וובר אשר שלח לה מעטפה. האלמנה התרגשה מהתמיכה הכספית והודתה עליה בחום, והוסיפה מחמאה 'מזורה': 'תדעי, אבא שלך הוא גאון בשטיפת כלים. הוא שוטף כלים מאוד יפה, מאוד יסודי. לאחר הטיפול שלו - הכלים מבריקים ממש!'

הבת הסמיקה והחווירה חליפת: 'נדמה לי שגבירתי טועה', אמרה תוך כדי גמגום קל, 'אבא שלי הוא רב בית הכנסת וגבאי צדקה גדול. באמת גאון, אבל לא בשטיפת כלים... - הוא גאון בתורה, בנגלה ובנסתר. הוא גאון גם במעשי חסד. אבל שטיפת כלים - לא זה תחום המומחיות שלו, והראיה, שאני היא השוטפת כלים בבית, ולא אבי. אם הוא היה כזה מוצלח בזה - כנראה היה שוטף כלים גם בבית...'

האלמנה הצטחקה: 'את מספרת לי? והלא מדי מוצאי שבת הוא מתייצב כאן, ושוטף בזריזות את כל הכלים - סירים, כוסות, צלחות, גביעים, סכו"ם - הכל! מגיע למטבח, מפשיל שרוולים, ממלא את הכיור בקצף סבון, משפשף בזריזות וביעילות, וכעבור כחצי שעה - כל הכלים נוצצים במיבשו! אני אומרת לך, הוא גאון בשטיפת כלים!'

הבת היתה המומה, מלמלה מילות פרידה ואצה רצה הביתה. כשהגיעה וניסתה להבין במה מדובר, אז התברר לה: אכן כן, מזה כמה שנים, מדי מוצאי שבת, הרב וובר - ממרומי גילו ומעמדו, עושה את דרכו לביתה של אותה אלמנה, ושוטף את כלי השבת כולם! בביתו שלו לא זקוקים לו - כי בנוותיו עושות את המלאכה, אבל בביתה של האלמנה - - -

אז הוא לא רק שולח מעטפות ובהן תמיכה כספית, הוא גם מרגיש מה הצורך של האלמנה, מה חסר לה, מה מכביד עליה. הוא מודע לקושי שלה לשטוף את הכלים מדי מוצאי שבת, ומתייצב שם ברגע האמת - כדי להקל עליה ולשטוף את הכלים!

והעובדה שהוא רב של בית כנסת? שהוא תלמיד חכם נודע ומשפיע נערץ? שהוא גבאי צדקה בעל עיסוקים רבים? שהוא צם כמחצית מימות השנה? שהוא גאון בנגלה ובנסתר? - כל זה נכון, אבל לא פחות מזה, הוא גאון בשטיפת כלים, כי יש אלמנה שזקוקה לזה, יש מי שזה מה שמעיק עליה, ולכן הוא מתייצב כדי לשפר את תחושתה ולהיטיב את הרגשתה בשטיפת הכלים!

אחים יקרים, סיפור מופלא זה, אשר שמענו מבנו - להבחל"ח הרה"ג רבי מרדכי שליט"א, מאיר וקורא: מעשי חסד - הם לא בהכרח מעשי חסד גדולים, רבי עוצמה, הצלת מאות נפשות, חלוקת תמיכות כספיות בהיקף של מיליונים... חסד אמיתי - הוא חסד שנובע מלהרגיש את לבו של הזולת, מלחוש את העובר עליו, מלהבין מה מעיק עליו - ולהיות לצדו ברגע הנכון! הבה נעשה מעשי חסד כאלה. נרגיש את חברינו, נחוש את העובר עליהם, נבין מה מכביד עליהם. כך נזכה להציע להם את העזרה הנכונה בעת הנכונה, כך נזכה להרבות חסד בעולם, שישפיע עלינו שפע חסדים ורחמים ממרומים!

חתונה שמיחה במיוחד...

הנערה הצנומה שהילכה באותו בוקר במעלה הרחוב, לא העלתה בדעתה שהטיול היומי הזה ישנה את חייה מן הקצה אל הקצה. היא פסעה ברחוב באיטיות כמדי יום, אין לה סיבה למהר. הולכת היא ללא מטרה, מחפשת תעסוקה, מחפשת פרנסה, מחפשת...

באותה עת, עמדה סבתי - מרת טשערנא טורק ע"ה במרפסת הבית, והבחינה בנערה המהלכת. היא תפסה את תשומת לבו, נראתה צנומה וכחושה מהרגיל, מבטה כבוי, צעדיה עצובים למדי... הסבתא אפילו לא הררה פעמיים, חיש קל נשאה את רגליה ובריצה ירדה אל הרחוב, ממזמינה את הנערה לעלות אליה לשיחה.

הנערה, שממילא לא היתה לה תעסוקה טובה יותר, נענתה ברצון, ועלתה לבית משפחת טורק. גב' טורק פרסה לה פרוסת עוגת שוקולד טריה, מזגה לה כוס תה, וביקשה ממנה לספר את סיפורה, מאין היא באה ולאן היא

הולכת, ועל שום מה היא כה כחושה וצנומה, נראית סובלת מחרפת רעב... לא ארכו דקות ארוכות, וסכר דמעותיה של הנערה נפרץ. הסתבר שלנוכח קשיים שונים הנערה אינה גדילה ומתפתחת כראוי, לא זוכה לתשומת לב מספקת ומתקשה בהשגת מוצרים הכרחיים לקיומה. כשהיא מאוד רעבה - היא נאלצת לחזור על הפתחים או להסתגל לאולם חתונות, בתקווה למצוא משהו שיפיג את רעבונה...

הגב' טורק שמעה את הדברים, ולבה נקרע. היא לא יכלה לעמוד מנגד, והשיבה על אתר: 'הקשיבי נא, מעתה ואילך ביתי הוא ביתך, מחסורך הוא מחסורי. אני מבקשת שתבואי אליי מדי יום, תאכלי אצלי, תסתובכי בביתי, תהיה לך ארוחה חמה, חברה נעימה... אל תסתובכי בחוצות קריה, אל תחפשי תעסוקה. אני אדאג לך לכל מה שצריך, ובלבד שייקל עלייך לגדול ולהתפתח היטב...'

ואכן, מאותו יום, הפכה הנערה לבת בית בבית משפחת טורק. מדי יום אכלה שם, שוחחה עם הבנות, חלקה איתן את חוויותיה, ולעתים גם לנה שם. כמעט הפכה לבת מאומצת, כשהיא נהנית מבית חם ונעים, מאוכל בריא וטעים, מבית תוסס וחוויתי - בו גדלה, התחזקה, נהנתה מכל רגע... לימים, כשהגיע זמנה להינשא ונמצא שידוך הולם עבורה, נקבע כי החתונה תיערך באולם פשוט למדי - בהתאם ליכולות המשפחה. אלא שתקופת מה לפני החתונה הבחינה הגברת טורק כי הכלה אינה מרוצה, משהו במבע פניה נראה מאוכזב... היא שאלה לפרש הדבר, והבינה כי אמנם הכלה שמיחה ומרוצה מחתונתה, ולבטח אין לה דרישות גבוהות, ובכל זאת - העובדה שהיא מתחנתת באולם כה פשוט ואפילו עלוב - מצערות אותה ומעיבה על שמחתה...

הגב' טורק אינה חסה על כוחותיה, וחישי קל ממהרת לאולמי 'וגשל' הנודעים בבני ברק, ומבקשת להיפגש עם המנהל. בטון נרגש היא מספרת את סיפור חייה של הנערה האומללה שגדילה בביתה, ומבקשת ממנו להעניק לה את האולם לליל הכלולות. המנהל בודק ביומן, וכשהתברר כי באותו יום - שעות קודם לכן - בוטלה חתונה שנועדה להתקיים בתאריך המדובר, מבין כי יש כאן סימן שמימי, לבו נפתח, והוא מאשר לערוך את החתונה באולמי 'וגשל' הנודעים...

גב' טורק שבה לביתה, צעדיה כמו מרקדים. היא כינסה את בנותיה והסבירה כי בסייעתא דשמיא הצליחה להשיג אולם בחינם, וכל הנדרש הוא לארגן את האוכל. הבנות נסחפו בהתלהבותה ובמסירותה של האם, והמטבח של משפ' טורק הפך לקייטרינג של ממש...

ביום החתונה - הובל כל האוכל מבית המשפחה לאולמי 'וגשל', שם נערכה החתונה. גב' טורק ובנותיה מופקדות על ההגשה בעזרת הנשים, והסבא - רבי משה טורק זצ"ל, ובניו, כיהנו כמלצרים בעזרת הגברים. באמת אמרו כי היתה שם שמחה לעילא ולעילא, קייטרינג 'טורק' נתן את הנשמה, אולם 'וגשל' נתן את האולם, ונערה אומללה שבאה מבית מרוסק התחתנה במזל טוב מתוך שמחה גדולה באולם נאה ומפואר...

סיפור מעורר השתאות זה, יש בו מסר כפול ומכופל: לא רק על עד כמה צריך להתמסר לחסד, עד כמה צריך לחדד את המבט, לפקוח עין, להטות אוזן, לחפש את הזקוקים לעזרתנו ולסייע להם בכל לב ונפש, אלא גם על הדרך לסייע לזולת עד כלות הכוחות במסירות עילאית, תוך מאמץ להגשים את חלומותיו של הזולת בצורה המיטבית ביותר...

זה קורה - רק כשמרגישים את הזולת, כשחווים את העובר עליו. זה יכול לקרות רק כשחשים את התחושה שלו, את מה שמעיק עליו, את מה שמעיב על מצב רוחו. כשמבחינים ביהודי שפניו חמוצות, כשרואים יהודי שמבטו כבוי - על אתר מנסים להרגיש מה עובר לו בראש, מה קורה בלב שלו, מה הוא מרגיש עכשיו, וממילא איך אפשר לסייע לו!

וככל שנאמץ את החשיבה הזו ונחתור להרבות מעשי חסד ככל יכולתנו - כך נזכה לפתוח לעצמנו שערי חסד ורחמים עליונים מן שמיא, להרעיף עלינו רוב ישועות ונחמות, ולפתוח לעצמנו את שערי השפע בזכות השפעת החסד!

משיעוריו של מגיד השיעור הרה"ג אשר קובלסקי שליט"א

לשמיעת השיעורים בדף היומי ובנושאים נוספים חייגו: 073-2951342 | לקבלת העלון במייל: 6778160@gmail.com | לתחומות והצפחות (גם בכ. אשדוד) למען הפצת העלון חייגו: 055-677-8160 | ניתן לתרום גם בעמדות נזרים פלוס

{ אז נדברו }

פרשת משפטים תשפ"א | גליון מספר 501 | לסדר: "כל אשר דבר ד' נעשה ונשמע"

להצטרפות לרשימת

התפוצה במייל,

להערות והארות:

a8447168@gmail.com

משנכנס אדר מרבנים בהתרעננות... הגיע הזמן "לטפח את עצמי"!!!

זהו!!! זו השבת האחרונה של שובבי"ם... יש פה הזדמנות... מישוהו עורר אותי לכתוב על הנושא של תשובה... אמרתי לו: מה תשובה...?? תשובה זו הגדרה מאוד כללית... על כל דבר צריך לחזור בתשובה... הוא ענה לי: לא נכון!!! תשובה זה "להיות יהודי יותר טוב"!!!

המשפט הזה תפס אותי... "להיות יהודי יותר טוב..." זה לא נשמע משהו מסובך... גם הרבה פחות כוללני... אנחנו לא מדברים פה על איזה תיקון גדול ורחב היקף... **בסה"כ להשתפר!!! אמר הקב"ה: "שפרו מעשיכם רבש"ע:** אני רוצה לזוז קדימה... אני רוצה להיות ילד יותר טוב שלך... אה... זה נשמע קצת אחרת... לא מדברים פה הרים וגבעות... רק להשתפר... להיות יותר טוב... המילה להשתפר זכורה לי בתור ילד... הרבה שלי ידע עם מי יש לו עסק... הוא לא ציפה ממנו לשינוי מהותי... אבל הוא כן רצה לראות אצלי רצינות ונכונות... הוא בסה"כ ביקש ממני שאני אשתפר וזה הספיק לו... וזה מה שאומר המדרש: "אמר הקב"ה לישראל אם שפרתם את מעשיכם, הריני נעשה לכם כשופר, מה שופר מכניס בזו ומוציא בזו, אף אני הופך לכם מידת הדין למידת רחמים..." כן... זה בדיוק מה שאנחנו צריכים... אנחנו אמנם לא תוקעים כעת בשופר... אבל אנחנו תוקעים בקרן של הקורונה והקרן הזו עד כה הייתה קרן של דין... ואם רק נשפר את מעשינו... הקב"ה יכול לעשות מהפך שהכל יתהפך לרחמים... כן... כמו בשופר שמכניס בזו ומוציא בזו... כך בקרן של הקורונה... אמנם נכנסנו בדין... אבל לכה"פ לקראת היציאה - נצא ברחמים!!!! כולנו תקווה שאנחנו לקראת היציאה מהקרן הזו של הקורונה... מי יתן שנהיה כבר בסוף... אבל גם כשאתה נמצא ביציאה מהקורונה זה עדיין לא אומר שזה רחמים... היה דין ונגמר... מוצה... אבל כאן!! כאן מבטיח לנו ה' שאם נשפר את מעשינו אנחנו יכולים להפתיע בדיוק בנקודת היציאה ולצאת מכאן עם רחמים... איך בדיוק? תן לרבש"ע את הזרעים שלו... אנחנו צריכים להיות עסוקים בשפרו מעשיכם שלנו... משהו!! משהו לזוז... משהו לשפר... משהו שאני כבר עושה... ולעשות אותו יותר טוב... לסגל עוד כמה מצוות ומעשים טובים...

להשתתפות בהוצאות

הגליון:

בבנק:

חשבון 705284

בנק פאג"י

סניף 187

באשראי:

"נדרים פלוס"

- "קהילות"

בטלפון:

(מענה ממוחשב)

0799-654321

בדואר:

פולק- רח' גאולה 15,

חיפה

תודה מראש!!!

בשנים האחרונות נחשפתי למושג חדש ומרענן שנקרא **"אני מטפל בעצמי"!!!** אני רואה בן אדם שהולך לטיפול רגשי... משלם טבין ותקילין... שאלתי אותו: מה... מה הסיפור?? קרה משהו?? דווקא לא משהו מיוחד... נו... אז מה הביא אותך להשקיע בטיפול רגשי... ללכת ולשלם סכום כזה נכבד? מה הוא עונה לי?? **החלטתי לטפל בעצמי!!!** אני סוחב כל מיני משקעים מהעבר ויש לי כל מיני חסימות רגשיות... **והחלטתי שהגיע הזמן לתפוס את עצמי לידיים ולטפל בעצמי**... תפס אותי המשפט המרענן הזה... יש פה בן אדם שיום אחד נעצר והחליט לתפוס את העניינים בידיים ולטפל בעצמו... אותו סיפור אצל הרופא שיניים... אני שונא רופא שיניים שנאת מוות... ולכן תמיד הלכתי אליו רק כשכלו כל הקיצין (והמצב היה נראה בהתאם) אבל חבר שלי?? יום אחד פגשתי אותו כולו שש וששמח... מה קרה? אני הולך לרופא שיניים... לא הבנת? ו... ולשמחה מה זו עושה? מה האושר הגדול?? מה פירוש... **אני הולך לטפל בעצמי. אני משקיע בעצמי**... אני לא מזניח... ב"ה בזמן האחרון הסתדרתי כלכלית וסו"ס אני יכול להרשות לעצמי **לטפל בעצמי!!! לטפח את עצמי**...

הייתי בהלם!!! איזו תפיסה מפתיעה... אף פעם לא חשבתי על כזו גישה... כשאתה יושב בהמתנה לרופא שיניים... אני מרגיש כמו נידון לגרדום... ואילו הוא יושב **באותו** חדר המתנה בתחושה: אני מטפל בעצמי!!! מטפח את עצמי... לא מזניח... לא מדהים??

על אותו משקל: כשאנחנו מדברים על תשובה... אפשר לגשת לתשובה כמו שאני ניגש לרופא שיניים... אוף... יש לי חור בשן... אוף... יש לי עבירות וצריך לסתום אותם עם תשובה... אבל באותה מידה אפשר לגשת לזה כמו חבר שלי... **ופי!!! הגיע הזמן לטפל בעצמי!** סו"ס תפסתי את עצמי לידיים... די להזנחה... די לגרירת רגלים... הגיע הזמן לבצע שינויים... לעשות משהו עם עצמי...

כן... זו הגישה האמיתית והכונה של תשובה! אני רוצה לחזור לעצמי... לחזור לקשר הבריא שלי עם ה'... זה חסר לי... אני מרגיש הזנחה... אני מרגיש ליאות פנימית... משהו בנפש שלי לא מטופח... הגיע הזמן להשקיע בעצמי!! להסיר אבנית... לסתום חורים... לעשות כתרם לה'... ולסיים כמה טיפולים משמרים... זה... זה לא **טיפול** שיניים!! זה **צחצוח** שיניים!! זה מרענן...

כן... שובבי"ם זו תקופה של ריענון של תשובה... לשפר... לתקן... לטפח... ולהזדרז לעשות את זה רגע לפני שנגמר שובבי"ם... רגע לפני שאנחנו שוב חוזרים לשגרה של השנה... ורגע לפני שאנחנו יוצאים מהסגר... רגע לפני!!! זה זמן לתפוס את עצמי לידיים ולהחליט לטפח את עצמי... להשקיע בעצמי... לסתום כמה חורים מוזנחים בעבודת ה'... ולהתחיל קשר בריא עם ה'... להחליט על שיחה **ימיומית** עם ה'... לפני ה' ישפוך שיחו... לפגוש את ה' יום יום... לרענן את הקשר... להשקות את מערכת היחסים... בקיצור: להתרענן!!! בל נשכח... ראש חודש אדר בפתח... משנכנס אדר מרבנים **בשמחה**... וכבר שאלתי את חבר שלי: מה הוא כ"כ **שמח** בדרך לרופא שיניים? נו... ומה הוא ענה לי?? אני מטפח את עצמי!! אז הנה... יש לנו סיבה טובה מה לשמוח בחודש אדר... החלטתי לטפח את עצמי... להפסיק להזניח את הקשר שלי עם ה'... אנחנו עובדים על זה... מציינים את הנושאים על השלחן... מטפלים במה שדרוש תיקון... וממשיכים עם הפנים קדימה... משנכנס אדר מרבנים בשמחה!!! מתרעננים בקשר עם ה'... חודש טוב!!! **ו... ומחודש!!!**

מה יותר קשה - להזיז את הידיים או להזיז את הראש???

ה' נסי!

בענייני ימי המורים והמסתערף, מלוטש מתוך מאמרים שנכתבו בגיליון זה,

בפלא': 0556728458

כמ"כ ניתן להשיג את הספרים "אהבתי" ו"אהבת" ו"ימאן" במקודי המכירה כדלהלן...

ניתן להשיג במקודי המכירה:

- אופקים:** שפירא: 0534112035
- אחיסמך:** שרגל: 0527171721
- אלעד:** 039073067
- אשדוד:** 0504120311
- בית שמש:** נהר הירדן 9 רמה ב', מש' צוויבל. 0548450998
- ביתר עילית:** ב' אזור רמי לוי 0548423047
- רחובות:** 0548423047
- חדשן:** תמר: 0556705003

- בני ברק:** קבוץ גליות 9- 0556728458
- חזון איש:** 34 (מגיד דסלה, דרייפוס) 0527171721
- רבי עקיבא:** אזור הרב קוק" 0527603814
- משפחת בויס:** רחוב השלושה 11.
- חדשן:** נבעת דוקרן רחוב מרל 0504158232
- קרית הרצוג:** הרב גניחובסקי 20- 0527616750

ירושלים:

- מרכז העיר:** רחוב נחמיה 10.
- בית וני:** רח' הרב פרנק 29 קומה ב'.
- רמות א':** 0527189947
- רמות ד':** רובין 47 קומה ב'
- רוממה:** המ"א 29 0527682281
- נבעת שאול:** בן עזיאל" 0548491554
- חר נוף:** 0533348861
- נוה יעקב:** 0527119675
- טלוטטור:** 0527616512
- חדשן:** תל אביב, אהבת ישראל 13/13 (ארון חשמן) 0527150166
- קליני:** אהבת שלום 25- 0527150166

- קרית ספר:** מרומי שדה 3 0527174781
- חפי תיים:** 14- 089742750
- ברכפלד:** 44 קריעלר לתאם 0533109169 (כולל עטרת שלמה)
- פיצוחי בראשית:** ברכפלד: 0527137444
- גרין פארק:** 0527644795

- צפון:** תיפה: שטיבלאך נדבורנא/ תארת ישראל. נוה שאנן: טרומפלדור 3 רבינסיקי 0527622736.
- רנסי:** הורדים 44 קריעלר לתאם 0548418410
- כרמיאל:** 0527136165 משפחת שטיימן.
- טבריה:** 0548441354
- חצור:** קריה, יוטנן בן עזיאל 3/5 0583244899
- עופרה:** 0527686876

מה בחוברת???

- תענה לי בכנות: מתי אתה מרגיש יותר התעלות? בפורים או ביום כיפור??
- מה ההבדל בין "לא מצחק" ל"לא צחוק"?
- מה ההבדל בין "שמחה" ל"מצב רוח"?
- השנה!!! מה עיקר העבודה שלנו בפורים??
- בשנה הזו נדדה שנת מלכו של עולם... אל תוותר... בפורים הזה תצעק מממה...
- פורים!!!! ערכת עזרה ראשונה לכל השנה... בא תצטייד... ציוד חיוני!!! אל תוותר...

יש עובדה מבוססת מהפכץ חיים שסיפר שחזן אחד ניגש לר' ישראל סלנטר בחודש אלול... וכידוע... חודש אלול אצל ר' ישראל סלנטר זה היה פחד פחדים!! זה היה "פלצות" אמיתית!! ואותו חזן שאל את ר' ישראל: מה אני צריך לחזור בתשובה לקראת ר"ה?? סו"ס כידוע... הש"צ צריך לעשות תשובה בד' ימים שלפני ר"ה (כמו שקרבן פסח צריך ביקור ד' ימים...) נו... אז על מה אני צריך לחזור בתשובה??? ענה לו ר' ישראל: אתה מקבל משכורת על זה שאתה מתחזק? כן... אם ככה אתה צריך להתחזק בלהתחזק טוב!!! תתאמן טוב!!! שזה יצא טוב... למה? כי היות ואתה מקבל משכורת, אז אתה צריך לעשות עבודה מושלמת...

בינינו... הסיפור הזה די מפתיע!!! מה... זה מה ששלח ציבור צריך להתחזק בימים הנוראים?? **אבל מה התשובה??** יתכן שאותו חזן צריך להתחזק בעוד הרבה דברים אחרים... אבל לו יצוייר שהחזן הזה גנב!!! אתה מסכים איתי שלפני הכל... "קודם תסדיר את ענייני התשלום ואח"כ נדבר..." (מכיר את המשפט הזה?) אז זהו!!! שהיות ושכרו אותו והוא מחויב לעשות חזנות טובה... אז אם מרוב שהוא יתפוס מלאכים ויחזור בתשובה הוא ימעול בתפקידו ולא יספק את התוצרת... יוצא א"כ שהשליח ציבור הזה נכשל בדיני ממונות... אם ככה... אז טוֹפּוּ!!! קודם "תחדל מעושיך ידך" ואח"כ תתחיל בכלל לדבר...

ובאמת מי שקצת לומד נביא... ניתן לומר ששבעים או שמונים אחוז מהתוכחות שהנביאים מוכיחים את ישראל על החטאים שלהם... למרבה הפלא זה לא על ע"ז ולא על עבירות שבין אדם למקום... אלא מאי?? על מרמה על גזילה, על עושיק... רובא דרובא של התוכחות והנבואות זה על זה!!! ידיכם דמים מלא... שבתך בתוך מרמה... לשון הרע ורכילות... זה!! זה הנושא! **עכשיו: למה באמת זה ככה? למה הנושא של דיני ממונות הוא כ"כ חמור??**

כי בינינו... עם כל הכבוד לחושן משפט... ועם כל הכבוד לסדר נזיקין... סו"ס יש לכל עבירה את דירוג החומרה שלה... ומסתמא דיני ממונות פחות חמור מחילול שבת... והרבה פחות חמור מעבודה זרה... ובדאי פחות חמור מחילול ה'... (ואם נדבר כמו למדנים... מסתמא גזילה פחות חמורה מאכילת נבילות וטרפות... שהרי גזילה זה לא הניתיק לעשה ואין לוקן עליו... וכל שאר הק"ל לאין כן לוקן עליהם) אז למה עדיין גזילה ושקר ומרמה יותר חמורים מאיסור אכילת חזיר?

התשובה היא מאוד מאוד פשוטה:

אתה ואני בעצמנו אומרים בעצמנו את התשובה... בינינו... בהרגשה שלך... מה יותר חמור?? לאכול חזיר או להתנהג בחוסר ישרות בדיני ממונות?? מה יותר חמור... לאכול חמץ שעבר עליו הפסח או לא להחזיר הלוואה?? בינינו... ברור שבמושכל ראשון שלי (ואולי גם שלך) לא להחזיר הלוואה זה פחות חמור מאשר לאכול קמח שלא נטחן אחר הפסח... נכון או לא נכון?? **אז הנה: כאן אמרנו בעצמנו את התשובה...** לאכול חזיר כמה שזה עבירה... אבל אתה בעצמך לא החזיר... הוא!! הוא החזיר... אתה הוא זה שרק אכלת ח"ו את זה... אבל!! כשאתה לא ישר בדיני ממונות וזה לא מפריע לך... אז... אז... אז אתה פה הח...!!! העבירה העיקרית פה זה לא הלאו הנקודתי שעברת... אלא עצם האישיות המחוּספסת שלך שלא מרגישה שיש פה בעיה... בן אדם שאין לו בעיה להשחית את הממון של חבר שלו ואין לו רגישות טבעית מהעוולה שבזה... אז ברור שלאכול חזיר זה פחות גרוע... כי שם החזיר עבר דרך הגרון וכאן החזיר יושב עמוק בתוך הראש!!! זו הסיבה!! זו הסיבה שזהירות בדיני ממונות יותר חמור מכל עבירה אחרת... **וההראיה שזה ככה:** שהרי אנחנו באמת הרבה יותר נבהלים מטלטול מוקצה... מאשר לדבר לשון הרע ולהכפיש את השכן שאני לא מזוהה עם המפלגה שלו... נו... למה באמת אני יותר נזהר ממוקצה?? כי כדי לא לטלטל מוקצה צריך להזיז את הידיים!! אבל לשמור על כבודו של יהודי... כאן כבר **צריך להזיז את הראש!!** ואת זה כבר לא כ"כ פשוט לעשות!!! אני מוכן לדחוף את כל העולם ולרמוס את כל הנקרה בשביל לשמור על כבודו של צדיק או ת"ח שאני אוהב ממנו... אבל לשמור על כבודו של יהודי הכי פשוט שאני לרמוס אותו לעפר ולהמשיך הלאה... את זה לא בטוח שיש לי... ולמה לא?? כי כדי לדאוג לכבודו של צדיק או לאחוז מתלמיד חכם מסוים... בשביל זה אני צריך בסה"כ קצת ריגוש חם של שאיפות וקצת רגש של רוממות... מאוד קל לארגן את הריגושים האלו... אבל בשביל לשמור על כבודו של יהודי פשוט ולהכיר בו כצלם יהודי... כאן צריך עדינות פנימית בנפש!!! וזה הרבה הרבה יותר מהותי וחשוב!! ולכן בשמים הרבה יותר מחמירים בזה... כי זה נמצא בחלונות הרבה יותר גבוהים בנפש היהודית... בקיצור: גם בעבודת ה' יש חלונות גבוהים ויש חלונות פחות גבוהים... כל מה ששייך לדברים טכנים... לא לאכול מאכלות אסורות... או כן לבצע בפועל מצוות מסוימות... זה שייך לחלונות היותר קרובים אלינו... שכמובן חשובים מאוד... סו"ס אנחנו בעולם העשיה ואנחנו פה בשביל לעשות... אבל עדיין!!! יש חלונות גבוהים... והחלונות הגבוהים זה המצוות שנוגעות בנקודות יותר עדינות ועמוקות בנפש... אם זה ואהבת לרעך כמוך... אם זה צניעות אמיתית... אם זה ישרות בדיני ממונות... זה דברים שכבר נוגעים בחלונות הגבוהים... ומי שלא לומד מוסר ולא פוגש את האישיות שלו... הוא נשאר עם הראש למטה ואף פעם "לא שלט עינו" בחלונות הגבוהים האלו... הוא אפילו לא שם לב שהמצוות והזהירויות הפשוטות האלו שהוא אמנם דש בעקביו... אבל האישיות כולה נבחנת בהם...

בקיצור: יש פרשת משפטים ויש פרשת עקב!! שתי הפרשיות האלו מתחילות בענייני חושן משפט... פרשת משפטים אמנם מדברת בפועל על כל ההלכות של דיני ממונות ואילו בפרשת עקב התורה מפליגה בשכר העצום אם תשמעו את המשפטים האלה... ושם ה' אלוֹקֵיך לך את הברית... ואהבך וברכך וברכך פרי בטןך ופרי אדמתך דגרך וכי וכי התורה מרעיפה את כל הברכות שבעולם... על מי?? על מי שמזהה שהישרות בדיני ממונות זה אמנם דברים שנראים פשוטים... זה דברים ש"אדם דש בעקביו"... נו... מה כבר יכול להיות... אבל מי שמטפל במידות שלו ומבין שהאישיות שלו נמדדת בישרות בדיני ממונות... מי שמבין את זה... הרי ושם ה' לך את הברית ואת החסד... וזה לא פשוט!!! לקלות את זה... זה לא דבר מובן מאליה... כי אנחנו לא באמת חושבים ככה... תעשה פעם חשבון הנפש... תעקוב אחרי עצמך ותשים לב שבמושכל ראשון שלנו אנחנו לא עושים עסק מהנושאים האלו... אה... מה זה משנה אם אני מקמבן פה... משקר שם... נכון... זה לא לגמרי ישר... אבל אז מה... אז הנה!!! בשביל זה יש לנו פרשת משפטים שלימה באמצע מתן תורה!! בשביל זה יש לנו הבטחות כאלו גדולות... על מה?? על הישרות שכ"כ נצרכת לנו... לא להיות קומבינטור!! לא!!!

מה עושה מי שלא אוהב להגיד- לא??

תשמע סיפור... אני מכיר שני הורים מתקופת הסגר של הקורונה... שני ילדים הגיעו הביתה וביקשו אותה בקשה בדיוק... אבא... תן לי לשחק במחשב... אבא אחד החליט להיות אבא רע!!! הוא לא הסכים בשום פנים ואופן שהילד שלו ישחק במחשב!!! ובתקיפות שאינה משתמעת לשני פנים הוא הודיע לו חד משמעית: אתה לא נוגע במחשב ויהי מה... ואם אני תופס אותך נוגע אפילו רגע אחד במחשב אני מעניש אותך... הילד נבהל מהתגובה הכ"כ נחרצת של אבא... בכה... היה עצוב...

לעומת זאת ההורה השני בהתחלה התלבט האם להסכים לילד שלו או לא... בסוף הוא החליט להרשות... סוף סוף זה לא חכמה להיות האבא הזה שאומר כל היום לא!! זה לא בריא שהילד שומע את אבא אומר כל הזמן לא לא לא!!! ילד שמתרגל לשמוע את אבא שלו כמו פטיפון אומר כל היום אני לא מרשה... אני לא מרשה... אני לא מרשה... ילד כזה עלול לפתח ריאקציה נגד אבא שלו! אבא שלו מצטייר אצלו כ-לא אחד גדול! ולכן החליט אותו אבא שבנסיבות הנוכחיות הוא מרשה... אני מרשה לך לשחק במחשב... כמובן עם גבולות... לא יותר מידי הרבה... ותכל'ס מה היתה התוצאה???

ילדים כידוע אין גבולות!!! והילד שלו התחיל לשחק ולשחק נ... ולשחק... ואבא שלו קורא לו: נו דודי- תלך לאכול... כן... אבא... עוד רגע... אחרי עשר דקות... נו דודי... תסגור את המחשב... כן כן... עוד כמה רגעים... סו"ס הילד הגיע לאכול... ומיד אח"כ שוב חוזר למחשב... די דודי!! עד כאן!! **אני לא מרשה יותר...** אבל אבא... אני בדיוק באמצע... טוב... עוד עשר דקות תסגור את המחשב... אחרי עשר דקות... נו... אמרתי לך לסגור... **אני לא מרשה יותר!!!** אחרי חצי שעה שוב הוא מוצא אותו עם המחשב... דודי... מה זה צריך להיות?? **אני לא מרשה...** אחרי ארבעים דקות שוב... אמרתי לך **שאני לא מרשה!!!** וכן הלאה וכן הלאה... בשלב מסוים הילד סגר את המחשב באנחה והפטיר בשקט: כל היום לא מרשה... לא מרשה... לא מרשה... **כל היום לא מרשים פה בבית הזה...**

לעומת זאת בבית השני... האבא הרע הזה שעל הפעם הראשונה לא הירשה לבן שלו לשחק במחשב בכלל בכלל... הוא באמת היה אבא רע!!! אבל פעם אחת הוא היה רע!!! פעם אחת הוא אמר לא מרשה וזהו!!!

כעת... כששני הילדים האלו יחזרו מהסגר... אם נעמיד את שני הילדים האלו אחד מול השני ונשאל אותם: אבא שלכם... האם הוא יותר מרשה או יותר לא מרשה?? הילד שאבא שלו הירשה לו לשחק במחשב... יקפוץ ויגיד: אבא שלי יותר לא מרשה... כל הזמן הוא לא מרשה... ולמה?? כי היות והוא הירשה לילד שלו לעשות משהו שמאוד מאוד קשה להציב שם גבולות!!! הוא הזמין במו ידיו את המאות פעמים ביום שהוא נאלץ להגיד לילד שלו שוב ושוב אני לא מרשה לא מרשה לא מרשה... לעומת זאת האבא השני שהתעקש בקנאות להמשיך להיות

האבא **הטוב** שתמיד מרשה ותמיד דואג שתהיה אוירה טובה בבית... דווקא בגלל זה ברגע שהבן שלו ביקש לשחק במחשב... אבא חתך בסכינא חריפא ואמר לא!! אבל עד הסוף לא!! אפילו לשניה אחת לא!! ולא!! ולא!! האבא הזה אמנם לא הירשה... אבל פעם אחת הוא לא הירשה... ומכאן ואילך הילד הזה הגיע לאבא שלו למשך כל תקופת הסגר... אבא... אני יכול לצבוע? **כן!!** לצייר?? **כן!!** לנסוע באופניים? **כן!!** כמעט הכל כן... כי סו"ס ילד צריך לשחק וצריך לאפשר לו... הילד הזה הלך עם אבא שלו לחנות וראה משחק ילדים... אבא... אתה יכול לקנות לי?? **כן!!!** וחוברת צביעה?? **כן!!!** בטח שכן... מסכן הילד הזה... נמצא כל היום בבית... חייבים לתת לו תעסוקה... אז כן... מה שרק אפשר לתת אני אתן...

הדברים האלו כ"כ פשוטים!! אין אחד שלא מבין את זה!!!

כלפי מה הדברים אמורים?? אז כאן חשוב להבהיר: לא באתי פה לפתוח נושא חינוכי... בפרט!!! בפרט לא בתקופת הקורונה שאי אפשר לדון ויש הרבה בתים שזה היה פשוט בלתי נמנע... אז עזוב... הבאתי את זה רק בתור דוגמא... **דבר אחד רואים פה בבירור:**

בניגוד למה שנראה לנו... להציב גבולות זה לא להיות רע!!

אדרבה ואדרבה... דווקא הצבת גבולות זה אינטרס של האיש הכי טוב!! היות ואני רוצה להיות טוב... ולגמרי טוב... היות ואני בן אדם מאוד חיובי שאוהב רק את המילה **כן** ושונא את המילה **לא**... לכן אני מנקה את השטח ויוצר גבולות מאוד ברורים... אני מנטרל מראש כל נקודת חיכוך שעלולה לגרום לי להגיד את המילה **לא** יותר מפעם אחת!!!

לא לחינם אומר הזוהר הקדוש שדווקא יצחק אבינו עמוד הגבורה נקרא יצחק על שם **השחוק**... למה?? כי רוב השחוק והשמחה שיש בעולם שרוי דווקא אצל עמוד הגבורה!! דווקא אצל מי שיודע להציב גבולות!!!

אוי אוי אוי... כמה שאנחנו פוגשים את זה בשטח... דוק ותשכח... דווקא האיש החזק והתקיף שיודע להגיד את המילה לא ומילה שלו זו מילה... דווקא הוא יכול להיות נחמד ואדיב ולהגיד כן... וזה תמיד יהיה בגבול הטעם הטוב... אבל האיש המתוק שהמתיקות שלו נשפכת והוא לא יודע להגיד לא... אצלו תמיד יש עצבים... הוא תמיד מרגיש מנוצל... הוא לא יענה בטלפונים כי הוא לא יודע לגמור שיחה... ויחשוב מאה פעמים האם לעזור למישהו כדי שלא ינצל אותו... הוא זה שמוצא את עצמו כל היום נדחק לפינה ואומר לא... אבל לא סתם לא... אלא בעצבים... לא!! די!! תפסיקו!! אי אפשר כבר... אני לא פראייער שלכם (מניסיון...)

בקיצור: להציב גבולות ברורים זה אינטרס נטו של אדם שרוצה שיהיה טוב!!! יש בזה אינספור דוגמאות בחיים... אבל הדוגמא הכי בולטת שאנחנו פוגשים בתורה זה דור המדבר!!! שים לב לדבר מאוד מעניין:

עם ישראל היו במדבר ארבעים שנה!!! במשך הארבעים שנה היו לעם ישראל הרבה מעידות... חטא

העגל... חטא המרגלים... קורח ועדתו... מתאוננים... קברות התאוונה... **אבל שים לב:** כככל הנפילות האלו... כולם מרוכזים בשנה וחצי הראשונים ליציאת מצרים!! תבדוק את זה... כל "אשר הקצפת את ה' אלוקיך במדבר" כל זה היה רק בשנה הראשונה וזהו!!! מאז 38 שנה של שקט... שום חטא... שום מעידה... (חוץ ממי מריבה וחטא פעור שזה היה דווקא בשנה **האחרונה**)... במשך 38 עם ישראל יושבים ועמלים בתורה... דור דעה בלי תקרית אחת... אין אתה מסביר את זה?? אין אתה מסביר איך כל המעידות מרוכזות לתקופה אחת??

ההסבר הוא מאוד פשוט:

בא ניקח לדוגמא את קורח ועדתו... ברגע שקורח הקהיל את כל העדה על משה רבינו... **עוד באותו יממה!!!** האדמה כבר פתחה את פיה ובלעה אותו ועדתו... ולמחרת יצאה אש ושרפה 250 ראשי סנהדראות... בקיצור: בום בום בום... תוך שלושים ושש שעות היה שם חרדת אלוקים!!!

תחשוב שלפני שלושים שעות הכל היה רגוע... היה פה קורח והשטעטל שלו... היו פה 250 ראשי סנהדראות חשובים... רק פתחו את הפה... רק העיזו לעשות ליצנות ממשה ואהרן... ותוך יממה אחת פצצת אטום... זה נבלע באדמה... זה נשרף... איזה פפחד!!! ובאמת גם משה ואהרן בעצמם מזדעזעים: רבש"ע מה קרה?? האיש אחד יחטא ועל כל העדה יקצוף... איש אחד!!! לילה אחד!! בסה"כ לילה אחד עשה קצת בלגן וכזה חרון אף איום ונורא?? נ... מה התשובה???

אבא שבשמים כעת כועס כי יש מחלוקת!! ואבא שבשמים הרי **לא אוהב** לכעוס על הבנים שלו... ומרוב שהקב"ה לא אוהב לכעוס... אבא שבשמים נחוש שלא לכעוס עוד פעם אחת נוספת... נו... מה עושים שזו תהיה הפעם האחרונה שה' כועס?? אז ככה: בשביל זה עעפעל הפעם הראשונה... על הלילה הראשון שקורח רק מתחיל לעשות מחלוקת... ה' מפגין כעס אדיר בקנה מידה עוצמתי... בום בום בום... האדמה נפתחת... אש בוערת... אנשים מתגלגלים ונבלעים באדמה... כלל ישראל נסים בבהלה ונשארים עם טראומות של שנים!!! זהו!! רבש"ע: זה בסדר... אנחנו- מחלוקת יותר לא נעשה... אין על מה לדבר!!! מהיום יהודי שרק בטעות מתחיל לעשות מחלוקת כולם מתחילים להרגיש את הריצפה רועדת... יש לנו טראומה... פעם אחת התלוננו לילה שלם!!! לילה אחד בסה"כ ישבנו והתלוננו למה העליתונו ממצרים... וקבלנו כזו מהלומה על הראש... "במדבר הזה יפלו פגריכם" שזהו!!! נכון לשלושים ושמונה שנה הקרובות אין סיכוי שמישהו יעז להתלונן...

עכשיו תאר לעצמך שבשנה הראשונה הקב"ה היה מעניש קצת פחות בחומרה... כשקורח היה עושה מחלוקת ה' היה מעניש רק את קורח... כן... האיש אחד יחטא- ולכן רק הוא נענש... היינו טיפה נבהלים... ואחרי שבוע... דתן היה מתעורר... מתחיל למתוח את החבל... שוב הקב"ה כועס... כעת שוב צריך להעניש והפעם את דתן... שוב אנחנו נבהלים מה'... ואז אחרי שבועיים מגיע התור של אבירם... גם

שוב הרבנים האלו חסמו לי... אאאאוף... כל הזמן חוסמים וחוסמים וחוסמים... הכל אסור... בלב שלו התפתח איזשהו מרי... המרי המוכר... די... תפסיקו כבר עם כל החסימות שלכם... תפסיקו עם כל העומס דת הזה... במילים אחרות: כל הזמן ה' לא מרשה לא מרשה לא מרשה... די רבש"ע... תרשה לי משהו...

אותו בחור פגש את חבר שלו!!! את אותו חבר ששבר פעם אחת ונגמר...

והוא שאל אותנו: תגיד לי: איך אתה מצליח להסתדר בלי המכשיר... מה... אתה לא מרגיש עומס דת...?? כל דבר חסום... כל אתר הכי פשוט ועדת הרבנים חוסמים לך... איך אתה מסתדר עם זה?? זה לא מעצבן אותך?

אותו אחד כמעט ולא הצליח להבין על מה חבר שלו מדבר... מה פירוש... שום דבר לא חסום לי... אף אחד לא מעצבן אותי... סימתי עם זה בבום ומאז כל יום נוסף שעובר נהיה לי יותר קל!!! ואילו חבר שלו זה בדיוק הפוך... כל יום נוסף שעובר עם המוגן... הוא פוגש עוד חסימה ועוד חסימה ועוד פעם ה' אומר לא מרשה... די... שום דבר לא מרשים פה בבית הזה... הנה לך דוגמא אחת מני אלף להתנהלות שאנחנו צריכים להתנהל מול עצמנו!!! ההבדל בין שני הבחורים... שלשניהם היתה משימה להגיד לעצמם את ה"אני לא מרשה" שה' אמור להגיד...

אחד אמר את זה בתקיפות!!! כמו שהקב"ה אמר לעם ישראל בשנה הראשונה ליציאת מצרים... הוא אמר את זה בתקיפות כמו אותו אבא טוב שאמר לילד שלו אני לא מרשה אחת ולתמיד!!! ומאז הכל היה אדיב וידידותי... ואילו חבר שלו שלא חתר... הוא העדיף ללכת עם עצמו בעדינות... בסוף מה התברר?? שדווקא הוא הזמין ריאקציה מול הקב"ה!! די... למה כל דבר הרבש"ע חוסם לי... למה כל דבר הוא אוסר עלי... והמערכת היחסים העדינה הזו בינינו לאבא שבשמים מוטלת כעת עלינו!!! יש אנשים שמתסובבים עם התחושה שה' מעמיס עליהם... חוסם אותם... מי יצר את התחושה הזו?? הם בעצמם!! העבודה שלנו זה למנוע את זה... למנוע את התחושה הזו... ואיך מונעים אותה???

להיות קצת יותר אסרטיבי!!! לשים גבולות ברורים!!! להגיע למסקנות ברורות... לא להשאיר את הנקודות חיכוך האלו שמזמינות את הקב"ה להגיד לנו אני לא מרשה אני לא מרשה... תן לחכם ויחכם עוד...

כלפי מה הדברים אמורים??? בדור המדבר או אפילו בזמן שבית ראשון היה קיים... אז מערכת היחסים היתה מאוד ישירה בין הקב"ה לעם ישראל... הקב"ה היה מדבר עם ישראל בצורה ממש גלויה!!! אם ישראל היו עושים רצון ה' אז ה' היה מחייך ואומר כן... כן... ונתתי מטר ארצכם וכו'... ואם עם ישראל היו עוברים על רצון ה' אז ה' היה מזעזע את אמות הסיפים ואומר בקול מפחיד אני לא מרשה!!! והוא היה אומר את זה פעם אחת וזה הספיק... הספיק לכמה שנים טובות... ככה היה אז... כשהנהגת המשפט היתה בגילוי גמור... אבל בדורנו אנו... שהנהגת המשפט מאוד נסתרת... כעת המגרש בידיים שלנו!!!

כשה' רוצה להגיד "אני לא מרשה"!!! הקב"ה לא אומר את זה במפורש... אני צריך להבין את זה לבד... בא נדבר במילים יותר פשוטות: בכל הקורונה הזו ה' דיבר איתנו!!! לא רק דיבר... דפק על השלחן... והרעיד את אמות הסיפים... ה' אמר אני לא מרשה משהו!!! מה בדיוק ה' אמר אני לא יודע... ולא רק שאני לא יודע... אלא גם אל תצפה שיהיה איזה נס מיוחד שמי שלא היה לו אינטרנט יציל מהקורונה ומי שיש לו נדבק... לא!!! אל תצפה לכזו הנהגה של גילוי... כי אנחנו לא ראוים לזה... אז מה כן?? אני מול עצמי... מול הבית שלי... צריך לדבר במקום הקב"ה!! אני צריך להגיד לעצמי את ה"לא מרשה" של הקב"ה... וממילא!!! פה מתחיל המגרש האישי שלי...

השאלה באיזה נימה אני בוחר להגיד את ה"אני לא מרשה" הזה??

אני כעת צריך להגיד לעצמי "אני לא מרשה" במקום הקב"ה...

האם אני בוחר להגיד את זה בתקיפות שאינה משתמעת לשני פנים... אני עבד ה'!! ה' לא אוהב את זה!! לא בא בחשבון!! אין על מה לדבר!! אני לא מוכן!! אין!!! או שאני רוצה להגיד את זה בעדינות??

בא ניקח דוגמא מוכרת... אני מכיר שני בחורי ישיבות מתמודדים מול פגעי הטכנולוגיה... לשניהם לא היה קל... לשניהם היתה התמודדות לא פשוטה... אחד החליט להיות דרמטי!! הוא הגיע למסקנה... אני מחזיק מכשיר שה' שונא אותו... זה לא בא בחשבון!! ה' לא מרשה!! לא לא לא!! אם אני לא עוזב את זה ה' ישנא גם אותי... ובום!!! שבר... התנתק... עזב את זה לצמיתות... זה היה קשה... מאוד קשה... אבל פעם אחת זה היה קשה!!! (מה פירוש פעם אחת...?? תהליך אחד קשה...) ואז לאט לאט הוא אסף את עצמו והשתדל למלא את עצמו בצורה אחרת... לעומת זאת חבר שלי פחד לעשות צעד כזה דרמטי!!! הוא פחד שאם הוא יתנתק בבת אחת יהיה לו כ"כ קשה... שאם הוא שוב יפול הוא יפתח ריאקציה שהוא כבר לא יהיה מסוגל לחזור... לכן הוא החליט שהוא אמנם לא מתנתק לגמרי... הוא רק קונה מכשיר מוגן עם חסימה!!! ותכל'ס... מה קרה?? הוא קנה מכשיר מוגן... ואז הוא רצה להיכנס לזה... הופה!! חסום!!! ה' לא מרשה... אחרי עשר דקות הוא רצה להיכנס לאתר אחר... שוב חסום... שוב פעם ה' לא מרשה... אחרי שעתיים הוא רצה לפתוח איזה קליפ... בום!!!

הוא מתחיל להתסיס ולעורר מחלוקת... ומותח את החבל ומותח וזו שוב הקב"ה כועס... שוב מעניש... שוב נבהלים מחרון ה'... הנה... שוב הקב"ה כועס... נו... כבר התרגלנו לראות את הקב"ה כועס... אז זהו שלא!!! ה' לא אוהב לכעוס!!!! ה' אוהב אותנו והוא לא רוצה כל הזמן להגיד לא מרשה לא מרשה... ה' לא רוצה שנכיר אותו כאילו שהוא כל היום כועס...

לכן בשנה וחצי הראשונות הקב"ה עשה כמה רעידות אדמה מצמררות... הציב גבולות ברורים כדי שבנין מה לא... ומעכשיו שקט... הכל טוב...

שלושים וחמש שנה עברו מאז חטא העגל וחטא המרגלים וקורח ועדתו... סבא ר' חצקל יוצא מאוהל מועד עם שני הנכדים שלו הבוגרים שמרל וגעציל... סבא שומע אותם משוחחים... געציל שואל את שמרל: תגיד לי שמרל: ראית פעם את הקב"ה כועס?? האם פעם ראית שהקב"ה מעניש?? שמרל חושב וחושב... מנסה לאמץ את הזכרון... לא!!! לא זכור לי!!! תשמע... אני כבר בן 35... ומאז שנולדתי לא זכור לי אפילו פעם אחת שהקב"ה כעס על משהו... בחחחיים שלי לא ראיתי את הקב"ה מעניש... אני רואה שהקב"ה רק מחבק... עוץ... אוהב... נותן לנו מן וברא וענני כבוד... סבא עומד מהצד ושומע את השיחה... והוא מוכרח להתערב... אוי שמרל שמרל... אתה כ"כ צודק!!! מאז שנולדת לא ראית את הקב"ה כועס אפילו פעם אחת... אתה יודע בזכות מי?? זה בזכות שלפני 38 שנה... כשעדיין לא נולדתם... אנחנו ניסינו את ה"!!! "וינסו אותי זה עשר פעמים..." בשנה וחצי הראשונות ניסינו למתוח את החבל... רצינו לבדוק האם הקב"ה מרשה או לא... ואז הקב"ה כעס!!! אבל היות והקב"ה מאוד אוהב אותנו וכ"כ לא אוהב לכעוס!!! לכן הקב"ה היה נחוש לכעוס רק פעם אחת ולתמיד!!! ולכן הוא כעס אבל ממממזה כעס... הוא הרעיד את אמות הסיפים שהבנו!!! הבנו עניין!!! זה הספיק לנו אחת ולתמיד לכל השנים הבאות... כן... בשעתו באמת לא כ"כ הבנו למה הקב"ה עד כדי כך כועס... מה קרה... בסה"כ לילה אחת התלוננו... בסה"כ לילה אחת ישבנו ובכינו... לכן אנחנו צריכים להיענש כזה עונש איום ונורא שבמדבר הזה יפלו פגריכם?? **אבל עכשיו!!!** 38 שנה אחורה... אני מבין למה הקב"ה הפגין כזה כעס איום ונורא... כי אם אז הקב"ה היה כועס רק קצת... מה היה קורה?? אז כל כמה לילות היינו שוב בוכים קצת... שוב הקב"ה כועס קצת... ושוב מכעיסים עוד קצת וה' שוב כועס עוד קצת... וכועס וכועס... ואז!!!! שניכם הייתם נפגשים פה - געציל ושמרל... ואתה יודע מה היית שואל את שמרל... תגיד לי שמרל האם פעם ראית את הקב"ה **לא** כועס?? ושמרל היה חושב וחושב ומנסה להיזכר ומושך בכתפיו ואומר... לא!!! צר לי... אני כבר בן 35 ולא זכור לי אפילו פעם אחת שהקב"ה היה שמח במעשיו ומרוצה בבניו ולא כועס... מאז שאני זוכר את עצמי... תמיד הקב"ה במצב של כעס... אז הנה!!! זה בדיוק מה שה' רצה **שלא** יקרה!!! ולכן הוא אמר פעם אחת אני לא מרשה!!! והוא אמר את זה בקול גדול... וזהו... מעכשיו הכל טוב...

שולם זכר... מזל טוב... תזכה לגדול ל-חמור עבודה טוב...

ר' אהרן כץ כבר זמן רב מחכה לחודש אדר... בימים אלו הוא עוקב בדריכות אחרי המודעות הרשמיות שמטעם לשכת המזית... מידי יום מתפרסם בעיתון רשימת הקרקעות שהוחרמו במשך השנה העברית האחרונה... כן... במשך השנה יש הרבה יהודים טובים שמחרימים את הקרקעות שלהם ו"ל חרם בישראל לך (לכה) יהיה" - ר' אהרן כץ בדיוק עכשיו הולך לחתן את בנו... והרי אין לו חלק בארץ... מסילא הזוג הצעיר נכון לעכשיו עדיין לא יודעים באיזה פריפריה הם הולכים לגור... אבל כעת בחודש אדר לקראת סוף שנה עברית... הזברים עושים עבודת שטח ועוברים בכל גבול ישראל ואוספים את רשימות המקרקעין והגושים שהוחרמו בשנה האחרונה... **אבל לא רק זה!!! מה שהכי חשוב זה התאריך**... מתי יהודי החרים... כי ישראל שמחרים את שדהו... השדה שלו ניתנת לכהנים **השבעו זו המשמרה שלהם!!!** וכאן זה ממש גורל משמים... יש בזה הרבה הפתעות... יכול להיות לך שבוע אחד שבדיוק היה התור של משמרת הפיצץ ובאותו שבוע היה באמת פיצוץ של חרמים... יותר ממאה אנשים החרימו את השדה שלהם... אוהו... משמרת הפיצץ מסודרת לשנתיים הקרובות עם מקומות מגורים!!! כן... במשמרת הפיצץ יש בערך מאתיים חתונות בשנה... יש להם קרקעות בשפע... לעומת זאת יכול להיות שבוע אחד שזו המשמרה של שכניו שרק חמשה אנשים החרימו את השדות שלהם... (בדרך כלל זה לא סכון... אבל לפעמים כן... יש כאלו שרוצים לדאוג דווקא למשמרה מסוימת שקרובה לליבם אז הם מסווגים להחרים דווקא בשבוע הזה) ולכן ר' אהרן במתח... הוא "בונה" על זה... יש לנו פה זוג טרי מזרע הכהונה ואנחנו משמרת פתחיה והם צריכים ד' אמות בארץ ישראל... וכולנו במתח... איזה שדות חרם נפלו בחיכנו... כמה... והאם בכלל... ואיפה... אל תשכח ששבת הכהונה בדרך כלל לא מתרחק יותר מיורשלים (הרב ערי הכהנים הם ב'עופץ ירושלים') ובימים הקרובים- בחודש אדר ב"ד הגדול הולכים להציג את הרשימות בצורה מסודרת... כל משמרה והשדות חרם שזכרת בהם!!!

תזכירו לי "לעדכן" אתכם מה עלה בגורלנו... אבל חשוב לי להרגיע אתכם... אל תבהלו... מקסימום... במקרה הגרוע ביותר שלא יהיה לנו מבחר של "שדות חרם"... הזוג לא ישאר ללא קורת גג... בשביל זה יש רשימה ארוכה של ישובים וכפרים נידחים שמחכים בכליון עיניים שהבן שלי הת"ח והכחן יבא להתגורר אצלם... הם מוכנים לתת לו בשביל זה כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות... ואם לא תהיה ברירה אז הוא יאלץ ללכת לגור שם... אה... מה יהיה עם הרוחניות שלו?? בשביל זה הוא כהן... כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפייה... הוא יהיה תלמיד של ר' חייא ויעשה שם נפשות ויפריח שם את השמחה...

--- ומה אתה חושב... יש עוד כמה יהודים שנמצאים בימים אלו לקראת הכרעה משמעותית בחיים שלהם... לדוגמא: יובל שלנו... אתה מכיר אותו... זה העבד עברי הזה שמסתובב פה בשכונה בשש שנים האחרונות... אין כאן המקום להאריך אבל הרקע העגום שלו בקצרה ממש: יובל שלנו דווקא מדובר ביהודי נשוי עם אשה וילדים... ואנחנו מכירים את המשפחה שלו... הם מתגוררים פה בישוב הסמוך... הילדים שלו לומדים בחיבר והם דווקא ילדים טובים... אבל ס"ס"ז זה היה משפחה מצוקה... ועל זה נאמר "לא יבזו לגנב כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב"... תכל'ס... יום אחד יובל תנפס על שרשרת גניבות שהוא גנב בישוב בשביל להאכיל את המשפחה שלו נעבא... אבל לא היה לו להחזיר... ולא היה ברירה... הוא נמכר לעבד עברי לר' מרדכי אחד מהאנשים הטובים והיקרים פה בשכונה שלנו!!! וזה היה ממש הצלה... כי דבר ראשון ר' מרדכי בבת אחת החזיר את כל החובות של יובל... **אבל תוך כמה ימים!!!** כחלק מקניית עבד עברי ר' מרדכי מתחייב לפרנס את המשפחה של יובל... וזה פשוט הצלה!!! הסוף לרעב... מהיום כל חודש אשתו המסכנה של יובל וילדים הרעבים מקבלים סכום מסוים בשביל מחיה ובגדים... בקיצור: זה ממש פרויקט שיקום משפחות...

עד כאן הרקע העגום... כעת מתחיל הסיפור שהוא אולי פחות עצוב... אבל הרבה יותר מביש... הסיפור הוא שמיד בהתחלה ר' מרדכי נתן ליובל שפחה כנענית ונולד לו ממנה בן... יובל מאוד התרגש!!! הוא הגיע לבית הכנסת וסיפר לכולם בשמחה מגיע לי מזל טוב... נולד לי בן... אבל לא!!! אף אחד לא אמר לו מזל טוב... זה בכלל לא הבן שלך... לעבדים אין יחס... כולם נישאו רק לר' מרדכי האדון... מזל טוב... שמענו שנוול לך עבד כנעני... בשולם זכר האדון ישב במזרח וקיבל קהל... יובל נשלח להביא את הפסטיקור והאת הפופוקור... כולם ברכו את ר' מרדכי שישאיר לו... לחמור עבודה טוב... שיהיה חרוץ... שלא יהיה עצלן... הגיע יום הברית... יובל התלבש הגיג, מעונב מכוון... בשחרית הוא נישא לר' וסימן לו לא להגיד תחנון... אני אבי הבן אחרי חצי דקה הגבאי נישא לר' וזוהר לו כן להגיד תחנון... מצטערים... אתה לא אבי הבן... וברית בכלל... היה פדיונות... יובל חשב ש"אבי הבן ליד הסנדק" מתכוונים אליו... אבל לא!!! מסש לא!!! ר' מרדכי לקח לעצמו את כל הכיבודים ויובל היה המלצר... הוא הסתובב ושאל מוסקה או בליגי'ס... תכל'ס... במשך השש שנים האחרונות נולדו ליובל עוד שלושה בנים מהשפחה כנענית... והוא דווקא היה מבסוט מהקטלע... נכון... פעם בשבוע הוא נפגש עם אשתו היהודיה והילדים הצדיקים שלו עם העיניים הטהורות שלומדים תורה ויש להם אור בעיניים... ובאסיפת הורים יובל הגיע והרבה סיפר לו... תדע לך: שהילד שלך עדין לגדולות! עליו נאמר: הזהרו בבני עיניים שמהם תצא תורה... יובל מאוד התרגש וסחה דמעה... אבל עדיין... עדיין אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני... הכי כוף להיות העבד של ר' מרדכי... כשאשתו עבד אין לך מצפון... אתה לא צריך להיות מחושבן מה חינוכי ומה לא... מה אכפת לי זה בכלל לא הילדים שלי... ובלאו הכי הם עבדים... הם חמורי עבודה... וגם אני חמור עבודה... אני מסיים את היומית שלי ונכנס למיטה וישן... ישן... ישן... אני ישן שעות ע"ג שעות... "עשרה קבין של שניה ירדו לעולם תשעה נטלו עבדים..." אני לא צריך להיות דוגמא בבית... אני רק צריך לעשות את היומית שלי ואז אני נכנס עם האיפון מתחת השמיכה ואל תדברו איתי עד הבוקר... לא איכפת לי שהילדים שלי מסתובבים ברחובות... לא איכפת לי שגם להם יש איפון... מה איכפת לי... כולנו חמורים ביחד... ותכל'ס יובל כעת במתח!!! למה?? כי בימים הקרובים אמורים להסתיים השש שנים... ולפי הספר יובל אמור להגיד שלום שלום לכולם... שלום לאדון... שלום לשפחה כנענית... שלום לארבעת החמורים הקטנים שלי... שלום להפקרות ולחזור לבית היהודי שלנו! לחזור לילדים הטהורים שלו שהוא כן האבא שלהם!!! בבית הזה הוא כבר לא יוכל לשבת מתחת השמיכה עם האיפון... כי... כי אני אבא שלהם ואני צריך להיות דוגמא... אני לא יכול לישון כל היום כי יש לי אשה וילדים... וכשיוכל זכר בזה יש לו תעוקה בלב!!! הוא כ"כ התרגל להפקרות... להיות בזבל... להיות חמור... אבל מצד שני יש לו הרבה רגעים שקופץ לו ה"בן מלך" היהודי שבו שמתגעגע לקצת ערכים ולא להרגיש חמור חסרתים בזבל... אבל תכל'ס... אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני... אהבתי את ההפקרות... ובחודש אדר הקרב האדון ר' מרדכי אסור לקבל החלטה סופית... האם לקבל את הבקשה של יובל שהוא רוצה להישאר בזבל עד היובל וא"כ צריך לגשת למעמד רציעת האדון... או לפטור אותו לחיים ולשלום... נו... מה אתה אומר?? מה יהיה? כולנו תפילה שהניצוץ האלוקי של יובל יתעורר לפתע... ועוד לפני שהאדון יסיים... לפתע יקפץ יובל וכיריז: לא אהבתי! לא רוצה להישאר כאן. רוצה לחזור להיות נטדי הח ולא נטדי לטביח.

הדרכה כללית ל"אוון קשבת"...

אחד מהגמחים הנצרכים ביותר בדורנו זה "אוון קשבת"! יש לציין שיש בתחום הזה מצוקה מאוד גדולה... אין קוראים לזה היום?? "אי ספיקה"!!! יש צורך של אלפי שעות הקשבה של אנשים שזקוקים שמישהו ישמע אותם ואין!!! אין מספיק אנשים סבלניים שמוכנות להקשיב... לא נותר לנו אלא לצאת כאן בגיוס המונים לארגון החסד הנצרך ביותר בימינו... **אוון קשבת!!!** לא בקשנו כסף... לא בקשנו עצות... רק תקשיב!!! תחלטי שאתה מוקשיב לשני ושומע אותנו... אם אתה מאוד רוצה... תקרא לזה גמ"ח... אם רצית לעשות משהו לע"פ אחד מהקרובים ואין לך תקציב... תשמע לי... תחלטי בינך לבין עצמך שאתה פותח גמ"ח של כך וכך שעות הקשבה חודשיות... אין לך מושג איזה חסד זה!!! ציוד רפואי ב"ה כבר יש... הצלה יש... חובשים יש... אבל אוון קשבת מאוד מאוד חסר... תחשוב על זה...

לענ"ד יש מוקש עיקרי שמקשה עלינו להקשיב לאחרים: מה המוקש???

לדוגמא: פעם היה מתקשר אלי משהו והיה מתייעץ איתי על נושא מאוד בעייתי... מדובר היה בנושא באמת מורכב שלא יכולתי לעזור לו... הייתי מוקשיב לו... אומר כמה מילים של עידוד... נתן לו קצת כח... כשהשיחה הסתיימה הוא היה באמת נשמע יותר מעודד... אחרי תקופה שוב פעם הוא מתקשר עם אותם בעיות... ושוב אני מוקשיב... מנסה לתת כח... שוב הוא מתעודד... שוב מסתיימת השיחה בצורה חיובית... ואחרי תקופה שוב הוא מתקשר עם אותה בעיה בדיוק... **נהייתי מתוסכל מהשיחות איתו!!!** אני רואה שאני לא מצליח לעזור לו... אני מנסה... נתן פה ושם עצות... ושוב הוא מתקשר אלי תקוע באותה בעיה... נו... מה אעשה?? הסיפור שלו גדול עלי... כבר תכנתי בפעם הבאה שהוא מתקשר להגיד לי: צר לי... אני לא מצליח לעזור לך!!! **והנה... שוב הוא התקשר...**

כבר כמעט באתי להגיד לו את זה... ואז תפסתי את עצמי: הרי זה שאני לא מצליח לעזור לו... את זה אני לא צריך להגיד לו... הוא יודע את זה טוב מאוד!! אבל רגע רגע... אם אני באמת לא מצליח לעזור לו... **אז למה הוא מתקשר???** **הרי אני לא צורך לו???**

ואו פתאום קלשת: רגע רגע... מי אמר שהוא בכלל רוצה שאני אעזור לו?? הוא בסה"כ רוצה שאני **אקשיב** לו!!! אני מוקשיב... הוא פורק... נרגע... אני אומר כמה מילים טובות... והו... זה מה שהוא היה צריך וזה מה שהוא קיבל... זה מרגיע אותו לחודשיים שלוש עד שהלפון הבא... וברור שזה הסיפור!!! הראיה שהוא ממשיך להתקשר אלי למרות שלא השתנה שום דבר לטובה...

וכאן מגיעה המעשה שלנו!!! למה אריך לי כל כך הרבה זמן להבין את זה?? למה עד אותו רגע הייתי בטוח שאני באמת אמור לעזור לו... למה לא הבנתי מרגע הראשון שאני פה בתור אוון קשבת??

ההסבר הוא פשוט: הוא באמת התקשר אלי ממקום של אוון קשבת!!! הוא רצה שאני אדחה כותל הדמעות שלו!! דא עקא... **שא"כ בדיוק הוא יבקש ממני את זה?? מה...** הוא יתקשר אלי ויגיד לי... בא... תהיה בלוק!!! תהיה כותל! תהיה קיר!! ואתה תהיה בשקט ותקשיב?? הוא לא מנסה להגיד באופן מוצהר... תהיה פה נטו בתור אוון קשבת... (אגב: מי שפחות רגשית מסוגל לבקש כזה דבר... אבל לא כל אחד) לכן!!! אין לו ברירה... הוא חייב להציג את עצמו כמתייעץ... הוא פונה אלי במענה של יעוץ... הוא מציג את הדברים בנימה של "באתי לבקש עצצה... תעזור לי..." ותכל'ס אילבך דאמנת הוא בכלל לא צריך את העזרה אלא את האוון שלי!!!

דא עקא!!! שהוא מצליח לכלכל אותי... אני שומע פה אדם שרוצה עזרה... רוצה יעוץ... ואני מתוסכל שלא הצלחתי לעזור לו... **אז ותי שלא!!! לא להתבלבל!!!** קח בחשבון שבן אדם נגיש אליך להתייעץ איתך... אתה לא צריך להצליח לעזור לו... הוא בסה"כ רוצה את האוון שלו... ואם אתה תגיש את האוון שלך... עזרת לו מאה אחוז!!! הוא קיבל ממך את המאה אחוז עזרה שהוא היה צריך ממך... תחשוב על זה... יש עוד להאריך בנושא... בהזדמנות...

קום... תתרום מהרצפה!! לפני שיגיע העכבר...

יש בירושלמי (דמאי ז.) סיפור לא כל כך מוכר על רבי פנחס בן יאיר... הסיפור היה שפעם נפלה אבן יקרה מהכתר של המלך... ולא הספיקו המשרתים להרים אותה מהריצפה ופתאום הגיע עכבר ובלע את האבן היקרה ונמלט לאחד החורים ונעלם... המלך מאוד מאוד הצטער... מדובר היה באבן מאוד יקרה... והוא שמע שלר' פנחס בן יאיר יש שליטה על העכברים... (זה כבר סיפור מן מוכר... שיער אחת היה מכת עכברים שהיו אוכלים את כל התבואה והביאו את ר' פנחס בן יאיר והוא קרא לכל העכברים והם צייצו לפניו... אמר ר' פנחס שהעכברים אומרים שהם נשלחו לכאן בעוון ביטול תרומות ומעשרות... ואז בני העיר קיבלו ע"ע להקפיד על כך ורפנ"י אמר לעכברים ללכת.) הגיע המלך לביתו של ר' פנחס בן יאיר וביקש ממנו: תקרא לי לעכבר הזה שבלע לי את האבן היקרה... שאל אותו ר' פנחס בן יאיר: מה אתה רוצה ממני?? מה... אני לוכד עכברים?? ענה לו המלך: לא!! אבל שמעתי עליך שאתה יהודי קדוש ובעלי החיים נשמעים לך... יצא ר' פנחס בן יאיר לשדה וקרא לכל העכברים... כולם הגיעו... ואז ראה ר' פנחס איזה עכבר אחד שהיה לו גיבנת והוא הבין שהגיבנת הזו היא האבן... ציווה אותו ר' פנחס בן יאיר שיקיא את האבן... והוא הקיא אותה וחזרה האבן היקרה לשכון כבוד בכתר המלך... עד כאן הסיפור...

שמעתי שיש במעשה הזה עומק נפלא על דרך הדרש... הרי מה קרה פה?? היתה אבן יקרה ששכנה כבוד בכתר המלך!!! והאבן היקרה הזו לפתע נפלה... נפלה מהכתר של המלך... קורה... קורה שאבן יקרה יוצאת מהמשבצת שלה ונופלת... דא עקא!!! שבדיוק!!! בדיוק ברגע שהאבן נפלה... בדיוק אז הופיע איזשהו עכבר... שכאילו חיכה לרגע הזה... הוא כאילו סליחה לא כאילו... אלא ממש עמד וחיכה לרגע שהאבן הזו תיפול מכתר המלך ובלע את האבן וברח...

כאן!! זה בדיוק הסיפור שלנו... יהודי יקר... אתה בן של ה'... העבודת ה' שלך... התפילה שלך... השמירת עיניים שלך... כל מעשה שלך יקר מאוד בעיני הקב"ה... אתה אבן ישראל!!! אתה בעצמך אבן יקרה ששוכנת כבוד על כתרו של מלך מלכי המלכים!!! כתר יתנו לך ה' אלוקינו מלאכים המוני מעלה... ומה יש שם בכתר?? אותך!! אתה הקבוצי מטה... אתה... עם כל הניסיונות שלך... ועם כל המאבקי רוח ונפש שלך... כל ההתמודדות שלך בעבודת ה'... כל זה עולה עד כתרו של מלך...

והנה!!! קורה... קורה... מה קורה?? מה קורה?? נפלה מעל כתרו של מלך... שבע יפול צדיק אים... זה נורמלי... זה קורה במשפחות הכי טובות... סליחה... זה קורה לצדיקים הכי גדולים... לא היה צורך ועובד ה' שלא היו לו נפילות רוחניות... אז האבן נפלה מע"ג הכתר של המלך... דא עקא!!! שבדיוק אז!! להכעיס... בדיוק ברגע של הנפילה... שאתה מרגיש כזה דפוק... מרגיש רחוק מה'... מרגיש לא שווה... בדיוק אז הגיח לו עכבר עם זנב ארוך... אתה יודע איך קוראים לעכבר הזה?? קוראים לו עמלק!! ויזנב כך כל הנחשלים אחריו!!!

עמלק הוא העכבר הזה שעומד בסבלנות ומחכה... הוא מחכה לשעת הכושר... הוא לא עכבר שגרתו שאוכל מכל הבא ליד... לא! הוא עכבר מייבין... הוא פוזל לעבר הכתר של המלך... הוא רואה שם אבן טובה!!! הוא רואה שם אותם... והוא שם עליך עין... הוא רוצה לבלוע אותך... והוא יושב ומחכה לך... כעת!! כשאתה בחיזוק גדול... כשאתה עושה שטייג ואתה מצליח ומרגיש שאתה נמצא על כתרו של מלך... אז הוא לא מעז להתקרב אליך... אין לו גישה לכתר של המלך... אבל!!! הוא מחכה לרגע של נחשלות... לרגע של נפילה... ואז ברגע שאתה נופל מכתרו של מלך... ברגע שאתה פתאום מרגיש נפילה רוחנית... אתה פתאום מרגיש לא שווה... אז הוא מזנק עליך ורוצה לבלוע אותך!!! ויזנב כך... את מי?? את הנחשלים אחריו!!! עמלק מנסה לזנב רק אבנים שנפלו מכתרו של מלך... עמלק העכבר מגיע אליך ברגעים של נפילה... שאתה מרגיש אפס... אתה מרגיש דפוק... בקיצור: אתה מרגיש כמו עכבר... ובדיוק אז מגיע העכבר המקורי שנקרא עמלק ומתחיל להסביר לך עד כמה אתה באמת עכבר... עזוב אותך... אתה לא שווה... אין לך שום סיכוי... אתה כזה קטן... תראה כמה אתה קטן... בינינו... האם פעם ראית אבן טובה איזה קטנה היא?? היא פצפופנית... אני בעצמי... פעם כמעט דרכתני על יהלום (שנפל מטבעת...) אתה בקושי שוקל... אף אחד לא רואה אותך... אתה לא שווה גרוש... והוא מדבר "טוב"!!! הוא משכנע... בפרט כשהוא מגיע בדיוק בזמן... כשאתה באמת נמצא באדמה... ואתה באמת מרגיש שכולם כמעט דורכים עליך וממשיכים הלאה... וככה הוא בולע אותך!!! יאלה... בא איתי... בא איתי לדשת... יש שם צחוקים... עזוב אותך מצפון... עזוב אותך כתר יתנו לך ה'... עזוב את כל החשבונות האלו... בא איתי... אתה יודע איזה צ'קאב זה להיות עכבר... אתה יכול להינסק לדשת ולגלוש איפה שאתה רק רוצה... אתה יכול ללכת ולקדם ולמחוק ולהתעלל במי שאתה רוצה... הכל בזרימות... אתה יכול להושהיח כל דבר בלי לחשוב פעמיים... בלי נערווען...

ותכלס... באותה שעה יושב מלכו של עולם ובוכה!!! נפלה לי אבן יקרה מהכתר!!! איפה האבן היקרה שלי?? איפה היא?? בני בכורי ישראל... איפה אתה... איפה הבן יחיד שלי... יעני שלי... מוטי שלי... אבי שלי...

נו... באמת איפה אתה?? מקודם!!! קודם היית על הריצפה... נו... לא נורא... אם היית נשאר שם והיית מבקש יפה סליחה ואבא שבשמים היה מרים אותך... מנקה אותך מהאבק ומחזיר אותך בחזרה לכתרו!!! אבל לא... פה פתאום הגיע העכבר עמלק ובלע אותך... הוא פשוט יושב ושכנע אותך עד כמה אתה אפס... עד כמה אתה לא שווה כלום... ואבא שבשמים בוכה... איפה אבן ישראל... איפה הבן יחיד האהוב שלי... ואז הקב"ה מגלה כביכול מי גנב את האבן היקרה... נו... מי?? עמלק!!! אבא שבשמים מתמלא בכעס עצור על העכבר הזה ששמו עמלק... מלכו של עולם קם מכסאו ונשבע!!! כי יד על כל קס-ה מלחמה לה' בעמלק מדור דור... אין השם שלם ואין הכסא שלם עד שאני אלכוד את העכבר הזה... עד שאני אמחה את שמו של העכבר הזה שבלע את האבן היקרה ביותר שלי... אבא שבשמים לא מוותר... הוא הולך לר' פנחס בן יאיר... נו... מה אפשר לעשות עם האבן היקרה שלי... אני חייב אותה בחזרה... ר' פנחס בן יאיר מושך בכתפיו... מה... אני לוכד עכברים? מאיפה אני יודע איפה לחפש את האבן היקרה של ה'??

אבל אבא שבשמים כ"כ מבקש... האבן הזו כ"כ יקרה לו... אז ר' פנחס בן יאיר עושה כל מה שהוא

יכול... ר' פנחס בן יאיר לאורך כל הדרך מסמל את האדם השלם בקדושת יצורו שקידש את החומר!! לכן יש בגמ' מושג שנקרא **החומר** של ר' פנחס בן יאיר... מה כ"כ מיוחד בחומר של ר' פנחס בן יאיר? העניין הוא שר' פנב"ז זכה כ"כ לקדש את החומר עד כדי שהוא היה רוכב על החומריות!!!! מעל החומריות!!! היה לו שליטה מוחלטת על החומריות... וזה מה שכתוב על המשיח שהמשיח הוא גם עני ורוכב על חומר שהוא שולט לגמרי על החומריות שלו ומנהיג אותה...

רבי פנחס בן יאיר יודע את כל מה שהעכבר אמר לו... כן... העכבר הזה אמר לך שאתה אפס... הוא הוכיח לך כמה אתה חומרי ושפל... הוא אפילו הביא לך ראיות כמה אתה בהמי ומגושם... ורפנ"י יודע את כל זה!!! גם לרבי פנחס בן יאיר שכולו קודש קדשים... גם לו יש את אותה חומריות שיש לך... אבל הוא רק למד איך לרכוב עליה!!!

כל ההבדל בינך לר' פנחס בן יאיר... שר' פנחס רוכב מעל החומריות... ואילו אתה... מרוב שאתה מרגיש דפוק ולא מעריך את עצמך... נתת לאותו עכבר לבלוע אותך והוא רוכב עליך... הוא בלע אותך ולקח אותך איתו... זה אסור שיקרה!!! את זה אסור לך לתת לו!!! רבי פנחס בן יאיר פונה אליך ואומר לך: בן עליה קדושי!! תפסיק להרגיש עכבר... תפסיק לחשוב שאם נפלת אז אתה כבר עכבר... מה יש?? מה קרה? אז נפלת... פתאום פגשת את החומר שלך... פגשת את הטבע החומרי שלך... אז מה... גם אני- רבי פנחס בן יאיר... גם לי יש את החומר הזה!! גם לי יש טבעים שפלים ומשיחה לחומריות... אבל אני רוכב עליהם... למדתי מסילת ישרים ולאט לאט למדתי נהיגה... למדתי איך לרכוב על החומריות הזו... למדתי איך להיות מעליה!!! אז אתה עדיין לא לגמרי יודע לנהוג... לא קבלת עדיין רישיון נהיגה על החומריות שלך... בסדר... בשביל זה יש לך ספר מסילת ישרים ולאט לאט תתקדם איתו... אבל לכה"פ תצא מהעכבר הזה... אל תתן לו לבלוע אותך... אל תתן לו למחוק אותך ולתת לך תחושה שאתה אפס...

תדע לך שאבא שבשמים לא מפסיק לחפש אותך!! אתה האבידה הכי יקרה שלנו!!! מאז שנפלת מכתרו הוא לא יושב על כסאו... הוא מתגעגע אליך וכועס מאוד על מי שניסה לבלוע אותך...

זו העבודה שלנו בשובבי"ם... אבל לא רק!!! בימים אלו אנחנו מסיימים את ימי השובבי"ם... אבל מיד מתחיל חודש אדר... שעיקר העבודה בחודש אדר בכלל ובפורים בפרט זה מחיית עמלק!! מה זה עמלק?? למה הקב"ה כ"כ כועס עליו?? כי לעמלק יש תפקיד אים ונורא!!! התפקיד של עמלק זה לחכות בפניה לכל יהודי... שברגע שהוא קצת נופל... קצת נחשל אחרוך... הוא מיד מזנק אליו ומסביר לו עד כמה שאתה אפס... ועד כמה שהקב"ה שונא אותך... וכעת לך תתנוכח איתו... הוא הגיע בדיוק בזמן הלא נכון!!! לפני שבוע כשהיית באורות... הוא לא העיז להתקרב אליך... הוא יודע מתי להגיע!!! ובדור שלנו... זה הדור הכי מתאים בשבילו... יש לכל אחד מאיתנו כ"כ הרבה רגעים של סמרטוטיות...

שאתה בלאו הכי מרגיש כזה דפוק ולא שווה... ובדיוק אז מגיע כח מיוחד!!! כח שנקרא עמלק!!! ויש לו כח!!! והוא תלמיד חכם... עמלק זה לא עוד איזה אחד שלא מבין... עמלק הוא אייניקל... הוא נין של אברהם הוא נכד של יצחק... בן של אליפז שגם הוא בעצמו היה נביא... עמלק מבין עניין!!! שמעתי פעם וורט נפלא מר' עזריאל טאובר זצ"ל... וישמע יתרו... מה שמועה שמע וברא?? קריעת ים סוף ומחייית עמלק!! מה הקשר בין קריעת ים סוף למחייית עמלק?? (ס"ס קרו שם עוד הרבה דברים... עשרת המכות ומן וברא וכו') התשובה היא: שלעמלק אין שום בעיה עם קריעת ים סוף!!! אדרבה... זה חלק בלתי נפרד ממטה ההסברה שלו... עמלק הוא הוא זה שהגיע לאותה שפחה ואמר לה: ראית כמה הקב"ה גדול?? הרי ראית על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי?? נכון?? אם הקב"ה כזה גדול... אז מה את שווה?? את יתוש... את עכבר... נו... אז מה יש לך להפסיד... מה את קשורה לעבודת ה'/? נו... מה התוצאה?? ימים יגידו ועמלק יתחפש וילחם בישראל וישב ממנו שביי... את מי עמלק לקח בשבי?? **שפחה אחת!!!** מי זה השפחה אחת?? זו היא שפחה שראתה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי... ונשארה שפחה!!! **למה היא נשארה שפחה??** איך היא לא התרוממה מהמעמד הנורא של קריעת ים סוף?? נו... מה התשובה?? כי זה בדיוק השרון של עמלק... עמלק עושה שימוש בגדלות של ה'! הוא מסביר לך כמה ה' גדול... ונראה איך קרע את ים סוף... ר... נו... אם הקב"ה כזה גדול... אז מה הוא צריך אותך... מי אתה... עוד איזה אבן קטנטנות... אתה בכלל לא מעניין אותו ית'...

ופה אנחנו נמצאים!!! אנחנו נמצאים עמוק עמוק בניסיון של עמלק!! לכל אחד מאיתנו יש את העכבר שלו... את אותו עמלק שעומד בצד ומחכה לרגע של החולשה שלך... ולכל אחד מאיתנו יש את הרגע הזה... ואז עמלק מגיע ומתחיל לכשכש בזנבו... ורוצה לזנב גם אותך... הוא עסוק בלהוכיח לך שגם אתה זנב!!! גם אתה ג'ק ואפס מאופס...

וכאן התפקיד שלך לקום ולצועע עליו: אני אבות!!! אבן יקרה של אבא שבשמים!! נכון... יש לי משיכה לרברים חומריים... אבל היא גופא... ה' רוצה אותי עם התכונות האלו... ה' רוצה לראות איך אני מתמודד עם הניסיונות האלו ועומד בהם בגבורה וזה בטיפולי... אני עובד על זה... יום יבא וזהירות תביא את הזרזרות... והזרזרות שלי תביא נקיות, וטהרה, וחסידות עד רוח הקודש... אני אקח את האבן ואלטש אותה ואכשיר אותה שתהיה ראויה להינתן על כתרו של מלך... יום יבא ואני עוד ארכוב על החומריות שלי... אבל כעת!!! כעת שאני עדיין לא רוכב על החומריות... כעת אני עדיין אוהז בשלב שאני מתבוסס בחומריות... ולפעמים אני אפילו מוצא אותי מתבוסס בגללים של החומריות... (כמו שר' יוסף מתבטא על עצמו ייתן ואחמניה- אני אהיה בדורו של משיח... ואני אשב בצל גללי החומר של המשיח...) ויש שם אני אמליך את ה'!!! שם אני אהיה האבן יקרה של ה'... ואשכון כבוד על כתרו של מלך... כתר יתנו לך ה'!! מי??? קבוצי מטה!!! דווקא מכאן, דווקא מהמקום הזה אני נותן כתר לה'!!!

תוספת שבת

זמני הדלקת נרות שבת מוקדם פרשת משפטים

ירושלים: 4:48 מוקדם: 4:38

בני ברק: 5:03 מוקדם: 4:53

מודיעין עילית: 4:57 מוקדם: 4:47

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

טעמים מתי זמן סעודת ראש חודש בשבת ר"ח ?

כלאחד ידע לדבר כל צורכו לפני רבש"ע בלשון אחת אלא בשיבוש (לשון הרמב"ם ריש ה' תפילה). בכל החגים וכן בימים נוראים בברכה רביעית אנחנו מבקשים: "קדשנו במצותיך ותן חלקנו בתורתך, שבענו מטובך ושמחנו בישועתך, וטהר לבנו לעבדך באמת". גם בשבתות אנחנו מבקשים בקשה זו בברכה הרביעית של תפילת העמידה. אי לזאת יש להתפלא על נוסח התפילה בראש-חודש שחל בשבת בתפילת אתה יצרת, שמשנים מנוסח התפילה של שבת רגילה ולא מזכירים כלל בענין קדשנו במצותיך וכו'. חפשתי ומצאתי ברמב"ם בסדר התפילות שלו, והוא מזכיר תפילה זו, וכן מצאתי בסידורים של אחינו בני הספרדים. אחרי זה חפשתי באחרונים ומצאתי בערוך השלחן סי' תכה סע' ב, שאמנם מתפלא על הנוסח שלנו, "ולא מצאתי מי שהעיר בזה", רצוי שגדולי ישראל שליט"א יתנו אתדעתם בזה עכ"ל.

באישי ישראל פרק ל"ט הערה קס"ג כתב שאלה זו בשם הערוך השולחן הנ"ל שכתב שאכן מטעם זה נהג לאומרה, משום שכנראה הושמט מהדפוס, וכן נהג האבודרהם להוסיפה, ושאלה נוספת התשב"ץ תמה למה לא חותמים במעין הפתיחה של שבת, וכתבשמה שאומר "וחוקי" ראשי חדשים להם קבעת, זה הולך גם על שבת, ששבת נקרא "חק" שנאמר "שם שם לו חק ומשפט" ושבת נצטוו במרה, עכ"ל. ובקובץ "מבקשי תורה" (ט"ז - י"ז) תירץ בשם מרן הגר"ש אלישיב זיע"א דכיון שמחילת חטא וסליחת עוון הוא כנגד "קדשינו במצוותיך" שעיי"ז שנמחלים העוונות ממילא מתקדשים החטאים, וזה בכלל " וטהר ליבינו לעבדך באמת. ע"ש.

ידוע שהיה מי שאמר עד מתי אתם פוסחים על שני הסעיפים... שיש בשו"ע שני סעיפים שהם סימן שלם בשו"ע! ואנשים לא יודעים זאת ... הסימן על סעודת ר"ח, והסימן על סעודת מלוה מלכה בסי' ש' שכתב השו"ע לעולם יסדר אדם שולחנו במוצאי שבת כדי ללות את השבת אפילו אינו צריך אלא לכזית" עכ"ל, ועיינו שם בדברים הנפלאים במשנה ברורה שם.

השו"ע בסימן תי"ט כותב:

"מצוה להרבות בסעודת ראש חודש"

ובמשנה ברורה בס"ק ב' כתב וז"ל: כתבו האחרונים דהמדקדקים נוהגים כשחל ראש חודש בחול עושים מאכל אחד יותר מבכלהימים לכבוד ראש חודש, וכשחל בשבת עושים מאכל אחד יותרממה שנוהגים בכל השבתות כדי שיהיה ניכר כבוד של ראש חודש.

ובשער הציון כתב שם באות ד' בשם המגן אברהם שכשחל ר"ח בשבת להמשיך סעודה שלישית עד הלילה ובה יהיה ניכר שהוא לכבוד ר"ח, והשעה"צ לא מסכים לזה שבלאו הכי נוהגים בכל שבת להמשיך כן. ובאות ה' כתב השער הציון "והנה לפי דעת הירושלמי שהובא במגן אברהם אף אם לא עשה מאכל יתר בשבת יכול לקיים זה במוצאי שבת שירבה בסעודת מלוה מלכה לכבוד ר"ח העבר" עכ"ל.

הערת הגה"ג רבי יהושע נויבירט זצוק"ל

בנוסח הברכה הרביעית בשבת ר"ח

נוסח התפילות חז"ל תיקנו, עזרא ובית-דינו, והיינו משום שלא

במצוות קציצת צפרנים בערב שבת

לצאת. יש שכתבו שלא לקוץ צפרני הידים ורגלים ביום אחד ואין לקוץ אלא בע"ש או בעיו"ט והנכון שיקוץ מן הרגלים ביום ה' ומן הידים ביום ו' (משנה ברורה שם).

וכתב המשנ"ב (ר"ס סק"ז) בשם המג"א: יש מקומות שאין מגלחים ואין נוטלים מיפורנים בר"ח אפי' חל ביום ערב שבת קודש, כי כן צוה רבי יהודה החסיד. אמנם לענין תספורת בר"ח אייר שחל בער"ש התיר המשנ"ב בסי' תצ"ג סק"ה, מפני התוספת שמחה של שבת ר"ח. (ע"ש).

יזהר מאוד לקצוץ את ציפורניו בכל ערב שבת, ואיתא במדרש וכן מובא בספר חסידים: מעשה בחסיד אחד שנפטר ונראה לתלמידו בחלום, וראה התלמיד כתם במצחו, ושאל לו: מפני מה היה לך כך? והשיב לו מפני שלא הייתי נזהר לקצוץ את הצפרנים בכל ערב שבת קדש. ועי' ביסוד ושורש העבודה' שמאריך בחומר הענין גם ע"פ קבלה.

וכן נפסק ב'שולחן ערוך' (סימן רס סעיף א): "מצוה לרחוץ, הגה: כל גופו. ואם אי אפשר לו, ירחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין בערב שבת; ומצוה לחוף הראש ולגלח הצפרנים בערב שבת. הגה: ואם היו שערות ראשו גדולות, מצוה לגלחן (א"ז פ' אלו מגלחין). וכשנוטל צפרניו לא יטול אותן כסדרן. ויתחיל בשמאל, בקמיצה; ובימין, באצבע. וסימן לזה: דבהג"א, בשמאלו; ובדאג"ה, בימין (אבודרהם וספר המוסר).

וביום ה' מקפידין שלא ליטלן, מפני שהצפרנים מתחילין לחזור ולצמוח ביום ג' לגילוחן וא"כ אין זה תיקון כבוד שבת שחזור

חֲלֻפְּתֵי

עימוד ספרים:
0527159869

עימוד ועיצוב העלוך לע"נ
הרב לוי בן אלעזר יעקב זצ"ל
נלב"ע ב' אדר ב' תשע"ט
ת.נ.צ.ב.ה

סיפור חיזוק לקראת שבת ראש חודש מהרה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א

והא כיצד? איך? איך מורידים את "בלויי הסחבות של חלאת העונות"? - סיפור מהרב דוד ברוורמן

אף לזו תשובה על ידי מעשה שהיה: ששה אנשים יצאו לחטוב עצים ביער במטרה למכור אותם בצידו השני של הכפר, על מנת להשתכר ולהרוויח כסף. עבדו הששה במשך מספר שעות וכמעט שסיימו את מלאכתם, אך לפתע מזג האוויר השתנה, השמש נעלמה מאחורי העננים, הרוחות נשבו בחזקה, והם איבדו את דרכם בין השיחים והעצים הגבוהים. איך יוצאים מהיער המאיים והאפל? נבוכו הפועלים המותשים...

אמר הראשון: "עלינו לפנות שמאלה, אם זכרוני אינו מטעני, הכפר שאליו אנחנו אמורים להגיע נמצא מצידו השמאלי של היער, אם תלכו בעקבותי תראו שאני צודק". איש לא זז ממקומו. הוא הרים את הערימת עצים והלך.

אמר השני: "אני דווקא הולך ימינה, נוצצים משם אורות, והמשמעות היא שאמצא שם אנשים שיוכלו לסייע לי להגיע אל היעד שלנו, האם תצטרפו אלי?" גם הפעם איש לא השתכנע, הוא הרים את ערימת עציו ונעלם ביער.

אמר השלישי: "אני אסתובב לאחור ואמצא את הדרך הביתה, משם הגענו, ולשם אני מעדיף לחזור. הבית יקר לי יותר מאשר הסיכוי להרוויח כסף עבור העצים". הוא השליך את הערימה שלו, ושב על עקבותיו.

מידה הרביעי וניצל את ההזדמנות: "אזכה בערימת העצים הזו, אתקדם עם שתי הערימות לאורך השביל שמולי, וביום קר כל כך בוודאי אמצא אנשים שירצו לקנות ממני את הסחורה הזו". ערם את שתי ערימות העצים זו על גבי זו, הרים אותם ועזב מיד.

החמישי הביט על העץ שטרם הספיק לגדוע ואמר: "במקום לפגוע בעץ הגבוה הזה, אטפס עליו ואנסה לראות מלמעלה לאיזה כיוון עלי להתקדם". הוא הניח את הגרון והחל לטפס על הגזע הרחב, ורק השישי נותר במקום וחשב לעצמו, איזה שטויות, כולם הוזים, הם פועלים ללא תבונה ודעת. הדבר הנכון ביותר הוא לחכות במקום עד שתגיע עזרה, זו טיפשות גמורה ללכת אל הלא נודע ולהסתכן. ודאי יעבור כאן מישהו, יבחין בי ויציל אותי, לא אזוז ממקומי... הוא נשכב לצד ערימת העצים שלו ושקע בשינה עמוקה...

כל אחד מתמשת הראשונים, למרות הקשיים וההרפתקאות שהזדמנו לו בדרכו, היה מרוצה מהחלטתו, הוא התקדם, הקשיים הצמיחו אותו ולימדו אותו פרק או שניים עד להגיעו למחוז הפצו. ידע ונסיון הוא רכש וחכמת חייו התעשרה לאין ערוך, והשישי, עדיין מחכה לעזרה... פשוט הדבר שבערב שבת חייבים להתעורר, ואפילו בכמה סנטימטרים... איך? כל אחד יבחר דרכו, מכאן או משם, כך או אחרת, העיקר לא לישן בהבלי הזמן, לא להמתין כמו אותו בטלן שעדיין ישן... "נישט שלאפען"!!! [לא לישן].

(מתוך זמירות שבת "עלי באר" של הגרי"מ אלטמן שליט"א)

"כתבו הספרים ירהר בתשובה ויפשפש במעשיו בכל ערב שבת, כי שבת מקרי כלה מלכתא, וכאילו מקבל פני המלך ית"ש ואין נאה לקבלו כשהוא לבוש בבלויי הסחבות של חלאת העונות" (משנ"ב ר"נ ס"ק ג') וכן ידוע שיש ד' זמנים שיש לחזור בתשובה, א. כל לילה לפני השינה. ב. כל יום ו'. ג. כל ער"ח. ד. יו"כ.

והנה אתא ובא 'ערב שבת קודש', זמן הרהור תשובה, כדברי המשנ"ב, מי פתי ירצה לקבל פני המלכה כשלבושו סחי ומאוס, הלא כל יהודי בר דעת מבקש לחזור בתשובה ולרחוץ את חלאת העונות, אלא שעדיין, פעמים ומחשבה מתגנבת בליבו של אדם, "נער הייתי וגם זקנתי, כיצד בפתע פתאום אשתנה? בדיוק עכשיו?! אינני יכול ומסוגל... זה ממש "נישט שייך" [לא שייך ולא אפשרי], אני רוצה, אבל..."

תשובתך עפ"י מעשה נורא שהיה בשנת תשמ"ה כאן בארץ ישראל, בשני בחורים שיצאו לטייל בדרום, והלכו לאיבוד והסתבכו הרבה זמן עד שהגיע הלילה. ברירה אחרת לא היתה להם, וכך, למרות עייפותם צמאונם וחולשתם, המשיכו הבחורים ללכת בזהירות עד ש... ברוך ה' הם הגיעו לפסי רכבת. ומה עושה מי שמגיע לפסי רכבת? הולך לאורך הפסים עד שמגיע למקום ישוב. הלכו במשך שעה ושעתיים ועוד, עד שנצנצו אורה של העיר באר שבע כבר נראו מרחוק. הם שמחו שמחה גדולה, אך מכיוון שהם ראו שיש להם עוד שעה הליכה, הם החליטו לנוח קצת.

אחד התיישב ליד פסי הרכבת, והשני התיישב על פסי הרכבת. שניהם היו באפיסת כוחות, ולא לקח הרבה זמן עד שנרדמו בערפול חושים... לאחר כמה דקות... התקרבה רכבת עמוסה בחומרי בנין עם 36 קרונות! כבר 0 ק"מ לפני שהיא מגיעה כל האדמה רועדת, ושני הבחורים ישנים שנת... "קום, מה לך נרדם..." נהג הקטר רואה ממרחק 5 ק"מ מה הולך לקרות רח"ל, והוא מתחיל בצפירות כאלו שכל באר שבע התעוררה, אבל... כלום, גורנישט... הבחורים לא זזים... הנהג מפעיל את בלם החירום, אבל בשביל לעצור כזאת רכבת, צריך להתחיל הרבה הרבה קודם... והוא צופר וצופר... ורחמנא לישזבן מכל גזירות קשות אכזריות... הוא המשיך לישון... ו... !!! ה' ירחם... טרגדיה נוראית!!!

שואל הרה"צ ר' אלימלך בידרמן שליט"א מה רצה הנהג מהבחור? שיזוז קילומטר... שיזוז 100 מטר?... שיזוז 10 מטר? לא! ולא! בקושי כמה סנטימטרים הפרידו בין מי שישב ליד הפסים, ובין מי שרח"ל ישב על הפסים...

וזהי התשובה אליך הקורא, נכון שה'משנה ברורה' כתב "יהרהר בתשובה ויפשפש במעשיו בכל ערב שבת", ואכן יתכן ששינוי בולט ומהותי ומוחלט, הינו דבר רחוק וקשה, אך תזזות-מה של כמה סנטימטרים ודאי היא ברת השגה, וממנה, מאותם סנטימטרים בודדים אי אתה בן חורין להפטור!!!

לפרטים והנצחות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0732951324gail.coa
לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

לתרומות לעלון אפשר גם ב"נדדים פלוס" ו"קהילות" קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון 037630543 שלוחה 2040.

בדרכי העיון

ביאורים והערות מהרה"ג ר' אהרן שורצר שלי"א

בדין שומר ששלח יד האם נפטר בהרי שלך לפניך

שולח יד דהכא בפשיעה משלם רק כשליחות יד דאף דגזלן בעלמא דין הוא דלא לשלם כשעת פשיעה דלא נתחייב מעולם מדין שמירה רק מדין גזלן משו"ה חייב רק על שעת גזילה, משא"כ הכא בשומר ששלח יד וכו'. צריך לומר כיון שנעשה גזלן פקע ממנו חיוב השמירה וחייב רק מדין גזלן וצ"ע עכ"ל. (וע"ע מש"כ בתפארת ירושלים שהטעם שפקע דין שומר זהו אליבא דר"ע דסובר ששומר ששלח יד כלתה שמירתו (ב"ק קי"ח). ויש שכתבו שכל דברי ר"ע זהו רק בנוגע לקיום דין השבה לאחר גזילה שבעינין השבה מדעת בעלים לגבי זה כלתה שמירתו אבל לא פקע דין שומר) וא"כ ה"ה לגבי דין הרי שלך לפניך יפטר השומר כי כל חיובו הוא מדין גזלן ולא שומר.

ג. ועי' מש"כ האחרונים שכל שאלת החלקת יואב זהו לפי השיטות שלמ"ד שינוי אינו קונה נפטר הגזלן בהש"ל לגמרי ואינו צריך להשלים את החלק החסר, אבל לפמש"כ הגר"ח בספר על הרמב"ם בפ"ב מגזילה ואבידה ה"טו שבכה"ג שחסר חלק מהגניבה, אז אע"פ ששינוי במקומו עומד, זהו רק לגבי הדין שהגזלן יכול להחזיר החפץ לנגזל, אבל חייב להוסיף דמים להשלמת החלק שנחסר משום שאע"פ שלגבי כל החפץ לא נחשב מה שנשבר לשינוי מ"מ לגבי החלק שנחסר חסר השבה. אבל דעת החזו"א בגליונות שם שלמ"ד שינוי אינו קונה נפטר הגזלן לגמרי דומיא דחמץ ועבר עליו הפסח ע"ש. וכן היה פשוט לחלקת יואב ולכן הקשה שכל שולח יד יפטר בהש"ל בהשבת הנבילה.

ד. והנה לכאורה אפשר לומר שכל דברי הגרעק"א שפקע דין שומר ע"י השליחות יד זהו דווקא לגבי חיוב דמי הפקדון, שבכה"ג שנשבר החפץ והנידון הוא האם שומת התשלומין היא לפי זמן השליחות יד או זמן הפשיעה, אז החיוב דמים נקבע לפי שעת השליחות יד משום שהוא חיוב החדש שכולל גם חיוב אונסין, שהרי אין חיוב דמים פעמיים על אותו חפץ, אז חיוב הדמים נקבע לפי שעת השליחות יד, משא"כ בכה"ג שמחזיר השומר את החפץ ואומר הרי שלך לפניך אז שפיר מתחייב מדין שומר.

ה. אמנם א"א לפרש כן בדברי הגרעק"א, דעי' מש"כ הגרעק"א בגליון שו"ע (בריש סי' רצ"ד) על דברי

א. הנה יש חילוקי דינים בין חיוב גזילה וגניבה לבין חיוב שומרין האחד בכה"ג שנפסד החפץ שחיוב תשלומי דמי החפץ בגניבה ואבידה היא שעת הגניבה וגם אם נתייקר החפץ לאחר הגניבה, כגון שבשעת הגניבה היה שווה זוז ובשעה שנפסד החפץ היה שווה ארבע, משלם זוז כשעת הגניבה. משא"כ שומר, משלם כשעת הפשיעה. והחילוק השני לגבי חפץ שנשבר בחלקו, שבגזילה למ"ד שינוי אינו קונה נפטר הגזלן בהשבת החפץ השבור בהרי שלך לפניך, משא"כ שומר חייב בתשלומין ואינו נפטר בהש"ל. ויש לדון מה הדין בשומר ששלח יד שנעשה גזלן, האם דינו רק כדין גזלן או שחייב גם מדין שומר.

ועי' משה"ק החלקת יואב בקבא דקשייתא שאלה מ"א על הפסוק שנאמר בפרשת שליחות יד (שמות פכ"ב פ"י) 'שבועת ד' תהיה בין שניהם אם לא שלח ידו במלאכת רעהו' וז"ל: קשה לי במה דמבואר בב"ק ר"פ הגוזל עצים (צד ע"א) דמ"ד שינוי במקומו עומד יכול לומר הרי שלך לפניך אף שמתה או נשברה כמו בהיזק שאינו ניכר לדין שאינו חייב לשלם כלום ע"ש ברש"י. וא"כ איך יפרשו קרא אם לא שלח ידו במלאכת רעהו ואם שלח ידו חייב מטעם גזלן, והלא בשבורה ומתה יכול לומר הרי שלך לפניך. ואין לומר דשם שאני כיון שיש עליו חיוב שומר מכבר זה אינו. עי' סוף פרק המפקיד (מג.) דמבואר דאף בשליחות יד אי מיתברא ממילא אפילו בפשיעה חייב רק לשלם זוז אף דשומר חייב כשעת הפשיעה. והיינו כיון ששלח יד ונעשה גזלן פקע ממילא חיוב שומר, כמש"כ הגרעק"א בגליון המשניות בסוף פרק המפקיד א"כ למה יתחייב במת או נשבר יאמר הרי שלך לפניך עי"ש.

ב. והיינו שאע"פ שכל שומר אינו נפטר בהרי שלך לפניך, ודעת תוס' בפרק הכונס בב"ק דף נו: ד"ה פשיטא ששומר חייב גם על פירות שהרקיבו מקצתם אפילו שלא הוי שינוי משום ששומר חייב באחריות הפקדון, מכל מקום אחרי שהשומר שלח יד כל חיובו רק משום גזלן ולא משום שומר. כמש"כ הגרעק"א בסוף פרק המפקיד בדברי התוס' דף מג: ד"ה לימא. ובגליון המשניות ששומר ששלח יד ואח"כ נתייקר הפקדון ונגנב או נאבד בפשיעה משלם הזול כשעת השליחות יד משום שע"י השליחות יד פקע דין שומר, וז"ל הגרעק"א בגליון המשניות: מבואר בסוגי' דדין

בדברי הקצות שבכה"ג שעושה השומר גניבה כל חיובו רק משום הגניבה ולא מדין שומר.

ח. אמנם עי' מש"כ באחיעזר ח"ב יו"ד סימן ה' אות ד' לדון בדברי הקצה"ח דאחיעזר דן שם בשאלה לדעת הים של שלמה שדווקא גזלן יכול לומר הש"ל באיסורי הנאה, אבל שומר חייב. א"כ יקשה הדין במנסך יין של חברו שהוי היזק שאינו ניכר שחייבים עליו רק במזיד ולא בשוגג, שהך דינא מיירי בשותפים דאל"כ אין היין נאסר (דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו). והדין ששותפים שומרי שכן הם זה לזה א"כ מדוע מנסך בשוגג פטור, הרי אף אם נתנסך ע"י אחר חייב השומר כ"ש הוא עצמו. וכתב ע"ז האחיעזר דיש לפרש שמכיון שהגביל קני' והוי שליחות יד ופקע שמירתו. כמו שכתב הקצות לגבי טביחה בשבת.

והקשה בזה האחיעזר וז"ל: אלא דבעיקר טעם הקצה"ח בדברי השיטה צריך טעם דהא דאמרינן כיון דשלח בה יד כלתה שמירתו היינו לחומרא שיתחייב שומר בהשבה כדין גזלן אבל מהיכ"ת שיופקע חיובו דשומר וסברת השיטמ"ק נראה דדוקא היכא שהחיובים הם מדיני שמירה אמרינן דחל עליו החיוב למפרע (לגבי גביה מנכסים לאחר מיתה) וכו' אבל אם החיובים מדין מזיק או גזלן וכו' לא נכנס בכלל קבלת השמירה ולא נתחייב למפרע (ולכן יש פטור קלבדר"מ בשעת הטביחה) ולפ"ז יש לומר דעל מה שאינו מחויב בתורת מזיק בהיזק שאינו ניכר וכן במה שאינו מחויב מצד גזילה שיכול לומר הש"ל כמו בפירות שהרקיבו מקצתם וכו' בזה ראוי שיתחייב מטעם שומר וכו' עכ"ל. מבואר בדברי האחיעזר שהדין בגזלן בכה"ג שפטור מדין גזלן מ"מ יתחייב משום שומר. א"כ לא קשה שאלת החלקת יואב שכל שולח יד יפטר בהשבת הנבילה, משום שעדין יתחייב משום שומר. רק שלדברי האחיעזר צ"ב מדוע לגבי החיוב דמים מבואר בסוף פרק המפקיד שכל החיוב הוי כשעת השליחות יד ואין חיוב כשעת פשיעה משום חיוב שומרינן.

ט. ויתכן לפרש בזה באופן אחר שאין הכוונה שע"י השליחות יד פקע דין שומר לגמרי, אלא שפקע רשות שומר לגבי זה שהחפץ יצא מרשות בעליו, ולכן חיוב דמי התשלומין כשעת השליחות יד. ע"פ מש"כ הברכת שמואל בב"ק ס' ה' בהסבר דברי הרמב"ן והריטב"א שכתבו לחלק מדוע חיוב גזלן כשעת הגזילה וחיוב שואל כשעת האונס. דהנה הרא"ש בפרק מרובה כתב שהחילוק הוא שגזלן לא מקבל חיוב שמירה א"כ כל חיובו הוא שעת הגזילה, דאין במה לחייבו בשעת האונס משא"כ שומר שנתחייב בשמירה אבל הרמב"ן והריטב"א מחלקים מטעם אחר.

ופי' הברכ"ש ששאלת הראשונים מדוע בכל גזלן לא יהיה חיוב כשעת האונסין דומיא דשואל שלא מדעת (וע"ע מש"כ האור שמח בפרק ב' מגניבה הל' א' שכתב

השו"ע ששומר הכופר בפקדון נעשה גזלן וחייב באונסין וז"ל: ומכל מקום לא פקע ממנו חיוב שומרינן ונפק"מ אם אחר שכפר נתייקר ופשע בו שנאבד דמצד גזלן לא משלם רק כשעת הגזילה דהיינו שעת הכפירה שהיה בזול ומטעם שומר חייב כשעת הפשיעה זולת בנאנס דבאנו לחייבו רק מדין גזלן משלם כשעת הכפירה עכ"ל. וצ"ב בדברי הגרעק"א, שהרי לגבי שולח יד הוכיח הגרעק"א מסוגי' הגמרא בסוף המפקיד שגם אם נשבר החפץ בפשיעה (בכה"ג שליכא חיובא דמזיק) משלמים כשעת השליחות יד משום שכל החיוב הוא מדין גזלן וא"כ ה"ה בכופר בפקדון וצ"ב.

ו. ופי' בזה (עי' ח"י ר' שמואל ב"ק ס' כ"ב ועוד אחרונים) שדעת הגרעק"א שדווקא בשולח יד שנעשה גזלן לגמרי ויש לו קניני גזילה (משום שהוציא החפץ מרשות הבעלים ע"י מעשה השליחות יד) בזה הדין שכל חיובו משום גזלן, משא"כ בכופר בפקדון שאינו גזלן לגמרי אלא רק בנוגע לחיוב אונסין. כמו שכתבו תוס' בב"ק דף ק"ז ד"ה ושולח שכל הדין של רב ששת שטוען טענת גנב ושולח בו יד פטור זהו דווקא בשליחות יד, אבל כופר בפקדון אע"פ שנעשה גזלן זהו רק לגבי חיוב אונסין ע"ש. לכן בכופר בפקדון נשאר חיוב שומר משא"כ בשליחות יד שיש לשולח יד קניני גזילה. ולכאורה הביאור הוא שבשליחות יד פקע דין שומר לגמרי משום שדנים את החפץ שאינו ברשות בעלים וליכא דין שמירה כלל ולכן כל החיוב הוא מדין גזלן. א"כ גם לגבי הש"ל יפטר השומר כמו כל גזלן. דאם הטעם ששולח יד משלם כשעת השליחות יד משום שאין חיוב דמים פעמיים ונקבע החיוב לפי החיוב החדש אז גם בכופר בפקדון חיוב הדמים יהיה כשעת הכפירה.

ז. ועוד יש להביא ראי' שע"י הגזילה פקע חיוב שומר לגמרי מדברי הקצה"ח ס' שמ"א ס"ק ג' שכתב לתרין את השאלה בדברי הרמב"ם שפסק (בפ"א משאלה ה"ה) בדין יתומים שהניח להם אביהם פרה שאולה ומתה כדרכה שגובים מנכסי האב. והיינו שהחיוב תשלומין של שואל הוא משעת שאלה ולא בזמן האונס. ולגבי טביחה בשבת פסק הרמב"ם (בפ"ג מגניבה ה"ד) שפטור מדין קים ליה בדרבה מיניה וז"ל: היתה פרה שאולה אצלו וטבחה בשבת דרך גניבה פטור אף מן הכפל שהרי איסור שבת ואיסור גניבה באין כאחת וכו' עכ"ל. והיינו שהחיוב בזמן שנפסד החפץ ולא בשעת השאלה.

ופי' הקצה"ח ע"פ דברי השטמ"ק בכתובות שדווקא כשמתה הבהמה באונס או בפשיעה שהחיוב הוא משום שואל אז החיוב למפרע מזמן השאלה ולכן הדין שגובים מנכסי האב גם לאחר מיתה, אבל בטביחה בידיים דהוי גניבה אז כל החיוב הוא רק משום הגניבה דהשתא ולא למפרע מדין שואל ולכן יש פטור של קלבדר"מ. מבואר

וז"ל בד"ה נסתפקתי וכו' ונראה דתליא אם חיובא דגנב משום שומר וכמש"פ רש"י בסנהדרין ע"ב דגזלן חייב משום שואל שכל הנאה שלו. וכיצ"ב כתבו הרמב"ן והרשב"א הובא דבריהם בשיטה בב"מ (דף מ"ד) ד"ה איתבר ממילא משלם כדמעיקרא (דהיינו כשעת הגזילה) שחקרו אמאי לא משלם כדמעכשיו כדין שואל שאם נאמר שאינו נחשב כשומר אין זה קושיא עכ"ל (ע"ש).

י. וע"ז תי' הראשונים שמכיון שהחפץ יצא מרשות הבעלים ואינם יכולים להקדישו, אז כלפי חיוב דמי החפץ נחשב שמזמן הגניבה אין החפץ ברשות הבעלים וחיוב הגנב הוא על אותה שעה. והיינו שאע"פ שעדין הבעלים הם הבעלים לגבי תברא או שתייה (וביותר מבואר בדברי הגר"א והש"ך בסי' ס"ב ס"ק ה' והגר"א שם בס"ק כ' שגם לאחר יאוש בעלים שלכו"ע בבא אחר ואכלה אינו חייב לשלם לבעלים אלא לגנב, מ"מ הגנב עצמו חייב כשעת השבירה ואכילה לשלם לנגזל, וגם לפי פירוש האחרונים דחיוב דתברא או שתייה זהו משום השלמת החיוב גניבה, מ"מ ודאי שמוכח שהנגזל נחשב בעלים דאל"כ לא שייך חיוב כלל) מכל מקום לגבי קביעת חיוב השבת דמי החפץ שעת הגניבה היא הזמן שנחשב שיצא החפץ מהבעלים ולכן כך נקבע חיוב ההשבה ע"ש.

יא. ועי"ש בברכ"ש בב"ק סי' ד שתי' הראשונים זהו רק בנוגע לחילוק מדוע גזלן משלם כשעת הגזילה ולא כשעת האונס. אבל לגבי השאלה של הש"ל נשאר קשה מדוע לא יתחייב הגזלן כדין שואל. ותי' שגם שואל שלא מדעת נפטר בהש"ל ע"ש. א"כ לפ"ז אפ"ל שאחרי שליחות יד פקע דין שומר רק לגבי שיעור חיוב הדמים משום שמאותה שעה נידון שהשומר הוציא מרשות הבעלים ופקע רשות הבעלים, אבל לא פקע חיוב אחריות שומרין וכדין שומר שיכול לחזור בו בחצי היום שעדין חייב בחיוב אחריות שומרין. א"כ ניחא ששייך חיוב שומרין גם אחרי שליחות יד לגבי חיוב אחריות החפץ מדין שומר שאינו נפטר בהרי שלך לפניך.

י"ב. אבל עדין קשה שאלת החלקת יואב משום שעיקר השבועה שלא שלח יד זהו לגבי חיוב אונסין, ולגבי חיוב אונסין הרי דינו כשאר גזלנים שנפטרים בהש"ל, שדווקא בכה"ג שהיה פשיעה בש"ח או גניבה ואבידה בש"ש שחיובו מדין שומרין, אז אין פטור של הש"ל. אבל כשנפסד החפץ באונס אז כל החיוב משום חיוב גזלן ובגזילה הדין שאומר הש"ל. א"כ שוב יקשה שבכה"ג שהנבילה לפנינו יפטר בהש"ל.

י"ג. ועי' בחלקת יואב החדש שמובא שם תי' מהגאון רבי דוד מן זצ"ל שכתב לחדש שבפרשת שליחות יד נתחדש חיוב אונסין של שואל שלא מדעת וכופר

בפקדון, שאע"פ שלא נעשו גזלנים לגמרי לגבי קניני גזילה מ"מ חייבים באונסין על פי דברי רש"י בסנהדרין דף ע"ב על דברי רבא לגבי בא במחתרת שלא אמרינן בדמים קננהו מידי דהוי השואל. וכתב רש"י וז"ל וכו' דכי אוקמי' רחמנא ברשותו וחייב את הגזלנים לשלם, ה"מ דלא מצי למימר נאנסו דאשכחן בשומרין, דחייב הכתוב ליטבע אם לא שלח ידו במלאכת רעהו. הא שלח אע"ג דטעין מת או נשבר דהיינו אונס חייב דנעשה עליו גזלן בשליחות יד עכ"ל. והיינו שחוץ מחיוב גזלן רגיל שחייב באונסין מדין והשיב את הגזילה ויש לו קניני גזילה ונפטר בהש"ל יש עוד חיוב אונסין של שואל שלא מדעת וכופר בפקדון שנלמד מדין שליחות יד. רק שבשליחות יד נתחדש עוד שנעשה גזלן לגמרי, ולכן פטור בטוען טענת גנב משום שנעשה ע"י השליחות יד גזלן גמור, ולכן אפילו שכל גזלן נפטר בהש"ל זהו משום שגזלן כל חיובו רק מדין והשיב, משא"כ בשליחות יד שיש בו גם חיוב אונסין של שואל שלא מדעת וכדין כופר בפקדון אינו נפטר בהש"ל, ולכן צריך שבועה שלא שלח יד. דאם שלח יד מתחייב באונסין כדין שואל ואינו יכול לומר הש"ל ע"ש עוד בביאור הדברים.

יד. ולכאורה תירוץ זה עולה יפה רק לדעת תוספות בהכונס שלגזלן ליכא דין שומר. אבל לדברי הראשונים בסוף המפקיד שהקשו שגזלן יתחייב כשעת האונס מבואר, שדעתם שגם לגזלן יש חיוב של שואל. א"כ יקשה מדוע לגזלן יש פטור דהש"ל. ויתכן שלגבי פטור של הרי שלך לפניך פשוט שגזלן שונה משומר, משום שזה נלמד מדין והשיב את הגזילה אם כעין שגזל יחזיר. וכל שאלת הראשונים היא לגבי חיוב דמים שיהיה כשעת האונס שע"ז אין הכרע מדינא דוהשיב וצ"ע בזה.

טו. אמנם עדין צ"ב דאם נפרש שבכל שליחות יד יש חיוב אונסין כשואל, א"כ קשה מדוע חיוב התשלומין כשעת השליחות יד, הרי בשואל החיוב כשעת האונס. וע"ז צריך לפרש כתי' הראשונים בסוף המפקיד שמכיון שהחפץ יצא מרשות הבעלים ונמצא ברשות השולח יד, אז נקבע שבשעת השליחות יד נפסד החפץ מהבעלים לגבי חיוב תשלום דמי החפץ כמו שפי' בברכ"ש וכמו שנתבאר בס"ד.

להערות ולתגובות:
ach0504104256@gmail.com

לעילוי נשמת
הר"ר משה יהודה
ב"ר שלמה ז"ל
מרמורשטיין
נלב"ץ כ"ז אייר תשע"ח
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה

לעילוי נשמת
מרת שושנה ע"ה
ב"ר משה יהודה ז"ל
זילברשטיין
נלב"ץ כ"ט כסלו תשס"ד
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה

פניני פרשת השבוע

נושא השבוע: הצלה מהמגיפה

חודש אדר

בס"ד | גיליון מיוחד

**גיליון מיוחד לזיכוי הרבים להצלה מהמגיפה, לקראת חודש אלני ד' רופאך
מצוה להעתיק ולהפיץ ככל האפשר!**

כיצד שתי חולות שבו ממוות לחיים?

ולא יצטרך כל ימיו לא לרופא ולא לרפואתו! (סדר היום)

בידינו להצילם, לחולל את המהפך, להעניק להם חיים. ברכת 'אשר יצר' בכוונה, זו סגולה בטוחה ומונסה שמחוללת ישועות נפלאות! הבה נקבל על עצמנו לומר ברכה זו בכוונת הלב, מתוך הכתב, עם כל הנשמה מתוך הודאה לה' על רוב חסדיו - ונוכה להיות מלאכים של רפואה ולהרעיף זכויות על עם ישראל כולו!

ניתוק שגורר ניתוק...

מדי דברנו בסגולות לרפואה, נוסיף כאן סיפור אישי ממש אותו שמענו מגיבור המעשה, שמספר כך: 'יש לי חבר, שלמרה הצער נפל ברשת תרתי משמע, והתחבר מאוד למכשיר טכנולוגי מסוכן רוחנית. המכשיר הלז הפך לחברותא ולמיתותא גם יחד, בהיותו צמוד אליו בכל עת, מטיל בנפשו העדינה ארס והרס.

יום אחד הוא התקשר אליי, והיה זה בדיוק לאחר שהתעדכנתי שאחת מקרובות משפחתי, מרת מרים יהודית בת חנה גיטל, שיוכבת על ערש דווי כתוצאה מהנגיף הנורא, ומצבה החמיר והפך לקריטי. נקטתי יוזמה, וביקשתי מחברי שיקבל על עצמו להתנתק מהמכשיר הנורא למשך 3 ימים בלבד. לא היה קל לשכנע אותו, אבל התחננתי בדמעות שקרובתי צריכה ישועה גדולה, ואני בטוח שבידי יש את הכח להושיעה - אם ינתק מהמכשיר לשלושה ימים!

היה לו קשה להחליט, אבל בסופו של דבר, לנוכח תחנוני, הוא נעתר והפקיד בידי את המכשיר, בהדגישו שהוא עושה זאת כ'הסכם' עם בורא עולם, לפיו הוא מפקיד את המכשיר בידי ומתנתק ממנו למשך שלושה ימים, ובמהלכם בורא רפואת יחיש מזור לקרובת משפחתי שמצבה קריטי. אינני יודע אם זה ראוי, זה היה המעשה!...

גיבור המעשה מוסיף ומספר, שכעבור שלושה ימים התקשר החבר לבדוק אם מצבה הוטב, והתאכזב לשמוע שדבר לא השתנה. 'ובכל זאת', הוא מוסיף ואומר, 'ביקשתי ממנו בדמעות שייסכים להתנתק מהמכשיר עוד שלושה ימים. רק עוד שלושה ימים. שלושה ימים של ניתוק מכשיר טכנולוגי

מסוכן - כדי שהאשה החולה תזכה גם היא להתנתק מהמכשירים המחוררים אליה, יתחזור לנשום בכוחות עצמה. לבסוף הוא הסכים!...

ואז קרה הנס: ביום השלישי, לקראת סוף היום, חלה הטבה משמעותית. כשהחבר התקשר לבקש את המכשיר בחזרה - הופתע לשמוע כי ההסכם פעל את פועלתו: הוא התנתק מהמכשיר, והאשה נותקה מהמכשירים שחבורו אליה! מעתה היא נושמת בכוחות עצמה, נס רפואי פלאי!

אחים יקרים, בימים אלו אנו זקוקים לזכויות, כמה שיותר זכויות. כל התגברות על נסיון, כל שמירת עניינים, כל מניעת דיבור שאינו הגון - כל אחד מאלה יש לו כח, יש בו את היכולת להסיר מאיתנו כל נגע ומחלה, לפעול רפואה שלמה לחולי ישראל המצויים לרוב לצערנו. בידינו הדבר, כל ילד ובחור, אברך ומבוגר, בכוחם להתחזק ולהתגבר על נסיונות היצר ולו פעם אחת, והדבר יעמוד לכולנו לזכות כבירה ולרפואת כלל ישראל!

הסיפור הבא התרחש אך לפני שבועיים, ובהוראת אחד מגדולי ישראל שליט"א נתבקשנו לפרסמו, לזכות את הרבים. ומעשה שהיה כך היה: היה זה לפני כשבועיים. בבית החולים בארצות הברית שהתה אשה שילדה בטרם עת, לנוכח הנגיף המסוכן המכה בה ללא רחם. מצבה הלך והחמיר, וביום ראשון פרשת יתרו האשה הפכה למורדמת ומונשמת.

בני משפחתה הסתובבו מתוחים וחרדים, קרעו שערי שמים לרפואתה. שמה הורץ בין יהודים יראי שמים, אשר ביקשו והתחננו מרופא כל בשר שיעשה את הבלתי ייאמן, ויבריא את האשה. תמונתו של הרך הנולד פורסמה ברבים, לצד הבקשה קורעת הלב לחוס ולרחם על העולל הזעיר, ולבקש מבורא רפואות שיזכה להכיר את אמו, שתזכה לגרלו מתוך בריאות.

במשך 48 שעות דבר לא השתנה, מצבה הוסיף להחמיר. הרופאים כבר היו אובדי עצות, ביקשו מבני המשפחה להיפרד מהאשה, שכן זה עניין של שעות - לדבריהם. בחרדה התכנסו בני המשפחה בפתח מחלקת הטיפול נמרץ, עוקבים בעיניים מתוחות אחר המסכים המדווחים על מצבה של האשה, שרחוק מלהיות יציב.

אחד מבני המשפחה ששהה במקום, יצר קשר עם אחד מגדולי הדור שליט"א, וביקש עצה להצלת האשה. הוא סיפר כי בני המשפחה עושים הכל בעבודה, שכרו רופאים פרטיים בהון תועפות, ביקשו מאלפים ורבותות להתפלל, אולם עדיין לא נראה האור בקצה האופק, מצבה של האשה מוסיף להיות קריטי, עד שהרופאים כבר מיואשים מחייה.

אותו צדיק שליט"א נענה ואמר, כי אין צורך לחפש עצות חדשות, כאשר יש עצה בדוקה ומונסה המופיעה בספר 'סדר היום', שם כתוב בזו הלשון: 'ברך ברכת אשר יצר בכוונה, ויאמר מילה במילה, ויכוון בחסד הגדול שהשם יתברך עושה עם האדם, בכל שעה שיוצא לנקבו... ואז לא יחלה כל ימיו ולא יצטרך לרופא ולא לרפואתו!'

'לפיכך', אמר אותו צדיק, 'עצתי היא שתקבלו עליכם - כל בני המשפחה, לומר ברכת 'אשר יצר' בכוונה מתוך הכתב, ולעודד אנשים נוספים לעשות כן, לרפואת האשה. זה הדבר שבסייעתא דשמיא בכוחו לחולל את השינוי, ותפרסמו זאת בכל כוחכם!'

בני המשפחה שמעו את דבר ההוראה הפלאית, ועל אתר נענו לאתגר. כולם כאחד קיבלו על עצמם לומר ברכת 'אשר יצר' בכל מקום, חשיבותה בכל כוחם, והחלו מיד בפעילות מעשית להפצת ברכת 'אשר יצר' בכל מקום, באופן מנוקד ומאיר עיניים, על מנת שרבים וטובים יוכלו לברך 'אשר יצר' כהלכה, יתבוננו בחסד ה' הגדול בהעניקו בריאות לאדם, ועל ידי זה יפתחו שערי רפואה לאשה השוכבת על ערש דווי!

כאמור, כל הסיפור התרחש לפני כשבוע ימים. ההמשך מפתיע: באורח פלאי לחלוטין, ביום חמישי החולף התעוררה האשה מההרדמה, ומצבה התייצב. היא נחשבת לנס רפואי של ממש, כאשר לפני כשבוע נחשבה כחולה במצב סופני, וכיום - ברוך ה' היא מדברת ומתפקדת, הבריאה לחלוטין מהנגיף הארוך שהתנדף מגופה כלעומת שבא!

בהוראת אותו גדול שליט"א, אנו מפרסמים סיפור זה לזיכוי הרבים. אחים יקרים, עם ישראל זקוק לרפואה, מאות מאחינו שוכבים מחוסרי הכרה, מורדמים ומונשמים. אלפים חולים בנגיף, אנשים צעירים ומבוגרים במצב קריטי, זו אזעקת אמת!

סגולה לאריכות ימים!

בעוסקנו בחשיבות ברכת 'אשר יצר' ובנפלאותיה, נביא עדות מפי הגאון בעל 'השבט הלוי' זצ"ל, שסיפר שמעו מהרבנית מרת העכיל דבורה טווערסקי ע"ה, נכדת בעל ה'דברי חיים' מצאנז ז"ע וקנתו של ה'הבחל"ח' כ"ק האדמו"ר מטשערנאביל שליט"א, שהאריכה ימים עד גיל מופלג בבריאות איתנה, וכשנשאלה לפשר העניין השיבה בפשטות:

'כל ימי חיי אני מקפידה לברך ברכת 'אשר יצר' מתוך הכתב!'

ללמדנו, כי לא רק סגולה לרפואה יש כאן. כי אם גם סגולה לאריכות ימים מתוך בריאות איתנה. הבה נקבל על עצמנו לומר ברכת 'אשר יצר' מתוך הכתב, ונוכה לאריכות ימים, לבריאות איתנה, ולכל מילי דמיטב!

ליצוה

כל חולי ישראל

לרפואה שלמה, לבריאות הגוף והנפש

לרפואה שלמה ומהירה בקרוב

לה' יאיר בן ג'וסי ה"ו

נא להתחזק באמירת ברכת 'אשר יצר' לרפואתו בתוך שאר חולי ישראל

לעילוי נשמת

ר שלמה פרץ ז"ל בר מאיר הלוי גולדשמיט (אריאל)

ת.נ.צ.ב.ה.

מים זכים

זורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב.)

פרשת משפטים

- ג -

ומעתה לדברי המקובלים הנ"ל, יש מקום לדון ולפלפל בנידו"ד, זכיון דבזמן שהותו של משה במרום, הוא הסיח דעתו בכל לילה ולילה, מללמוד מקרא בכל הלילה שלפניו, כיון שאין לקרוא מקרא בלילה וכנ"ל.

א"כ יש לדון האם כאשר משה עמד ללמוד אח"כ שוב מקרא ביום שלאחריו, הוא הי' צריך לחזור ולברך את ברה"י, כיון שכלפי לימוד מקרא, הי' לו היסח הדעת גמור בכל הלילה שעבר, **כיון שבלילה יש עניין בדווקא שלא לקרוא אז מקרא וכנ"ל.**

ולכא"ו הדבר דומה, למי שבירך בורא פרי העץ על ענבים ותפוחים, ובאמצע אכילתו **הסיח דעתו להדיא** מלאכול עוד תפוחים, אך הי' בדעתו להמשיך לאכול ענבים, - ואח"כ נמלך בדעתו ורוצה לאכול כעת עוד תפוחים, - שדינו לחזור ולברך שוב על התפוחים.

כיון שכלפי התפוחים הי' לו היסח הדעת גמור, ואע"פ שכלפי הענבים ברכתו הראשונה נמשכת, דמ"מ אין זה מועיל לו כלפי התפוחים שהסיח מהם דעתו להדיא, - [ע"י בספר 'סדר ברכות' (ח"ב סי' פב), שכתב להוכיח את דין זה בכמה הוכחות, עיי"ש].

ומעתה יתכן לומר, דבנידו"ד גבי הימים שהיה משה רבינו במרום, יש מקום לדון, דגם לדעת הסוברים שהניעור כל הלילה בעלמא, אי"צ לחזור ולברך ברה"י בבוקר, אך מ"מ יתכן שבנידו"ד גם הם יודו, דמשה חזר ובירך ברה"י בכל יום ויום, משום שהי' לו בלילה היסח הדעת מלימוד מקרא וכנ"ל.

- ד -

אכן באמת יש לדחות את הנ"ל מתרי טעמי.

א. דהנה יעוי' במשי"כ בשער הציון (סי' רלח אות א) וז"ל, **'כתב בבאר היטב שאין לקרוא מקרא בלילה, ובפמ"ג משמע** דיכול לקרוא מקרא, - ונראה דאפי' להמחמירין לית בזה איסורא, אלא שלכתח"י יותר טוב ללמוד מקרא ביום, - ונובע דבר זה ממה דאיתא במדרש, שהי' הקב"ה לומד עם משה, מקרא ביום ומשנה בלילה, עכ"ל.

ומעתה לפי מה שנטה השעה"צ לומר, דלכו"ע אין איסור לקרוא מקרא בלילה (והנידון הוא רק לענין לכתחילה), אזי י"ל דכלפי דיני היסח הדעת, מה שקובע שיהי' היסח הדעת, הוא רק אם יש כעת איסור גמור, - אך דין שנאמר רק לגבי לכתחילה אינו גורם להיסח הדעת.

ולכן בנידו"ד, שמשה הרי לא הסיח דעתו לגמרי בלילה מלימוד המקרא, כיון שהי' בדעתו לשוב וללמוד עוד במקרא, ביום שעתיד לבוא אחרי הלילה, - וגם לא הי' למשה איסור גמור ללמוד מקרא בלילה (אלא זה הי' רק דין לכתחילה), אזי בכה"ג י"ל, דאין בזה דין של היסח הדעת כלל.

ויבא משה בתוך הענן ויעל אל הקר ויהי משה בקר ארבעים יום וארבעים לילה: (כד, יח).

הנה איתא במדרשים, שבמשך כל הימים שמשה רבינו הי' במרום, הוא לא ישן שם, ואפי' תנומה קלה הוא לא התנמנם שם (ע"י בשמו"ר פרשה מז, ז), - ומעתה יש לדון ולפלפל טובא, כמה פעמים משה רבינו בירך את ברכות התורה, במשך כל הימים שהוא למד תורה במרום.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה בפשטות נראה לומר, דהנידון הנ"ל תליא במחלוקת הפוסקים הידועה, גבי מי שהי' ניעור כל הלילה, - דיש דס"ל דבכה"ג שהי' ניעור כל הלילה, אינו צריך לחזור ולברך בבוקר שוב את ברכות התורה.

ויש דס"ל דגם הניעור כל הלילה צריך לחזור ולברך בבוקר שוב את ברה"י, דלדעתם קבעו חכמים ברכה זו בכל יום, דומיא דשאר ברכות השחר (ע"י במשנ"ב סי' מז, כח).

ומעתה לדעת הנך דס"ל, שהניעור כל הלילה אינו חוזר ומברך ברה"י בבוקר, אזי י"ל שמשה רבינו לא בירך את ברה"י, במשך כל הימים שהוא למד תורה במרום, כיון שהוא לא ישן בימים האלו כלל.

אך לדעת הנך דס"ל, שגם הניעור כל הלילה, צריך לחזור ולברך ברה"י בבוקר, אזי י"ל דמשה רבינו בירך במרום בכל יום את ברה"י, - משום דאע"פ דבמרום לילה כיום יאיר, אך מ"מ מבואר במדרשים, שגם במרום יש זמן שדינו כיום, ויש זמן שדינו כלילה (ע"י בשמו"ר פרשה מז, ח), ובמדרש שוח"ט תהלים יט, ז, ועי"ע בשו"ת ירב פעלים ח"ב סוד ישרים סי' ד).

- ב -

אמנם לכא"ו יש מקום לפלפל בזה, ולומר דבנידו"ד גבי הימים שהיה משה רבינו במרום, יש מקום לדון, דכו"ע יודו דמשה חזר ובירך ברה"י בכל יום ויום, וכדלהלן.

דהנה משמע בגמ' (ברכות ה.), שבזמן שמשה רבינו עלה למרום לקבל את הלוחות הראשונות, הוא קיבל מהקב"ה גם את התורה שבע"פ, - [ודלא כהמבואר במדרש (שמו"ר פרשה מז, ז), עיי"ש].

והנה איתא במדרש שוחר טוב (שם) וז"ל, זמנין היה יודע משה רבינו, אימתי היה יום ואימתי לילה, שהוא מחשב ארבעים יום וארבעים לילה אצל הקב"ה, - אלא בשעה שהיה הקב"ה מלמדו מקרא, היה יודע שהוא יום, וכשהיה מלמדו משנה, היה יודע שהוא לילה עיי"ש, (וכע"ז איתא ג"כ בתנחומא ובפרקי דר"א).

והמקובלים העלו מהמדרש הנ"ל, דאין לקרוא מקרא בלילה, - והובא ג"כ בבאר היטב (או"ח סי' רלח, ב) וז"ל, 'אין לקרוא מקרא בלילה', עיי"ש.

ולפי"י י"ל דמשה לא הי צריך לחזור ולברך ברה"ת בכל יום ויום, להנך דס"ל דהניעור כל הלילה אי"צ לחזור ולברך ברה"ת בבוקר, וכנ"ל.

- ה -

ב. ועוד י"ל דאפי אם הי איסור גמור ללמוד מקרא בלילה, אך מ"מ זה לא הי גורם שיצטרך לברך מחמת זה שוב בבוקר ברה"ת מדין היסח הדעת, וכדמוכח מהא דקיי"ל, דבתשעה באב אסור לקרות בתנ"ך, ולשנות במשנה ובמדרש ובגמי בהלכות ובאגדות, משום שנאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב (ש"ע או"ח סי' תקנד, א), ומ"מ מברכים ברה"ת על פסוקי יברכך וכו', משום שמותר לקרות כל סדר היום (עי' בש"ע שם, ד).

וכמדו' שלא שמענו מעולם, שבמוצאי ת"ב יצטרכו לברך שוב ברה"ת, מחמת שעד עתה הי איסור ללמוד בדברי תורה המשמחים...

ומוכח שגם ככה"ג שיש איסור גמור ללמוד באיזה חלק מחלקי התורה, מ"מ אין זה גורם שיהי חיסרון בחלות של ברכות התורה, כלפי אותו חלק מחלקי התורה שאסור ללמודו כעת, - [וכן מוכח נמי מב' הטעמים שהובאו במ"ב (סי' מז, כד) לבאר, מדוע בית הכיסא אינו הפסק לברה"ת עיי"ש, - ויש להעמיק ולדון, מה באמת הביאור בזה, אך כבר אכמ"ל].

וא"כ שוב י"ל, דגם אילו הי איסור גמור ללמוד מקרא בלילה, אך מ"מ זה לא הי גורם, שמשה יצטרך לחזור ולברך מחמת זה את ברה"ת בכל יום ויום, וכנ"ל.

- ו -

ואמנם עד שאנו דנים כמה פעמים משה רבינו בירך ברה"ת, במשך כל הימים שהוא למד תורה במרום, יש לנו לדון כמה פעמים משה רבינו בירך ברה"ת בכל ימי חייו, - כיון שיש מקום לומר, שמשה רבינו בירך רק פעם אחת בחייו, את ברה"ת שמברכים לפני ת"ת, וכדלהלן.

דהנה במוסף שבת קודש (של יתד נאמן, פרשת תזריע מצרע תשע"ג, - הרב א. חפץ) הובא מעשה שהי' עם הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א, שכאשר הוא הי' בחור צעיר, הוא נכנס פעם למרחן הרב מבריסק זצ"ל, והציג את עצמו: 'אני נין ונכד לאדוננו הגר"א', - אז הפטיר הרב מבריסק לעומתו, 'איזו וואס? - נו אז מה?...

והשיב לו רבי משה שטרנבוך שליט"א, 'אז זכיתי שהגר"א התפלל עלי כל יום בברכות התורה, ונהי' אנחנו וצאצאינו...', - ומרחן הרב מבריסק שתק, - עד כאן מהמוסף שב"ק הני"ל.

- ז -

ויש לשאול על מעשה זה שאלה נפלאה, וכדלהלן.

[ובזמנו שלחנו את השאלה הזו למערכת מוסף שב"ק, והיא התפרסמה אח"כ בהרחבה, במוסף שב"ק פרשת בהעלותך תשע"ג].

דהנה יעוי' בהקדמה לביאור הגר"א על הש"ע, שכתבו עליו שם בניו בזה"ל, '... שקיים וקיבל על עצמו כל ימיו, שלא לישן יותר מב' שעות במעט לעת, ומימיו לא ישן יותר מחצי שעה רצופה, ובאותה החצי שעה היו שפתותיו מרחשין הלכות ואגדות.'

'ככלות החצי שעה התגבר כארי ויטול ידיו, והתחיל ללמוד בקול רם, ויישן עוד הפעם חצי שעה, וככה הייתה שיעור שינתו, ג' מחצית השעה בלילה, ומחצית השעה ביום... עכ"ל.

והנה יעוי' בשער הציון (סי' מז אות כד), שציין שדעת הגר"א היא, שהניעור כל הלילה אי"צ לחזור ולברך ברה"ת בבוקר, עיי"ש.

ומעתה כיון שהגר"א לא הי ישן שינת קבע כל ימיו, דהוא הי מקפיד שלא לישן יותר מחצי שעה וכנ"ל (ועיי' בבה"ל סי' ד, טז, בד"ה דוד, ואכמ"ל), אי"כ יש לדון, האם הגר"א הי מברך בכל יום ויום ברה"ת.

או"ד דכיון דלא הי אצלו בכל ימיו הפסק של שינת קבע, לכן הוא לא הי צריך לחזור ולברך שוב בכל ימיו את ברכות

התורה, - (דהא הגר"א גופי' ס"ל, שהניעור כל הלילה, אי"צ לחזור ולברך ברה"ת בבוקר, וכנ"ל).

ואי נימא שהגר"א לא הי' מברך בכל יום ויום ברה"ת, אזי עולה שהגר"א לא הי' מתפלל על צאצאיו בכל יום ויום את התפילה שבברה"ת 'ונהי' אנחנו וצאצאינו...', - (ועיי' להלן באות ט).

- ח -

ומעתה יעוי' במשי"כ בש"ע (או"ח סי' ד, טז) וז"ל, 'דוד הי' נזהר שלא לישן שיתין נשמי, כדי שלא יטעם טעם מיתה', (ועיי' במשי"כ שם הרמ"א, ובמה שהשיגו עליו האחרונים, ואכמ"ל), - וכתב במשני"ב (שם ס"ק לו) שנפ"מ בכל זה לדידן, שבעל נפש יחמיר על עצמו עכ"פ ביום, שלא לישן שיתין נשמי, עיי"ש.

ומעתה י"ל, דכיון דאנו רואים דיש עניין גדול מאוד, שלא לישן שיתין נשמי, עד כדי כך שעניין זה הובא להלכה בש"ע, א"כ לכא' י"ל בפשיטות, שאם אפי' בדורות האחרונים מצינו להגר"א ז"ל שנהג כל ימיו במנהג זה, אזי י"ל דודאי דמשה רבינו ג"כ נהג במנהג זה, ולא ישן מימיו שיתין נשמי.

ומעתה לפי"ז עד שאנו דנים כמה פעמים משה רבינו בירך ברה"ת, במשך כל הימים שהוא למד תורה במרום, יש לנו לדון כמה פעמים משה רבינו בירך ברה"ת בכל ימי חייו, - כיון שלהנ"ל יש מקום לומר, שמשה רבינו בירך רק פעם אחת בחייו את ברה"ת שמברכים לפני ת"ת, וכנ"ל.

- ט -

ואמנם למעשה נחלקו הפוסקים בזה, דיש דס"ל שמי שישן בלילה אפי' פחות מחצי שעה, הרי זה נחשב כשינת קבע, לענין שיש בזה הפסק לברה"ת, - אך יש דס"ל, דגם בלילה אין שינה כזו נחשבת כשינת קבע, אלא רק כאשר ישן יותר מחצי שעה, - ועוד יש דס"ל, שמי שתמיד רגילותו היא לישן פחות מחצי שעה, אזי השינת קבע שלו נמדדת לפי הרגילות שלו.

ואכמ"ל בהבאת כל הדעות בזה באריכות, - אך נפ"מ לדידן בכל זה, דלדעת חלק מהפוסקים י"ל, דמשה רבינו דוד המלך ע"ה והגר"א ז"ל כן היו צריכים לברך ברה"ת בכל יום ויום, גם אם הניעור כל הלילה אי"צ לברך בבוקר, וכנ"ל.

והנה באמת ידוע המעשה עם הגר"א (שהובא בהקדמת הגר"ח מוולאז'ין לספרא דצניעותא), ששכח את החידושים שנתחדשו לו בשנתו ע"י אליהו הנביא, מחמת שהירהר בד"ת לפני ברה"ת (ולדעתו אסור גם 'להרהר' בד"ת לפני ברה"ת), - ומשמע מזה שהגר"א כן הי' מברך ברה"ת בקומו משנתו, - (ואמנם יתכן שהי' זה מחמת ההפסק של בית הכיסא, עי' במשני"ב (סי' מז, כד) ששלח לעי' במשי"כ בביאור הגר"א, שצ"ע בטעמים שכתבו לבאר, מדוע בית הכיסא לא גורם להפסק כלפי ברה"ת, - ואי"כ ילי"ע מה למעשה הייתה דעת הגר"א גבי מי שיוצא מבית הכיסא), - וא"כ באמת י"ל, דהגר"א כן הי' מתפלל על צאצאיו בכל יום ויום בברה"ת 'ונהי' אנחנו וצאצאינו...', - דו"ק ונפלא.

**ניתן לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה
ע"י הקלטת תגובות הערות והוספות
בקו' מים זכים': 02-633-5850**

**כמו כן בקו זה ניתן להאזין
לתגובות שהתקבלו במערכת**

**המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM**

ניתן לתרום להוצאות הפצת העלון, דרך עמדות 'נדרים פלוס' - [לעבור לקופות נוספות - להיכנס ל'קין צרכי הרבים' - ולגלול למשבצת המצינית: 'עלון מים זכים' - הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את העלון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"נ ולרפ"ש וכדו' (500), ובכל ענייני העלון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)

הפרשה המחכימה

פירושים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים
ואקטואליים מהפרשה פרשת משפטים התשפ"א גליון 161

ניצול הזמן בעמל אישי

שאלה: עד כמה מוטל על האדם לנצל את זמנו בעולם הזה, על ידי עמל ויגיעה אישית?

א. שמות כא, א-ד: "ואלה המושפטים אשר תשים לפניהם, כי תקנה עבד עברי שעו עבדים יעבד ובשביעית יצא לחופשי וזנים... אם אדוניו יתן לו אשה...". האור החיים פירש כאן את כל הפרשה בדרך רמוז ומוסר על האדם בשנות חייו בעולם הזה, וזה פירושו: "אלה המושפטים אשר תשים לפניהם", אלו היסודות שיש על האדם לשים לפניו בתמידות. "כי תקנה עבד עברי", כי בעודך בעולם הזה וקבלת את הגוף הגשמי כדי להיות 'עבד' ולשמש את החלק העיקרי באדם שהוא הנשמה הרוחנית שמחמתה נקרא 'אדם' (ולכן אמר בכריתות ו: אתם קרויים אדם ולא הגויים מחמת שאין להם נפש רוחנית), ואותו העבד הוא 'עברי' מלשון שעובר ואינו קיים לעד (כמאמר דוד בתהלים פט, מט "כי מי גבר יחיה ולא יראה מות", ושם קמד, ד "מינו כצל עובר"), "שש שנים יעבוד" שהם כנגד ימי האדם ששים שנה (שהם שש עשרות שנים, וככתוב באיוב ה, כו "תבא בכלח אלי קבר", ואמרו במועד קטן כח: שכן ששים שנה הוא זמנו של אדם ללכת), "ובשביעית יצא לחפשי חנם" – בעשור השביעי יקרב למיתתו לצאת מהעולם (כאומרם בשבת קנא: מהפסוק בתהלים פח, ו "במתים חפשי", וכמאמר דוד שם צ, י "ימי שנותינו בהם שישים שנה"¹), ו"חנם" היינו על ידי מלאך המות (שהוא ס"מ וחילותיו הנרמזים בתיבת חנם, כאומרם בזהר ח"ב קכח). "אם בגפו יבא" שסיגל לעצמו מצוות ומעשים טובים (המרימים את האדם ככתוב במשלי ט, ג "גל גפי מרומי", ואמרו בשבת מט שישראל נמשלו ליונה) וקנה לעצמו כח, ימצא כח לעלות בתחית המתים (ככתוב בתהלים עב, טו "ויצו מעיר כעשב הארץ"), ו"יבא" היינו שיבא לעולם האמת (כהאונקלוס בבראשית כח, יא "כי בא השמש – על שמשא"), "בגפו יבא" באותו כנף יצא מן הארץ בעת תחית המתים, ואף שנפל מת תהיה לו תקומה. ויבין שהדבר הוא גם להיפך, שאם לא ישתדל דיו בכוחותיו בעולם הזה, לא יהיה בו חלילה כח לעלות בתחית המתים (ככתוב במשלי ג, יח "עץ חיים היא למחזיקים בה", ודרשו חז"ל בויק"ר כה, א שאין גופות עמי הארץ עומדים חוץ מהמחזיקים בה).

והמשיך "אם בעל אשה הוא", שדוקא אם קנה את נשמתו בחוזה מעשיו הטובים, אז נעשה לבעל אותה אשה של הנשמה הקדושה (הנקראת אשה כאומרם בתקו"ז ו כב: וכפי גודל עמלו ומעשיו כך תגדל

קבלת נפשו וקדושתו), אז אפילו אם "ויצאה אשתו" שנפטר מהעולם ונפרד ממעשיו הטובים הללו, עדיין תהיה "עמו" ונשאר חי אפילו אחר מותו (כמובא בשבת קנב: באותו צדיק שדיבר לאחר מותו, וכאומרם בברכות יח: 'צדיקים במיתתן קרויים חיים'). ועוד, דוקא "אם בעל אשה הוא" שכל טרחתו בעולם הזה במאכל ומשתה הוא בשביל הנשמה (הנקראת 'אשה' כנוכח) כדי להגדיל את רוחניותו (ככתוב במשלי יג, כה "צדיק אוכל לשבע נפשו", ונקרא 'בעל האשה' כדרך הבעל שטורח בשביל אשתו, לזונה, לפרנסה ולמלאות רצונה) וכל כך זיכך את החומר, אז "ויצאה אשתו עמו" שתוכל נפשו לסבול לדור עמו במחיצתו אפילו אחר יציאתה.²

והמשיך "אם אדוניו יתן לו אשה", אם אינו 'בעל אשה' שקנה את נשמתו (המשולה לאשה כנוכח) בחוזה מעשיו הטובים (כפירוש א) או שקידש את החומר (כפירוש ב), אלא הקנו לו הנשמה משמים, כדרך כמה בני אדם שזוכים לנשמה טהורה מצד קדושת יצירתו מאביו הצדיק, "וילדה לו בנים או בנות" שהם המעשים טובים (ב"ר ל, ו 'עיקר תולדותיהם של צדיקים מעשיהם הטובים') שעל ידם נולד מלאך טוב (אבות ד, יא 'העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד', וכמפורש בזהר ח"ג שז:), ו'בנים' היינו מצוות שנעשו בהתעצמות גדולה, ו'בנות' הם מדרגה למטה מזה. **אצלו** "האשה וילדיה תהיה לאדוניה", שלא כאותו האיש שקנה את נשמתו באמצעות התעצמותו (לפירוש א) וזיכך נפשו (לפירוש ב) ונעשה 'בעל האשה' להיותה עמו תמיד, כאן תהיה נשמתו לאדוניה מחמת שלא קנאה לגמרי שלא תפרד ממנו, "והוא יצא בגפו" שבתחית המתים בעת יציאתו מהקבר יצא לבדו, עכ"ד.

מעין זה נראה לפרש את הכתובים באופן דומה, שבאומר "כי תקנה עבד עברי, שש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחפשי חנם", בא להזהיר את האדם שירד לעולם כדי להיות עבד לה' לקיים מצוותיו, וחי הוא בעולם הזה רק שבעים שנה, כמאמר דוד (תהלים צ, י) "ימי שנותינו בהם שבעים שנה, ואם בגבורות שמונים שנה", אך לאחר מכן "יצא לחפשי חנם", כאומרם "במתים חופשי", ולכן ישתדל לחטוף מצוות כפי יכולתו, ואמרו

² מעין זה פירש במנחת כהן לרבי רחמים חי חיותה חכה, שאם האדם רואה בדעתו שכל ביאתו לעולם הוא בעבור גופו, לאכול ולשתות ולצבור לו חן כספי, ידע שהוא טועה. כי בגפו יבא בגפו יצא' ולא יוליד מאומה בידו בעת מיתתו (מנאמר חזק מנחלים טו, יח "לא נבטו יקח הכל לא יד אחריו כמדי"). אבל 'אם בעל אשה הוא' שהיא התורה הנקראת אשה, כאומרם (ברכות נג, ופסחים טו, ט) על הפסוק (יברים לג, ה) 'תורה צוה לנו משה מורשה', ונקראת 'מאורסה' (סנהדרין נט, ט), שיהיה דבק בתורה, במצוות ובמעשים טובים, אז 'ויצאה אשתו עמו', על דרך הכתוב (שעיה נח, ח) ועין בליקוט שיעני שם את תצה, ורובא להן באות שיצאה מקר הנשמה לא נפגא. 'והלך לפניך צדקך'. [נתון לזכרון על פי דברי הפירוש שקדם שלונו תורה נקראת היא אצלו כמאורסה (כנוכח, ולכן דוקא על עם הארץ שעדיין לא לנהו, נאמר עליו 'אצלו בעל ארוסתו בפניו'), ואדרי שלונת לא נשאה].

¹ כעין זה נתבאר גם בדברי הראשונים (מהחילת פירוש ביה) שבעים שנות האדם הם כנגד שנות השמיטה והיובל, עיין בדבריהם ובמקום אחר הרחבנו בה.

(אבות ד, יז) "פה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה יותר מכל חיי העולם הבא", לפי שבעולם הזה כאשר האדם חי יכול לקיים מצוות ולצבור לו זכויות, אבל בעולם האמת לא שייך להוסיף עוד מצוות (וכפי שהרחבנו בדברים ח"א, א' ו' ניצול החיים), ולכן אמרו (אבות ב, יאבות דרבי נתן טו, א) "שוב יום אחד לפני מיתתך" (וכמו שהרחבנו בדברים א, א' זכירת יום המיתה). **ואמר "אם בגפו יבא, בגפו יצא"**, שהאדם יוצא מהעולם כלעומת שבא בלא לקחת עמו מאומה מאוצרות הבלי תבל שצבר פה בעולם הזה, כמאמר רבי מאיר (קה"ר ה, ט) "כשאדם בא לעולם, ידיו הן קפוצות (סגורות), כלומר (כאילו שאומר): כל העולם כולו שלי הוא, אני נוחל, וכשהוא נפטר מן העולם ידיו הן פשוטות (פתוחות), כלומר (כאילו שאומר): לא נחלתי מן העולם הזה כלום, שכן שלמה אומר 'כאשר יצא מבטן אמו ערום, ישוב ללכת כשבא, ומאומה לא ישא בעמלו שילך בידו' (קהלת ה, יד)", וכמאמר דוד אביו (תהלים מט, יח) "כי לא במותו יקח הכל". ורק "אם בעל אשה הוא" או "ויצאה אשתו עמו", מתי האדם יכול לקחת עמו דברים שרכש בעולם הזה, רק אם 'בעל אשה הוא' שקנה לעצמו בעולם תורה, מצוות ומעשים טובים הקרויים 'אשה'³, ונהיו כחלק ממנו. וגם אם בא לו הדבר בסייעתא-דשמיא, אבל כיון שעמל בה נעשית 'תורתו' שלו⁴.

אמנם "אם אדוניו יתן לו אשה וילדה לו בנים או בנות", כאשר הוא קיבל משמים מתנה של זכרון לדעת פרטי תורה רבים וכדומה, ואילו מעצמו לא עמל בה כדי צרכו, אז "האשה וילדיה תהיה לאדוניה והוא יצא בגפו", כשיפטר מן העולם תחזור האשה שהיא התורה והמצוות לאדוניה שהוא הקדוש ברוך הוא, ותפרד מעליו, ופתאום ימצא עצמו בלעדה חלילה. כך הוא גם בלימוד התורה, כלשון ספר חסידים (סימן תתסד) "אם היה לב האדם כלב שלמה המלך, ולא רצה לעסוק כפי יכולתו, והיה יכול לעסוק בתורה בחייו ולא שימש כל צרכו בפשיעתו, שהיה לו ללמוד לפני חכם ולא למד, כשמתוכחים עמו באותו עולם – לא יכוין לומר אמת ושודו לו בישיבה של מעלה, ולא יבא ביניהם. (אולם) ואם אדם טורח לדעת בזה העולם לימודים (של תורה), אף על פי שאין לו לב עתה (להבינם), יהיה לו לב (להבינם) במתיבתא דרקייעא (בישיבה של מעלה)". וכמו שאמר בעל הקהילות 'עקב' (קריינא דאגרתא ח"א עמ' כח) שהגיע בתורה הרבה, אף שלא הבין היטב מפתח חולשת שכלו, או מפני שאר סיבות, כשיבוא לעולם העליון, יהיה שם למדן מופלג כשאר החכמים הגדולים. (וכן מבואר בזהר פרשת וישב קפה.).

³ כמו שנתבאר לעיל שהנשמה קרויה 'אשה', ועוד ובפרט על קנין התורה שנקרית אשה כידוע, כאומרים (פסחים טז: ומהדרין טז:) על הפסוק (דברים לג, ז) "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב – אל תקרי מורשה אלא מאורסה" (פסחים טז: ומהדרין טז: ומהדרין לג, טו, ז), ולכן כתוב (בראשית ב, ז) "וייצר אלקים" בשני יודי'ן משום שהיו שתי יצירות (כאומרים בברכות סא, ו'ב' יד, והיא נבדל'ל במטה נקומת), יצירת התורה (שהיא בריאה של עולם הבא, רחנית ושמייית) ויצירת האשה (שהיא בריאה של עולם הזה, נשית וארצית) שעל שניהם צריך הוא לתור אחר אבידתו (באשה כאומרים בקידושין ב' ובבבב'ל נחור אחר אשתו, ובתורה כאומרים בבב'ל ובמדרש'ח טס כסם הגר"א שלק המלאך מלטו ושכחו בניו אמר, כדי לתת לו את התורה בכח שיוכל אחר כך להוציא לפועל על ידי לימוד). **ובזה** מבארים אמיתות החתן לכלה "הרי את מקודשת לי", מה שאת מקודשת היינו לאחר קידושי התורה שניתנה בנ"י יום (שהוא גיטתא ל"א, ותנחומי שלא להפריע לי מקידושי התורה שקדמו לקידושיך, אלא רק להוסיף על קידושין אלו (וכן אמרו (בבב'ל טב) 'כל אדם שאין לו אשה, שהיו בלא תורה, ולהנבאר הנהוג שאף הלומד תורה ושקדוה בה עדיין חסר לו כשישירי בלא אשה, אבל האשה הארק כ'תפסת' לתורה).

⁴ **כאומרים** (קידושין לב) שמתחילה נקרא (תהלים ט) **תורת ה' חפצו**, ומשעמל בה נעשית **ובתורתו** יהגה יומם וילילה'. (וראה במד' אריה בדברים ה, ז ובזה שנתבאר שם).

והוסיף (חיי עולם ח"ב יב) שבעולם הבא אין זוכים לשלימות התורה מי 'שידע' הרבה, אלא מי 'שיגע' הרבה כערכו, וכדברי ספר חסידים (הנוכח) שמי שיגע הרבה בעולם הזה כפי יכולתו אף שלא היה לו מזל להבין, בעולם הבא ישיג הכלו ולהיפך, מי שלא יגע בתורה כפי כוחו, אף שבעולם הזה היה למדן גדול, שם לא ידע ולא יבין לומר אמת, עכ"ד. **וזהו** שסיפר (בבא בתרא י: ופסחים ג:) רב יוסף בן רבי יהושע לאחר שחזר מעולם האמת: "עולם הפוך ראיתי, עליונים למטה ותחתונים למעלה", אמר לו אביו: עולם ברור ראיתי, כי איננו יודעים מה יתבעו מהאדם ביחס לתוצאות שהוא השיג, לכן 'עליונים למטה', כי גם אדם שבעולם הזה נחשב לעליון מבחינה רוחנית, יתכן שלמעלה יתבעוהו על הדרגות שיכל להשיג ולא השיג, ומאידך יתכן ש'תחתונים למעלה' שאדם שלא היה נחשב בעולם הזה לבעל מדרגה רוחנית, אבל עשה את המקסימום שהתאפשר מבחינתו, ושם הוא יהיה 'למעלה' למרות שכאן הוא נראה 'למטה'.

והביאור בזה כי היגע בתורה בכל כוחו, התורה נהפכת להיות חלק מעצמו, בשרו ודמו, עד שנהיה גופו ועצמותו מעין 'חפצא' של תורה, ולכן אף כשעולה לעולם הבא נמצא הוא בדרגה גבוהה, כיון שעולה בתורת 'חפצא' של תורה, ולכן אין נפקא מינה כל כך כמה יודע בתורה, כי כבר נקשרה נפשו לתורה, ואפילו שאינו יודע אלא קצת כמות, כיון שמכח העמל נקשרה נשמתו לתורה מלמדים אותו את מה שחסר לו. (ואולי הוא בכלל פירש רש"י בסנהדרין צט: שכתב "הוא עמל כאן והתורה עמלת לו ממקום אחר"). **מה** שאין כן אם אינו עמל ויגע בתורה, התורה שבו היא רק 'ידיעה בעלמא' ואינה קשורה לנשמתו, ולכן לא נקשר כל כך ידיעת השכל עם הנשמה, נמצא שכאשר יעלה למעלה יעלה חלילה בלא תורה, שכן התורה היתה אצלו רק בשכלו הגופני ולא נקשרה לנשמתו, ואילו כעת רק הנשמה עולה למעלה וגופו נשאר למטה, ושוב נעשה כבור ועם הארץ שאינו יודע כלום ומתכסית נשמתו בבושה עצומה. ואף אם יצעק ויתלונן בפני בית דין של מעלה: כיצד יתכן הדבר, הן למטה הייתי 'למדן' גדול וידעתי הרבה? לא יעזור לו מאומה, כי לשם הגיע בחוסר כל רחמנא ליצילן. (גם בבראשית א, ב ב'מעלת המתאמץ, ובדברים א, יג-יד ב'יגיעת התורה' הרחבנו בזה. ובספר לב טהור 'מאמר יגיעת התורה' הארכנו עוד בזה).

אחד הבחורים משיבת בריסק של הגרמ"ד סולובייצ'יק זצ"ל, בבא תורה להרצות דבריו בפני ראש הישיבה, שאל אותו הרב: מה יש לך לומר בסוגיא, אמר אותו בחור: בזבחים למדנו כך וכך, ובתוספות הקשו על זה כך וכך, הגר"ח מתרץ כך וכך, ובספר פלוני העיר עליו כך וכך. הגרמ"ד האזין לדבריו עד תומם, אך כשגמר אמר לו: עכשיו מה יש לך לומר בסוגיא. עד עכשיו אמרת לי מה פלוני שואל ומה אלמוני מתרץ, אבל היכן 'אתה' בסוגיא, מה יש לך לומר, כלום במשך לימודך את הגמרא והמפרשים, לא נתחדש לך שום 'הבנה' משלך. **כמובן** שכל אחד לפי כוחו וחריפותו, ואין האדם נתבע יותר

⁵ **כיוצא** בזה מסופר ששאלו את רבי ישראל מסלנט: האם בעולם הבא יהיו 'כשרונות', כמו הגר"ח סולובייצ'יק, או הרוגז'בר וכדומה, והשיב: בשום פנים ואופן, לעולם הבא יבאו הכשרונות הגדולים ביותר, ולא יבינו כלום, רק מה שאדם 'יגע ועמל' בתורה בעולם הזה – זה מה שהוא יוכל להבין בעולם הבא... וכן שמעתי מאחד שכך השיב לו הגר"א ל' שטיינמן זצ"ל.

מכוחותיו, גם עצם הבנת הראשונים, לדעת מה סובר כל אחד נצרך לזה עמל מסויים, ועל ידי הבנתו נקרא 'חידוש' וכדברי הגר"ח מוולאז'ין (כתר ראש, אות נו)⁶. אבל מי שיכול, לא יסתפק רק לדעת שזה אומר כך וכך וזה אומר כך וכך, אלא ישתדל להתייגע במוחו ולהבין, מה טעם שהרשב"א לא היה נח לו לתרץ כהריטב"א, וכן להיפך, במה שורש מחלוקתם והאם יצא מזה נפ"מ. גם כיצד הוא היה מיישב את הסתירות בסוגיא וכדומה, והאם המפרשים מסכימים עם שיטתו. כל אחד ישקיע כל כוחו בתורה ובמעשים טובים, עד שיהיו אלו כחלק בלתי נפרד ממנו, ואז גם במוטו ישארו עמו ויקום עמהם בתחית המתים בקרוב.

תשובה: על האדם לזכור שנמצא בעולם הזה לזמן מועט בלבד, ובזמן זה עליו לעמול שתורתו ומעשיו הטובים יחיו כחלק ממנו ולא יעזבוהו לאחר מותו, אך אם לא עבד על כך בכוחות עצמו אלא רק השתמש בכשרונותיו ולא הוסיף עליהם מכוחו, לאחר מותו לא יתחבר עמה כראוי וישאר חלילה לבדו.

זהירות קדושת היסודות

שאלה: עד כמה צריך לשמור על קדושת היסודות בתחילת הדרך?

ב. שמות כא, ג: "אם בלָפוּ יבא בלָפוּ יצא..." פירש רש"י (ומקורו בקידושין כ. וגם בתמורה ו, ב ובגמרא כט. ע"ש ברע"ב ד"ה ותליו, ובתפארת ישראל אות יט) "בגפו יצא – מגיד שאם לא היה נשוי מתחילה, אין רבו מוסר לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים". כלומר שמקרא זה אינו כפשוטו לומר שאם נכנס בגפו (יחידי) – יצא יחידי, שהרי זה כבר כתוב בפסוק הבא (פסוק ד) "אם אדוניו יתן לו אשה... האשה וילדיה תהיה לאדוניה והוא יצא בגפו", אלא בא לומר שכל האופן של "אם אדוניו יתן לו אשה" מתקיים רק כשנכנס לעבדות כשהוא נשוי לאשה ישראלית, שאז יכול האדון לחייבו לישא שפחה כנענית, אבל אם "בגפו יבא" – שנכנס להיות עבד בלא אשה, "בגפו יצא" – יוצא גם בלא אשה, שאין רבו מביא לו שפחה כנענית, אלא ישאר יחידי כל זמן היותו לעבד עד שיצא מרשותו⁷. **ובטעם הדבר** שהתורה התירה לתת לו שפחה כנענית, דוקא אם כבר היה נשוי, כתבו הראשונים (דעת זקנים פסוק ד, חזקוני פסוק ג, ומאירי שם ד"ה

כבר, וכעין זה באור החיים פסוק ד) משום שאם ישא שפחה כנענית ללא שתהיה לו אשה ישראלית, יש חשש שמא ימשך אחריה וישתקע עמה, אך כשהוא נשוי מתחילה לישראלית אין חשש שימשך אחרי השפחה כל כך. ומבואר שגם בשעת הדחק כזה שהתירה התורה לתת לו שפחה כדי שיהיו לו ממנה בנים, זה דוקא במקום שאין חשש שימשך אחריה, אבל במקום שאינו נשוי כלל ויש חשש שימשך אחריה, לא התירה התורה⁸.

מזה נלמד כמה יש לקדש את היסודות בתכלית הטהרה, ואף יותר מההקפדה הנצרכת בהמשך הדרך, כמו שמונן שיותר צריך להיזהר ביציקת הבטון של יסודות הבנין מהבטון של הקומות העליונות, כי ככל שעוסקים ביסודות שהבנין עומד עליו, כך יש להקפיד יותר על נקינותו וחזקו באופן המעולה ביותר. וכך הוא בענין טהרת הנפש, כמה שהרע נמצא יותר ביסודות יש לחשוש מפניו יותר, ולכן לא התירה התורה לתת לעבד את השפחה בתור יסוד הנישואין שלו, אלא רק בתור המשך אחר שכבר יש לו אשה יהודית. **כיוצא בזה, ישנם החושבים כי אף שבודאי שגם על ילדים קטנים יש לזהר שלא יאכלו דברים טמאים וכמו שהרחיב הרמ"א והש"ך (י"ד פא, ז' ובט"ז וי"ד שם) שמה שאוכל התינוק בקטנותו מוליד לו טבע רע בזקנותו, מכל מקום על דברים שאינם טמאים בעצם, אלא יש בהם 'רק' ספיקות בכשרות, מותר לתת לילדים קטנים לאכול, שהרי אינם מחוייבים במצוות וכדומה. אבל הגר"ח פ' שיינברג זצ"ל אמר שאדרבה, אם כבר מוכרחים לאוכלו, עדיף שיאכלוהו הגדולים, משום שהגדולים כבר אכלו שנים רבות מאכלים כשרים, ולכן הטמטום שיכול להיות מכך לאנשים שהיסודות שלהם כבר טובים, הוא פחות ממה שיכול לגרום לתינוקות קטנים שמזה כל ביסוס גופם ונפשם, ואם יתבססו ויגדלו ממאכלים כאלו מפוקפקים – הטמטום אצלם יכול להיות הרבה יותר גרוע (וכמובא לעיל באות שגאיה מקור ההפניה לא נמצא. ביתר ביאור).**

מעין זה ניתן לומר על הוצאת בחורים צעירים לעבודה, ישנם החושבים שלא נורא אם יוציאו את בניהם מן הישיבה לעבוד קצת ובפרט כשרואים שממילא אין תלמודם עולה להם יפה, בטענם: הלא גם אנו אנשים שעובדים ובלילה כששבים אנו מעבודתנו לומדים את ה'דף היומי', וברוך ה' רואים אנו פירות בעמלנו, ואם כן לא יזיק שגם בנינו אחרינו יהיו כמונו שיצאו לעבוד עמנו, ובערב ילכו לשיעורי תורה. אבל כאן

⁶ זה לשונו: "חידושי תורה נקרא כל מה שלמד יותר ומתבררים הדברים מחזוריים אצל, כי כל זמן שאנה ממשמש בהם אתה מוצא בהם טעם (עיינן בה), וכשמרבה לחזור נתבאר בזה טעמים ופירושים שנתחדשו, וזה נקרא חידושי תורה". **וכן הביא החזן איש (אגרות ח"א ד) "אל תאזהר לחידושים ארוכים... ואל נא תדחוק את עצמך לחקות את המפללים המתפללים... ענין החידושים פירש הגר"ח מוולאז'ין זצ"ל להיות שאין עומק התורה שבעל פה מתגלה אלא אחרי רוב השקידה והעמל כל המתגלה נקרא חידוש, וכל הנוסף בקנינים שהתורה נקנית בהם נוסף ידיעה יותר ברורה וטועם נעימות הצפונות אשר היו בעילום ובהסתר טרם עמלו, והן הנה החידושים משנתי הנפש ומלהיבי אהבה עלילית מורים מכל שפלות הגופניים ומתקנים גשם לנשמת חיים".**

⁷ **בפשטות** לשון הדרשא שלמדו זאת 'בגפו יבא, בגפו יצא', משמע שעיקר החסרון שלא יוכל האדון למסור לו שפחה רק למי שנכנס 'בגפו' היינו יחידי בלא אשה כלל, אך אם כבר היה נשוי לאשה, אף שלא היו לו בנים, יכול האדון למסור לו שפחה כנענית. וכן משמע בלשון רש"י שכתב "מגיד שאם לא היה נשוי מתחילה, אין רבו מוסר לו שפחה כנענית", ומשמע שכל שהיה נשוי עם אשתו, יכול רבו למסור לו שפחה אף שאין לו בנים. (וכן מבואר ברש"י לעיל שכתב "אם בגפו יבא – שלא היה נשוי אשה, מתרוננו אם בלחודו (היינו לבד)... שלא בא אלא כמות שהיא בחי' בלבוש בגדו", ומכאן שהאיסור למסור שפחה היא רק כשבא לבד לבניו). **אמנם** בגמרא (שם) אמרו "יש לו אשה ובנים – רבו מוסר לו שפחה כנענית, אין לו אשה ובנים – אין רבו מוסר לו שפחה כנענית", ומשמע שגם אם יש לו אשה, אם אין לו בנים – לא יכול למסור לו שפחה כנענית (וכמו שהעיר בביתנו למלך עבדים ג. ה. ובאנת האור החיים' חידש שהיה נתינת הספחה היא רק כשיש לו גם אשה וגם בנים, שרק כזה נחשב שלא יצא כמו שבא). אבל צריך לומר כמו שכתבו תורא"ש והרשב"ש (שם) שהכוונה "או אשה או בנים", מפני שבכך הוא כבר לא נחשב שבא לעבדות בגפו-יחידי.

⁸ **אף** שבחזקוני הרחיב יותר הטעם נחמת החשש שיהיה אדוק בשפחה כנענית ויבא לומר 'אהבתי את אדוני ואת אשתו' השפחה, ועבוד עד היובל, אבל כשהוא נשוי מתחילה יש לו געגועים על אשתו ובניו היחודיים ולא יבא לומר 'אהבתי את אדוני ואת אשתו' השפחה. ומשמע שעיקר הקפידא כדי שלא יבא לומר 'אהבתי את אדוני ואת אשתו' ימשך לעבוד עד היובל, אבל נראה שמספיק גם עצם החשש בנה שבכך ידבק לבו יותר באשה הכנענית, לכן התירה זאת התורה רק במקום שכבר יש לו אשה יהודית ואז גם בשש שנים שיחיה עם השפחה כנענית לא ידבק לבו כל כך אליה. **גם** בדעת זקנים ובמאירי הזכירו זאת ולא הזכירו מהחשש שיאמר 'אהבתי את אשתו' ועבוד עד היובל, וכלשון הדעת זקנים "שכשהוא נשוי ישראלית אינו נמשך אחר השפחה, אבל כשאנו נשוי יהיה נמשך אחריה", וכלשון המאירי "שאין לחוש בו להשתקע עם ז, אבל אם אין לו אשה ובנים אין רבו כופרו בכך". ואולי אף החזקוני ושאר המפרשים התכוונו לאותו דבר, ואין כאן מחלוקת. (והנה לי השעם שלא יספק אר"ה, לכאורה אפילו שבא בגפו ונשא אשה ישראלית לאור נכון, זכר האדון לתת לו שפחה כנענית. טעם ספק סוף הוא נשוי כבר עם ישראלית ואין את החשש שימשך אחריה, אבל מלשון הפסוק שאמר "אם בגפו יבא – בגפו יצא", משמע שהכל תלוי בשעת הכניסה, וכמו שכתבו האור החיים' ובהגלות יעקב, ולא כמו שהענין לעיל (עבדים ג. ה) שנחמק בזה. ואפשר דאף שזו מונת התורה שלא יתחיל ביסודות הטמאים ויש חשש שימשך אחריה, נכל נקיים לא מלגז ולא חילקה ביניהם והתירה רק כשהיה נשוי במרא לעבדות).

למדנו שאינם צודקים, כי מה שאתה האב חושב שהנך יכול לצאת לעבוד ואין הדבר מפריע לך בלימוד בשעות הערב, גם אם נכונים דבריך, זה דוקא לאחר ששהית בישיבה ולמדת במשך שנים, קיבלת חיזוק בעבודה ויראת ה', וממילא גם אם ח"ו תראה ותשמע דברים שאינם ממש לרוחך, תדע תיכף להשטת מהם. מה שאין כן בנך שהוא עדיין צעיר לימים ואינו מחוסן דיו ובקושי הספיק למלא את לבו בתורה וביראת שמים, מי יודע איזה סכנה תהיה עבורו לצאת לעולם החומרי המלא כפירה ואפיקורסות, ואף אחד לא ערב לך להחזירו למוטב.

וכפי שסיפר הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל (זהגדת' עמ' 338): פעם בזמן שבין שתי מלחמות העולם היה המצב הכלכלי בפולין ככי רע, משפחות רבות הגיעו עד פת לחם. באחד הפעמים ביקר ה'חפץ חיים' זצ"ל בלודז', עיר התעשייה הנודעת, וכשבא עלו לאכסנייתו אב ובנו. הבן, בחור בר מצוה, לא בא לקבל ברכה להצלחה בתורה אלא לקבל היתר לעזוב את בית המדרש. אף שהיה בחור טוב, ירא שמים ומצליח בלימודו, אבל היות ולב זהב לו, לא היה יכול לראות את אביו כורע תחת משא העבודה, מבוקר ועד ערב, ולכן החליט כי רוצה הוא לצאת לשוק, למצוא איזו עבודה, ולסייע בפרנסת הבית. אביו לא הסכים בשום פנים ואופן, וטען שמקומו של בחור הוא בבית המדרש, השוק משחית, שפתו ירודה, היותו גשמית, מכבה כל זיק של קדושה ומחזיר טומאה. אבל הבן בשלו, מנסה לשכנעו, מוכן אני לצאת לשוק החיים, שכן רואה אני אותך שאתה ירא ושלם ולא הושפעת, זיק הקדושה לא כבה, והטומאה לא חללה, אם כן, אחזיק גם אני מעמד. **שמעו הם שה'חפץ חיים' מתאכסן בעירם, ותיכף עלו לאכסנייתו להציע בפניו את טענותיהם, כששמע זאת הצדיק התרגש מאוד לשמוע בחור שנושא בעול עם הבית, ואב שמוותר על העזרה. וכך הוא אמר לבחור: שמע נא, התורה אסרה לנו את העופות הטמאים. את הנשר ואת הפרס והעזניה, את העורב ואת 'בת היענה'. למה לא נאמר: את היענה, מדוע נאסרה רק הבת? התשובה ידועה (כמפורש באבן עזרא ובחוקני ויקרא יא, יג-טז ובדברים יד, טז): היען אוכל אבנים וחוכיות (שבת קכח.), קיבתו כבדול ובשרו כסוליה, ממילא אינו ניתן לאכילה ואין צורך לצוות לאוסרו. אבל בנו אפרוחו, בשרו עדיין רך, ואותו אסרה התורה באכילה.**

מצינו שירמיהו הנביא קונן (איכה ד, ג) איך היתה "בת עמי לאכזר, כיענים במדבר". ויש להבין, במה מתבטאת אכזריות היען לאפרוחיו? אלא הענין הוא שכאשר האפרוחים באים ומבקשים מזון, והאם נותנת להם מעדן, בעיני האמא אין טעים ממנו, שבר זכוכית מחודד ומשוני, ואינה מבינה שהושט שלה כצינור ברזל וקיבתה כדוד נחושת, והזכוכית נגרסת בה עד דק. אבל אפרוחה עדין רך, הזכוכית יכולה לנקוב את ושטו ולחורר את קיבתו, והאפרוח יתייטר וימות בעינויים קשים ומרים, ונמצאת היא אשימה בהריגת אפרוחה. **כך הדבר אצלכם – סיים החפץ חיים, אביך מבוגר, ומחוסן נגד אוירת השוק ומתמודד בהצלחה מול השפעתו. אבל אתה עודך צעיר ורך, אינך יכול להשוות עצמך אליו. עליך מוטל איפוא להמשיך בלימודך ולשהות באהלי תורה ובמחיצת בני התורה.**

דברים אלו אמורים גם להורים, ישנם כאלו שאומדים עצמם שיכולים לטייל במקום פלוני שאינו על טהרת הקדושה ולא

יושפעו לרעה, שכן אצלם – חושבים הם לפחות – שאין הדבר מפריע כלל, אולי באמת מלאכים הם, יכולים הם לטייל באותו מקום ומחוסנים הם דיים, אך מה רוצים הם מילדיהם, איך מהמרים הם על זוך נשמותיהם, כיצד לוקחים הם אותם עמהם. זהו שמבקשים בברכת המזון (לנוסח בני אשכנז) "הרחמן הוא יברך אותי ואת אשתי ואת זרעיי", כי כשם שהאב מבקש ברכה המותאמת לו, וברכה המותאמת לאשתו, כך צריך לבקש ברכה לילדים בפני עצמם. לא כל מה שמתאים להורים מתאים לילדיהם, ולכן הוא מברך לכל אחד בנפרד, איש אשר כברכתו יברך אותם, עד כאן. **אנשים רבים אינם מבינים זאת, היתכן שהוא החזיק מעמד בתורה וביראת שמים, על אף היותו שולח ידו במסחר, ואילו בנו לא יחזיק מעמד, ומתפלאים: מה נשתנו אלו מאלו? מעתה נבין, הרי האב לא התחיל לעסוק במסחר בעודו נער צעיר שלא מילא כריסו ומוחו בתורה וביראת שמים דיו, וכל דבר קטן יכול להשליכו מן הדת⁵. וגם אם האב התחיל בזה בנערותו, לא תמיד הוא זוכר איזה נסיונות היו לו בעצמו, וגם אם לא היו לו נסיונות, מנין שבנו חזק באופיו כמותו. אפילו אם יודע בעצמו שבנו חזק מאוד באופיו, אבל לעולם אין התחייבות על כוחות נפשו של האדם. ובפרט משום שפעם האמונה והיראת שמים היתה נטועה בלבם, והחשש של ריחוק מהדת היה רחוק, אך בזמננו שרבים המפתים בחוץ להתקלקלות ולמתירנות, לחופש ולפריצות, כיצד יהין להוציא את בנו מספסל הלימודים אל הזוהמא הזו. כמה מאושר צריך הוא להיות שבנו ספון בבית המדרש, ואינו מכניס לחשש סכנה ברוחניות ובגשמיות כזו (ובויקרא ובדברים שם חוספנו על כך, עיין שם).**

תשובה: אופן בניית היסודות צריכה זהירות גדולה יותר ממה שעושים זאת רק בהמשך הבנין, ולכן אף שבודאי יש לדאוג גם לטהרת הגדולים, אך חשוב יותר לדאוג בנקיטת וטהרת יסודות בגית הילדים והבחורים משום חשיבות יסוד הבנין כמדובר.

ניתן לקבל במייל 'הכנה נפלאה לנישואין' (הלכה והנהגה לחתנים), וכן 'הכנה נפלאה לבר מצוה – הזדמנות פעם בחיים' (מעלת אותו היום ושהכל הולך אחר ההתחלה). וכן לרכוש: שלום רב (על שאילת שלום הארת פנים), הפרשה המחכימה (שבועה חלקים, חכמה ומוסר אקסטרליים על התורה), המשנה המחכימה (על פרקי אבות), המגילה המחכימה (על מגילת אסתר), תורת עשר המכות (סיכום הערות בענין עשר המכות בדרך הפרד"ס), זמנים ומועדים (ביאורים ובידורים, ופירושים בעניני מועדי השנה בורשי כסליו עד אב, ביהלם ובדורות), בזאת תבחנו (630 שאלות על הש"ס מכת"י מן הגר"ח קנייבסקי שליט"א שתשובותיו נמסרות אחרות), אהבתי תורתך (ספורים על אהבת תורה של גדולי ישראל), ברורי הלכות – איסור והיתר/ בשר וחלב ותערובות (י"ד סינים פו-קיא, סיכום ספורט בעיקרי הסוגיות ומפרשיה עד להלכה, בתוספת ביאורים ובידורים, ביהלם ומאירים, ובסופו קצת שאלות ותורות למעשה). בטלפון: 02-5864229 בפקס: 02-5861245 (לציין: עברך בן-זוד ולברך אם נתקבל) ובדוא"ל: BH5864229@GMAIL.COM

⁵ והנה גם אם אין ברידה ומתייב לשולחו לצאת לעבוד, מוכרח הוא בתחילה להקנות לו תורה ויראת שמים, כדי שיהיה לו יסודות איננים חזקים בעבודת ה', ובצירוף זה גם ימשיך ללמוד עמו בזמן עבודתו, וכדברי המשנה ברורה" (ביאר הלכה שו"ו ד"ה ולמה) "התנא רבי גורארי אמר (קידושין כג.) מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד לבני אלא תורה בלבד... תורה עומדת לו לאדם בילדותו ובעת זקנתו כשהוא חלש שנאמר וכו'. **ומכל מקום גם זה שמלמד לבנו אומנות צריך לכוון עלמא ללמדו מתחילה, וגם בעת שהוא עוסק במלאכתו (דרך למה) תורה ויראת שמים, שאם לא כן ימצא במלאכתו גופא כמה ענינים מאיסור גזל, וגם עוד תקלות רבות ופירצת הדת לגמרי ח"ו, ובפרט בימינו שהכל מתפורר במקומות הרבה אשר אין עם ישראל שומרי דת התורה מצויין שם, אם לא יהיה קבוע בנפשו מנעוריו ידיעת התורה ושמידת המצוות עלול ח"ו שיהלל שבת במלאכות גמורות שיש בהן חיוב סקילה... כל שכן בלימוד המלאכה בלא תורה, בודאי גוררת עונות הרבה, וגם פירצת הדת בכלל ח"ו".**

נא לסייע לעלון ב'נדרים פלוס' עבור 'שבט אחים' – רמות פולין' (שלוחה 3044) בקטגוריה 'עלון הפרשה המחכימה'

טמונה בפרשה

עלון שבועי לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

פרשת משפטים - שקלים

לסדר את הפרשה

לפניכם רשימת נושאי הפרשה בסדר מעוררב, עליכם לסדרם מחדש לפי סדר ההתרחשויות בפרשה. כשתצליחו, תקבלו מהאותיות חלק מפסוק מהפרשה.

- א. דיני שומרים
- ב. גילוי כבוד ד'
- ג. עדות שקר
- ד. מצוות הדיינים
- ה. שלש רגלים
- ו. כריתת ברית במתן תורה
- ז. דין עבד עברי
- ח. דין אמה עבריה
- ט. דין המפתה
- י. שלא לצער אלמנה ויתום
- יא. בייעור ע"ז
- יב. תשלומי גגב
- יג. דיני הלואה ומשכון
- יד. גירוש הכנעני מפני ישראל
- יה. דין חובל ומכה
- יז. מצוות בין אדם למקום
- יח. שבת
- יט. נזקי שור ובור
- כ. הציווי שמשה יעלה לבדו
- כא. נזקי שן ורגל
- כב. שור שנגח שור
- כג. השבת אבדה
- כד. הסכמת העם לכל המצוות
- כה. מסירת הלוחות למשה
- כו. נזקי אש
- כז. איסור אונאת גר

שאלה לשולחן שבת

"לא תבשל גדי בחלב אמו"

כתב הטור: 'כתוב בתורה: "לא תבשל גדי בחלב אמו" שלוש פעמים אחד לאיסור בישול, ואחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה.'

ויש לבאר מדוע בחר אונקלוס לתרגם בכל שלושת המקומות "לא תיכלון בשר בחלב" שהוא לא כפשוט הפסוק אלא על פי הדרשה בשונה מהרגלו, וכן אם בוחר בדרשה, מדוע לא כתב בכל מקום איסור שונה?

מטרת השאלה

הינה לעורר דיון סביב שולחן השבת. ניתן לשלוח את תשובותיכם למערכת (בצרוף מקורות, אם ישנם) ובל"ג אכתוב מן התשובות בעוד כחדש.

פנינים

"זרצע אדוני את אונו במרצע"

'אמר ד' יוהנן בן זכאי, אוזן זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב, והלך וגנב, תרצע' (מכילתא) והתמיהה גדולה: הרי ידוע שהאיסור הנאמר בעשרת הדיברות 'לא תגנב' הכוונה לאיסור גניבת נפשות שעליו ממילא אין נמכרים לעבד עברי, ומדוע בכל זאת נענש הנרצע, גנב הממון, באזנו מטעם זה? תירוצים אחדים: א. אין גורסים את המילים 'על הר סיני'. ב. התורה החמירה על הגונב נפש מישראל ומוכרו לעבד, שעליו למות. והנה עבד זה, רוצה להשאיר את עצמו עבד והרי הוא כעין אותו הדבר, ולא למד הוא ממה ששמע בהר סיני את חומרת הדבר. (בים דרך) ג. באיסור גניבת נפשות כלול אף איסור גניבת ממון. ד. גורסים: 'אוזן זאת ששמעה לא תגנובו'. (החזקוני) ה. בעשרת הדיברות כלולים כל תרי"ג המצוות. (הרא"ם) ו. עד שלא נאמר הדיבור בפרשת קדושים, שאז בא זה ולימד על זה. (ט"ז) ז. מי שלא נזהר בגניבת ממון ומזלזל בזה, סופו שיגיע לגניבת נפשות. (ריב"א) ח. ע"פ הכתוב בגמרא (ב"ק קיט): "כל הגוזל את חברו שווה פרוטה כאילו נוטל נשמתו ממנו". ט. בהר סיני שמעו 'לא תגנב' מפני הקב"ה ובפשטות הכוונה לגניבת ממון. ורק כעבור ארבעה חודשים, כשירד משה עם הלוחות השניות לימד את שלוש עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן, ואחת מהן היא 'דבר הלמד מעניינו'. ומכח מדה זו למדנו במכילתא שהמילים 'לא תגנב' עוסקות בגונב נפשות שהרי הכתוב מדבר שם בנפשות.

"חמשה בקד ישרם תחת השור"

במדרש רבה (ז,ז) כתוב: "כי יגנב איש שור או שה, לפי ששור גנבנו ועשינו עגל, לפיכך חמשה בקר שלמנו תחתיו, שמתו תחתיו אבותינו במדבר לפי שגנבנו השור ועשינו את העגל, שילמנו חמישה תחת השור". ודברי המדרש טעונים ביאור מנין שמתו פי חמישה אנשים מפאת חטא העגל? ויש לפרש ע"פ דברי המדרש במקום אחר (ויקרא ב,א) על הפסוק: "ואשה בכל אלה לא מצאתי" שמדובר בנשי דור המדבר שאף אחת מהן לא חטאה בחטא העגל. ולפי זה, אף תחילת הפסוק תתפרש באותו אופן ש"אדם אחד מאלף מצאתי" - הכוונה שאדם אחד מתוך אלף חטא בעגל. נמצא, שאם היו ששים ריבוא ישראל וחטאו אחד מאלף, הרי שחטאו שש מאות איש. והנה נפלו מהם שלשת אלפים איש דהיינו בדיוק פי חמישה, ולזה התכוונו במדרש ששילמנו חמישה תחת השור, דהיינו חמישה נופלים על כל חוטא בחטא השור (העגל). (דמשק אליעזר)

"זרפא ירפא"

הגמרא (ב"ק פה:) כותבת: 'דבי ר' ישמעאל אומר: זרפא ירפא, מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות. ויש לבאר: א. מדוע לא כתוב שמכאן שרשות לחולה ללכת להתרפאות? ב. לכאורה אין זה רשות כי אם חובה ללכת לרופא, מצד: 'ונשמרתם מאד לנפשתיכם'? א. באמת החסידים הראשונים בעת חליים היו מתחזקים בינם לבין עצמם ומפשפשים במעשיהם מדוע באה עליהם צרה זו, ורק אנשים בעלי חסרון באמונה הלכו לרופאים. ולכן כתוב שאם כבר מישהו בא אל הרופא, אל לו להימנע מלרפא אותו. (ברכי יוסף יו"ד של"ו, ועיין רמב"ן כאן) ב. בוודאי שעל האדם ישנה חובה לרפא עצמו בכל מה שניתן, וכלל אין זקוקים לרשותו. ג. כיון שנתנה התורה 'רשות' לרופא, שוב לא יהסס בטיפולו בחולים שמא יהרוג מישהו בטעות ויצטרך לגלות, הרי כעת הוא נחשב כעושה ברשות ואינו גולה. ד. ללמדנו שלמרות שהרופא צריך מצד המוסר לרפא והיינו חושבים שמחויב הוא לעשות כן בחינם, לכן למדה אותנו התורה שמוותר לו לגבות תשלום על עבודתו. ה. הרפואה תלויה באדם עצמו שישמור על גופו ומאכליו והרי אף הרשות נתונה לו. (נטע שעשועים) ו. זה שלאדם מותר לרפא עצמו, אין זה חידוש שהרי כל התורה נדחית מפני פיקוח נפש, אבל היינו חושבים שאולי הרופא יאמר שאין אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חבריך, לכן נתנה לו התורה רשות. (ע"פ תשובות הקוראים הנכבדים שליט"א לשאלה לשולחן שבת' תשע"ט)

ישנו ביקוש רב בבתי הכנסת ברחבי הארץ לקבל את העלון לקהילה שלהם.

זו ההזדמנות שלכם לזכות בהפצת תורה. ניתן לתרום:

1. בהעברה לבנק לאומי (10) סניף 911 חשבון 3787939, ע"ש 'ביין' 2. לשלוח שיק למערכת

העלון מוקדש

לע"נ שמחה סימי בת עישה

ת.נ.צ.ב.ה

חידון א' ת

התשובה לכל שאלה מתחילה באות המופיעה בתחילת השורה

- א. אסור לקללם (3)
- ב. שניים מארבעת המזיקים, שבפרשה מוזכרים
- ג. מתחייב לשלם פי שנים
- ד. אסור להעדיפו בדין
- ה. הפוגע באישה כזו מתחייב בדמי ולדות
- ו. "האשה _____ תהיה לאדוניה"
- ז. הם החייבים בעליה לרגל
- ח. בעל חי המוזכר בפרשה מספר פעמים
- ט. אסור לאוכלה
- י. אסור לענותו, אותו ואת אמו
- כ. לו אנו מצווים להשליך בשר טריפה
- ל. היו עשויות אבן
- מ. אסור להחיותה
- נ. כינוי נוסף לריבית
- ס. משה הקריא אותו לעם
- ע. אם שור נוגח __, בעליו מתחייב בשלושים כסף
- פ. השוחד מעוור את עיניהם
- צ. השוחד מסלף את דבריהם
- ק. חג הפסח קרוי גם 'חג ה_____'
- ר. מילה נרדפת ל'פעמים'
- ש. היא תהיה בין התובע לנתבע
- ת. מילה נרדפת ל'תרמה'

חידון א' ת' הפוך

התשובה לכל שאלה מסתיימת באות המופיעה בתחילת השורה

- א. אסור לאור (לקלל) אותו
- ב. המזיק משלם מ-
- ג. שם נוסף ל'וט
- ד. כך קרויים נישואי האדון עם אמתו
- ה. ד' ישלח אותה לפני בנ"י
- ו. לבדו
- ז. דמי עבד ל' שקלים אפי' אם שווה אלף _ (רש"י)
- ח. שור מועד קרוי בלשון הפסוק - 'שור _____'
- ט. כך יגרש השי"ת את הגויים מפנינו
- י. עבד כנעני שרבו הפיל לו שן או עין יוצא ל-
- ך. אסור לתת אותה באיחור
- ל. שור שהרג אדם, עונשו:
- ם. ים זה הוא אחד מגבולותיה של א"י
- ן. באיבר זה נרצע העבד העברי, שממאן לצאת לחפשי
- ס. עד שקר קרוי - 'עד _____'
- ע. "_____ תחת _____"
- ף. חג הסוכות קרוי גם 'חג ה_____'
- ץ. אסור להשאיר את חמור שונאך כשהוא-
- ק. "מדבר שקר _____"
- ר. בנ"י ראו תחת רגלי הקב"ה כמעשה לבנת-
- ש. עבד עברי נמכר ל' _____ שנים
- ת. אסור לכרות אותה עם עמי כנען

ואלה שמות

"ויקם משה ויהושע משרתו"

מה היו שמותיו וכינויו של יהושע? (התשובות במדור התשובות)

מן המדרש

ר' יהושע אומר: אמר הקב"ה: לפי שהרביתי עליכם דינים, אני מרבה עליכם שכר, וזהרתי אתכם על כל המצוות, שהיא חייכם, שנאמר: "שומר מצוה לא ידע דבר רע". וכן כל ענין שכתוב בפרשה הזו, להורג נפש, למכה שור, למבעיר בעירה, כל אחת ואחת כתבתי עונשה בצדה ושכרה בצדה. משל למלך, שהתקין שני דרכים: אחת מלאה קוצים ודרדרים וסיראות, ואחת מליאה בבשמים. העוורים הולכין בדרך הרע, והקוצים מוסיפים מכה על מכותיהם, והפקחים הולכין בדרך הטובה, ונמצאו הם הולכין ובגדיהם מתבשמים הימנה. כך הקב"ה התקין שני דרכים: לצדיקים אחד, ולרשעים אחד. מי שאין לו עיניים, הולך בדרך רשעים ונתקל ואין לו עמידה כבלעם הרשע, שנטרף מן העולם, וכדואג ואחיתופל שנתרחקו מן החיים, וכגיחזי שיצא מן העולם ריקם. אבל הצדיקים שמהלכים בתומם, הם זוכים ובניהם אחריהם, שנאמר: "מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו"... פעם אחת אמר לו עקילס לאדריינוס המלך: רוצה אני להתגייר ולהעשות ישראל. אמר לו: לאומה זו אתה מבקש?! כמה בזיתי אותה, כמה הרגתי אותה, לירודה שבאומות אתה מבקש להתערב?! מה ראית בהם שאתה רוצה להתגייר? אמר לו: הקטן שבהם יודע היאך ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, מה נברא ביום ראשון, ומה נברא ביום שני, כמה יש משנברא העולם, ועל מה העולם עומד, ותורתך אמת. אמר לו: לך ולמד תורתך ואל תמול. אמר לו עקילס: אפילו חכם שבמלכותך, וזקן בן מאה שנה, אינו יכול ללמוד תורתם אם אינו מל. שכן כתוב: 'מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי, ולמי? לבני ישראל. (ע"פ מדרש רבה)

מילה בפרשה

הציפור מיד צללה,
ועטה על שללה,
בתוך הדבר הנוכחי,
שפן מבוש פרץ בבכי.

המונח המבוקש הינו מילה בת 3 אותיות המופיעה בפרשה. אשר כל שורה בחידה רומזת להקשר שונה שלה. (יתכן כתיב חסר וחילופי אותיות בעלי הגיה דומה)

התשובה תפרסם אי"ה בגליון הבא

ושפני טמוני חול

איך יתכן שבן יעשה חבורה לאביו, ולא יתחייב מיתה?

"ויהזו את האלהים ויאכלו וישתו"

כתוב במדרש (ויקרא רבה פרשה כ') על פסוק זה: 'וכי קילורין עלת עמהן לסיני?' ויש לבאר מהו קילורין. וכתב הערוך (ערך קלר) ששמע שיש מקום שקורין לעוגה 'קליר', ועל כן נקרא רבי אליעזר הקליר כך משום שאכל עוגה (או פת) שהיה כתוב בה קמיע ונתפקח. וישנה דעה המובאת בראשונים (תוספות ורא"ש) שרבי אלעזר הקליר הוא רבי אלעזר בנו של רבי שמעון בר יוחאי. אולם הרשב"א כתב שהוא רבי אלעזר בן ערך. ובצמח דוד הביא דעות שהוא רבי אלעזר בן יעקב או רבי אלעזר בן הורקנוס.

שעשועי דאורייתא

"איש אל רעהו כסף או כלים"

"איש אל רעהו חמוד או שור"

מלבד פעמיים בפרשתנו, היכן עוד נאמר בתורה 'איש

אל רעהו'? (3 תשובות)

מצאו נא בפרשה:

1. כמה שיותר שמות של בעלי חיים המופיעים בפרשה. (לפחות 7)
2. שלוש מילים רצופות בעלות שורש זהה.
3. 3 פסוקים רצופים שמסתיימים באותן שתי מילים.
4. שניים מסימני ליל הסדר. (כתיב)
5. שם של אחד מספרי הי"ד החזקה לרמב"ם.
6. את שמותיהם של חמישה מתוך כ"ד ספרי התנ"ך.

"זיכרון" סימן

גימטריאות ורמזים לזכירת מספר פסוקי הפרשה

פרשת משפטים עוסקת בעניני הדין והדיין, וביניהם: "ושחזר לא תקח כי השחזר יעור פקחים" (חכמים).

בפרשת משפטים ישנם 118 פסוקים, ואפשר לזכור זאת ע"י זכירת המילים:

"חכמים" = בגימטריא = 118

תשובות

ושפני טמוני חול - תשובה לשבוע שעבר: איזה מעשה מותר ליחיד לעשותו בשבת ואסור לשני אנשים לעשות יחד? - קיפול בגדים (באופנים המותרים) (שו"ע או"ח סי' ש"ב ג'). **לסדר את הפרשה** - ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה. **חידון א' ת'** - אב אם אלוקים (דיין), בור בעירה, גנב, דל, הרה, וילדיה, זכרים, חמור, טרפה, יתום, כלב, לוחות, מכשפה, נשך, ספר הברית, עבד כנעני, פקחים, צדיקים, קציר, רגלים, שבועה, תונה. **חידון א' ת' הפור** - נשיא, מיטב שדהו, חג, ייעוד, צרעה, בגפו, זוז, גנח, מעט מעט, חפשי, דמועך (תרומתך), סקול יסקל, פלשתים, אוזן, חמס, פצע, אסיף, רובץ, תרחק, הספיר, שש, ברית. **שעשועי דאורייתא** - בבוני מגדל בבל, בתמיהתם של אחי יוסף, בדרך נבואתו של משה. 1. גדי, שור, שה, כלב, חמור, פר, צרעה, - בעיר, חיה, בקר, צאן. 2. 'ומת מות יומת'. 3. 'מות יומת'. 4. וברך, קדש. 5. משפטים. 6. ויקרא, דברים, ויהושע, מלאכי, חגי. **ואלה שמות** - הושע, יהושע, ישוע, שאול, משרת משה, נער, בן נון, נון, ראש קטיעא. **מילה בפרשה יתרו** - חקי. 'על משפטי המלך' - משפטי-חוקי, 'נזל צבע וליכלך' - צבע חאקי, 'אך עם הניקוי המתיני' - המתיני-חכי, 'ותפעלי בדיוק כמוני' - חקי אותי. **טמונות בפרשה** - 1. 'שלושים שקלים' (כא, לב). 2. 'ושלחת את הצרעה' (כג, כח). 3. שני הכתרים של 'נעשה ונשמע' (כד, ז). 4. מחתרת האצ"ל - 'אם במחתרת' (כב, א). 5. 'גדנ' בחלב אמו' (כג, יט). 6. 'ורפא ירפא' (כא, יט). 7. 'רגל תחת רגל' (כא, כד). 8. 'במרצע' - הוא כלי הרצענים (סנדלרים) (כא, ו). 9. 'ויצאו ילדיה' (כא, כב). 10. 'חמור... רובץ' (כג, ה). 11. 'זרחה השמש' (כב, ב). 12. 'בא השמש' (כב, כה). 12. 'הדלת' (כא, ו). 13. 'יום שהוא כיומים, ואיזה, זה מעת לעת' (רש"י כא, א). 14. 'מלזבל ומלקשקש' (רש"י כג, יא). 15. 'טרפת תתול ושועל' (רש"י כב, יב). 16. 'מגידי שחמשים שנה קרויים עולם' (רש"י כא, ו). 17. 'וכי יפתח איש בור' (כא, לג). **טמונות בהפטר** - 1. 'כסף אשר יעלה על לב' (יב, ה). 2. 'חצצרות' (יב, יד). 3. 'ולחוצבי האבן' (יב, יג). 4. 'ויקב חר בדלתו' (יב, י). **שאלה לשלוח השבת בא** - שאלנו: מובא בגמרא (ברכות ט:): 'וינצלו את מצרים' אמר רב אמי, מלמד שעשאוה כמצודה שאין בה דגן, וריש לקיש אמר, עשאוה כמצולה שאין בה דגים. דהיינו שבני ישראל רוקנו את מצרים ממונם בטרם יצאו ממנה. ויש לבאר אם כן, מנין היה למצרים עוד כסף וזהב כה רב עד שמובא במדרש שגדולה הייתה ביזת הים מבזיזת מצרים? כמה מעיקרי התשובות שהתקבלו במערכת: 1. מדובר היה בים סוף במטמוניות שהיו להם. (שפ"ח בשלח). 2. הכוונה היא לעתיד שעתידים לנצל את הצמרים על ידי ביזת הים. (לחמי תודה). 3. ביציאתם לקחו עמם כלי כסף וכלי זהב ושמלות, אבל לא כסף וזהב עצמם. 4. מה שבמצרים לקחו אבל יוסף הטמין עוד הרבה ממוץ בבעל צפון ומשם לקחו המצרים. 5. לקחו רק מהעיר מצרים ומשכנותיה אבל לא מכל הערים שהיו בארץ מצרים. (נוב"י). 6. נהר פישון לקח את האוצרות מגן עדן לים סוף בשביל בני ישראל. (ע"פ תיב"ע). 7. לא כל המצרים הסכימו להשאיל את הכל לבני ישראל.

ניתן להשיג את העלון:

במייל: ע"י שליחת מייל בקשה אל: temunabaparashah@gmail.com - מלמדים, תלמודי תורה ובתי ספר - נא ציינו זאת.

באתרים: באתרים: 'לדעת', 'אידישער וינקל' (באידיש) 'תורת יוסף ו'דרשו'.

בשכונת בית ישראל בירושלים: בחנות 'פיצוחי בית ישראל' רח' בית ישראל 1, ובמערכת

© כל הזכויות שמורות לאהרן בין.

ניתן לשלוח תגובות, רעיונות והערות למערכת:

קויפמן 17, ירושלים

temunabaparashah@gmail.com

העלון מגיע מדי שבוע לעשרות אלפי משפחות וילדים, המשתמשים

בו ללימוד משותף סביב שולחן השבת.

מעוניינים להקדיש את העלון לכל מטרה? צרו קשר עם המערכת, או טלפנו: 052-766-5775

זיהי דוד לכל דרכיו משכיל

קווים לדמותו ותורתו
של אחד מרבתינו האחרונים גאוני ארץ
רבי יוסף דוד זינצהיים זצ"ל
רבם של יהודי צרפת
ומחבר הספרים יד דוד, שלל דוד ועוד
נלב"ע כ"ח שבט תקע"ג

ימי גידולו

רבי דוד נולד בסביבות שנת תצ"ז בגרמניה, לאביו רבי יצחק שהיה תלמיד חכם חשוב. את תורתו ודרך לימודו קיבל מאביו, אותו הוא מזכיר בהקדמתו לספרו 'יד דוד' בהערצה:

"אשר נתגדלתי על ברכי א"א מו"ר... והוא הדריכני מנעורי בלימוד הישר והמושכל מיוסד על דרכי העיון האמיתי בש"ס ופוסקים ראשונים ומעט מן האחרונים... ולאחר רוויית דודים בש"ס ופוסקים, אז יצוא יצא להתעלס באהבים, לירד לעומק ולהרחיב הפלפול בדברי ראשונים, וגם את אחרונים, כי הפלפול והסברא הישרה נצרכים מאד בדרכי ההוראה להוציא דבר מתוך דבר... עד זמן חתונתי שהייתי כבן עשרים שנה, כבר למדתי אצלו כל הש"ס חוץ מסדר קדשים, וטור או"ח ויו"ד וחלק גדול מן החו"מ".

בהיותו כבן עשרים שנה, נשא לו לאשה את אסתר בת הגביר דב בער מעדלסהיים, אשר תמך בו ואיפשר לו להמשיך בשקידתו מתוך הרווחה, כפי שהעיד על עצמו:

"ואחרי כן ברב חסדי ה', ישבתי באהלי התורה מתוך הרוחה, אין לי מחסור בעסקי העוה"ז, ושמרתי מזוונות פתחי התורה מתוך הרחבת הלב, וה' גמל עמי חסדו להיות מתמיד עליה כפי יכלתי. ואמרתי אז, עת לעשות - להתחיל הש"ס פעם שנית עם הפוסקים בעיון רב הדק היטב, ולירד לעומקה של הלכה. ואת אשר חנני אלקים כתבתי לי למשמרת. וכמה דברים הרציתי לפני אדוני אבי עטרת ראשי זצ"ל, ואמר: יישר".

בשנת תקל"ח יסד גיסו ר' נפתלי הירץ מעדלסהיים ישיבה בכפר בישא שע"י שטרסבורג, וכיבד את גיסו רבינו לעמוד בראשה. בלמדו עם תלמידיו, החל ריד"ז לחזור על הש"ס "בעיון נמרץ" בפעם השלישית, ואת חידושויו העלה על הכתב, כהכנה לחיבורו הענק "יד דוד".

בסוף הקדמתו כתב: "וקראתי שם ספרי יד דוד חלק ראשון, באשר לא זכיתי לבנים זכרים להיות לי יד ושם בביתו ובחומתו של הקב"ה - טוב מבנים". לריד"ז ורעייתו היתה בת אחת אשר נישאה לרבי אברהם אויערבך.

בהתמוטטות מוסדי ארץ

אולם ימי השלווה בהם ישב ריד"ז בנחת בעיר בישהיים ועסק בתורה והרבצתה, לא ארכו זמן רב.

רבינו יוסף דוד זינצהיים זצוק"ל היה גדול בדורו ומחברם של ספרים רבים המפליאים בחריפות ובקיאיות עצומה. אודות גדלותו יכולים אנו ללמוד מתוך דברי החתם סופר בהספד שנשא עליו בהיודע דבר פטירתו (דרשות חת"ס כרך א דף פ ע"ג), וחזי מאן גברא רבה מסהיד עליה:

"אשר כזה היה ממש הצדיק הזה אשר אנו עוסקים בהספדו הרב הגאון מו"ה דוד זצ"ל זינצהיימער בעה"מ ס' יד דוד, אשר בהיותו מכובד וקרוב מאד למלכות בפאריס ונשאל על כמה דברים והשיב שואליו דבר, והיה גדול ומכובד מאד בעיני המלך והשרים וכבוד עשו לו במותו כידוע, ובכל זאת היה גדול ליהודים עוסק כל ימיו בתורה והחזיר הש"ס כמה פעמים וכל ספרי ראשונים ואחרונים היה ממש שגורים בפיו כנראה מספרו, ומכירו הייתי בילדותי, וגם עתה ע"י חילוף כתבים עמו ראיתי צדקתו ותמותו, נמצא מלבד שנעשה אדון ע"י חכמתו בנימוסיות ובמדיניות עוד נשאר הוא המושל בגבורתו ולא משלו הם בו שיתפתה אחריהם ח"ו, אלא אחר שגלה להם טפח חזר לכסות טפחיים, וצד תמותו במקומו עומד וריחו לא נמר מתרגמי' לא פג".

החת"ס רומז בסוף דבריו על המצב הרגיש בו עמד ריד"ז שלא ברצונו, בעמדו בראש מוסדות שלטוניים שהקים הקיסר נפוליאון בונפרטה, אשר לא התברך בהרכב של שלומי אמוני ישראל, והביא אותו לידי הכרח לשתף פעולה עם ענינים ואישים שהיה עדיף שלא באו לעולם. אך כפי שמעיד החת"ס, לא התפתה אחריהם ח"ו, וצד תמותו במקומו עומד. ואדרבה, על רקע הקשיים והסבל הגדולים שהיו כרוכים בתפקידו הללו, זוהרת דמותו שבעתיים.

העובדה שפרסומו הגדול של ריד"ז היה סביב תפקידיו "מטעם", ובצירוף העובדה שרוב כתביו הנפלאים היו גנוזים עד לשנים האחרונות, הביא לכך שבמשך דורות רבים לא זכה להערכה הראויה לו. אך כיום, כאשר זכינו לפרסום סדרת הספרים "יד דוד" ע"י מכון ירושלים, ונוסף גם ספרי "שלל דוד", "מנחת עני", ועוד, הרי כל לומד יכול להעיד על תורתו הפורצת גבולות בבחינת "כל רז לא אניס ליה". וכפי שכתב החת"ס בביטוי נדיר שנראה שכל ספרי הראשונים והאחרונים שגורים על פיו.

הידיעות שבמאמר זה נלקטו בעיקר ממה שנדפס בהקדמות ליד דוד, ובספר שומרי משמרת הקודש לר' רפאל נתן אוירבך.

הזעם, ואיש על מקומו בא בשלום".

יִדְר נֹדֵד וְיֵאמֵר

בהיותו נודד, נדר ריד"ז נדר לאמור:

"ובהיותו באלה מסעי בפרצו"ת דרכים, כינה מתנודד מפינה לפינה, נדרתי נדר גדול לאלוקי ישראל: אם יהיה אלוקים עמדי והשיבני אל מחוז חפצי ואל נוי, כלי חמדתי היקרים הני ספרי דבי רב, אסדר חיבורי ואפיצנו בישראל לאור הדפוס אם יהיה ביכולתי, אולי יהיה תועלת אנשים כערכי, ובחמלת ה' השיבני אל מכון שבתי, והתחלתי לסדר בסדר נכון ולהעתיק מה שחשבתי שראוי להעלות על מזבח הדפוס..."

עם תום המהפיכה שב ריד"ז לשטרסבורג, והיהודים במקום מינו אותו כרבה הראשי של העיר. במשך השנים בהן כיהן כרבה של העיר, הוכר מעמדו בין היהודים והשלטונות. אין כל פלא, שעם כינוסה של "אסיפת נכבדי היהודים" בידי נפוליאון, וההכנות ליסוד ה"סנהדרין" הפריסאי, תפס ריד"ז מקום מרכזי והיה בין ראשי המדברים.

האסיפה הכללית של היהודים

בשנת 1806 התכנסה בפרז' על פי פקודתו של נפוליאון אסיפה שהורכבה מנכבדי העם היהודי מצרפת ואיטליה. ההרכב היה אמור לייצג את היהדות במטרה לשלב את היהודים בחיי המדינה. רבי דוד היה אחד מתוך 112 צירים שנבחרו על ידי פקידי הממשלה הצרפתית. המתח בין הנציגים שנטו למודרנה ורפורמנה לבין הנציגים השמרנים באסיפה היה גדול.

הויכוח הראשון פרץ כאשר הבחירות לתפקידי יושב הראש והמזכירים נקבעו על פי הממשלה ליום השבת, ר' דוד התנגד בתוקף לקיום הבחירות בשבת, ואילו החילונים בראשותו של אברהם פורטו טענו כי זו הזדמנות להוכיח לקיסר שהיהדות ממושמעת לחוקי הממשלה. לבסוף הושגה פשרה לפיה הדתיים יכתבו את פתקי ההצבעה שלהם לפני השבת.

חברי האסיפה נקראו להשיב על 12 שאלות שהוצגו לפניהם בדבר היחס בין הנאמנות של היהודים לדתם ובין נאמנותם לאזרחות הצרפתית. תפקידם של הרבנים והצירים החרדיים היה קשה מנשוא כשהוצרכו לתמרן ולפשר בין ההלכה ובין הנאמנות לקיסר התקיף נפוליאון. אין כאן המקום להאריך בנושא זה ובתיאור ה"סנהדרין" שהקים אח"כ הקיסר, ולאחר מכן בהקמת הקונסיסטוריה, ותפקידו המרכזי של ריד"ז שם, והלא הם כתובים על ספרי דברי הימים. כמה סבל אותו צדיק וגאון בהיותו אנוס לעמוד במקומות אלה, ולהציל מה שניתן להציל, במקום להמשיך בהרצאת תורה לתלמידים כאשר היתה באמנה איתו. ברם, חרף טרדותיו בעניני הכלל, המשיך בכתיבת ספריו ללא לאות, ובכל הזמנים נתקיים בו "באהבתה תשגה תמיד".

מול הקונסיסטוריה בוסטפליה

ריד"ז עמד בפרץ כנגד המגמות הרעות של המועצה הדתית העליונה (-קונסיסטוריה) לניהול הקהילות היהודיות במדינת וסטפליה, אשר נשלט בידי ישראל יעקובסון, מראשוני הרפורמים. בשונה מהקונסיסטוריה של פרז' שעמדו בראשה גדולי תורה כמו הוא עצמו, בקונסיסטוריה הווסטפלית העמיד יעקובסון את עצמו בראש והתמנה לנשיא. המועצה עקבה אחר התנהגות הרבנים המקומיים וירדה לחייהם, ובכל דרך פעלה לביטול ההנהגות היהודיות המסורתיות ולהתאמת החינוך וכל חיי הדת לרצון הממשלה ולשיוון ברוח נפוליאון. לדוגמה, הנה אחד הסעיפים הפונות לרבנים: כל אחד יתאמץ בכל כחו, שלא יוצר חיץ ולא יתעורר כעס כלשהו בינו לבין בני דתות אחרות, אלא עליו לטפח אחוה ורעות, ולהפיץ את ההכרה בעיקרון האמיתי: שכל הדתות, המכירות בישויות נצחית, ביסודן הן אחיות... כמו"כ התערבה הקונסיסטוריה בצורת התפילה בבתי הכנסת, ופעלה להתאמת התפילה לטעמים ה'נאור' לאמור: "נאסרה כל התנהגות לא רגועה ולא מנומסת בבהכ"נ", "נאסרו דפיקות השמש וקריאותיו להעיר את הישנים לתפילה בבהכ"נ", "נאסר להתחיל את התפילה בימי הסליחות

רוחות של מהפכה נשבו בצרפת, כאשר שלטונו של המלך לואי 16 הלך והתערער בעקבות חיי המלוכה הבזבזניים והמלחמות הממושכות נגד אנגליה. האצילים חיו חיי פאר והוללות, הכמרים היו פטורים מתשלום מסים, וכל הנטל הכלכלי היה מוטל על כתפי האיכרים ותושבי הערים אשר נאנקו תחת עול המסים והחובות. הדברים התגלגלו לידי כך שבשנת תקנ"ב בטלה המלוכה וצרפת הפכה לרפובליקה. המלך הוצא להורג, והשלטון עבר לידיהם של הקנאים שבמהפכניים בראשותו של רובספייר הידוע לשמצה וחבריו, אשר לא בחלו בשום אמצעי להשגת מטרתם. הם הנהיגו משטר של טרור ורצח והטילו אימה בכל מקום, וכמובן שהיהודים לקחו חלק מרכזי בסבל.

בעיר בישהיים העליל ראש העירייה עלילות על ריד"ז וחתנו ר' אברהם אויערבך, וריד"ז משפחתו וישיבתו נאלצו לעזוב את העיר ולעבור לשראסבורג. חרף כל הקשיים המשיכו בסדרי הישיבה, כמו שכתב ריד"ז בהקדמתו ל"יד דוד": "ואז התחלתי הש"ס פעם שלישית עם חברים מקשיבים לקולי בעיון נמרץ... ולמדנו יחד עד שנת 'ברחמים רבים' (תקנ"ב), שאז הלחץ והרעש מלחמה גברו, והכריחו אותנו ללכת לעיר שטרסבורג, והיינו עוסקים ביחד עד סדר קדשים".

גזירות ושריפות

המצב הלך והחמיר. מנהיגי המהפכה הטילו אימה ודיכוי, וכל מי שנחשב למתן הוצא להורג. בתי הדין של המהפיכה גזרו גדי דין מוות ללא רחם,

ויום יום הותזו ראשיהם של הנידונים למוות בידי מכונת הגילויטינה האימתנית. הדת הקתולית נאסרה במחאה על שלטון העריצות של הכנסייה. הלוח הישן בוטל ובמקום חלוקת השנה לשבועות, נחלק כל הודש לשלושה מחזורים של עשרה ימים... לאחר ששותפיו של רובספייר נרצחו, הלה נותר השליט היחיד במדינה ושגעונו ועריצותו לא ידעו גבול. הוא הנהיג פולחן חדש שקרא לו "דת היצור העליון", לפיה "כבדו מעתה את השכל...". במשך עשרים יום הפכו יותר מאלפיים בתי תפלה ל"בתי מקדש לשכל".

באופן רשמי לא פגעה הגזרה ביהודים ובנוצרים הפרוטסטנטים, מאחר וקצפם של המנהיגים יצא רק על הכנסייה הקתולית, אך אנשי השררה והפקידות אשר בערים, שהיו ברובם אנטישמיים, החליטו להכליל את גזירת הדת גם על היהודים. כאשר יצאה הפקודה כי רק היום העשירי בחודש יהיה יום שבתון, הנהיגו ראשי ערים אחדות (שטרסבורג ועוד), את האיסור הזה גם על שבתות היהודים.

שנת תקנ"ד היתה שנה של טרור ושלטון אימים. בתחילת השנה נאסרו כל מנהיגי היהודים באלזס, נאסר ללמד תורה ואף קיום מצוות כתפילה ציצית ותפילין, היה צריך לעשות בסתר.

בפקודת השלטונות נדונו כל ספרי הקודש לשריפה. אולם ריד"ז הצליח להחביא את ספריו. באותו פרק מתה עליו אשת נעוריו. ומחשש לחייו, נאלץ ריד"ז לברוח משטרסבורג ולהסתתר עד יעבור זעם, עבר ממקום למקום עד שהגיע לשווייץ, את אשר עבר עליו בימי נדודיו אלה תיאר בהקדמתו: "זיהי בשנת תקנ"ד, באו ימי הפקודה ימי הזעם. פתח ה' אוצרו ויוצא כלי זעמו, אמרנו נגזרנו לנו. ולולי ה' צב' הותיר לנו שריד, כמעט גוענו כולנו אבדנו, כי גזרו כתבו על קרן השור ב"ו, ועל כל הספרים בכתב אשורית שישרפו אותם. ובעו"ה כמה ס"ת וספרים רבים ויקרים נשרפו, ונשסו אוצר כל כלי חמדה, והוצרכתי לגנוז הספרים שלי. ובעת הצרה זועם שבתו עוברי אורח ים תלמוד, ודרכי ציון שוממין, ודלתי העזרה נעלו מתורה ותפילה, ואפילו המשנה השגורה בפי לא יכולתי ללמוד אפי' פרק אחד, ואני בתוך הגולה הולך ונודד מעיר לעיר ומגבול לגבול, עד בחמלת ה' על מין האנושי השבית החיה רעה (-כיניו לרשע רובספייר) מן הארץ ועבר

ספרי "יד דוד"

התורה וגם הברכה קאי אתרוייהו ושפיר הוה כוונה לצאת.

אשרי מי

אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה... והנה המון עם לא יחשיבו כלל לאיש אשר עסק בתורה, כי כל מגמתם אחר הבצע, ולכן רק יאהבו לאיש אשר יהנו ממנו דהיינו שלם עם הבריות, אמנם באמת זה אין כדאי לבד, רק שצריך לצאת ידי המקום, לכן אמר אשרי מי שזכה לשניהם דהיינו שגדל בתורה וגם אח"כ עמלו בתורה...

לקבלינהו בשמחה

מאי חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, אלא לקבלינהו בשמחה. כי יש כת מהפלוסופים האומרים כי הקב"ה ח"ו לרעה ברא את האדם, והא ראייה כי רוב בני אדם הרעות גוברי עליהם יותר מן הטובות, וגם יש מהם אומרים כי ח"ו הקב"ה נוקם ובעל חימה, ואנחנו עדת ישראל המאמינים בני מאמינים אומרים מפי העליון לא תצא הרעות, ואין שום רע יורד מלמעלה רק הכל לטובה, אלא שהאדם בשעה שבאה אליו הרעה אינו יודע מה טובה מגיע לו מזה, וחושב שהיא לרעה ויכול להתרעם נגד הקב"ה כמו הכתות הנזכרים, אמנם האדם בעצמו אחר זמן ראה כמה טובה היתה הרעה ההוא, וזה הדבר נראה לעינים כמה פעמים, אמנם אף אם לא נראה מ"מ ברור הוא שהוא טובה נסתרת, ולכן צריך לקבלינהו בשמחה כמו הטובה, למען הראות בזה אמונתו החזקה בהקב"ה שמפי עליון לא תצא הרעה, רק הוא טוב ומטיב והכל הוא טובה.

דומה לזבוב

יצר הרע דומה לזבוב. להכי דמהו לזבוב, כי אע"פ שמפריחו כמה פעמים הוא חוזר, כן היצה"ר אל יהיה בטוח בו, אע"פ שמגרשו הוא חוזר ובא.

השגת התורה בעוה"ב

ת"ח אין להם מנוחה בעוה"ב ובעוה"ב. לפי שבעוה"ז א"א לבא עד סופה של תורה לו יחיה אלף שנים כי ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, והיה אפשר לומר דוקא בעוה"ז כי מפני החומר הגס הדבק בנשמה מונעו מלבא עד תכליתה של תורה, אבל בעוה"ב שנסתלק החומר א"כ ממילא ידע הכל, לזה אמר לא כן אלא אף בעוה"ב אין לבא אל תכליתה ולעולם ישיג השגות חדשות, וא"כ אין לו מנוחה אף בעוה"ב.

צומות לתשובה על עוונות

ועל שאלתך בענין הצומות, על מדוכה זו ישבו אחרוני זמננו והעמיק הרחיב הרב החסיד דק"ק מודינא בספרו זרע אמת בחלקי הבונה והסותר, ומסקנת דבריו שלא נאה לת"ח להחליש כוחו ע"י הצומות ויתבטל מלימודו... גם הרב נוב"י האריך בזה ומסקנתו להקל על בעלי תורה אף בעבירות החמורות חייבי מיתות בית דין. ובודאי דהכי מוכח מתלמודינו הקדוש ומכל הפוסקים הראשונים.

וכלל הוא: כל מקום שהתלמוד חולק על הקבלה, לדברי התלמוד שומעין, וכבר האריך בזה היש"ר מקאנדיא והכי הוא סוגיא דעלמא... גם ביחוד אומר לך, כי מאד מתמרמר הרב יעב"ץ בספרו מטפחת ספרים על הזוהר שהחמיר מאד בענין זה והגדילו על כל העוונות, דלא ניחא למרייהו דלימרו הכי, כי בודאי אף שצריך תשובה, מ"מ אפילו לא תעשה אין בו, והרי מצינו בו היתר כגון לבדיקת אשה אם הדם בא ממנו או ממנה, וכן מה שהביא בבית שמואל (אה"ע כג, א) בשם ספר חסידים. לכן אני אומר בטח, כי חכמינו ז"ל הפליגו להחמיר באשר שהוא חטא השיח ובינו לבין עצמו ויוכל לעבור בכל עת ובכל רגע. וכן הפליגו להחמיר להטיל אימה על העוברים כמו שהפליגו בכמה דברים, כגון זלזול בנטילת ידים כאילו בא על אשת אשי, ועל לשון הרע, וכן החמיר בזוהר על דיבור חול בשבת ועל ההולך ד"א בלא נט"י, ועל כן התחכמו והפליגו להטיל אימה על העוברים כמו שעשו בשאר דברים. ובעל הרחמים וכו' מקבל תשובת השבים בכל לב ואין שבים עוד לכסלה, ובפ"ד תעניות סגי אף אם חטא כמה פעמים. זה דעתי ביחוד אשר לא הייתי מגלה לשום אדם רק לך וכו', וטוב לעסוק באילת אהבים ולא להתיש כח בתעניות רק לעסוק בתורת ד', ומניעת בשר ויין כל ימי השבוע הוא דבר נכון למי שאפשר לו, וגם טוב לבריאיות וכו'.

מוקדם יותר מחצי שעה מהזמן הרגיל", "נאסר להמתין על הרב בסיום ק"ש ושמונה עשרה", "נאסר לכבד אורחים תלמידי חכמים לשאת דרשה או למסור שיעור, בלא קבלת רשיון מיוחד של הקונסיסטוריה". "נאסר על המתפללים להרים קולם בתפילה, ועליהם להתפלל בשקט מילה במילה עם החזן, ולמונע את הצרחות המפריעות את כוונת התפילה", "נאסר על הרבנים לשאת בבהכ"נ דרשות למדניות ב'שמעתתא' או עם תוכן קבלי, והותרו רק דרשות בעניני מוסר ודרך ארץ". ועוד.

"היתר" לאכילת קטניות

בי"ג שבט תק"ע הנפיקה הקונסיסטוריה היתר לאכילת קטניות בפסח, עבור מי שנצרך לכך. היתר זה היה מותנה באופן רשמי, בכך שכל אחד יתיר את נדרו בפני שלשה אנשים. היא פקדה על הרבני הקהילות שעמדו תחת שליטתה להראות דוגמא אישית בכך שבעצמם יאכלו את הקטניות בפסח, גם אם הם עצמם אינם נצרכים להן כלל. הגאון ר' זאבל איגר בעל עטרת פז היה הראשון ששיגר מחאה לנשיא הקונסיסטוריה יעקובסון, וכך כתב: "באיזו זכות ולאילו מטרה מתירים אתם את אכילת הקטניות בפסח? וכי כנים דבריכם שרק הרמ"א והסמ"ק אסרום? הלא כך הורו רבנו ברוך, רבנו שמואל מאיורא, מרדכי, ומהרי"ל! כך פשט המנהג מזה מאות בשנים בכל גרמניה, פולין, רוסיה ובכל מדינות הממלכה האוסטרית! איזה מכשול נתתם לפני הפתאים והנבערים... למה בחרתם דוקא בקטניות הנדירות בתור מזון תחליפי למצות, ולא בתפוחי אדמה הזולים הרבה יותר, וזמינים בכל השנים לעניי תבל? איך אתם מעיזים לחייב את הרבנים לאכול בעצמם את הקטניות שהתרתם? הלא זו כפיה מצפונית מוחלטת... לחייבם לחטוא ולהחטיא את הרבים! שומו שמים על זאת!

רבנים רבים הצטרפו למערכה כנגד היתר הקטניות, כמו גם ריד"ז רב הקונסיסטוריה של פריז, אשר שיגר מכתב חריף לידי יעקובסון, בו תקפו את היתר הקטניו תמצד הוראת חז"ל שלא לשנות מנהגי אבות כי "כבר קיבלו אבותיכם עליהם שנאמר שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמן". הם הדגישו שמנהג שהתקבל על הכלל, אין היחיד יכול להתירו ע"י הרטה.

הורם הנזר והוסרה העטרה

בשנת תקע"ג השיב ריד"ז את נשמתו הטהורה ליוצרה, כבן 76 שנים, וכבוד גדול עשו לו במותו. במקומות שונים נשאו עליו הספדים, כגון החת"ס בדבריו שהובאו לעיל.

הגאון ר' יהודה לייב קארלבורג (מגדולי תלמידיו של רבי נתן אדלר) נשא עליו קינה:

"פנה הודנו, פנה זיונו, פנה הדרנו, נפלה עטרת ראשנו, הרב הגאון המופלג בתורה, בחכמה וביראת חטא, נשיא ישראל מוהר"ר יוסף דוד זינצנהיים זללה"ה... כי הרב הזה זצ"ל, עם היותו זקן ותש כח, עסק בתורה בעיון ובשקידה רבה, והי' עיניו ולבו על תועלת הכלל, וכל עניני בני עמו, על פיו יסעו ועל פיו יחנו... הלא ידעתם כולכם שלמות מעלותיו ומדותיו, הוא היה גדול בתורה, כל הש"ס ומפרשיו והפוסקים ושאלות ותשובות - חדשים גם ישנים - היו כחושן על לוח לבו, גדול ביראת ה' לבלתי סור מן המצוה הקלה ימין ושמאל, גדול בחכמה ורב תבונה, מי מבי אלנו חליפתו, מי מביא לנו תמורתו ומי מביא לנו כיוצא בו, הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו..."

לקט דברי תורה ממנו

אף שספרי יד דוד מצויים הם בין הלומדים, אמרנו נלקטה מעט מדברי תורתו, לתועלת הלומדים ולזכר נשמתו הטהורה.

היאך באמירת אהבה רבה יוצא גם יד"ח ברכת התורה

קרא ק"ש א"צ לברך שכבר נפטר באהבה רבה. בחקרי לב דף ט' הקשה להנך פוסקים דס"ל מצוות צריכות כוונה איך יוצא באהבה רבה כיון שלא נתכוין לצאת בברכה זו על התורה. ואפשר לומר כי אע"פ שק"ש מצוה בפני עצמה היא, מ"מ בכלל לימוד תורה הוא כמו שאמרו בירושלמי והביאו בבעה"מ בפ"ק דשבת גבי מפסיקין לק"ש, זה שינון וזה שינון וכי מבטלין שינון מפני שינון, וכן במנחות אמרו אע"פ שלא קרא אלא ק"ש קיים והגית בו יומם וליילה, נמצא דק"ש עולה לתרווייהו למצות עשה של ק"ש וללימוד

**"דומה דודי לצבי או לעפר האילים,
הנה זה עומד אחר כתלנו,
משגיח מן החלונות מציץ מן החרפים".**
(שיר השירים ב,ט)

אין דעתו נוחה בכל המקומות אשר מתהלך שם, עד שיהיה שוכן בבית המקדש בכותל מערבי, כמו שאמרו רז"ל 'לא זזה השכינה מכותל מערבי שנאמר הנה זה עומד אחר כתלנו, משגיח משם ומשקיף על בני אדם. (רמב"ן שם)

גם כי אינו רחוק באמת, אבל קרוב לכל קוראיו, ומסתתר שלא נרגיש בו עד שנתעורר לבקשו, כאמרו "ובקשתם משם את ה' אלוקיך ומצאת". (ספורנו שם)

מסר מצמרר משמים במגיפה בשנת תרכ"ה

השנים תרכ"ה - תרכ"ו היו עת צרה לישוב הירושלמי שהוקם בין החומות. מגיפת החולירע השתוללה בכל עוזה והפילה עשרות חללים. הישוב הלך ונצטמק, ויהודי ירושלים לא ידעו כיצד להתמודד עם המלאך המשחית. הידיעות שהגיעו מירושלים לאנשי הגולה, הוסיפו תאניה ואניה לכל בית ישראל, ובפרט כאשר הכריעה המגיפה את הגאון רבי משה יהודה לייב מקוטנא, בעל 'זית רענן' ו'תפארת ירושלים' אשר נסתלק לבית עולמו ביום המר והנמהר ג' שבט תרכ"ה.

לאחר פטירתם של הגאון רבי יוסף זונדל מסלנט והגאון רבי נחום משאדיק בתחילת שנת תרכ"ו, החליט הגאון רבי מאיר אויערבאך מקאליש בעל 'אמרי בינה', לעשות שאלת חלום ולבקש שיגלו לו מן השמים על מה יצא הקצף הגדול.

באחד הימים לאחר תפילת ותיקין בחורבת רבי יהודה החסיד, ירד הרב מקאליש למעין השילוח למקום המקובל כ'מקווה דרבי ישמעאל כהן גדול', טבל ש"י טבילות וישב כל אותו היום בתענית, כאשר לא פסיק פומיה מגירסא. לעת ערב ירד שוב לטבול, ועודו בתענית עלה על יצועו, כאשר למראשותיו הניח קלף שבו כתובה שאלת החלום, כפי שקיבל מרבותיו יודעי תורת הנסתר.

כחצות הלילה ננער הרב מקאליש בבעתה, זה עתה ראה ככהקיץ ממש, אש שחורה על גבי אש לבנה את הפסוק: "דומה דודי לצבי או לעופר האילים, הנה זה עומד אחר כתלנו משגיח מן החלונות מציץ מן החרפים". הרב מקאליש הבין כי קיבל את התשובה לשאלתו. הרמז מורה על "אחר כתלנו" - הכותל המערבי, אך האם הכוונה שיש להרבות בתפילה ליד הכותל המערבי? הלא נהרי דמעות כבר נשפכו שם כמים, יהודים עומדים ומפצירים בתפילה ימים וילילות ליד הכותל המערבי. מה כוונת הרמז?

ירד הרב מקאליש מביתו, ופנה לרבו רבי רפאל ידידיה אבועלאפיא ראש חכמי 'בית אל', שיסביר לו את פשר הדבר. סיפר לו רבי רפאל ידידיה, כי גם הוא בחצות הלילה שמע פתאום קול המולה גדולה, ואחריה קול המכריז: "מי גילה רז זה לבני?". ואז הסביר לו את פתרון התשובה: הכותל המערבי שמעולם לא זזה ממנו שכינה מבקש את עלבוננו. יהודי ירושלים אשר לנגד עיניהם מזבח ה' ההרוס דינם כמי שמתו מוטל לפניו. ואם כי לא קיבלו

חז"ל דעתם של הפרושים להנזר מבושר ויין לגמרי מיום שחרב בית המקדש, אך הרי כתוב "אעלה את ירושלים על ראש שמחתי", וכאשר מזמרים ומרקדים בכל שמחה הנערכת בעיר הקודש עד כדי שכחה מהמקדש החרב והשומם, תובע ה"כותל המערבי" את עלבוננו...

שמע הרב מקאליש את דברי רבו, ומיהר להזעיק את גאוני ירושלים. תוך שעה קלה נאספו גדולי וחכמי ירושלים ובראשם הגאון רבי שמואל מסלנט למעונו של הרב מקאליש.

ניכר על הרב מקאליש כי הוא נרגש וחיוור כסיד, בדמעות שליש הוא סיפר לפני הנאספים מה שראו עיניו בחלום הלילה, וחזר על דברי רבו הקדוש ראש חכמי 'בית אל'.

"אין לך שמחה ליהודי כיום שבו הוא עורך שמחת נישואין לאחד מילדיו" אמר הרב מקאליש, "כמדומה שעתה כאשר נתקבצו יהודי הגולה לעיר הקודש והחורבן עומד לנגד עינינו, מן הראוי שנקבל על עצמנו לבטל את תזמורת כלי הזמר בכל חתונה הנערכת בירושלים. נתאסף נא כל אנשי ירושלים ליד הכותל המערבי, ושם נקבל קבלה זו, אולי כך נוכל לשכך את חרון האף הגדול מן השמים, ויסור מאתנו המלאך המשחית בנו ללא הרף".

ההצעה נתקבלה פה אחד, ובמהרה יצאה ההכרזה מטעם בתי הדין של ירושלים על דבר ההתכנסות ליד הכותל. עוד באותו שבוע בליל שישי נהרו אנשי ירושלים על נשותיהם וטפם אל הכותל המערבי, כדי להפיל תחינה ולשמוע את דבר חכמי התורה.

בהכרזת האיסור החדש כובד הגאון רבי יעקב לייב לעווי, אחיו של הגאון רבי נחום משאדיק. בתחילת דבריו הקריא את דברי הגמ' בשבת קי., שלאחר פטירת רב גזר רב יצחק בר ביסנא שלא להביא מיני הדסים ועצי ארזים לנישואין ולזמר עליהם כמנהג אותם ימים, והיה שם אדם אחד שלא שעה לגזירת חכמים והביא הדסים וזימר עליהם, ונענש שנשכו נחש ולא מצאו רפואה למכתו ומת.

"אנו נמצאים בעידן קשה, צדיקים וחסידים הולכים מאתנו בזה אחר זה, הישוב מצטמק והולך, ובשנה אחת נפטרו לבית עולמם שלשה אדירי תורה וקדושה. עכשיו הזמן לחדש את הגזירה ולמנוע מלזמר בכלי זמר בחתונות הנערכות במקומנו".

"כפי שנגלה לרבינו הרב מקאליש מן השמים, הרי סיבת המגיפה היא מכיון שאין אנו נזהרים מספיק באבל על החורבן. "הנה זה עומד אחר כתלנו" - הקב"ה עומד ותובע שיזכרו את חורבן המקדש, והדבר מוטל ביחוד עלינו הגרים בסמיכות למקום המקדש. על אנשי ירושלים לא להשכיח מליבם את זכרון המקדש, ככתוב "ציון היא דורש אין לה", ולקבל על עצמם את הגזירה שיצאה מבתי הדינים של ירושלים. כל אחד בלי יוצא מן הכלל מוזהר להמנע מכלי זמר בעת חתונת אחד מצאצאיו, ואיסור זה חל הן על החתן הכלה והמחותנים, והן על המשוררים והקרואים, ולא יהיה כח לשום בית דין לבטל קבלה זו".

פה אחד קיבלו על עצמם תושבי ירושלים את דבר האיסור החדש, ומאז והלאה היתה הרווחה ונעצרה המגיפה. מיני אז נזהרו אנשי ירושלים ביתר שאת בקדושת הכותל המערבי ובזכרון חורבן בית המקדש, מתוך ציפיה והשתוקקות רבה לחזרת השכינה לציון במהרה בימינו אמן.

אולי המגיפה בזמנינו ופטירת שלושה גדולי ישראל, (וכן התמעטות החתונות), שייכת לשכחת המקדש. וראוי להתחזק במיעוט 'מזמרים' ו'כלי זמר' רועשים – ונעלה בזה את ירושלים על ראש שמחתנו, ובזכות זה נזכה לגאולה שלימה בקרוב.

המעוניין לחזק ולהתחזק יפנה למייל: t8429433@gmail.com

לקראת שנת מלכתא

ידוע המעשה בעובדת הזרה שעבדה בבית מורנו ורבינו רבי עובדיה יוסף זצוק"ל. יום אחד היא הודיעה לרבנית שבכוונתה לסיים את עבודתה. ויהי אך יצוא יצאה ויבוא הצדיק וסיפרה לו הרבנית על כך. שאל מרן: "נתת לה משהו?". "כן", השיבה, "נתתי לה תפוח מתוך סלסלת התפוחים". נזעק מרן: "אוי ואבוי! התפוח קדוש בקדושת שביעית, אסור היה לך לתת לה אותו". ואז...

הגאון רבי ראובן אלבז שליט"א על חכמתם של גדולי ישראל

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" (שמות כ"א, א')

הפרשה הקודמת לפרשת משפטים מסתיימת בציווי: "ולא תעלה במעלת על מזבחי" (שמות כ, כג). צריך להבין מדוע נסמכה פרשת משפטים לציווי זה?

ביאורים רבים נאמרו בעניין, ואחד הביאורים הוא: כשם שבכבש עולים לאט יותר מאשר העלייה על המדרגות, כך צריך כל דיין לפסוק כל דין שבה לפניו במתינות ובחכמה, על מנת לראות כיצד להוציא דין אמת ולהציל עשוק מיד עושקו.

אמנם כלל הוא ש"אין לו לדיין אלא מה שעניו רואות", אולם גדולי ישראל השכילו בחכמתם לראות גם מעבר לנראה לעין, להבין דבר מתוך דבר, ולהביא להודאת בעל דין ולהוצאת הצדק לאור.

בעל האכסניה והארנק הגנוב

הגאון החר"ף רבי שלמה קלווגר זצ"ל, מגדולי פוסקי אשכנז לפני כמאתיים שנה, כיהן כרבה הראשי של העיר ברודי וכאב"ד שם. ברודי היתה עיר ואם בישראל, עיר מלאה חכמים וסופרים, גאוני עולם ופקחים גדולים, ורבים מהם זכו לשני שולחנות והיו גם עשירים מפלגים.

פעם הגיע אליו בעל אכסניה בעיר עם אחד מאורחיו. סיפר האורח כי התארח אמש באכסניה ובלילה הניח את ארנקו מתחת לכרית

שעליה שכב, וזאת מחשש לגניבות. בבוקר מיהר לרוץ לתחנת הרכבת, וכשהגיע הבחין כי שכח את הארנק בחדרו. הוא ויתר על הנסיעה ורץ במהירות אל האכסניה בחזרה, אך החדר כבר היה ריק והארנק איננו. מיד פנה לבעלים והתלונן על היעלמותו של הארנק. הלה דחה אותו וטען כי הוא ודאי מתבלבל, וכנראה שכח את ארנקו באחת החנויות שערך בה קניות אמש...

באו שניהם לדין תורה אצל אב"ד ברודי. את האורח אמנם לא הכיר הרב, אך ידע יפה כי בעל האכסניה הוא בעל היסטוריה של תלונות כאלו, וידוע לשמצה בענייני גניבות.

בין הנמצאים שם היה יהודי בעל יקבי יין גדולים. דרוש היה לו נער זריז שישרת אותו ויעמוד לימינו בכל ענייני היין. בו במקום סיכם עם הנער על תנאי העסקתו - הוא מצדו יעמיד לרשותו חדר לשינה ויספק לו את כל צרכי האכילה והשתיה שלו בנוסף למשכורת שייתן לו, ותמורת זה יתלווה אליו לעבודתו, יסדר את חביות היין, וישרת אותו נאמנה.

עד מהרה התברר לשניהם כי העסקה שעשו ביניהם מצלחת ביותר. בעל היקב נהנה מן הנער החרוץ, וזה מצדו שמח על העבודה המסודרת והמשכורת הנאה. מאחר שלא היה זקוק באותה עת לכסף שקיבל, אגר אותו בחסכנות מרובה בשקיק קטן שהיה צמוד לגופו תמיד.

עשר שנות עבודה חלפו כך. בהגיע הנער לגיל עשרים וחמש הרהר: 'מתי אעשה גם אנוכי לביתי? אספתי מספיק כסף כדי להתחתן. הגיע זמני להקים לי בית משלי ועסק משלי.'

הוא הרהר בעניין רבות תוך כדי שעות העבודה ודעתו הייתה מעט פזורה עליו. כך אירע, שכאשר הורה לו אדונו למזוג יין מחבית פלונית עבור אורח שהגיע, וצרוך כספו הפריע לו מעט, הניח אותו על אחת החביות מבלי משים ולאחר מכן פרח העניין מזכרונו לגמרי. האורח היטיב לבו ביין ונהנה ממנו ביותר, והאדון בעל היקב הזמינו לערוך סיור במרתפי היין שלו ולהתרשם מטיב הסחורה. להפתעתו הבחין בצרוך הכסף ששכח הנער, כשהוא מונח על אחת החביות יצר הכוונה לקח את הכסף, החביאו במקום מסתור והיה כלא היה.

כעבור שעה קלה הבחין הנער בהיעלמותו של הכסף. הוא שחזר בבהלה את פעולותיו האחרונות, ומיד נזכר כי הניח את הכסף במרתף היין. מיהר לרדת לשם, אך לחדרתו גילה כי הכסף נעלם כאילו בלעה אותו האדמה.

הוא מיהר לגשת אל בעל הבית שלו, סיפר על היעלמותו של הכסף וציפה לעזרתו... אך האדון הגיב בתקיפות כי אינו יודע מה הוא שח, וכי הוא נדהם לשמוע שהוא חושד בו לאחר מגורים של עשר שנים בביתו והיותו לו לאב.

הנער פרץ בבכי: "ומה אעשה? הרי רק אתה ירדת אחריי למרתף!". אחד הנוכחים שם הציע לנער לתבוע את אדונו לדין תורה בפני רבי שלמה קלוגר. ניגש הנער אל הרב, אך הרב סירב לשמוע את טענותיו מבלי שאדונו יבוא גם הוא ויוכל להשיב לו.

כך התיצבו האדון ומשרתו לדין לפני הגאון. הנער סיפר את סיפורו, וסיים אותו כשהוא ממרר בבכי: "רבינו, למען ה'! עשר שנים עבדתי בשביל הכסף הזה!".

"שמעתי", ענה הרב. "ובכן, אדון, מה תענה להגנתך?". העשיר נשף וקצף ברוגזה: "כבוד הרב, זוהי עלילה נבזית! לקחתי אותו כנער צעיר לתוך ביתי, החשבתי אותו לבן, וזוהי סטירת הלחי שאני מקבל בתמורה!".

גם אם חשד בו הרב הוא לא אמר מילה. על פי שני עדים או על פי שלושה עדים יקום דבר, וכאן אין שום עדות למעשה שנעשה. אולם חכם עדיף מנביא. הוא התבונן בעשיר במבטו החודר ושאל:

שני הצדדים הציגו טענותיהם לפני הרב, ותוך כדי דיון הבחין הרב כי בעל האכסניה הוציא מכיסו קופסת טבק מזהב והחל להריח מתוכה. פנה אליו הרב: "האם תוכל להניח את הקופסה על ידי, על מנת שגם אני אוכל להריח?". בעל האכסניה הזדרז להגישה, והמשיך בוויכוחים.

לפתע עצר הרב את שניהם ואמר: "עלי להרהר בדברים זמן מה, ולאחר מכן אכריע בדין".

השניים יצאו מבלי ששמו לב לקופסת הטבק שנותרה אצל הרב. נטלה הרב, קרא לשמש בית הדין, מסר לו את קופסת הטבק, והורה לו ללכת מיד לאשת בעל האכסניה, ולומר לה כי בעלה שלח אותו וביקש שתביא לו את הארנק. לסימן על נכונות דבריו שלח את קופסת הטבק שלו העשויה זהב...

מיהרה האשה להביא לו את הארנק, ושמש בית הדין השיבו לרב... כדי שלא לבייש את בעל האכסניה פנה הרב לאורח ואמר: "התמזל מזלך! בדיוק כעת נמצא הארנק שלך!". ובעל האכסניה החרה החזיק אחרי הרב, כשגם הוא מביע שמחה גדולה על 'מציאת' הארנק, בהבינו יפה כי נתגלה קלוננו לפני הרב...

'סימן' במציאה שלא היה

פעם אחרת הגיעו אליו שניים לדין: אחד מהם מצא ברחוב מציאה, אבן יקרה. הוא הרים אותה וזכה בה. מקצה הרחוב התבונן בו אדם אחר, מיד קרע את כיס מכנסיו והחל לצעוק: "אבדה לי אבן יקרה! האבן שמצאת שייכת לי!".

זה טען בכה וזה טען בכה, עד שהחליטו לגשת לדין תורה לפני הרב. גם במקרה זה לא היו הוכחות ברורות, אך הרב הרגיש בשני שהוא משקר. מה עשה? הורה לו לצאת לרגע מן החדר, כי ברצונו לדבר ביחידות עם המוצא. לאחר שיצא הורה לשמש בית הדין להשאיר את דלת חדרו פתוחה מעט, כדי שהלה יוכל לשמוע את הנעשה בפנים. או אז קרא למוצא ואמר לו: "ראה, יש באבן הזו סימן. כאן למעלה, בקצה האבן, יש חור קטן. זהו סימן מספיק. ואם בעל דינך יאמר את הסימן הזה לא יהיה מה לעשות - הרי זו שלו. אם יש סימן, ובעל האבן מכיר בו, אין מה לעשות".

כעבור דקות אחדות קרא למוצא לשוב אל החדר ומיד שאל: "אמור נא, האם יש לך איזשהו סימן באבן?". "ודאי", השיב כשדעתו זחוחה מעט, "בקצה העליון של האבן ישנו חור".

"אתה בטוח?", נעץ בו הרב את עיניו החודרות.

"בטוח במאת האחוזים!".

"הביאו לפניי את האבן", אמר הרב. כשהובאה התבונן בה הרב ארוכות ואמר: "צר לי, אך איני רואה כאן שום חור. אם כן אין זו האבן שלך, אלא של המוצא..."

צרוך הכסף שאבד במרתף היין

עוד מסופר על נער יתום משני הוריו שנסע בעצת ידידים לברודי לחפש מקור פרנסה. ניגש לבית הכנסת והציע עצמו לכל עבודה.

"אמור לי, האם לא ראית את הכסף כשירדת למרתף?"

"לא, כבוד הרב, לא ראיתי דבר", השיב האדון.

"אם כך", פנה הרב לשמש בית הדין, "יש להוציא מודעות גדולות בשם בית הדין שכל יונת הסוחר פסולים ואסור לשתות מהם. יש בהם חשש יין נסך".

"מדוע?", התרעם הסוחר, "הרי רק אני והמשרת היהודי יורדים אל המרתף".

"כך היה עד היום", החזיר לו הרב כשאינו מתיק את מבטו ממנו, "אך זה עתה התברר שעוד אנשים עלולים לבקר שם. הנה, המשרת השאיר את הכסף, וכשאתה ירדת הוא כבר לא היה. מן הסתם נכנס באמצע איזשהו גוי ולקח את הכסף, וחזקה על גוי שנכנס למרתף יין שהוא פותח את החביות ושותה מהן. אם כן, יינותיך יונת נסך הם!".

"אולי נשוב ונחפש את הכסף במרתף?", ניסה היינן להציל את כבודו האבוד.

"לא ולא", סירב הרב, "אתה עלול לתת לו את כל הכסף שוב, ובלבד שבית הדין יתיר לך את היין".

כשהבין העשיר כי אין לו שום מוצא, וכי כל הוננו עומד כעת על כף המאזניים, החל לגמגם: "לא, כבוד הרב, אף אחד לא נכנס. אני הוא זה שראיתי את צרור הכסף מונח על אחת החביות ונטלתי אותו לעצמי..."

"אוי לך ואבוי לנפשך!", גער בו הרב, "איך פיתה אותך יצרך לעשות כדבר הזה?! איך העזת לקחת מיתום מסכן עשרים אלף רובלים, בשעה שמרתף היין שלך שוויו מאתיים אלף? לך והבא מיד את הכסף!".

האדון פרץ בבכי ורץ להביא את הכסף...

איך מגיע אדם לחכמה כזו?

התורה מורה לדיין לשפוט כל דין במתינות גדולה, והחכם מכל אדם אמר: "החכם עיניו בראשו" (קהלת ב, יד), אך הדרך שבה זוכים לכך היא על ידי מסירות נפש לתורה.

מי שמוסר נפשו על חכמת התורה הקדושה זוכה לקנות אותה. התורה אינה חכמת מדע חיצונית שלומדים בשביל ידיעות בעלמא,

אלא צריך האדם להעמיק בה ולמסור נפש עבורה - וכך יזכה בה! אמנם, חכמתו של רבי שלמה קלוגר לא באה לו אלא בעקבות יגיעתו העצומה בתורה.

בנו של הגאון, רבי מאיר, מעיד כי אביו חיבר שלוש מאות שבעים וחמשה ספרים, כמניין שמו "שלמה", ובכל ספר טמונה גאונות עצומה ונוראה, וידיעת התורה מורחבת. כל רז לא אניס ליה.

עוד הוא מעיד, כי אביו לא היה ישן יותר משעתים ביממה, ולפעמים היה הולך לישון, ולאחר כחצי שעה מתעורר, נוטל ידיים, מברך ברכות התורה, ויושב לכתוב חידושי תורה שהתחדשו לו.

כשטענו כלפיו כי לא ישן די הצורך, היה עונה: "מה אעשה? איני יכול. היו לי קושיות רבות לפני השינה, ועתה באו אלי בחלום ואמרו לי כמה תירוצים, הקשיתי עליהם מכמה מקומות בש"ס, והם יישובו לי את כל הקושיות. מוכרח אני לכתבם כעת, משום שמפחד אני שמא לא אזכר אותם עד הבוקר..."

מדי לילה בלילה נהג רבי שלמה קלוגר לסיים את ספר התהילים

במשך כשעתיים, ולאחר מכן היה יושב ולומד כמה דפי גמרא ושו"ת. אחר כך היה מתפלל, ולאחר התפילה ניגשו ושאלוהו שאלות בהלכה. כשסיימו השואלים להציג את שאלותיהם וספקותיהם התבהרו, נהג לשוב לביתו ולהעלות על הכתב מחידושי תורתו, ומיד לאחר מכן היה יוצא לבית הדין לדון בענייני אנשי העיר.

"כי תקנה עבד עברי" (שמות כ"א, ב')

כתב ה'אור החיים' הקדוש, ש"עברי" הוא מלשון עבירה, "שלא בא לידי מידה זו (שנמכר לעבד) עד שעבר על התורה ומצוות, ומכון לדבריהם ז"ל (קידושין יד:). כי במכרוהו בית דין בגניבתו הכתוב מדבר, וגם המוכר עצמו מחמת דחקו לא בא לידי זו עד שכבר קדמו לו עבירות, כמאמר רבי אמי (שבת נה.). 'אין ייסורין בלא עוון'".

איזו עבירה עבר אותו יהודי שנמכר לעבד? במקום שאדם יהיה משועבד לבורא עולם הוא משעבד את עצמו מרצון ומדעת להבלי העולם הזה. השעבוד והרדיפה אחר הממון גורמים לו לעשות דברים אסורים. לא אכפת לו שהממון יגיע אליו באיסור, העיקר שיגיע...

לאכלה ולא לסחורה

ניקה, למשל, את איסור סחורה בפירות שביעית. נאמר בתורה (ויקרא כה, ו) "והייתה שבת הארץ לכם לאכלה". דרשו חז"ל (בכורות יב:): "לאכלה ולא לסחורה". התורה אוסרת לסחור בפירות שביעית או להפסידם. היא גם אוסרת למכרם לנכרי או להוציאם מחוץ לארץ ישראל.

יש לירקן פרות שביעית, הוא חושב בלבו: 'איך אני יכול להרשות לעצמי לוותר על הרווחים ממכירתם? הוא לא עומד בניסיון וסוחר בהם, הוא אף מוכן למכרם לגוי ולהוציאם לחו"ל, העיקר להרוויח כמה שקלים.

הוא חושב שהוא הרוויח... ואינו יודע שלא יראה ברכה בכסף שהגיע אליו באיסור.

לעומת זאת, מי שמקפיד על איסור סחורה בפירות שביעית ומוכן להפסיד ממון רב ובלבד שלא לעבור על איסור תורה - מובטח לו שיראה ברכה בממונו ולא יאונה לו כל רע.

בזכות הזהירות בקדושת שביעית

ידוע המעשה בעובדת הזרה שעבדה בבית מורנו ורבינו רבי עובדיה יוסף זצוק"ל. יום אחד היא הודיעה לרבנית שבכוונתה לסיים את עבודתה ולשוב לארץ מולדתה. היא נפרדה לשלום מהרבנית ויצאה מן הבית, בדרך לנמל התעופה. הרבנית הודתה לה על עבודתה, וכהכרת הטוב נתנה לה תפוח מתוך סלסלת התפוחים שהייתה מונחת על השולחן. "קחי צידה לדרך", אמרה לה.

ויהי אך יצא יצאה ויבוא הצדיק. הודיעה לו הרבנית שהעובדת הזרה סיימה את עבודתה בביתם והיא עומדת לשוב לארץ מולדתה.

אבי זצוק"ל מיהר לפרסם שבשבת הוא ימסור "דרשה בעניינא דיומא" הייתה זו הפתעה מוחלטת לתושבי בני ברק שלא הורגלו לידיעות כגון דא. הכל הפצו לשמוע את אשר בפי הרב מפוניבז', וקהל רב גדש את ביהכנ"ס ואת מבואותיו הרבה לפני השעה היעודה

הרה"ג רבי אברהם כהנמן זצ"ל, בנו בכורו של הרב מפוניבז', בשיחת זכרון רבת רגש,
משולי אדרתו התורנית של אביו הגדול - הרב מפוניבז' מרן הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצוק"ל

"כי תקנה עבד עברי" (שמות כ"א, ב')

בתיאור חי ומלא רגש מתאר הבן, רבי אברהם זצ"ל, אנקדוטה אחת מתוך שיעוריו המסעירים של רבינו - שיעורים שבלולים היו מכל חלקי התורה ורהוטים ברהיטות ובבהירות הייחודיות ל'פוניבז'ער רב': הייתי אז תלמיד בשיבה המעטירה, תלמיד בין תלמידים. אבי הגדול עלה למסור עוד שיעור משיעוריו המלהיבים. וכמו תמיד הוא שילב בין התעמקות מוחלטת לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, כשהוא עוקר הרים תלמודיים וטוחנם דקה מן הדקה; ומאידך מרתחים את נפשו רעיונות מבעבעים, רועשים ורוגשים. ואז הוא סיים להתעמק בקטע תלמודי עליו נסוב השיעור, קטע המסיים במילת האיפתרון: תיקו.

חושיו הרוחניים של רבינו התחדדו, ופרץ של התרגשות פרץ הימנו - "למדנו עתה מילה פשוטה ומוכרת, תיקו", להט הרב מפוניבז', "נוטריקון כידוע לכל בר בי רב, תשבי יתרץ קושיות ואיבעיות. ברם, לפני שאנו עוברים 'תיקו' שכה, עלינו להכיל את עמוד ההשקפה הטהורה והצרופה העולה ומיתמר מתיבה זו. תיבת נוטריקון זו הרי היא מלמדת גדולה על עוצמת קדושת התורה, על שגב אורייתא קדישתא שניתנה לנו מימינו של הקב"ה, מימינו אש דת למו".

פליאה קטנה נחזתה על פני התלמידים. לא ירדנו לסוף דעתו הרחבה. מה עניין תיקו למעלת התורה...

ורבינו בשלו. "למה לא תבינו זאת?", הוא שואל כשחיוך לבבי מתבקע על פניו המאירות. מחייך ומתלהב ומסביר: "הרבה אנו לומדים ויודעים על חזון אחרית הימים. על אותם הימים בהם בן ישי ימלוך עלינו בהתגלות כבוד אלוקינו, זאב יגור עם כבש וקול מלחמה לא יישמע; ויידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו... אך המילה הזו אותה למדנו עתה מציבה לנו בידיעתנו שנדע מהי מטרת הגאולה העתידה, מה יהיה הדבר העילאי ביותר, החשוב ביותר והמרכז ביותר באותם ימים בהם יישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים".

נפשו של מקומם עולם הישיבות לא עמדה לו. כשהוא דיבר מהתורה הקדושה - מושוש כל רגע בחייו - הרגש היה מציף אותו. "הדבר הכי חשוב יהיה: תשבי יתרץ קושיות ואיבעיות - שנשב כולנו, כל ישראל יחד, נקיף את אליהו הגלעדי ונשמע מפיו סודות התורה, נשמע מפיו

ביאורים מחודשים שיבארו לנו את כל אשר לא ידענו ולא הבנו... אח, מה מתוק יהיה אותה העת..."

רק התורה הזאת!

מבין כל צאצאיו של רבינו אותם גידל בפוניבז' שלפני המלחמה, ניצל רק בנו בכורו, רבי אברהם זצ"ל. הוא הגיע לארץ הקודש טרם פרוץ מלחמת הדמים, וכעבור תקופה קצרה ניצל גם אביו - רבינו בדרך לא דרך והגיע ארצה. משעלה ארי מבבל הוא לא התמהמה לרגע ולא הניח לעצמו לשקוע בסאת יגונו על קורות עמו ומשפחתו. הוא התגייס בכל רמ"ח ושס"ה איברי וגידי נשמתו על מנת לרומם רוחם של העם היושב בארץ הקודש.

וכפי שמגולל בנו בכורו מתוך עדותו האישית:

השמועות הנוראות שהגיעו מאירופה סיפרו על חדוות הניצחון של הנאצים, יימח זכרם, ההולכים וכובשים מדינה אחר מדינה ומתחילים בהוצאתו של הפתרון הסופי לפועל. השמועות המפחידות זרעו בהלה רבה בקרב יושבי ארץ ישראל. מי לא נבהל מאותה עננה עקובה מדם הפרושה מעל מדינות אירופה ועלולה, חלילה, לבוא גם לארץ ישראל. אותם ימים של פחד שימשו עבורי כמורים שלימדו אותי על עוצמת ביטחוננו האיתן של אבי הגדול, ביטחון שלא התערער גם לא בשעות הקשות ביותר. גם כשלבנו חצוי היה בין משפחתו הנאבקת ברוע הגזירה מעבר לים לבין התקומה בארץ הקודש, נותר הלב איתן

באמונתו, קשור בעורקים עבים כפלדה אל אביו שבשמים. היה ברור לו שיש פתרון אחד שיכול להביא לעידוד המצב. פתרון מקודש נגד הפתרון הסופי:

התורה הקדושה! נקודת חייו!

"אל לנו לבזבז רגע", הוא קרא אלי, "רק בכוח התורה הקדושה נצליח להגן על ארץ ישראל. התורה הקדושה היא גם הדרך היחידה בה נוכל לרומם את המורל הצונח של יושבי הארץ הספונים בהיכלי הדאגה והדיכאון מפחד הבאות. עלינו לתת קונטרה נגד רוח החילונית המנשבת בארץ האבות, להסתובב עם לפיד התורה ולהבעיר עוד ועוד יהודים, עוד ועוד לבבות".

הוא אמר ועשה. הוא לא התיימר לטפס על עצים רביצמרת ולהתחיל בגדולות ובנפלאות, הוא החל בהשקט ובטח, לא ברעש. הוא היה עובר מבית מדרש לבית מדרש, מבית כנסת למשנהו, נכנס, פוגש יהודים. יהודי של יפו ושל חיפה, של תל אביב ושל בני ברק. נטמע בתוכם. מחזק אותם, מוסר דבר התעוררות, דבר עידוד, מפיח זיקים של חיים וחיות.

היו אלה ימים בהם הייתי צמוד אליו, הלכתי אחריו ממקום למקום, גם אני הייתי זקוק לחיזוק ואת החיזוק מצאתי בתוך דבריו. הייתי הולך אחריו רק כדי לראות את פניו כמראה הברק - בהתלהבות כמוה לא ראיתי אצלו מעולם. הוא חצב להבות אש ולא הפסיק לשנן באוזני עצמו ובאוזני כל מי שרק חפץ לשמוע אותו ולהאזין לו:

"אין לנו שיור רק התורה הזאת! רק בזכות התורה הקדושה נזכה שארצנו תהיה מוגנת. רק בכוח התורה הקדושה! תורת ה' תמימה!".

ילדי טהרן

אחד מסיפורי העדות המופלאים וההרואיים אותם שמר רבי אברהם כהנמן זצ"ל במוחו היה סיפור הפעילות הרבה אותה פעל אביו הגדול, הרב מפוניבז', למען ילדי טהרן שהגיעו ארצה.

והרי הדברים כפי שנשמעו מפיו:

אבי זצוק"ל נזעק להציל את 'ילדי טהרן'. היה זה שעה ששיירות ילדים, פליטים מסכנים, עלו ארצה מיוותים מן השואה ומערבות רוסיה לחיפה. רובם של אותם ילדים הגיעו מבתי חרדיים שם גידלו אותם הוריהם לתורה ולמצוות, עד שהגיע הכורת הנאצי והניף את חרב הדמים על אדמת אירופה. כשהם הגיעו ארצה הם עברו 'מיון' על ידי נציגי הצינות שרצו להעביר אותם מדתם בכוח ולהעניק להם חינוך מחדש, נטול תורה ומצוות.

סערה רבתי התחוללה אז ברחבי ארץ הקודש, כאשר היהודים החרדים לדבר ה' הזדעקו מרה על העוול הגדול. באותה שעה הכניס רבינו עצמו לעובי הקורה וקפץ אל המים הזדונים על מנת להציל את הנפשות הטהורות. במאמצים כבירים שהגיעו עד כדי מסירות נפש הצליח לעשות ולפעול ככל שידו השיגה, והציל למעלה משלושים ילדי חמד מ'ילדי טהרן' אותם משך מבין ציפורני הטומאה והרשע אל היכל בית המדרש, בחזרה אל החיק התורני והרוחני אותו הם הכירו בבית הוריהם, טרם נהפכו כל מוסדי עולם, טרם נספגה אדמתה של

אירופה במעיינות הדמים.

הבעיה העיקרית והמרכזית שעמדה לו למכשול משהציל את הילדים היתה בעיית המיקום. היינו חייבים לאתר במהירות אכסניה למען הילדים האומללים. רבינו ידע את אשר לפניו, הוא הורה לי לאתר צריף עץ מוכן ובנוי, כזה שמאפשר את שינועו ממקום למקום כדי שנוכל להביא אותו ולהתאים אותו למגוריהם של הילדים, לפחות בצורה ארעית וזמנית.

אותה תקופה הרת גורל הייתה גם תקופת 'משבר הפרדסנות' - טירוף המלחמה שהיכה בעולם לא אפשר יצוא של פירות הדר מחוץ לגבולות הארץ. הפרדסנים נתקעו אפוא עם מלאי עצום של פירות שהרקבו מבלי דורש ומבקש. כצעד אחרון כדי למנוע גוועה ברעב הם החלו מוכרים את הציוד החקלאי ואת כל אשר רק יכלו כדי להשיג כסף. כסף שמשמעו אוכל לפי הטף. כך מצאתי בפתח תקוה פרדסן שביקש למכור ביתן עץ אשר נבנה במקור לאחסון תפוזים. רכשנו את הצריף ושתלנו אותו למרגלות הגבעה בשכונת 'זכרון מאיר' הבניברקית.

מיהרנו להקים בתוכו מטבח עשוי בלוקים. תחמנו חלק מהצריף שהפך לחדר שינה, בו הצבנו מיטות ברזל שהרכבנו בעצמנו. הכל היה מוכן לקליטתם של הילדים. רק כרים וכסתות עבור הפליטים הצעירים והמסכנים חסרו לנו.

הדבר כאב מאוד לאבי זצוק"ל. באותם ימים לא ימים לא הייתה אפשרות לרכוש מן המוכן כרים וכסתות, והוא לא יכול היה לתאר לעצמו סיטואציה בה הילדים מגיעים לפנימייה החדשה שלהם ואין להם כר וכסת למנוחת גופם הדווי. הוא ניסה מכל הכיוונים במשך שבוע שלם, אך שבת קודש פרשה כנפיה כשעדיין לא היו לא כרים ולא כסתות.

הילדים צריכים היו להגיע ביום ראשון בשבת - - -

הדרשה שהרטיטה

כאן מספר בנו בכורו ויד ימינו של הרב מפוניבז' על אותה דרשה מרטיטה ומפורסמת אותה נשא אביו בשבת קודש. הדרשה שהביאה 'יש מאין' כרים וכסתות לאותם פליטים ילדים אומללים. הדרשה וההדים שיצרה אולי שוכתבו מאוחר יותר בידי כותבי פרקי החיים של רבינו, אולם אין תחליף לאותנטיות העדות המקורית ראשונית של הבן הגדול שנוכח היה באותם רגעים ושחזר אותם אחת לאחת, במתיקות לשון ובמוחשיות רבה:

אבי זצוק"ל מיהר לפרסם שבשבת קודש אחר הצהרים הוא ימסור "דרשה בענייני דיומא" בבית הכנסת הגדול בבני ברק השוכן במרכז של רחוב רבי עקיבא. הייתה זו הפתעה מוחלטת לתושבי בני ברק שלא הורגלו לידיעות כגון דא. הכל חפצו לשמוע את אשר בפי הרב מפוניבז', וקהל רב גדש את ביהכנ"ס ואת מבואותיו הרבה לפני השעה היעודה.

רבינו עלה אל הדוכן ופתח בבירור הלכתי:

"רצוני לברר אתכם, טייערע ברידער, מצוה אחת מן התורה, הלכה למעשה", קולו היה נעים ורגוע, "חכמינו קובעים ש'הקונה עבד עברי קונה אדון לעצמו'. כלומר: אם יש לו לאדון רק כר אחד בביתו, הדין

"לאחר שביקשו ממני לכהן כמנהל רוחני בתלמוד תורה, כמי שעמל להוציא לאור עולם את ספרי אמו"ר ה'שפתי חיים', הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצוק"ל, לאור עולם, ידעתי שאם אתמסר לעבודת החינוך לא אוכל להמשיך ולהוציא את ספרי אבא באותה מתכונת שהוא ביקש והנחיל לנו בחיים חיותו. ניגשתי בשאלה זו קמי מרן זצוק"ל ושאלתיו מה עלי לעשות בפרשת דרכים אליה נקלעתי"

משנתו החינוכית המופלאה של מרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל

"וְאַלֶּה הַמְּשַׁפְּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמַע לְפָנֶיהֶם" (שמות כ"א, א')

כבכל ענין בו עסק מרן רבינו זצוק"ל בכל שנות הנהגתו - בנושא החינוך הייתה לו משנה סדורה מופלאה. הוא לא ראה רק את ה'תלמיד' כבבת עינו, אלא את גדול הדור הבא שיכול לצמוח ממנו, כמי שניתן יהיה בחינוך ראוי וטהור לגדלו ולחכמו לפאר ולגדולות. ולכן ראה חובה מיוחדת שהחינוך עצמו יהיה בטהרה, כפי שפעל בארץ וברחבי העולם לייסד ולהנחות להקים בתי חינוך על טהרת הקודש. עמד כחומה בצורה כנגד כל שינוי ממסורת הדורות שניסו לעשות בתורת החינוך.

בד בבד הקפיד עד מאוד שהמתחנכים עצמם יהיו בעלי צורה הרואים במלאכתם עבודת קודש חשובה ומכרעת לעתיד חניכיהם, ויהיו בעלי מדרגה היכולים להשפיע על סובביהם. משום כך השקיע כוחות כה רבים בהדרכת המתחנכים. בעזרת אישי חינוך נודעים ומקורביו של רבינו, ובמיוחד מאוצרו של מקורבו הרה"ג רבי איסר שוב שליט"א ותלמידו המובהק הרה"ג רבי משה יהודה שניידר שליט"א, דלינו קווים זעירים למשנתו הסדורה ולדמותו של 'המתחנך' הגדול שידע דורנו, שהנחה דור של מתחנכים איך להתמודד עם הקשיים המיוחדים של הדור.

כשנשאל פעם בגילוי לב איך הצליח מרום דרגתו לחנך כל ימיו בחורים צעירים בגיל ישיבה קטנה, שהיו בה בחורים מכל מיני רמות וסוגים? תשובתו הפליאה באמיתותה: "תמיד עמדו לי מול העיניים דברי הגמרא, ששמונים תלמידים היו לו להלל הזקן, שלושים מהם ראויים שתשרה עליהם שכינה, וקטן שבכולם רבי יוחנן בן זכאי; והרי כל התורה שיש לנו כיום מקורה הוא מרבי יוחנן בן זכאי... אתה רואה שהקטן שבהם יצא ממנו כל התורה לדור הבא, ותמיד אני חושב על הבחור החלש, אולי ייצא ממנו ריב"ז הבא..."

כשמחנך חושב על כל בחור וחניך אולי הוא ייצא לבסוף רבן של ישראל, פשוט וברור הדבר כמה הוא משקיע בחינוכו וכמה מסייע לו לגדול ולצמוח בכך בצורה מושלמת.

בשיחה עם הרב הגאון רבי אליהו פרידלנדר שליט"א, מנהל רוחני

בת"ת 'תורת אמת', הוא חושף בפנינו מעשה רב, המעיד יותר מכל כמה ראה מרן זצוק"ל את עתיד המתחנכים לנגד עיניו כל העת, מה שקשור בסיבת התמנותו לכהן כמנהל רוחני בת"ת 'תורת אמת': "לאחר שביקשו ממני לכהן כמנהל רוחני בתלמוד תורה, כמי שב"ה עמל להוציא לאור עולם את ספרי אמו"ר ה'שפתי חיים', הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצוק"ל, לאור עולם, ידעתי שאם אתמסר לעבודת החינוך לא אוכל להמשיך ולעבוד, לערוך ולהוציא את ספרי אבא באותה מתכונת שהוא ביקש והנחיל לנו בחיים חיותו.

"ניגשתי בשאלה זו קמי מרן זצוק"ל ושאלתיו מה עלי לעשות בפרשת דרכים זו אליה נקלעתי."

"שאלני מרן בפשטותו: 'כמה ספרי 'שפתי חיים' הוצאתם עד היום?', ועניתיו לו שב"ה שבעה ספרים. ושאלני: 'אם תעבוד עוד הרבה שנים להוציא את יתר הכתבים, עוד כמה ספרים לדעתך תוכל בעז"ה להוציא לאור?', ועניתיו לאחר מחשבה שכמדומני שיהיו עוד שישה כרכים.

"אם כן, אומר לי מרן בחיך, 'מה בכלל השאלה, הרי בתלמוד תורה יש לך מאות רבות של ספרים שיכולים כל אחד מהם לצמוח ולהיות בעצמם 'שפתי חיים', ואתה מדבר אתי על שישה ספרים למול

מאות ספרים חיים וקיימים!?! לשמע ההחלטה המנומקת כדרכו, לא היה בלבי ספק ונטלתי על עצמי עול המלאכה, כשמאז אני נועץ בו בכל הליכותי כל העת".

הייעוד העומד לפני המחנך

זו הסיבה שמרן זצוק"ל האיר הרבה עיני המחנכים בכל אתר שעליהם להיות מרוממים מעם, כי הדוגמה האישית שנוטלים התלמידים ממחנכיהם היא לאין ערוך, ומידת האחריות הנדרשת כאן לכל מחנך היא עצומה.

מתוך גישתו החינוכית המיוחדת האמורה הדגיש רבינו בכל הזדמנות, שאם התפקיד של 'מחנך' הוא ליטול נשמה טהורה ולדאוג שתיוותר כל ימיה עבד לה' ולתורתו, לכן מן הראוי שלא יעסקו רק בחינוך לתורה אלא ישימו דגש נרחב על מידות ובין אדם לחברו מחד ויראת שמים מאידך, הן בדוגמה אישית של המחנך כלפי חניכיו והן בפרקי חינוך בבניינים אלו העוסקים בקומת האדם. זו הסיבה שפעם בגילוי לב כשפנה אליו ראש ישיבה בשאלה: "איך מעניקים לבחור טעם בתפילה", שאלו רבינו: "אתה בטוח שלך יש טעם בתפילה? קודם שיהיה לך, אחרי זה תתבע מבחורים צעירים..." ושח לנו הגאון רבי אליהו פרידלנדר שליט"א, ששוחח עמו רבות בענייני חינוך: "תמיד על אישיות המחנך אמר שישמור על רוגע ויתגבר על מידותיו, כי התלמידים חכמים ופקחים וכשהם רואים שהמלמד אינו מרומם הדבר משפיע עד מאוד עליהם. ואז התבטא באוזני בגילוי לב: 'אינני זוכר שפעם מעודי התרגזתי או כעסתי על אחד מתלמידי'".

רוממות המחנך בעיני תלמידיו

דווקא משום מידת האחריות המיוחדת שהייתה לו למערכת החינוך הוא דיבר רבות על כך שיש צורך לדעת, כי בחינוך הכל בנוי על האישיות של המחנך. יש אדם שידבר טוב מאוד על יראת שמים וכל מה שצריך, אבל אם הוא אינו תוכו כברו אלא הוא בעצמו אינו בסדר, ומה שהוא מדבר לא נמצא אצלו בלב, זאת אומרת שהוא לא אוהב בזה והוא רק מדבר כך כי זה מה שצריך לדבר, דיבורים כאלה אין להם השפעה בשום אופן! ולא יצמחו החניכים מכך.

זוהי הסיבה שמרן זצוק"ל כל כך דיבר על הצורך להשתית הנהגות ראויות של בין אדם לחברו אצל המלמדים ובעבודת החינוך, באומרו שרק אם יראו התלמידים שהמחנך הוא דוגמה לעבודת המידות יקבלו את הדברים הללו מפיו וינהגו אף הם כמותו.

"אם רוצים שהילדים יצמחו תלמידי חכמים ואוהבי ה' וגם טובים במידות טובות, צריך האדם בעצמו להיות קצת מרומם", אמר פעם בכנס חינוך, "ואי אפשר שהוא יהיה שפל, הוא יהיה עם מידות שאינן טובות, ולדבר הוא ידבר כמו צדיק. דיבור כזה לא יועיל ולא ישפיע בשום אופן, אלא צריך דבר ראשון לראות שהאישיות שלו עצמו תהיה בסדר".

היה רגיל על לשונו לצטט את משלו של המגיד מדובנא: "ואני בהיותי בוויילנא אצל מורי, הוא רבינו הקדוש הגאון החסיד רבינו

אליהו מוויילנא זי"ע, שאלתי את פיו לאמור איזה דרך יבוא השפע ובאיזה אופן ישפיע הצדיק מיראתו גם לבני דורו. השיב לי, משל לכלי גדול אשר כלים קטנים סוככים אותו מכל צד, ואתה תעמוד ותשפוך על הכלי הגדול בלי הפסק, בעל כורחו כאשר הכלי גדול נתמלא על כל גדותיו, אז כל מה שתשפוך עוד יגיע אל הקטנים אשר אצלו; אבל כל עוד אשר היא בעצמה לא נתמלא, כל שכן לא יגע אל הסמוכים כל מאומה".

והסיק מכך מרן זצוק"ל, שאדם שבא להשפיע על אחרים, כל זמן שהוא עצמו אינו מלא ברוחניות, אינו מלא בתורה ויראת שמים, הוא לא יכול להשפיע.

לכן רבינו היה מורה עצה מעשית למלמדים אם אפשרי שילמד המחנך לעצמו קצת מוסר לפני שבא ללמד. זה רצוי מאוד. והרי מי לנו גדול ממרן ה'חתם סופר' זצוק"ל שהיה כזה גאון גדול, ובכל זאת כשהיה לומד עם תלמידים היה לומד קצת בתחילת השיעור בספר 'חובות הלבבות'. ואף אם הוא למד עם בחורים גדולים ולא עם ילדים, מכל מקום גם במלמד זה נוגע שכל אחד 'לעצמו' צריך ללמוד מוסר. אך לא צריך ללמוד דווקא ספר 'חובות הלבבות' אלא ישנם עוד ספרי מוסר טובים, והעיקר הוא שזה יועיל לו כשייכנס ללמד יהיה קצת 'מרומם' קצת יותר, ואז תהיה לו השפעה טובה על המתחנכים. ולימוד המוסר אפילו לא הרבה זמן, אך לכל הפחות עשר-חמש עשרה דקות".

אם חפצים בדוגמה מעשית כיצד השפעת המחנך השפיעה על תלמידיו בלבי הכר, שח לימים אחד מתלמידי מרן זצוק"ל בכפר סבא לתלמידיו: "מרן הגרא"ל זצוק"ל היה נוהג להסתכל בגמרא ולא על התלמידים תוך כדי מסירת השיעור". לימים הפך בעצמו למחנך דגול ופעם שאל את תלמידיו: "אם אני לא הייתי מסתכל ומשגיח עליכם, כיצד הייתם נוהגים?", והשיבו: "היינו נמלטים ומשתמטים מהשיעור ובורחים לכל עבר". לשמע תשובתם אמר המחנך: "כשלמדנו בישיבת כפר סבא היינו שובבים לא פחות מכם, ובכל זאת לא העזנו לזוז ממקומנו, אף שידענו שאם נצא מרן לא יחוש בכך. ומדוע? כי הוא היה דוגמה נוראת הוד.

"מדי ליל שישי, כאשר היינו מסיימים את מצוות ה'משמר' בלימוד ואכילה ושתייה כנהוג, היינו צועדים בלאט בשעה שלוש בלילה לעבר צריפו של מרן הגרא"ל, שהיה גם הוא, כביתנו ברחוב חזו"א, צנוע וסגפני, החצר שסביבו היתה זרועה קוצים ודרדרים, והיינו מפלסים דרך בין הקוצים בשקט להביט בו... וכאשר היינו מגיעים לחלון הייתה דמותו של הגרא"ל נשקפת, רכונה על שולחן מלא ספרים, מוחו מרוכז, שקט מתוח שרר בחדר, ומרן פותח ספר זה ומעיין בספר אחר, כולו אחוז שרעפים..."

"מחזה זה החדיר בנו יראת רוממות גדולה מדמותו הקדושה כמחנך. הוא היה נראה לנו כאיש אלוקים, נחבא אל הכלים, שעובד את קונו ועמל בתורתו באיזה צריך בכפר סבא. לכן לא נדרש לשמור עלינו והיינו סרים למרותו גם אם לא היה משגיח עלינו. כוחה של דוגמה אישית".

נדבך נוסף במלאכת החינוך הייתה צורת החיבור של המחנך

והמתחנך. לא אחת התבטא באומרו שמה שכתוב "זרוק מרה בתלמידים", כבר אומרים בשם מרן החזו"א זצוק"ל של'קניין משיכה' הוא קניין יותר טוב מ'קנין חזקה', דהיינו ההנהגה בדרך רכה יותר טובה מההנהגה בדרך קשה, ואם כן יש לעיין מתי צריך 'לזרוק מרה בתלמידים'.

והתבטא על עצמו בגילוי לב: "עד כמה שזכור לי, אף פעם לא עשיתי רע לתלמיד, לא אמרתי מילה קשה או ח"ו לא פגעתי באחד מהתלמידים. ולגופו של דבר, לדעת מתי לתת ומתי לא לתת, מתי לצעוק ומתי לא לצעוק, זה דבר קשה מאוד; אבל מה שחשוב הוא, שאם הר"מ מגיע לשיעור מוכן הוא מוסר את השיעור עם גישמאק ויש לילדים סיפוק והם נהנים מהלימוד, וממילא הם יותר רגועים והמשמעת יותר רגועה.

וזכרני, כשהייתי בישיבה בכפר סבא הבחנתי פעם איך שתלמיד אחד מזהיר את השני בשפתם של תלמידים כי "הנה הרב מתקרב", וענה לו רעהו: "הוא ממילא לא יעשה לנו כלום", ולמרות זאת נהגו כלפיו בדרך ארץ ואפילו שהיו אנשי צוות אחרים שנהגו עמו ביד יותר חזקה והמשמעת שהטילו הייתה יותר חזקה, וזה הכל כפי מה שהקדמנו בשם מרן החזו"א שאמר שמשיכה יותר טוב מחזקה.

והנה לפעמים באים רבני ישיבה בטענה שיש בחור לא טוב שיוצר אווירה של קלות ראש למשל, שיושב עם בחורים אחרים ומפטפטים עד השעות המאוחרות של הלילה, וממילא מאחרים לסדרים ולתפילה וטוענים שאם י"לכו עמו בנחת הוא יגרום נזק לאחרים.

"זה ודאי שזה לא טוב", ענה רבינו, "אבל שמעתי בשם מרן ה'חפץ חיים' שמעולם לא נתן שיזרקו בחור מהישיבה, ויש לדעת שאותו הבחור הסיכוי שהוא יקלקל הוא הרבה פחות ממה שאם יזרקו אותו ואז הרי הוא יצא לתרבות רעה. ואף שיש שבאים וטוענים שיש לו דין רודף, קשה להגדיר את זה בגדר של רודף, ובפרט שהוא יכול להיות גדול הדור הבא - ואף אם לאו, אנחנו לעולם לא מוותרים על אף אחד!"

יש יהודי ת"ח שבילדותו הוריו לא גידלו אותו וממילא גדל אצל משפחה כאן בב"ב, ובילדותו היה משתולל והיה מסתובב בישיבה בפוניבז', והבחורים היו צריכים להשתיק אותו שלא יפריע, ממש פרא אדם. כשהגיע לישיב"ק הוא הנהיג בחורים לדברים לא כל כך טובים וסבלו ממנו רבות, אבל נהגו עמו בסבלנות, והיום הוא מנצל את כוחותיו הגדולים לטוב - הוא גדל לת"ח מרביץ תורה בישיבה! ואם לא היו מתנהגים עמו בהנהגה כזו הוא היה היום פרא אדם והיו סובלים ממנו, ואולי גם 'גוי גמור'.

תובנה ייחודית מוסיף הגאון רבי חיים מן שליט"א, ראש ישיבת 'באר התלמוד': "מרן זצוק"ל זכה, שלמילים ספורות שלו היתה השפעה חינוכית עצומה, ונעמוד על שתי נקודות שגרמו לזה.

"ראשית, הודות לפקחותו העצומה בכל דבר, הוא תמיד ידע בחכמתו לומר ברגע הנכון משפט קצר ומדויק שהעמיד את כל העניין באור הנכון. כשלמדתי אצלו בישיבה היה מקרה, שסיפר אחד

החברים שהייתה לו איזו קטטה עם בחור אחר, ולאחר תפילת מנחה נלווה לרבינו זצוק"ל בדרכו לביתו, ובמשך כל הדרך הארוכה הרצה את השתלשלות הדברים ואת כל הטענות הנלוות, ורבינו הקשיב בדממה לכל דבריו. רק כאשר הגיעו סמוך לביתו, נפנה אליו, וצבטו קלות על לחיו ואמר 'ילדות איז מום עובר'. מובן מאליו, שבמשפט קצר זה המריבה כולה התרוקנה מתוכן...

"ופעם, בתור נער צעיר נלווייתי אליו בדרכו, והרציתי בפניו 'שטיקל' תורה שלם. הוא האזין בשתיקה לכל דבריי, ורק כאשר סיימתי לומר הכל הוא אמר 'פה מאוד, אבר אפשר לומר גם הדין'. כך, במשפט קצר, החדיר בעצמותיי ש'שטיקל' תורה צריך להיות 'מוכרח'."

אולם הדבר המופלא יותר היא ההשפעה העצומה שהייתה, לדבריו, בגלל עצם מציאתו. דוגמה אחת מני רבות: "זכרני בתקופה שהייתי בצרפת, ומרן זצוק"ל החל את מסעותיו לבני חו"ל, הוא הגיע לצרפת, התכנסו אלפים רבים, ביניהם רחוקים ממש, ומרן דיבר בפניהם ותבע מהם לעזוב לימודי מקצוע ולפתוח ישיבות קטנות על טהרת הקודש ללא לימודי חול ולהקדיש בניהם לתורה. בעקבות דבריו התחוללה מהפכה בצרפת, נפתחו ישיבות קטנות, ואנשים החלו לשלוח את בניהם לישיבות.

"מי שמכיר את מציאות החיים בצרפת מבין כמה דבר זה מופקע, שאדם לא ישלח בנו ללמוד מקצוע. אצל הצרפתים ההשכלה ורכישת מקצוע, והצורך להיות 'מסודר בחיים' הוא יסוד המציאות. והנה אנשים שמעולם לא ראו את מרן זצוק"ל, ביניהם רחוקים שאפילו לא שמעו עליו, ובכמה מילים ספורות ששמעו ממנו הפכו מציאותם להקדיש בניהם לתורה. איך אפשר להבין דבר כזה!?"

"ההסבר הוא, שכל יהודי יודע שחי בעולם הזה להכין עצמו לעולם הבא. אבל בפועל, אדם חי את מערכת החיים שלו מתוך שייכות לעולם הזה, מי יותר ומי פחות, ואדם שקוע בצרכיו ורצונותיו. אצל מרן, כאן בעולם הזה היה בן העולם הבא. העולם הזה לא נגע בו כלל, הוא חי כאן אך נמצא בעולם האמת, בפרישותו המוחלטת מכל הבלי העולם, חי באופן מוחשי את עולם הנצח. המציאות האמתית היחידה אצלו הייתה תורה ומצוות, וכל ענייני העולם הזה היו חסרי משמעות עבורו.

"כאשר אדם פוגש מציאות כזו מול עיניו היא מזעזעת אצלו את מערכת החיים. הוא פתאום תופס שכל רצונותיו וחשבונותיו, ומה שנחשב בעיניו לצרכים - במבט של חיי נצח, אין בזה כלום. כשראו את מרן זצוק"ל, כל אחד הרגיש בעצמו בחוש שכל מה שמעסיקו בחייו אין בו ממש, ומה שנראה לו טוב זהו הבל כפשוטו."

באותם רגעים שיהודי צרפת עמדו מול דמותו הקטנה והכחושה, שהקרינה קדושה ועולם נצח, כל מערכת החיים שלהם שאדם מוכרח להיות 'מסודר' בעוה"ז עם פרנסה והשכלה בטלה באחת. השקר וההבל של העולם היו מוחשיים, וחשו שמה שענייהם רואות לנגדם אלו החיים האמתיים שכך צריך לחיות. לכן באו הדיבורים המועטים ששמעו מפיו, והראו להם הדרך הנכונה ששינתה אצלם כל מציאות החיים - להקדיש בניהם לתורה.

(הרב מ. ברמן, 'יתד נאמן', פסח תשע"ח)

בחלומותיי הפרועים ביותר לא דמיינתי את שעתיד להתרחש. בבוקר המחרת בשעה שש וחצי צלצל הטלפון הציבורי מחוץ לבית המדרש בישיבה. מדריך הפנימייה שהיה ער באותה שעה נענה לטלפון. הוא הופתע לשמוע קול דובר אליו באידיש מעבר לקו. "דא רעדט שך" - מדבר שך, אמר הקול

הגאון ר' יהושע ליף שליט"א על הקשר האישי עם מרן הגרא"מ שך זצוק"ל

"יָבֵא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֶת כָּל דְּבָרֵי ה'" (שמות כ"ד, ג')

של מלכות, וברור היה כשמש כי הוא מנחיגו הבלתי מעורער של עולם התורה.

עבורי באופן אישי הייתה החוויה מרוממת מאוד. אף שהרב שך כבר היה מבוגר הוא הקרין רעננות נעורים והשפעתו הייתה עמוקה. בשנים מאוחרות יותר שמעתי את הרב שך מדבר פעמים רבות - בכל אירוע היה ראש המדברים, ודעתו היא שקבעה את המציאות. בכל הזדמנות חדרו דבריו ללב שומעיהם. הוא היה כמו רועה מדורות עברו, וכולנו היינו צאנו הנאמן. תמיד הוא ידע בדיוק נמרץ מה לומר ומהו האופן המתאים ביותר להחדרת המסר.

הוא היה גדול הדור. שמיעת השיחה של הרב שך והשיחה בלימוד עם ר' דוד פוברסקי העניקו לי חיזוק אדיר. חזרתי לירושלים מחוזק יותר, ומלא תשוקה עצומה להוסיף ולגדול בתורה.

משרתי החינוכית השנייה הייתה ר"מ בישיבה. באופן טבעי למדי נמשכתי לתפקיד האחראי - כמארגן המסע השנתי של ביקור אצל גדולי ישראל.

אינני יודע אם הייתי הוגה רעיון זה, אבל בהחלט היינו בין הראשונים שהחלו במהלך.

אחת התחנות המרכזיות במסענו השנתי הייתה בביתו של הרב שך. בכל פעם מחדש הוקסמתי לראות את יחסו המיוחד של הרב שך לבחורים ואת עידודו. בסוף הפגישה היינו מלווים אותו לתפילת מנחה בישיבה - אז הייתי מציג בפני הרב שך כמה בחורים ופירטתי

הבחורים האמריקאים, שהיו אמיצים דיים וגלו לארץ ישראל לפני כארבעים שנה, מצאו ארץ דלה מבחינה גשמית אך עשירה ומספקת מבחינה רוחנית.

שהייתנו במרחק של חצי עולם מביטנו הקרתה בפנינו הזדמנויות רבות לרכוש ערכי נצח. בירושלים היו יהודים של צורה רבים, וגם בבני ברק שכנו גדולי ישראל רבים, וההזדמנות להכירם הייתה זכות יקר מפז.

בישיבת פוניבז' כמעט לא למדו באותה עת בחורים אמריקאים, אך אני זכיתי שידידי למד בישיבה הנודעת שבמעלה הגבעה. באותו ערב ששמעתי שהרב שך אמור למסור שיחה בישיבה, החלטתי לנסוע לבני ברק ולחזות ב'גדול' הנודע במלוא תפארתו. עשיתי דרכי ברחובות מאה שערים ופניתי לתחנת המוניות 'גאולה' שברחוב שטראוס, שם עליתי על מונית שירות לבני ברק.

כשהתחיל סדר שני הגעתי והצטרפתי ללימוד בבית המדרש הגדול. בית המדרש היה מלא מאות אנשים, צעירים כמבוגרים, שישבו והגו בתורה. חברי הראה לי את ראש הישיבה הרב דוד פוברסקי, שישב בין הלומדים הרבים על אחד הספסלים באמצע האולם ולמד, משתמט מהכבוד בישיבה בקיר 'המזרח' ומבכר אלמוניות יחסית בתוך ים שחור ולבן של לומדים.

מיהרתי לנצל את ההזדמנות וניגשתי לר' דוד. הקדמתי לשיחה את העובדה שאני שכן וידיד של קרובי משפחתו - משפחת קרייזר מבוולטימור. אחר כך העליתי קושיה שהטרידה אותי מזה זמן מה. תשובתו הובילה לשיחה בלתי נשכחת שנמשכה פרק זמן ארוך למדי.

לקראת סוף הסדר הורגשה לפתע תנועה המונית. כל הנוכחים נעמדו על רגליהם ויצאו מבית המדרש. תחילה לא הבנתי את המתרחש. לתומי חשבתי שהשיחה תימסר בבית המדרש המרכזי. אבל לא כך היה - במקום לשבת בנוחות יחסית ליד הסטנדרים, פנו תלמידי פוניבז' לחדר קטן וצנוע, שם הצטופפו והמתינו לבואו של הרב שך.

חשתי בציפיית הבחורים... כשנכנס הרב לחדר אפשר היה לחוש את ההתרגשות בחלל האוויר. מיד כשהחל לדבר חשו בחינותו הרבה ובקסמו המיוחד. הנוכחים הקשיבו לו מהופנטים. הייתה סביבו הילה

את צרכיהם - זה מבקש ברכה, והאחר זקוק לעצה. תמיד היה הרב שך מתייחס לכל תלמיד בכבוד ובאבהיות, מילותיו היו קולעות ומדויקות, וסיפקו לכל אחד בדיוק את מה שצריך היה לשמוע. כך החל הקשר שלי עם הרב שך.

הוריו של תלמיד בישיבה שבה לימדתי לחצו עליו מאוד שישב לביתו ויתחיל ללמוד בקולג', אך הוא רצה להמשיך ללמוד בארץ ישראל שנה נוספת. הבחור היה נתון בדילמה, ולכן נסעתי עמו לבקש את עצתו של הרב שך. כשהגענו עמל ראש הישיבה על הכנת ה'שיעור כללי' שמסר באותו ערב, ואי אפשר היה להיכנס אליו. הגבאי הסביר לנו שבימים שהרב שך מוסר שיעור כללי מוקדש כל רגע להכנת השיעור בשקיעות עצומה, ועל כן אין קבלת קהל בימים אלו.

צר היה לי לשמוע זאת; הזמן פעל לרעתנו - ומחר בבוקר מוכרח היה הבחור להגיע להחלטה סופית. בלית ברירה חזרנו לירושלים בידיים ריקות...

בחלומותי הפרועים ביותר לא דמיינתי את שעתיד להתרחש.

בבוקר המחרת בשעה שש וחצי צלצל הטלפון הציבורי מחוץ לבית המדרש בישיבה. מדריך הפנימייה, בן תורה יקר - היחיד שהיה ער באותה שעה נענה לטלפון. הוא הופתע לשמוע קול דובר אליו באידיש מעבר לקו.

"דא רעדט שך" - מדבר שך, אמר הקול.

מדריך הפנימייה לא ידע איך לפרש את הדברים, וסבר שוודאי מיישהו חומד לו לצון. אולם הדובר המשיך בשיחה ברצינות וביקש לדבר עם הבחור שבשמו ציין. רק בשלב זה החל המדריך לחשוב שמא בכל זאת גדול הדור הוא זה מעבר לקו.

הוא רץ להעיר את הבחור המבוקש, זה התנער משנתו והרים את השפופרת - ומעבררה שמע את הרב שך בכבודו ובעצמו. גדול הדור ביקש לשמוע פרטים על מצבו ונתן את עצתו הנבונה. ברבות הימים נעשה אותו בחור בן תורה חשוב שמפאר את עם ישראל.

בהזדמנות מסוימת ביקרתי אצל הרב שך אחרי חצי שנה שבה לא סרתי למעוננו. כשנכנסתי לחדרו פנה אלי ואמר בחיוך חם: "הרב לייף, איפה היית זמן ארוך כל כך?". ענית: "לא הייתה לי שאלה מיוחדת לראש הישיבה, ואני יודע שראש הישיבה עסוק, לכן העדפתי לא להפריע..."

הרב שך הניע את ראשו בתוכחה ונזף בי כמו בתלמיד טועה: "תלמיד צריך לבוא אפילו אם אין לו שאלה מיוחדת", הוא אמר, "מען דארף קומען אלעמאל" - אתה צריך לבוא כל הזמן.

זה היה שיעור על אופי הקשר בין רב לתלמיד. את מילותיו אלו לא אשכח לעולם.

הנהגתו של הרב שך הייתה ייחודית - הייתה לו תחושת אחריות אישית על כל כולל, כל ישיבה וכל תלמיד ישיבה ברחבי העולם כולו. מעולם לא העביר הרב שך לאחרים את מה שהחשיב למחויבותו

כלפי עולם היהדות (והייתה זו מחויבות עצומה).

פעם במהלך שיחתנו התברר שצריך להתקשר למישהו הזקוק לעזרתו. סביר היה להניח שהרב שך ישלח שליח שיתקשר בשמו, אך לא כך נהג ראש הישיבה, שהיה כבר בשנות התשעים לחייו: הוא התרומם מכיסאו ופנה באופן מידי למטבח להתקשר בעצמו, וזאת בלי כל רעש ועניין...

הוא שימש לדור כולו מצפן שאינו טועה לעולם.

כאשר עלה לראשונה הרעיון להקים את ישיבת 'נר יעקב', דיברתי על כך באריכות עם הרב שך והוא עודד אותי מאוד.

"אני אהיה נשיא הישיבה", הודיע לי בפשטות. אחר כך חייך ואמר בבדיחות: "אם הזכרת שמי בראש דפי המכתב של הישיבה יועיל, תכתבו אותו. ואם היא תפריע, אל תכתבו את שמי. בכל מקרה", הוא סיכם, "אהיה נשיא הישיבה".

הוא לא יכול היה לדעת כמה יקר לי הבטחה זו. חשתי שיהיה עלי לצאת לדרך בכוחות עצמי, והנה גדול הדור מבטיח לעמוד לצדי ולתמוך בי...

התואר 'נשיא הישיבה' שנטל הרב שך על עצמו בכזו ענוות חן לא היה תואר כבוד ריק מתוכן. כשאמר את המילים התכוון בכל לבו להעניק לי את תמיכתו חסרת התנאים. ואמנם, לכל אורך הדרך יכולתי להיוועץ בו בכל עת ובכל שעה. תמיד הייתה דלתו פתוחה בפניי, ובכל פעם שהתקשרתי התפנה מכל עיסוקיו והקשיב לי במלוא תשומת הלב.

בנוסף לכך, בארבע או חמש השנים הראשונות לישיבה התפתחה מסורת להביא את הבחורים פעם בשנה בסביבות חג השבועות לבני ברק לשיחה בת חצי שעה שמסר בפניהם הרב שך, שכבר היה זקן מופלג. שיחה זו הפכה לאחד מרגעי השיא של השנה. הבחורים עקבו מרותקים אחר דמותו הקדושה שלא נס ליחה. לעתים קרובות היה מבקש ממני לתרגם את דבריו, ואומר לי: "הרב לייף, זאג איבער אין ענגליש" - חזור על דבריי באנגלית.

כשסיימתי לתרגם היה שואל: "נו, האט איר אלעס געזאגט?" - אמרת את כל מה שאמרת?

כשהנהנתי בראשי המשיך בשיחה.

השמועה על הביקור השנתי עשתה לה כנפיים בקרב בחורים אמריקנים בירושלים, ורבים מיישיבות אחרות הצטרפו אלינו לאירוע המרומם. כך נמסרה שיחתו של הרב שך בפני קהל מגוון מאוד.

הרב שך הקפיד תמיד לעמוד כשדיבר בפני הבחורים. כל שנה חזר המחזה על עצמו. ניסיתי לשכנעו לשבת, כי קשה הי לו לעמוד פרק זמן ארוך כל כך. אך הוא סירב בנחרצות, ולא הסכים לעשות לעצמו הנחות רק מכיון שהוא בן תשעים וחמש.

ברור היה לנוכחים שראש הישיבה מרגיש תחושת אחריות אמיתית הן כלפי הציבור והן כלפי כל יחיד, ושום דבר בעולם לא קשה לו אם בחורי הישיבה 'שלו' יתחזקו בעקבות מאמציו.

(מתוך הספר 'בהיכלם')

הגאון רבי מיכל זילבר שליט"א מעיד את אשר ראה במחיצת רבו, מרן הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצוק"ל. את היחס המיוחד במינו שזכתה לקבל ממנו העוזרת בבית. מדי פעם היה קורא לה באמצע העבודה ומבקש ממנה שתנוח מעט

מאוצרותיו הנפלאים של הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א

"פי תקנה עבד עברי" (שמות כ"א, ב')

דודי, עמוד ההוראה, מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, הסביר פעם שהסוגיה של עבד עברי בעיקרה היא פלא פלאים. הרי ידוע בכל מדינות העולם, היכן שהנוהג הוא על פי חוקות הגויים, שמטילים עונשים קשים על גנבים. לפעמים שופטים אותם רק על פי עד אחד, לפעמים על פי קרוב ונוגע בדבר, ואף על פי אומדנא. נוהג זה באצלם מסבא פשוטה והגיונית, כי אלמלא העונשים הללו איש את רעהו חיים בלעו!

והנה אצלנו, אצל כלל ישראל, באה התורה ואומרת שהגנב לא מתחייב לשלם רק אם ראוהו שני עדים, וגם בזה אם הקדים והודה בגניבה קודם שבאו העדים הוא נפטר מן הקנס. ולא עוד, אלא גם אם כבר התחייב, אם אין לו מה לשלם הוא נמכר לעבד. ואז, לא זו בלבד שהוא נפטר מלשלם, אלא שמעתה מזמנים לו חיי נוחות, האדון מחויב להאכילו מאכלים טובים ומשובחים כפי שהוא עצמו רגיל, ולהלבישו בגדים טובים כפי שהוא עצמו נוהג ללבוש, ואין לו כלל דאגת פרנסה לכלכל את עצמו ובני ביתו.

והמתבונן בכך יתפלא, לכאורה בצורה כזו מה ימנע מהגנב לגנוב? כיצד יהיה סדר בעולם? הרי כל אחד יעדיף לגנוב כדי להגיע למצב של "ונמכר בגיבתו", להיות משוחרר מעול הפרנסה ולחיות חיי רווח על חשבון האדון?

אלא, כותב הרב אלישיב דבר נפלא ביותר: מכאן נראה שהתורה מלמדת אותנו נקודה חשובה ויסודית - אל לנו להעמיד את עמוד התלייה ואת חרב העונשים, שהם אלו שיהוו את בסיס האיום למנוע מגנבים לעשות רע, כי לא זה מה שימנע מהם לשנות את מהותם לחדול אחת ולתמיד מלפשוט. אדרבה, מה שיגרום להם להימנע מהגניבות היא דווקא ההנהגה הטובה והרחימאית שינהגו אתם, וההתייחסות כלפיהם בדרך כבוד וברגישות. זאת יחד עם השפעת המידות הטובות שיראו בבית האדון, שהן בסיס ההליכה בדרכי התורה והאמונה בקדוש ברוך הוא, הן יהיו ערבים שהסדר העולמי יתקיים וישתמר כראוי ויתמעטו הגנבים. סברת בעלי בתים הפוכה מדעת תורה. כך היא דעת והשקפת התורה!

הדוגמה הקלאסית למידות טובות זוהי פרשת עבד עברי!

הגאון ר' מיכל זילבר שליט"א, ראש ישיבת זוועהיל, מעיד את אשר ראה במחיצת רבו, מרן הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצוק"ל, בעל ה'חזון יחזקאל'. את היחס המיוחד במינו שזכתה לקבל ממנו

העוזרת בבית, זאת שהיתה אמונה על מלאכת הנקיון. מדי פעם הוא היה קורא לה באמצע העבודה ומבקש ממנה שתנוח מעט. גם הודיע לה באופן כללי שהוא מאוד ישמח אם תעשה את מלאכתה בצורה אטית וקלה, מאשר שתעבוד במהירות ובאופן מכביד ומתיש. זאת למרות שהאטיות הזאת עלתה לו בתשלום נוסף משום ששילם לה לפי שעות.

היחס הזה של הענקת כבוד שרחש הרב אברמסקי לאותה עוזרת בוודאי גרם לה להסתכל בעין אחרת, טובה יותר, על התורה ודרכי הנועם שלה. גישה כזאת להתייחס בכבוד ראוי לכל אדם בשווה, מבלי לעיין מה טבעו ומעמדו, היא זו שמביאה שלום ושלווה בעולם.

"יסודות הבנין של האדם הם רק המידות"

תיאור נפלא כיצד הייתה נראית דירתו הצנועה של מרן הגאון רבי חיים מברסק זצוק"ל, שמעתי מפי יהודי ישיש יליד עירית בריסק, שזכה להכיר ולהסתופף מעט בצל רבן ומאורן של ישראל בימי עלומיו.

כידוע, מלבד גאונותו העצומה וגדלותו התורנית המופלאה של רבי חיים, שנודעה לשם דבר, היה גם בעל לב חם ורגיש במיוחד לצרכי הזולת. גדוש באהבת ישראל מופלגת, וביתו היה פתוח לרווחה בפני כל צרוע וכל זב. הדלת מעולם לא פסקה מלסוב על צדיקה... בין המוצאים פינה חמה בביתו היו אנשים קשיי יום ומורי נפש, וסתם כל דורש ומבקש שחשקה נפשו לסעוד בתדירות על שולחנו.

לדבריו, בפרוודור שהוביל אל פנים הבית היו מונחים בקביעות שני סירים. האחד הכיל מים חמים, בהם יוכלו האורחים להכין להנאתם תה חם להחם את לבם. והשני הכיל מרק חם וקניידאלאך

(כופתאות) להשביע את רעבונם.

בדרך כלל המה הפרוזדור אנשים שבאו לסעד ולשתות שם. כל עובר אורח שרצה לזון את עצמו הרגיש בנוח להיכנס פנימה ללגום מעט מהמרק ולצאת. לפעמים כשהוצרך רבי חיים לכסא, היה מבקש רשות מהאורחים אם יוכלו לפנות עבורו כסא אחד. האורחים, שחלקם לא היו שפויים בדעתם, שכחו מי האורח ומי המארח, ולא תמיד הסכימו להיענות לבקשתו, ופשוט סירבו לתת לו כסא מהפרוזדור...

מקרים אלו, לא זו בלבד שלא מנעו ממנו מלהמשיך לכבד את האורחים מזון זה ולהוקירם, אלא הבין ללבם וקיבל זאת בשוויון נפש ובהסכמה גמורה, ואף הגביר בלבו יותר ויותר רגשות רחמנות ואהבה כלפיהם.

בנו הגדול, מרן הגרי"ז הלוי מבריסק צוק"ל סיפר, כי בביתם היה זה דבר שבשגרה, שבשל עומס האורחים הגדול פשוט לא נותרה לו לרבי חיים מיטה פנויה ללון בה בלילה, ובשל כך נאלץ לדלג על לילות שינה שלמים.

ענין זה של צדקות ושפלות למדנו בפרשתנו, בה אנו רואים כיצד התורה מתייחסת אל הפחותים בעם, אל השפלים שלא שפר עליהם מזלם. כאשר יש לאדון שתי כריות חייב לתת כר אחד לעבד; ואם יש באמתחתו רק כרית אחת, אל יאמר גם לי גם לו לא יהיה, אלא גם אז מחוייב ליתנה לעבד!

זוהי תמצית עבודת המידות!

מרן הגאון רבי מיכל יהודה לפקוביץ' צוק"ל, בספרו 'אמרי דעת' (חלק ב עמוד כד) מאלף אותנו מניסיונו רב השנים בתחום החינוך. וכך כותב:

"אני אומר לכם מתוך עובדות קיימות ומניסיון של עשרות שנים, שיסוד הבנין של האדם, איך שבונה את עתידו ומעמיד את עצמו לכל החיים, לא הכשרונות ושאר דברים קובעים זה, אלא רק המידות! אם יש לאדם מידות טובות אזי יש לו עתיד מזהיר, ואם חס וחלילה המידות הן אחרות הוא רחוק מהכל. אמנם יכולים לטעות בו, אבל באמת הוא רחוק ממעלות לגמרי..."

וממשיך שם רבי מיכל יהודה לכתוב משפט מפליא: "וכן ראינו ושמענו על כל גאוני זמננו וגאוני דור הקודם כל אותם הידועים, יסוד היסודות אצלם היה מידות טובות!"

נוראים הם דבריו הנוקבים של הגאון מווילנא זי"ע בפתח הספר 'אבן שלמה': "כל עבודת ה' תלויה בתיקון המידות, שהם כמו לבוש למצוות וכללי התורה, וכל החטאים מושרשים במידות... ועיקר חיות האדם הוא להתחזק תמיד בשבירת המידות, ואם לאו למה לו חיים?!"

כאשר נשאל פעם ה'סבא מסלבודקה', מרן הגאון רבי נתן צבי פינקל צוק"ל, כיצד מתמצת הוא את עיקר פעליו בחיים? השיב ה'סבא' משפט עמוק ותמציתי: "השתדלתי לחנך את תלמידיי כי מוטל עליהם להיות קלוג און גוט!" (חכם וטוב).

את עיקר משנתו החינוכית שהנחיל הסבא לתלמידי השתית על הצורך לרכוש חכמה וטוב לב. עם שניהם יחד ניתן להיטיב עם הבריות!

אמרה נפלאה היתה שגורה על לשונו של הגאון הצדיק רבי דוב יפה זצ"ל, משגיח ישיבת 'כפר חסידים', בה הרבה לזרז את תלמידי: "אדם יכול לעצמו לחיות בגן עדן של מידות טובות, ובמקום זה הוא בוחר לחיות בגיהנום של מידות רעות. תאמרו לי אתם - לא חבל?!" משמעות האמרה היא, כי אדם שנוהג במידות טובות הרי הוא הראשון שמרוויח מזה, חיייו הם בבחינת חיי גן עדן. אין כעס, אין רטינה, אין עצב, אין דאגה, אין קנאה, אין שנאה. אך במקום זאת הוא בוחר להשחית את מידותיו בניסיון להיטיב עם עצמו או להרוויח רווח מזערי כלשהו, כשלמעשה הוא המפסיד הראשון והעיקרי מהתנהגותו - חיייו הם חיי גיהנום, מלאי רוגז, עמוסי שטנה וכעס. "תאמרו לי אתם - לא חבל?!", הדהדה שאלתו הנוקבת של המשגיח שוב ושוב...

טוהר מידותיו של רבי אריה פינקל

במשך השנים זכיתי להסתופף רבות בהיכלו של דודי, הגאון רבי אריה פינקל זצ"ל, ראש ישיבת מיר'ברכפלד, ומדי פעם לשמוע ממנו ועדים במוסר. השעות המיוחדות הללו במחיצתו אינן נמחות מזכרוני, אישיותו המרוממת הייתה עבור כולנו דוגמה חיה ומוחשית - מהו זך וטוהר המידות. בו ראינו סמל של שלמות בתורה, בהנהגה, ביראה ובמידות, שכמוהו רוצה הקדוש ברוך הוא שייראה היהודי.

בשיחותיו של רבי אריה חשנו תמיד כי דבריו יוצאים מלב טהור, מתוך עבוד עצמי עקבי קודם אמירתם, ולכן דבריו עשו רושם כה גדול על השומעים ונחרטו עמוק בלבבות. האצילות והנועם המיוחדים בצורת מסירת הדברים, אף הם הוסיפו נופך להשראה המיוחדת שהורגשה בסביבתו בעת שמיעת מוסריו ואמרויו.

יש לציין, כי בעונותיו המיוחדות במינה תמיד הרגיש שאינו ראוי לומר מוסר לאחרים, ונמנע מלהעיר או לתבוע משומעי לקחו על דרגות ומעלות שלפי רום מדרגתו סבר שאינו אוהז בהן או שלא רכש בהן מספיק שלמות.

מטעם זה, כידוע, סירב רבי אריה בתחילה למלא את מקום אביו, הגאון הצדיק רבי חיים זאב פינקל זצ"ל, מנהלה הרוחני של ישיבת מיר, למסור במקומו את השיחות הקבועות בישיבה. כשדודו, ראש הישיבה, מרן הגאון רבי חיים שמואלביץ צוק"ל, ניסה להפציר בו ולשכנע אותו כי הוא ראוי לאותה משרה רמה, הצליח רבי אריה בחכמתו הרבה להפוך את הקערה על פיה ולשכנע את רבי חיים כי דווקא הוא עצמו זה שראוי להתחיל למסור שיחות בישיבה...

בסופו של דבר אכן השתכנע רבי חיים לטיעוניו של רבי אריה, ובזכותו החל למסור שיחות מוסריות בישיבה, וכך זכה עולם התורה לטעום מעט מההרגשים העדינים של רבי חיים, ולהיווכח בכוחו העצום והבלתי נדלה גם בתחום המוסר. יסודותיו העצומים והנפלאים מתבדרים בשמו עד היום, וספרו 'שיחות מוסר', שרבי אריה עצמו ערך בטוב טעם ודעת, קנה שביתה בבתי מדרשות והיכלי התורה והיראה בכל אתר ואתר.

(מתוך סדרת הספרים 'אוצרותיהם אמלא')

מסתבר שבמשך השנים נהגה אותה גויה להעלים תכשיטים מביתו של מרן ולהחביאם בדירתה. כעת היא התכוננה לשוב לארץ מולדתה, ובאמתחתה השלל היקר. כשראתה את הרבנית רצה לעברה ודורשת ממנה "תחזירי לי", היא הייתה בטוחה שהרבנית גילתה את דבר הגניבה. היא נאלצה להודות במעשה ולהחזיר את השלל לבעליו, תוך שהיא מתחננת על נפשה: "בבקשה, אל תעשי מזה עניין"...

ומה גרם לכך? מה הציל את הרכוש של מרן ושל הרבנית? אותה תפוח של שביעית שמרן נזהר בקדושתו.

"לא יאונה לצדיק כל און".

(מתוך הספר 'משכני אחריו')

שאל מרן: "נתת לה משהו?".
 "כן", השיבה הרבנית. "נתתי לה תפוח מתוך סלסלת התפוחים שמונחת על השולחן".
 נזעק מרן: "אוי ואבוי! התפוח קדוש בקדושת שביעית, אסור היה לך לתת לה אותו".
 מיהרה הרבנית לתחנת האוטובוס. העובדת הזרה עמדה שם וחיכתה לאוטובוס. "בבקשה, תחזירי לי...", אמרה הרבנית. הרבנית לא הספיקה לסיים את המשפט והעוזרת החווירה וגמגמה: "בסדר בסדר. אבל בבקשה, אל תעשי מזה עניין"...

העובדת הזרה פתחה את מזוודתה והחלה להוציא משם שלל תכשיטי זהב ויהלומים והביאה אותם לרבנית.

"משהבנתם, אחים יקרים, את בסיס ההלכה; הנני לבשרכם: מחר בערב תבוא לבני ברק קבוצת ילדים ניצולים, אודים מוצלים מאש. הכנו להם בית ומיטה, אך לצערי הרב לא הצלחנו למצוא עבורם כרים וכסתות. והתורה אומרת 'וחי אחיך עמך' - חיך קודמין', ואני שואל אתכם - הכיצד תוכלו לעלות על מיטותיכם לישון כשאתם יודעים שבאותה שעה שוכב לו ילד מסכן, אומלל, בודד ויחיד בעולמו, שאין לו כר למראשותיו? שאין לו שמיכה שתחמם את עצמותיו הרכות?! אין לי ספק שלא תצליחו להירדם! על כן אני מייעץ לכם את עצת התורה: הביאו נא כרים, הביאו נא כסתות, הנעימו לאותם אומללים את שנתתם וכך תעריב גם שנתכם..."

עוד באותו ליל, במוצאי מנוחה, הגיעו יהודי בני ברק אל צריף העץ כשהם מביאים אתם את כריהם וכסתותיהם, עד שנערמה ערימה גדולה עוד יותר מכפי שנדרש...

תוך כדי שיחתו, מגדיר הרה"ג רבי אברהם כהנמן זצ"ל את אביו הגדול ואת פעולותיו הרמות ממבט קרוב ואישי:

מקובל לראות באבי זצוק"ל 'מהפכן' גדול, מופלא ומפליא, מי ששוב ושוב מחדש ומביא המצאות חדשות ומוסדות חדשים למען הרמת קרן התורה והפצת לימוד התורה. אם מדובר בשיבה המעטירה על כל הדרכים המקוריות להביא לה משאבים, ואם על כל אחד מעשרות המוסדות והיזומות שהוציא אבי זצוק"ל מן הכוח אל הפועל.

והאמת היא: הוא לא חידש דבר מעצמו! כל מה שחידש ויצר והגה היה מתוך התורה הקדושה אליה היה דבוק וממנה שאב את החכמה ואת הבינה, את העצות ואת הפעולות. הוא היה איש שכולו תורה והכל נבע אצלו מהתורה הקדושה. סיעתא דשמיא מיוחדת הייתה לו בבחינת "והאר עינינו בתורתך" - התורה האירה את עיניו בצורה יוצאת דופן ולימדה אותו איך לפעול ללא ליאות למען הקמת קרנה של תורה וקרנה של יהדות.

(המבשר' תורני, יג אלול תשע"ט)

מחייב אותו למסרו לעבדו העברי גם אם הוא יצטרך לישון בשל כך על הרצפה הקרה והמוצקה! לומדים זאת מהצו האלוקי המפורש 'העניק תעניק לו', המלמד אותנו שזכויותיו של העבד העברי קודמות אפילו לזכויותיו של אדונו בעצמו".

אבי זצוק"ל השתהה כדי שניות אחדות, והמשיך בבירור ההלכתה: "בספרי הפוסקים אנו מוצאים את מי שתמה על הוראה חז"לית זו שהיא אסמכתא מפורשת, איכה ייתכן כדבר הזה בעוד הוא סותר ציווי מפורש אחר בתורה 'וחי אחיך עמך' - חיך קודמין'. ואם כן מדוע שהאדון יחויב למסור את הכרית היחידה שברשותו לעבדו העברי, הלוא חייו קודמים?"

ומן הקושיה לתירוץ: "בספרי ההלכה ישנה שקלא וטריא בנידון, אולם רצוני להביע בפניכם 'סברא' משלי. סברא פשוטה. לעניות דעתי, אין כל ניגוד בין הציווי של 'חיך קודמין' לבין הציווי להעניק לעבד את הכר היחיד. אדרבה, ציווי ההעניקה לעבד נובעת מעצם הציווי של חיך קודמין.

"הנה ההסבר: התורה רוצה אך את טובתו של האדון, היא רוצה שהוא יוכל לישון במנוחה ובמרגוע שכן חייו קודמים לחיי העבד, וראשית יש לו לדאוג לעצמו. והתורה מבינה שאם הוא יקח לעצמו את הכרית היחידה ואילו את עבדו ישכיב על הרצפה הקרה, בלי כר ובלי כסת, הוא הרי לא יוכל להירדם, הוא לא יוכל להירגע. מצפוננו יבער בקרבו וייסר אותו עד כדי שלא יצליח לתת תנומה לעפעפיו. לכן הגיעו חכמי התורה, מתוך דאגה לאדון שחייו קודמים, והציעו לו פתרון שכולו אמת וצדק - שימסור את הכרית הבודדת לעבדו העברי; העבד יישן שנת ישרים וכך גם תערב שנתו של האדון מבלי שייסורי מצפון יהפכו אצלו לנדודי שינה".

דממה של תמיהה השתררה בבית הכנסת הגדול. איש לא הצליח לרדת לסוף דעתו של אבי זצוק"ל. הכל ניסו לטוות חוטי השערה במוחם, להבין אל מה חותרים הדברים. ואז הדהד קולו של רבה של פוניבז' בעוצמה:

קרוב אליך ה'
הדרך הכפופה לעבודת ה' השלימה
מאת הרבני **חנן חננאל הרברט** שליט"א
ירושלים

פרי עץ חיים
תעודת על החיים
פרץ שטיינבערג שליט"א
סודים נגד יארק
סודים נגד יארק

שבות יצחק
הלבנת מורים והמסתעף
מאת **האמן רבי יצחק דרוי** שליט"א
ירושלים

נוה יעקב
על מסכת בתובת
מאת הרב **יעקב אבערלעדער** שליט"א
פא יארק

עבי שחקים
מסכת תענית עיונים וחידושים על סדר הדף
מאת הרב **אברהם וינקלר** שליט"א
ירושלים

ספר יוצא לאור בצוף

תמיד ידעת שתוציא ספר אבל לא ידעת איך עושים את זה !?

בצוף הוצאת ספרים, הוצאת הספרים המובילה בציבור התורני תקבל שירות אישי ומקצועי מכל שלב שבו החומר לספר נמצא ועד לתוצאה המוגמרת המושלמת

- יח"צ
- פרסום
- הפצה
- הדפסה
- גרפיקה
- עימוד
- עריכה לשונית
- עריכה תורנית
- הקלדה